

180946

LECTIUNI

DE

TEOLOGIEA DOGMATICĂ

INTOCMITE

DE

Economul ST. CĂLINESCU

PROFESORŪ LA SEMINARULŪ CENTRALŪ, LICENȚIATŪ ÎN LITERE ȘI FILOSOFIE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCURESCI

EDITURA TIPOGRAFIEI GUTENBERG, JOSEPH GÖBL

23, — STRADA DOAMNEI, — 23

1896

Prețul Lei 3.75

BCU Cluj-Napoca

RBCFG202300272

155/R.5. / 8/V. 1896

LECȚIUNI DE TEOLOGIEA DOGMATICĂ

INTOCMITE

DE

Economul ST. CĂLINESCU

PROFESORŪ LA SEMINARULŪ CENTRALŪ, LICENȚIATŪ ÎN LITERE ȘI FILOSOFIE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCURESCI
EDITURA TIPOGRAFIEI GUTENBERG, JOSEPH GÖBL.
23, — STRADA DOAMNEI, — 23
1896

180074

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23.05.11

Eminenței Sale

Prea Sfințitului Episcop al Dunării de jos

D. D. Doctor Barteniu,

In semn de profund respect și devotament, dedic această lucrare.

Economul St. Călinescu.

P. S. Parteniu
Episcopul Dunărei de jos

Eminență,

Perversitatea, lipsa de caracter, pierderea conștiinței de scopul Bisericii sunt dușmanii, care de cât-va timp rod temeliile Bisericii Române.

Cu cât se fac pași înainte în cultură, cu atât se merge înapoi în respectul demnității, a caracterului clerului român.

Se vede că există un vechiu aliat al ignoranței, care pervertesce elementele noi. Lumea, care nu cunoște adevărul creștin, dăce că teologia pervertesce caracterele.

Negreșit, lumea se înșală în privința cauzei.

Lecțiunile din această carte sunt dovadă că nu teologia pervertesce, ci un alt rău stă ascuns în biserică.

Ei, convins că Eminența Voastră sunteți cel mai neîmpăcat dușman al lipsei de caracter, al vechiului aliat, care duce Biserica română la o completă anihilare a puterilor ei de viață și de acțiune bine-făcătoare pentru binele neamului românesc, îmi permit a Vă închina această lucrare și a Vă ruga să o primiți cu aceeași dragoste, cu care eu o închinui Eminenței voastre.

Sunt,
cu cel mai profundă respect,
al Prea Sfinției Voastre
prea pl-cat și de-
votat servitor,

ECONOMUL ST. CĂLINESCU

P R E F A Ț A

Publicarea acestor lecțiuni, nu este provenită din dorința de autorlică, ci din necesitatea ce se simte în facerea cursurilor cu elevii seminarelor.

Este lucru absolut încontestabil că nu există nici un manual de dogmatică în limba română, manual, care să pǎtă fi utilizat.

La 1855, Arhimandritul Melchisedec, fostul episcop al Dunărei de jos și al Romanului, a publicat un manual destul de coprinător și cu multe lucruri foarte bune întrînsul.

Dar o singură edițiune, abia s'a epuizat în vre-o 30 de ani.

De multă acéstă carte nu se mai găsește. Dar chiar când acest manual — foarte bun în vremea lui — ca prin minune ar apăre acum, el n'ar mai puté servi cu folos în școlă, fără a tortura și desgusta pe școlari cu limba și construcțiile lui.

Scriitorii de pe atunci, se plângeau că nu pot ave în limbă toți termenii trebuincioși pentru exprimarea ideilor.

Prin urmare insuficiența era destul de simțită atunci.

Astăzi, când nici una din acele pǐdici ale expresiunei nu mai întilnim, ar fi o porară nesuferită, ca școlarii să învețe pe cărți editate acum 45 de ani.

Dictarea lecțiilor are multe neajunsuri:

1-*ia* Nu se poate dicta mult într-o oră; 2-*lea* adesea se scrie greșit, și în cestiuni de dogmatică, greșala este deasătră; 3-*lea* nu este cu puțință a insista cu explicațiuni asupra vre-unei cestiuni, care merită mai multă atențiune; 4-*lea* timpul determinat prin programă este puțin în raport cu cestiunile de parcurs într-un an.

Tote aceste motive m'au determinat să public aceste lecțiuni. În prelucrarea acestor lecțiuni, m'am orientat după diferiți scriitori; dar autorul principal, de care m'am ținut în prelucrare, este nemuritorul **Macarie**, edițiunea franceză; căci opera lui Macarie va rămâne multe vecuri, cel mai prețios monument de dogmatică în totă biserica ortodoxă.

Lipsa de sistemă, în care sunt tractate cestiunile, aruncate, cum se dice, cu furca, ca și în programă, dovedește de ajuns, că n'am avut alt scop de cât înlesnirea studiului.

Se știe cu ce greutate se vor desface puținele exemplare ce se tipăresc.

La înlesnirea studiului acestor lecțiuni, nu puțin contribuiesc D-nu **Joseph Göbl**, proprietarul tipografiei „**Gutenberg**“, care a avut buna-voință de a edita aceste prelegeri, pentru care îi exprim mulțămirea mea sinceră.

Acestea avându-le în vedere cititorul, mă va cruța, sper, de asprimea ce ar pute să arate un critic, care nu lucrăză nimic pentru înlesnirea învățămîntului, dar cu înlesnire găsește neajunsurile, la care oricine poate fi espus prin nevoile, de care este încungiuat cel ce voesce, să și cel ce e silit să facă câte ceva.

București, 1896, Martie 4.

INTRODUCERE IN STUDIULŢ TEOLOGIEI

1) CuvîntulŢ teologie, in însemnarea sa literală, înseamnă vorbire despre D-Ţeu (θεολογια, λογος).

In înŢelesulŢ literalŢ dar ar trebui să se numescă teologie, numaiŢ ştiinŢa care tracteză despre D-Ţeu şi atributele sale, despre raportulŢ lui D-Ţeu cu lumea, despre taine, despre judecata universală a lui D-Ţeu.

2) In înŢelesulŢ strict al acestuiŢ cuvîntŢ se numesce teologie şi o parte a filosofiei, numită altă dată *theologia naturalis*, numită şi *teodicee*.

3) In decursulŢ timpuluiŢ s'a datŢ numele de *teologie* întregelŢ doctrine a bisericeiŢ creştine, doctrină, care cuprinde nu numaiŢ ştiinŢa, ce tracteză despre D-Ţeu, ci şi istoriaŢ *bisericească*, *arheologia*, *exigesa*, *ermeneutica*, *dreptul canonic*, *liturgica* etc.

4) GreciiŢ anticiiŢ numiaŢ *teologi* pe toŢiŢ poeŢiiŢ vechi, care identificaserăŢ desvoltareaŢ natureiŢ cu a Ţeilor, *cosmogonia* cu *teogonia*, cum erau: OrfeŢ, Esiod, Omer.

5) MaiŢ târziuŢ, la Greci, se înŢelegea sub numele de *teologie* o parte a filosofiei, care tracta despre principii, pe care Aristotel o numesce *Metafisică*.

6) InvăŢaŢiiŢ creştini, la începutŢ, ştiinŢa credinŢeiŢ o numiaŢ *filosofie*, cum erau Justin, TaŢianu. Prin acăstaŢ voiaŢ aceŢiŢ invăŢaŢiiŢ creştiniŢ să proclame, că credinŢa

creștină este adevărata înțelepciune, și că învățătorii creștini nu au rămas în urma filosofilor greci.

7) Dar negreșit această numire era a filosofiei grece; era în uz de multe secole, și nu i se putea lua. Pe de altă parte, știința creștină se deosebia foarte mult de filosofia grăcă. Pentru această, numirea de filosofie fu părăsită și știința creștină la Ireneu, Tertulian, Clemente și Origene începu să fie numită *σοφία θεολογικη*, nume foarte aproape de *teologie*.

8) Mai întâi se numia *teologie*, știința, care tracta exclusiv despre D-zeu. Învățătura despre Trinitate Atanasie și Grigorie de Nazianz o numesc *teologie*; iar doctrina despre creațiunea și guvernarea lumii o numiau *οικονομία*. Această expresiune se găsește la Tațian, atribuindu-i fie-cărei persoane a trinității o economie specială, adică o activitate proprie în raport cu lumea.

9) În fine, la părinții bisericei din secol. IV și V se numia *teologie* doctrina despre D-zeirea Fiului și a Spiritului sânt.

Din această cauză Sf. Ioan Evang. și Sf. Grigore din Nazianz s-au numit *teologi*, pentru că au tratat despre D-zeirea Fiului. Doctrina creștină însă despre întruparea Fiului se numește *οικονομία*.

10) În înțelesul restrâns al însemnării cuvântului teologie, găsim la Augustin în *De Civitate Dei* (VIII, I) următoarele cuvinte: *Theologia, quo verbo graeco significari intelligimus de Divinitate rationem et sermonem*.

11) De și totu la Augustin (De Trinitate XIV, I) găsim un loc, din care se vede că teologia are estinderea de astăzi: *Scire quemadmodum fides et piis opituletur, et contra impios defendatur, proprio appellare vocabulo sciantiam videtur apostolus*

Illud autem sine dubio munus theologiae proprium et officium est.

Totuși, cadrul teologiei a rămas restrâns în tot timpul evului mediu. În tot acest timp, în occident, *teologia* era designată sub numele de *sacra doctrina*.

12) La sfârșitul evului mediu, în occident, știința creștină începu să ia numele de *teologie*, cu toate că numele de *sacra doctrina* nu dispăru cu totul nici în secolul 17. Din acest timp domeniul teologiei luă o mai mare întindere; elementele sale fură clasate într-o nouă ordine.

13) Dacă în evul mediu *sacra doctrina* nu îmbrățișa de cât *dogmatica* și *morală*, în timpul posterior s'a vădit că în domeniul teologiei se coprind mai multe ramuri, care astăzi sunt speciale și tractate deosebit ca: *Dreptul canonic*, *Pastorală*, *Liturgică*.

14) Eresiile secolului 16-lea făcură ca mai multe ramuri ale teologiei să se desvolte și să se completeze.

15) Atacurile îndreptate în Occident contra credinței, făcură ca apologia să ia o formă nouă, și se creă o nouă știință, numită *apologetică*.

16) După acesta, necesitatea înțelegerii esacte a Scripturii, și cunoșcerea mai bine a istoriei bisericești, perfecționară *exigesă*. Toate acestea dederă naștere unei noi științe teologice: *Critica biblică*, care se numește *introducere în Sânta Scriptură*.

17) Din studiul adâncit al Istoriei bisericești s'a născut Arheologia. Dogmele, *principiile de morală*, *dreptul canonic*, *studiul liturgic*, spre a fi deplin justificate, a trebuit să se urce învățați la origina bisericești, spre a se demonstra că aceste științe nu sunt de cât dezvoltarea germenului, care exista de la început. De aci se născu: Istoria dogmelor. Cu acestea se asociază și altele: *ermeneutica*, *omiletica*, *catehetica*.

Ast-felū, în decursulū timpuluī domenulū sciinței teologice priimindū noi desvoltări, mai mulți învățați din Occidentū aū intocmitū sistemele lorū. Așa, Drey împarte domeniulū teologiei în 3 părți :

1. *Preparațiunea istorică* cu următoarele sciințe .

a) 1. *Studiulū bibliei*; 2. *Istoria bibliei*; 3. *Exigesa* ; 4. *Critica biblică* ; 5. *Ermeneutica*.

b) *Teologia istorică* : 1. *Istoria exterióră a creștinismuluī*; 2. *Istoria internă a bisericeī*, adică *istoria dogmelorū*.

II. *Teologia sciințifică* : 1. *Apologetica, Polemica, Dogmatica, Morala, Simbolica, Constituțiunea bisericeī*.

III. *Teologia practică* : *Catehetica, Omiletica, Liturgica, Pastorală*.

Klée împarte teologia în : *teologia dogmatică, teologia morală, teologia liturgică, teologia istorică*.

Asemenea este și sistema lui Staudenmaier, care împarte teologia :

I. *Speculativa* cu părțile ei : 1. *Doctrina scripturei, a tradițiunei și a bisericeī, Critica biblică și exegetică cu Ermeneutica* ; 2. *Dogmatica*, adică *sistema sciințifică a dogmelorū creștine* ; 3. *Morala*.

II. *Teologia practică cu Catehetica, Omiletica, Liturgica, pedagogia, Sciința dreptuluī canonicū*.

III. *Teologia istorică cu Istoria dogmelorū, Arheologia, Istoria bisericeī*.

Sistema lui Macarie

Macarie, doctor în teologie, fost rector alū Academiei eclesiastice din Petersburgū, împarte sciințele teologice în modulū următorū :

A) *Sciințe preliminare* :

1) *Istoria religiei și a bisericii*, compusă din :

a) *Istoria V. Testamentului* ;

b) *Istoria N. Testamentului* ;

2) *Științe ajutătoare ale istoriei* :

a) *Geografia ecleziastică* ;

b) *Chronologia ecleziastică* ;

II. *Științe*, care au drept obiect izvoarele religiei creștine :

1) *Sânta Scriptură* :

a) *Introducerea în Sânta Scriptură* ;

b) *Arheologia biblică* ;

c) *Ermeneutica sacră* ;

d) *Exigerea sacră sau comentarea Sf. Scripturii* ;

2) *Tradițiunea Sântă* :

a) *Patrologia* ;

b) *Patristica* ;

3) *Doctrina simbolică a bisericii* :

a) *Examen istoric al simbolurilor și confesiunilor credinței* ;

b) *Studiu pozitiv al călăuzelor simbolice, ca confesiunea lui Petru Movilă, etc.*

B) 1. *Științe integrante*, adică acelea care au ca obiect doctrina creștină :

a) *Doctrina credinței* ;

b) *Istoria dogmelor* ;

c) *Teologia dogmatică* ;

d) *Dogmatica comparată* ;

2. *Doctrina activității creștine* :

a) *Istoria moralei creștine* ;

b) *Teologia morală*.

3. *Științe cari tratează despre serviciul divin* :

a) *Arheologia bisericii* ;

b) *Liturgia ortodoxă* ;

c) *Liturgica comparată*.

4. **Sciințe care tratéză despre administrațiunea bisericeî:**

- a) *Istoria dreptului canonică;*
- b) *Dreptul canonică acum în usă în biserica ortodoxă;*
- c) *Dreptul canonică comparatî.*

C) Sciințe de aplicațiune:

1) Care aū de dreptū obiectū de a învăța pe păstorū cum trebuie să se exercite oficiulū pastoralū.

- a) *Istoria elocinței eclesiastice;*
- b) *Teoria elocinței eclesiastice saū Omiletica.*

2. **Sciințe care aū de obiectū de a învăța pe creștinī cum să se perfecționeze cu pietate:**

- a) *Istoria ascetismulū;*
- b) *Ascetica.*

D o g m a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuvîntulū dogmă, formatū din grecesculū *δoγμα*, care însemneză: *a se părē, a crede, a prețui, a judeca, a socoti ca bună, a decreta, a decide*, este întrebuițatū de biserică cu înțelesulū de *hotărîre, decisiune satornică și irevocabilă*.

La cei vechi, acest cuvîntū însemna și opiniune; de aceea se întrebuița spre a numi opiniunile, sentințele ori maximele emise de către diferiți filosofi ai anticității.

Cu înțelesulū de *decretū* ori hotărîre, cuvîntulū *dogma* este întrebuițatū și în Scriptură. Decisiunile apostolice purtaū numele de dogme, duple cum se vede din faptele Apostolilor XVI, 4: «*Și cum treceaū prin orașe da învățatură să păzescă dogmele cele orînduite de apostoli și de presbiterii cei din Ierusalim, etc.*»

Biserica dândū acestul cuvîntū o însemnare și mai întinsă, nu s'a depărtatū de însemnarea literală. Ast-felū,

în accepțiunea teologică a bisericei noastre *dogme* însemnă, *adevărurile credinței creștine, descoperite de D-zeu, hotărâte și explicate de biserică, ca necesare pentru mântuirea omului.*

Din însemnarea literală a cuvântului *dogmă* și din accepțiunea priimită în doctrina bisericei noastre rezultă că dogmele sunt punctele sau bazele credinței ortodoxe, hotărâte de biserică pe temeiul Sf. Scripturi; ele formează partea teoretică a învățaturii creștine.

Dogmele fiind hotărâte și formulate pe baza Sf. Scripturi și constituind fundamentul bisericeii, trebuiesc ținute și păzite de oricare om, care face parte din biserica ortodoxă.

Așa înțelese *dogmele*, ele se deosebesc atât de veritățile morale ale bisericeii creștine, cât și de cele ceremoniale și istorice. Se deosebesc și de opiniunile oarecărora învățători ai bisericeii, opiniuni, care n'au priimit sancțiunea sau aprobarea universală din partea bisericeii; totu deodată dogmele ortodoxe sunt cu totul contrarii opiniunilor raționaliștilor.

Definițiunea teologiei dogmatice și coprinsul ei

În virtutea celorlalte puse pînă aci despre cuvintele *teologie* și *dogme*, putem defini studiul nostru în acești termeni: *Teologia dogmatică este știința dogmelor*, adică știința, care trată despre toate dogmele bisericeii creștine.

Teologia dogmatică coprinde *dogmatica generală* și *dogmatica specială*. Dogmatica generală trată despre fundamentele religiunii și bisericeii creștine: despre origina divină a religiunii creștine, despre izvoarele revelațiunii divine, despre biserica ortodoxă.

Dogmatica specială se împarte și ea în două părți:

partea I coprinde studiul despre D-zeu și atributele sale și despre trinitatea persónelor divine. Partea II tratéază despre economia divină, pentru mântuirea omului: *creațiunea omului, căderea, promisiunea* despre venirea *rescumpărătorului, fazele promisiunii* pină la realizare, *despre persóna rescumpărătorului, grația divină, prezența și acțiunea ei perpetuă* în biserică, saū despre taine, *despre judecata universală* a omenirei.

Notă.—In aceste lecțiuni, urmându programei, nu s'a aședatŭ cestiunile în modŭ sistematicŭ.

Modulŭ predărei teologiei dogmatice

Dogmele credinței ortodoxe fiind adevăruri descoperite de însuși D-zeu, formulate și explicate de biserica ecumenică, este evidentŭ că nimeni nu are dreptŭ de a propune și formula o nouă dogmă, nici a schimba pe cele priimite prin hotărîrea întregei biserici ortodoxe. Pentru acésta, *teologia dogmatică* tratéază numat despre cele ținute cu sfințenie de biserică și arată tóte temeiurile, pe care se baséză fie-care dogmă; ca toți membrii bisericei să se învețe în modŭ corectŭ despre totŭ ce trebuie să crédă și despre totŭ ce trebuie să mărturiséscă spre mântuire. Acésta constituie *adevărata ortodoxie* a teologiei dogmatice.

Ca să pótă fi predată teologia dogmatică în acestŭ sensŭ, este necesar a se avé în vedere neconținutŭ modelele, saū mai bine, întocmirile admise și recunoscute de biserica ecumenică.

Intre aceste modele suntŭ următóarele:

1) *Simbolulŭ Niceno Constantinopolitan*, întocmitŭ

de sinodul I și II și priimită de totă biserica ortodoxă neschimbată.

2) *Simbolul apostolic.*

3) *Simbolul Sf. Atanasie* cel mare, în care se expun dogmele despre sfința Treime și întruparea *Cuvîntului*. Simbolul sf. Grigorie al Neocesariei, în care se espune învățătura despre sf. Treime.

4) Hotărârile celor 7 sinode ecumene în privința D-zei Fiului și Duhului sfânt, despre cele două națiuni în Iisus Christos, despre venerațiunea sfinților și a icónelor, cum și decisiunile dogmatice ale unora din sinodele locale, cum este decisiunea sinodului din Antiohia contra eresii lui Sabelius și Paul din Samosata în cestiunea persónelor sf. Treimi; decisiunea sinodului din Cartagina și Laodicea despre cărțile s-tei Scripturi.

5) Scrierile dogmatice ale celor trei mari dascăli ai lumii, ale lui Atanasie cel mare și ale lui Damas-cenu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6) Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă, recunoscută de totă biserica ortodoxă.

7) Epistola patriarhilor ortodocși scrisă în anul 1723 către biserica Anglicană, epistolă ce combate rătăcirile luterane și calvine.

Importanța teologiei dogmatice și metodul ei

Din toate sistemele propuse de învățații teologi, indicate în lecțiunile precedente, s'a vădută, că *teologia* formeză centrul și baza întregului învățămînt teologic. Unele din științele teologice servesc ca studii preparative la studiul dogmelor; iar altele sunt o urmare și traducere în fapte a dogmelor credinței; simburile însă, centrul, sunt dogmele.

Dogmele sunt basa bisericeî, de aceea Iisus Christos dice: «*Acésta este vieța vecinică ca să te cunoscă pe tine unulă adevăratuluî D-deu și pe care l'ai trimisă, pe Iisus Christos (Ioan 17, 3).*

Și dacă *dogmele* sunt basa bisericeî noastre, urmază că biserica nu pôte esista fără acésta temelie. Din acésta se pôte înțelege că ori cine face parte din biserica creștină ortodoxă este ținut să cunoscă bazele și regulile ei de credință; să-și însușescă mântuitoarele ei adevăruri, pe de o parte, spre a fi tot-d'auna în deplină cunoscință pentru ce pörtă numele de creștin; spre a-și cârmui purtarea. a-și regula faptele duple regulile credinței; iar pe de altă parte spre a nu fi expus să cadă în erori și rătăciră, care l'ar depărta și rēci de biserică, alu căruî membru și fiu este.

Metoduluî. Ori-ce sciință, spre a fi predată cu succes, și spre a pune pe cei ce o învață în posesiunea principiilor ei, trebue să urmeze o cale sau metodă, care să înlesnescă ajungerea scopuluî.

Pentru acésta, teologia dogmatică va preda dogmele ortodoxiei întocmai, cum le ține biserica. Spre desăvērșita lămurire, unde va fi trebuința, se va servi chiar de expresiunile vre-unuî modelu de credință, sau ale vre-unei cărți simbolice.

Se voru arăta din sfînta Scriptură locurile, pe care se întemeiază dogma; apoi se va întări cu hotăririle sinodelor ecumenice și cu învățăturile sf. părinți.

Despre tradițiunea sfîntă

Tradițiunea sfîntă este transmiterea cuvintuluî lui D-deu de la început și pină astăzi. Tradițiunea s'a făcut în două moduri: ori prin viu graiu, ori prin scriitorii sau părinți bisericei.

Tradițiunea se numește *sfântă*, pentru că transmite adevăruri sfinte; iar *divină* se numește pentru că ea vine de la însuși D-zeu, adică transmite adevăruri descoperite bisericii creștine de însuși D-zeu, prin organele sale alese.

Tradițiunea poartă numele de *tradițiunea primitivă*, dacă se raportează la timpurile primitive: de la Adam, profeți și patriarhi până la Moise; dacă se raportează la timpul lui *Moise*, se numește *Mosaică*; iar dacă se raportează numai la timpurile bisericii creștine, se numește *creștină* sau *Evangelică*.

Tradițiunea primitivă ne-a păstrat adevăruri dogmatice, revelate de D-zeu omenirii chiar din primele timpuri ale omenirii după creațiune. Ast-felă sunt: *dogma despre creațiunea lumii și a omului, cultul divin, căderea omului, existența altei vieți, nemurirea sufletului, promisiunea despre venirea unui Răscumpeător, dogma trinității*.

Tradițiunea mosaică. Moise n'a scris totu ce a învățat pe popor; de aceea aproape de moarte dăce Iudeilor: Aduceți-vă aminte de timpurile vechi; luați în considerațiune toate generațiunile; întrebați pe părinții voștri și ei vă vor învăța; pe strămoșii voștri, și ei vă vor spune ceea-ce este adevărat. Nu le-a disu: Citiți cărțile mele; consultați istoria primelor vârste ale lumii, etc.

Prin urmare toți puteau citi, dar fără ajutorul explicațiunilor și învățăturilor părinților lor nu puteau înțelege de ajuns. (Deuter., cap. 32, v. 7; c. 6, v. 20).

Despre păcatul original și despre existența altei vieți, Moise, ca și mulți scriitori sacri după el, nu este așa de clar ca unii scriitori păgâni. De unde ar veni tăcerea lui Moise și a altor scriitori sacri, dacă nu din știința lor despre cunoștința, ce exista în popor prin tradițiune despre aceste dogme?

Cunoscința deci despre aceste dogme, fiind destulă de vie în poporul judeu, el n'a mai simțit trebuință de a scrie despre ele și de a lăsa învățăturile scrise asupra lor.

Tradițiunea creștină. Tradițiunea creștină este întemeiată pe cuvintele și învățătura lui Iisus Christos. De ordinară tradițiunea creștină se divide în tradițiunea *divină* și *apostolică* și tradițiunea *bisericască*. Prima se numește *divină*, pentru că toate învățăturile divine ale lui Iisus Christos au fost păstrate de Apostoli și predate bisericii; iar cea-l-altă se numește *bisericască* pentru că ea s'a păstrat în biserică în respectul disciplinei bisericesti în diferite timpuri și împrejurări ale bisericii.

Tradițiunea divină a bisericii ne-a păstrat învățături date de Iisus Christos și de Apostoli, după cum dice Evangelistul Ioan: *Și a făcut și alte fapte, etc., care nu s'au scris în cartea acesta, etc.*

Învățăturile date și păstrate prin tradițiune sunt privitoare la disciplină, la cult, la săvârșirea tainelor, etc.

Tradițiunea sfântă ne luminează asupra multor puncte ale doctrinei creștine, fixează sensul adevărat al Scripturii și ne servește chiar spre a apăra Scriptura contra erorilor sectanților, care o explică cum le convine lor.

Asupra *afundării de trei ori în apă* a celui ce se botează nu este scris nimic și nicăiri în Scriptură; totuși această dogmă este așa de veche ca și creștinismul. Despre facerea semnelor Crucii pe fața omului și în serviciul divin nu găsim scris în Scriptură; cu toate acestea practica este veche și constantă în biserica ortodoxă.

Apostolul Paulu dice despre însemnătatea și necesitatea tradițiunii: Dreptu aceea, fraților, stați și țineți

tradițiunile, pe cari le-ați învățatū saū prin cuvintulū saū prin epistola nōstră. (2, Tesal. c. II, v. 15).

Din acestea pōte înțelege orī-cine, că *Apostolulū* totū atātū de mare importanță dă învățăturei date prin viu graiū câtū și celei date în scrisū prin epistolele sale. Iar către Timoteiū, același Apostolū dīce : Pă-zesce ceea-ce ți s'a încredințatū (1 Timot. 20). Cele ce ai audītū de la mine prin multe mărturii, acestea încredințeză-le la ómeni credincioși, care vor fi în stare să învețe și pe alții (2 Tim. II, 2).

Sf. Vasile dīce despre *tradițiune* : Intre dogmele ce se păstrează în biserică prin predică, unele ne vinū din Scriptură, altele din tradițiunea nescrisă a Apostolilorū, prin care noi le-am priimitū în secretū. Unele și altele aū o egală putere (Despre Spiritulū sântū, cap XXVII).

Iar sf. Chrtstostomū citândū cuvintele *Ap. Paulū* : „*țineți tradițiunile*“ dīce : *este lămuritū prin acēsta că Apostolii n'aū învățatū totū prin epistolele lorū*, ci ei aū transmisū multe lucruri fără scriptură ; și aceste lucruri trebuie să aibă încrederea nōstră. Pentru acēsta trebuie să privim tradițiunea bisericei demnă de credință. (Omil. IV asupra epist. către Tesalonicieni).

Despre revelațiune

Revelațiune însemnăză descoperire, adică ridicarea unui acoperemintū, care opresce vederea și punerea nōstră în pozițiune de a vedé, a cunósce un lucru.

Iar aici, prin revelațiune înțelegemū manifestarea, ce însuși D-đeu a făcutū veritățilorū oferite, spre a puté fi cunoscute de lume.

Adevărurile înalte ale mântuirii, adevăruri, care trecū peste puterile rațiunei nōstre, D-đeu ni le-a descoperitū în modū supranaturalū prin organele sale alese, profeții

și Apostoli; iar mai pe urmă prin însuși Fiul său unic, Iisus Christos. De aceea, dice apostolul Paul: *D-zeu, care altă dată*, vorbea părinților noștri prin profeți în diferite ocazii și în diferite timpuri, în cele din urmă a vorbit nouă prin Fiul (Ebrei I, 1).

Omenirea în totă timpurile și locurile a avut religione și totă omenirea a avut credința despre comunicarea omului cu D-zeu. Din acesta rezultă că omul, simțindu-și insuficiența puterilor sale sufletești, tot d'a-una a avut trebuință de revelațiune.

Omenii s'au deosebit în vederile lor, în această privință, dar tuturor le-a rămas fondul neschimbat despre o învățătură pozitivă, primită de la D-zeu în mod supranatural.

Aceste considerante ne încredințază, că dacă necesitatea unei revelații a fost simțită de totă omenirea, ea este peste putință să nu fie posibilă.

D-zeu este perfect și a totu știutor; el știe ce poate, și ce nu poate omul, prin propriile sale puteri. Deci, pentru cunoșcerea tainelor, ce trec peste puterea omenescă, D-zeu dă nouă putere și luminează omul, spre a-și împlini chemarea în lume. După cum facem și noi în lume, când punem pe un om să facă ceva și când organele sale fizice nu-i sunt de ajuns, îl armăm cu instrumentele necesare.

Dacă noi, în diferite ocazii și în toate zilele, putem să ne exprimăm cugetările noastre și să le punem în cunoștința celor-l'alți semenii; apoi D-zeu, ca a totu puternic, nu poate să-și manifeste voința sa supremă pentru om, pentru binele, lumina și fericirea creaturii inteligente, pentru om, ființa cea mai perfectă pe scara creaturilor lumii? Ar fi absurd să presupunem aceasta!

Mintea omului fiind destinată pentru cunoșcerea adevărului, și nefiind în măsura inteligenței lui D-zeu,

Părintele și Creatorul omului îi comunică, în mod supranatural, lumină și pricepere spre a cunoaște destinațiunea sa, pe autorul lumei și toate mijlocele necesare, spre a fi cu dreptă cuvânt după chipul și asemănarea lui D-zeu.

Despre Dumnezeu

Teologia, după cum arată însemnarea acestui cuvânt, trebuie să ne ducă la cunoșcerea lui *Dumnezeu*.

Cunoșcerea lui Dumnezeu nu se dobîndesce, ca celelalte cunoștințe despre obiectele din lume, prin examinarea obiectelor de studiat; căci obiectele în mare parte sînt supuse examenului, observațiunei omului; iar Dumnezeu, ca obiect al Teologiei, nu este supus acestei condițiuni de studiu.

Dumnezeu este *Creator*, iar omul *Creatură*. *Creaturii* nu-i este cu putință a pătrunde natura cu totul deosebită a *Creatorului* său. De aceea Sfînta Scriptură dice: *Ai urma Domnului vei afla? Ore la marginile, care le-a făcut Atotîiitorul ai ajuns?* *Iată tare este și mare și nu scim* (Iov. II, 7; 36, 26). *El viețuiesce întru lumină neapropiată și pre el nimeni dintre oameni nu l'a vădit, nici poate să-l vadă* (1 Timot 6, 16).

Sfîntul Grigorie teologul dice că ființa lui D-zeu nu se scie, dacă este coprinsibilă, nici chiar pentru cele mai înalte puteri spirituale, pentru că ființa sa este nemărginită; iar creaturile sînt mărginite; și dacă ființele mărginite ar pute coprinde cu spiritul lor și dacă ar pute pătrunde natura lui Dumnezeu. atunci creatura ar fi superioară, iar Dumnezeu ar înceta de a fi nemărginit; coprinsibilitatea ar fi mărginirea naturii lui Dumnezeu.

Necesitatea cunoșterii lui D-zeu

De și în cele precedente s'a spus că D-zeu pentru noi este necomprinsibil, ca nemărginit, cu toate acestea avem posibilitatea de a ne convinge despre existența sa, dacă nu posibilitatea de a pătrunde esența naturii sale.

A ne convinge despre existența lui D-zeu este necesar, 1) pentru că D-zeu este creatorul omului; este guvernatorul și îngrijitorul suprem al lumii și bine-făcătorul universal, pentru care Apostolul spune: *«În El noi viem, ne mișcăm și suntem»* (Fapt. 17, 28). Ar fi nenatural ca ființa rațională, omul, înzestrat cu puteri sufletești înțelegetoare de a cunoaște, să nu caute a cunoaște pe creatorul, providențiatorul și bine-făcătorul său; 2) însuși Iisus Christos spune: *«Acesta este viețea cea vecinică ca să te cunoască pe tine unul adevăratul D-zeu și pe care l'ai trimis pe Iisus Christos»*.

A vieții cine-va este a-și desfășura întreaga activitate a tuturor puterilor, cu care este înzestrat; alt-fel este viață morță.

Pentru acesta cuvântul viață din sus citatul loc înseamnă îndeplinirea tuturor cererilor celor mai înalte și a tuturor tendințelor sufletului uman. Fără cunoștință despre D-zeu, omul nu are viață; căci minții sale i-ar lipsi adevărul cel mai înalt, voinței i-ar lipsi binele și modelul, icona binelui; iar inimii omenești i-ar lipsi fericirea, care formează scopul său destinațiunea omului. D-zeu este izvorul vieții și al luminei. De aceea în inimile sale biserica spune: *«că la tine este izvorul vieții; întru lumina vom vedea lumină»*.

Mijlócele pentru ajungerea la cunóscerea lui Dumnezeu

Necesitatea, ce simte omul, ca să pótă cunósce pe D-đeş, i-a impus să găséscă mijlócele trebuincióse pentru ajungerea la acéstă cunoscinţă înaltă.

Douë sunt căile pe care putem să ajungem la cunóscerea lui Dumnezeu; şi prin urmare mijlócele ce putem întrebuinţa sunt douë: mijlocul *natural* şi mijlocul *supranatural*.

Calea saş mijlocul natural consistă în studiul saş observarea naturei, a legilor universului prin puterea raţiunei.

Mijlocul supranatural este revelaţiunea divină, coprinsă în Sfinta Scriptură.

În studiul despre existenţa lui Dumnezeu ne vom servi de amîdouë aceste mijlóce; căci fie-care din ele are însemnătatea sa şi nu se confundă, nici nu se identifică unul cu altul. Ceea ce omul pôte sci despre Dumnezeu pe *calea naturală*; nu este ceea ce omul pôte cunósce pe *calea supranaturală*.

Pe *calea naturală* ajungem a ne convinge despre *causa creatóre* a tuturor celor din lume; iar pe *calea supranaturală* ajungem să cunóscem natura fiinţei lui Dumnezeu.

Cu tóte acestea, amîdouë mijlócele sunt legitime şi se completéază unul pe altul, ducêndu-ne la lumină deplină.

Dumnezeu, descoperindu-se pe sine în natură, ne-a dat pufinţa de a-l cunósce şi pe acéstă cale posibilă tuturor, iar nu numai celor sciutori de carte.

Apostolul Paul, prin cuvintele urmátóre, ne încredinţéază că natura saş universul ne procură destule probe despre cunóscerea lui D-đeş: «*Ce este cunos-*

cută ală lui Dumnezeu, arătată este întru dinșii; căci D-zeu le-a arătată loră; pentru că cele nevădute ale lui de la zidirea lumii din făpturi fiind înțelese se vedă și puterea lui cea pururea fitore și Dumnezeirea». (Rom. 1, 19, 20).

Nu se pôte dice că pe o cale cunoscemă un Dumnezeu și pe cea-l-altă altulă; căci adevărata lumină a rațiunei omenesci nu este contrarie luminei supranaturale, cum dice ună teologă germană: *Veritati fidei christianae non contrariatur veritas rationis*. Acest principiu pus se susține prin alt principiu: *adevărulă nu este contra adevărulă*.

Amindouă căile pe care mergemă spre cunoscerea lui D-zeu sunt necesare; dar lumina supranaturală este cu totul superiără; căci Creștinismulă este lumina, care întrece lumina rațiunei și ne dă despre D-zeu și despre lucrurile divine noțiună superiără celor ce ne vină de la filosofie.

Adevărata și sincera filosofie tot-d'a-una a recunoscută acăstă superioritate a revelațiunei divine. Principiulă acestei superiorități odată înțelesă, înlătură oră-ce contradicțiune dintre teologie și filosofie și spiritulă umană filosofândă, se înalță la sciință solidă, când este basatū pe revelațiune; iar contrariū, ajunge la o sciință streină de adevărulă pură.

Adevărulă filosoficū și adevărulă teologicū nu se contradicū, ci se confirmă unulū pe altulă. Pentru acestū motivū revelațiunea face apelū la rațiune, la natură.

Cu tôte acestea, spre a se face lumină asupra raporturiloră dintre aceste mijlăce, trebue să dicemă câte-va cuvinte spre a vedē în ce puncte se unescū și în ce puncte se deosibescū aceste două mijlăce.

In ce se unesce teologia cu filosofia ?

I. Dacă se face apel la rațiune pentru stabilirea unui principiu revelat, acesta înseamnă că rațiunea adevărată este aprópe de adevărul revelațiunei, cum este aprópe filosofia sănătósă de teologia ortodoxă.

Părinții bisericeii a admisă aceste două căi de cunoșcere pentru că au știut că Iisus și doctrina sa au avut dreptă scopă să aducă lumea la adevărata lumină, de la care s'a depărtatū prin căderea omulū; de óre ce omul, din natura sa, era cunoscătorū al adevărulū creștinū; cum ȑice Tertulian : *Testimonium animae naturaliter Christianae* (Apolog. 19).

Creștinismulū este adevărata natură și rațiune ; pentru acesta Creștinismulū și adevărata rațiune sunt de acordū, când este vorba de cunoșcerea lui D-ȑeu. Șciința revelațiunei positive se identifică cu șciința teologică dedusă din rațiune, de aceea ȑice Tertulian : *Nos unum Deum colimus, quem omnes naturaliter nostis* (Scapul. 1).

În privința cunoșcerei adevărurilor divine, filosofia eronată și rațiunea ne sănătósă, depărtate de adevărata natură curată a omulū creștinū, cade în erorī. De aceea vedemū pe mulți socotindū, că dacă teologia face apelū la rațiune, acesta ar însemna că contradice șciința, teologia contradice filosofia și că ceea ce este teologicesce adevăratū, contradice rațiunea naturală.

Negreșitū, principiile teologice sunt contrarie rațiunei nesănătóse, filosofiei greșite ; iar nu principiilor, pe care le profesăză rațiunea, care din natură este creștină și care după afirmațiunea unui cugetătorū profundū este definită astfelū : *Ἔστι φιλοσοφία ἐπιστήδευσις σοφίας, σοφία δὲ ἐπιστήμη θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων καὶ τῶν τοιοῦτων αἰτιῶν.*

Deosebirea

II. După ce am vădit din cele precedente apropierea dintre filosofie și teologie, să urmărim apropierea dintre calea naturală și supranaturală, acum să vedem în ce se deosebesc, spre a ne face o idee clară.

Filosofii, pe calea pur naturală, au căutat să găsească cauzele supreme ale lucrurilor; dar n'au ajuns la adevărata idee și la adevărata cunoștință spre a ști că cauza supremă este spiritul absolut. Dintre filosofi antici numai Platon a presimțit adevărul, numind pe acéastă cauză $\nu\omicron\varsigma\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\omega\nu\ \alpha\acute{\iota}\tau\iota\omicron\varsigma$.

Aristotelul a numit pe D-zeu une ori $\pi\rho\acute{o}\tau\eta\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\rho\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\tau\eta\ \delta\epsilon\chi\eta$; alte ori $\tau\omicron\ \kappa\iota\upsilon\epsilon\iota\nu\ \delta\acute{\alpha}\nu\eta\tau\omicron\varsigma$ = *motorul nemiscat*. Atât a putut găsi cu rațiunea acest geniu al antichității grece. Este adevărat că Aristotelul a avut convingerea că D-zeu este mai presus de condițiunile timpului și ale materiei; dar n'a putut să se înalțe la idea că D-zeu este ființa personală, mai presus de lume, de natură, supranaturală. Concepțiunile sale sunt mai mult că D-zeu este ființa naturală, adică ca cele din natură. Numai Creștinismul a adus adevărata idee de D-zeu personal și supranatural.

Platon face din D-zeu măsura tuturor lucrurilor. (Leges IV, p. 716): $\text{Ο δὲ θεὸς ἵπεν πάντων χρημάτων μέτρον ἐν εἴῃ μέλειται}$. El face din D-zeu un suflet rațional, formator al lumii, o rațiune mișcătoare și dominatoare a lumii.

D-deul păgânismului nu este, n'are o ființă spirituală. Ideea de spirit absolut, de personalitate divină, nu o găsim la filosofi și totă munca filosofilor a lăsat filosofia în drum. Resultatul trebuia să fie că spiritul uman a ajuns la cunoștința unui D-zeu viu și real.

Spiritul ăuman ădar n'a fost ăsatifăcut ăcu cele de pină aci; el ăa trebuit ădin no ău să-ăși reiea sborul ăspre a ajunge la ideeăa supremă, causa tutor ălucru- rilor ă, la fiinăa și spiritul ăabsolut ăpersonal ă. Spre acest ăscop ăa venit ăaurora lumin ăosă, revelaăiunea divină.

Dintre t ăote religiunile, numai Creăștinismul ăa produs ăadev ăerata religiune, și cu dinsa a produs ăsciinăa, care cun ăosce pe D-ăde ău; el ăa menăținut ăideeăa de D-ăde ău în veritateăa sa curat ăă; pe c ăând p ăăg ăănismul ăa sacri- ficat ăă acest ăă înalt ăă idee, c ăând emanaăiunei gnostice, c ăând panteismul ăă, c ăând dualismul ăă, c ăând politeismul ăă, c ăând din obiectele naturei a f ăăcut ăă de ăăi.

Ideeăa înăă, de spirit ăă absolut ăă, causa primar ăă, st ăă în raport ăă cu lumea, și ca s ăă p ăăt ăă fi explicat ăă trebue s ăă resolv ăăm c ăăte-va cestiuni, care în acelaăș timp ăă sunt ăă și probe despre existenăa lui D-ăde ăă și anume: *Probe cosmologice, teologice, morale și istorice.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Argumentul ăcosmologic ăă

Principiul ălogic ăă: nu p ăăte fi efect ăă f ăăr ăă de causă, ne d ăă noăiunea de *causalitate*. Raăiunea admite ca cert ăă și necesar ăă, c ăă tot ăă ce exist ăă, tot ăă ce se înăămpl ăă, tot ăă, ce se petrece, are trebuinăă de o raăiune suficient ăă.

În logic ăă, noăiunea causalit ăăței este lege, pe care o dovedesce peste tot ăă natura lucrurilor ăă.

Legeăa causalit ăăței este general ăă și a domnit ăă în univers ăă chiar înainte de a av ăă omul ăă consciinăă de ea; pentru c ăă nimic ăă nu se p ăăte cugeta f ăăr ăă s ăă aib ăă motivul ăă sa ăă raăiunea sa de a fi. Lumeăa exist ăă, natura exist ăă și urm ăăz ăă caleăa f ăăr ăă de noi. Ea nu este produsul ăă imaginaăiunei n ăăstre. Cugetarea și imaginaăiunea n ăăstr ăă, g ăădesc ăă lumea exist ăănd ăă înainte de cugetare. Dec ăă lumea,

universul se menține și se conserva în existența sa, chiar și atunci, când cugetarea noastră nu se ocupa de ea.

Dacă universul este și poate fi fără noi, să vedem, dacă el există prin sine.

Dacă lumea ar exista prin sine și de sine, atunci ar urma că universul este ființă necesară (*ens necessarium*); iar dacă s'ar demonstra că lumea se naște, că este produsă de altă ființă, atunci urmărează că lumea este ființă contingentă (*ens contingens*).

Dar în lume nimic n'a fost tot-d'a-una; plantele, animalele, omul fizic, sunt produse de alte ființe existente înainte de ele. Ființa ce a existat înainte de ele, de n'ar fi fost, ele n'ar fi. Deci existența lumii este condiționată cu existența altei ființe. Această ființă anterioară a trebuit să fie produsă de altă ființă. Ast-fel de la prima ființă ajungem la a doua, a treia, a patra și în fine la un lanț infinit de ființe ce au cauzat existența altora.

Tote inelele, care compun lanțul cauzelor, sunt identice și seria lor este mare.

Primul inel sau primul termen al seriei cauzelor, termen, care închide seria nesfârșită, nu poate fi de aceeași substanță cu celelalte; căci atunci, și el ar fi ceva relativ, n'ar avea natura absolută, ci contingentă. Prin urmare, cauza primară este cauză absolută; ea nu trece cu natura în lucrurile, pe care le produce, ci ea le produce din nimic. Iată dar că prin scara cauzelor ne suim la cauza primă, cauza absolută, independentă și această cauză este D-zeu absolut și independent.

Argumentul teologic. Pe când argumentul cosmologic este întemeiat pe necesitatea existenței cauzei absolute, a rațiunii supreme a lumii, anterioară și superioară lumii, *argumentul fisico-teologic* trece de la

existența lunei la proprietățile ei, căutându în aceste proprietăți cauza lor.

Proprietățile ce se iea în considerațiune în acest argument sunt *ordinea*, *armonia*, *frumusețea*, întocmirea elementelor materiale potrivit cu un scop determinat.

Și ne întrebăm, dacă cauza acestor proprietăți trebuie s'o căutăm în materie, sau afară din materie?

Este recunoscut și știut că lumea este un tot organizat, având un scop determinat, la care trebuie să ajungă.

Lumea este realizarea unei cugetări. Baza constituirii părților, este o cugetare și așezarea lor este produsul unei cugetări.

Analisând lumea, universul ajungem la convingerea că există o cugetare, care a întemeiat lumea, o menține și o guverna.

Natura, materia nu cugetă; cu toate acestea ea apare ca produsul unei cugetări. Odată stabilit despre rațiunea supremă, conchidem că cugetarea, ce a dat naștere proprietăților, este un spirit, o inteligență orînduitoare. Spiritul creat este silit a se recunoște ca efect al spiritului absolut și primordial. Spiritul primordial nu poate fi o rațiune fără conștiință, pentru că însăși conștiința este reflecțiunea rațiunii.

Argumentul moral are de scop a ne arăta că scopul, către care tinde ființa inteligentă, este un scop moral.

Omul este condus de o lege scrisă în toate inimile omenesci. Această lege de la început, ca și legea pozitivă, conduce atât pe păgân cât și pe iudei, (care aveau legea pozitivă) spre a trăi conform cu natura omului, de a trăi și lucra onest și drept. În vechiul Testament este scris că legea naturală, adică legea pusă în sufletul uman de la creațiune, nu descinde

din nori, nu vine de peste mare; ci ea, de și este venită de afară, cu toate acestea ea, firesce, are ecoulă său în inimă (Deuter. 30, 11—14). Noul Testament menține acest raport al legii naturale cu legea pozitivă, când dice: «păgânii cei ce n'au lege din fire, fac ale legii, și pretutindenți. N. Testam. menține paralelismul legii naturale cu legea revelată pozitivă.

Și dacă D-zeu este autorul și al legii naturale și al celei pozitive, urmază ca atunci când facem apelul la legea naturală, facem apelul la D-zeu autorul legii. (Rom. 9, 1, II cor. 4, 2; 5, 11).

Îndată ce pronunțăm cuvântul *conștiință* *συνείδησις*, recunoștem doi factori: unul uman și unul divin, adică recunoștem că nu noi suntem autorii conștiinței noastre, ci altă cauză există, de la care avem această putere. Și dacă conștiința determină pe om într'un sens moral, acesta ne face să înțelegem că autorul conștiinței ne-a făcut astfel, ca firesce să tindem spre bine. Și autorul conștiinței nu este decât D-zeu, ființa perfectă și cu totul bună.

Argumentul istoric. Ideea cauzei ultime face pe spiritul să intre în domeniul istoriei. În istorie noi suntem ținuti ca actele săvârșite să le raportăm la puteri, care lucră în mod vădit în lume. Dar având în vedere multe fapte din lume, ca efecte, ele sunt mai mari de cât puterile, care par că le-a produs; adică fenomenele sau efectele covârșesc cauzele, cărora sunt atribuite. Prin urmare suntem siliți să recunoștem, că dacă forțele vădute n'au putut să le producă, trebuie să existe alte forțe nevădute, cărora fenomenele își dădătesc existența. Nu numai în natura vizibilă sunt fapte, care covârșesc orice forță. putere ori cauză vădută și omenescă, cum sunt cele enumerate la cunoșcerea lui D-zeu din studiul na-

turei¹⁾ saŭ alŭ universului; dar suntŭ și fapte nevisibile, misterioŭse, care nu potŭ fi explicate prin puterile umane, cum este renaŭscerea, care se operăză tainicŭ în suflete și ale cărei semne externe se vedŭ la mulțime de ômenŭ în lume, cum și minunile intrate în domeniulŭ istoriei. Acestea nu potŭ fi atribuite de câtŭ unei puteri supraumane, unei puteri D-ŭeŭscă, care produce efecte, pe care puterea omenăscă nu le pôte săvârși. Aceste efecte păgânismulŭ le atribuia sôrtei, pe care o numia *fatum*, iar Creștinismulŭ le atribue Provedinței.

Omulŭ aflându-se în fața evenimentelorŭ lumei, întrăbă despre cauza ultimă a existenței, a proprietățilorŭ și a scopului moralŭ alŭ lumei. Elŭ o caută în istoria omenirei, alŭ căruŭ planŭ se desfășură înaintea ochilorŭ sêi și e silit să recunôsca că totŭ a trebuitŭ să fie formatŭ de spiritulŭ absolutŭ.

Cunoscința lui D-ŭeŭ obținută din studiulŭ

BCU Cluj *naturei* university Library Cluj

1. Natura saŭ universulŭ nu pôte fi produsulŭ întîmplărei; ci ea trebue să fie produsulŭ unei ființe inteligente, a totŭ puternice și prea înțelepte, alŭ unei ființe supreme.

Intr'adevărŭ, dacă privimŭ bolta cerăscă, dacă observămŭ într'o nôpte senină mulțimea corpurilorŭ cerescă, cursulŭ lorŭ celŭ regulatŭ. armonia și regularitatea tuturor mișcărilorŭ corpurilorŭ cerescă, care își urmăză regulatŭ cursulŭ, fără a împedica unulŭ pe altulŭ, ci dândŭ naștere timpurilorŭ ziua și nôptea, primăvara, vara, tîmna și iarna, tôte necesare pentru viețuirea ființelorŭ organice, cine pôte a nu recunôsce că aceste

1) Veđi: Cunoscința lui D-ŭeŭ obținută din studiulŭ naturei.

minuni sunt operele unei ființe prea înțelepte, și a totu puternice ?

2. Când observăm planetulă, pe care locuim, cine pōte rămāne neatinsă de admirațiune și a nu recunōșce pe autorulă atotă puternică ală tuturor lucrurilor ce vedemă pe globulă nostru ?

Intr'adevăr, când studiemă structura organismului unui animală, ală unei insecte, structura unei plante. suntemă siliți a recunōșce în măestria perfectă și sciința profundă, cu care suntă întocmite aceste organisme, pe autorulă supremă ală naturei. In acēstă privință Psalmistulă dīce: *Cerurile spună mārirea lui D-đeu și facerea māiniloră o vestesce tārīca* (Ps. XIX, 1).

3. Materia brută nu a putută singură să se aședă și să se pună în ordine.

Materia cea lipsită de viēță, mulțimea atomeloră, din care este compusă materia, nu are voință și inteligență. Pentru acēsta nici aședarea ei într'o ordine, din care să resulte forme pline de frumusețe, și corespundētore unui scopă determinatū nu se pōte dīce că este rezultatulă propriū ală materiei, nici ală unei întimplări; căci întēmplarea este ōrbă și nu produce nimicū, care ar fi rezultatū dintr'o cugetare.

4. In ori-ce ființă organică, vedemă unū planū rezultatū dintr'o cugetare.

Intr'adevăr, când observămă unū animală sau o plantă, vedemă că elementele materiale din care este compusū corpulă loră organicū. se combină în așa modū, că formēză mai multe organe. Fie-care organū, esecutatū duple unū planū invariabilū, are compozițiunea și forma corespundētore cu funcțiunile, ce aū să îndeplīnescă aceste organe: ochiulă este întocmitū ca să vadă, piciōrele ca să umble, aripile pāsāriloră ca să sbōre, māinele omulă ca să execute ordinele unei

voințe inteligente. Tóte funcțiunile executate supt imperiulú unui instinctú înăscutú, se coordinează astfelú, în câtú fiindú la unú scopú comunú, adică la conservarea timporală a individului și la durata parpetuă a speciei.

5. Față cu aceste planuri așa de înțelepte și așa de admirabilú executate în varietatea lorú minunată, nu se póte ca să nu recunóscemú că o *Minte* prea înțeleptă și prea puternică a organizatú, a întocmitú și a aședatú tóte acestea! Realitatea faptelorú, ce descoperimú în natură, sílesce pe orí-ce omú a recunósce că există o ființă mai pre sus de natură și acéstă ființă se numescé D-deú.

6. În ordinea creațiunei lumei vede orí-cine mintea cea prea înțeleptă a ființei supreme. La creațiunea ființelorú se vede că ființa supremă nu numai n'a organizatú saú n'a produsú ceva ca din întemplanté, ci Míntea cea înțeleptă și a totú puternică, înainte de crearea diferitelorú lucruri și ordine de ființe, a creatú și ceea ce era necesarú fie-cărei ființe.

În organisme animale orí vegetale se vede nu numai o coordinare a organelor. ci și o frumusețe plină de varietăți. Materie este în totú, dar materie disciplinată și determinată spre a corespunde: orí întocmirei unor organe, orí unei forme brilíante, care să facă frumusețea globului.

Cu deosebire în mijloculú naturei vedemú pe omú ca o podóbă a creațiunei Ființei a totú puternice.

Și când vedemú tóte acestea, este peste puțină de a nu recunósce, de a nu fi pe deplinú convinși despre existența autorului naturei. Ar fi lucru neexplicabilú, ca cine-va să fie convinsú despre existența autorului unei mașini, statui, și să nu fie convins despre existența autorului marei opere a universului.

7) În specialú să observămú pe omú, în mulțimea de ființe din universú.

Omul este ființă liberă și cugetătoare; poate deosebi binele de rău. De unde este această putere cugetătoare și voința liberă? De la materie? Dar materia este lipsită și de una și de alta. Aceste mari însușiri și puteri ale sufletului omenesc sunt date lui de o Putere, care singură este izvorul cugetării și al libertății. Această ființă este D-zeu.

8) Afară de acestea, omul și toate celelalte ființe și lucruri din lume au începutul de a vieții și încetăză de a fi ca individe. Înainte de a fi ori-ce ființă, a trebuit să existe ființa a totu puternică, care a dat începutul tuturor celorlalte ființe.

9) Ideile ce sunt în spiritul omului despre *finit* și *infinit*, perfect și imperfect, de unde sunt venite? Căci noi, în natura vizibilă, în totu ce ne încungiu, nu găsim nimic, nici care să fie infinit, căci toate au sfârșit; nici perfect, căci perfect va să dică ceva, care n'are trebuință de nimic, de cât de sine. Și în natură nu există nici o ființă, care să nu aibă trebuință de nimeni și de nimic. De unde dar aceste idei? Este evident că ele sunt puse în sufletul omului de autorul universului, care este singur nemărginit și fără de început, care este perfect. De aceea am ști că cel perfect și infinit, se revelă în cel imperfect și finit, adică D-zeu se descoperă pe sine în operele sale.

10. Ideea despre ființa lui D-zeu, omul o are în adîncul sufletului său; ea este înăscută în om, în cât el nu poate a nu tinde la cunoștința lui D-zeu. Aceasta se dovedește prin faptul că toți oamenii adînc cugetători în decursul vîecurilor totu-d'a-una s'au înălțat prin gândiri înalte spre a cunoște pe D-zeu; iar masele omenirii totu-d'a-una au simțit necesitatea de a adora pe Ființa supremă, este indiferent ori-ce nume i-a dat.

Consimțimîntul universal al omenirii probă existența lui D-zeu; căci dacă omenirea, în ori-ce grad

de cultură s'a aflat, a simțit necesitatea existenței lui D-zeu și a cultului, apoi ceea-ce este necesar nu poate să nu existe; și o credință veche ca și omenirea nu poate fi greșită ori neesactă.

Cu toate acestea mijlocul natural, sau singurul studiul naturei, nu este suficient spre a procura omului o deplină cunoștință despre D-zeu.

Au trecut vécuri multe și în sinul omenirii au existat diferiți bărbați mari, filosofi celebri, scriitori eminenți, ale căror opere și astăzi se studiază, și omenirea nu a cunoscut prin propriile sale puteri și numai prin studiul naturei pe adevăratul D-zeu. Ideea înăscută însă în om despre o ființă supremă a existat totu-d'a-una, dar pe D-zeu nici odată nu l'a cunoscut lumea în adevăratul înțeles. De aceea dice Apostolul Paul: *«Cunoscându pre D-zeu, nu ca pre D-zeu L-au mărit; nici 'i-au mulțămît, ci s-au făcutu deșerți întru cugetele lor, și s-au întunecat neînțelegătorea lor înimă; dicându-se pe sine înțelepți, au nebunit și au mutat mărirea lui D-zeu cel nestricăcios întru asemănarea chipului omului celui stricăcios, și a paserilor, și a patrupelelor, și a celor ce se tîrăscu»* (Rom. I, 21—23).

Deci, pentru completarea cunoștinței despre D-zeu, noi avem și mijlocul supranatural, adică revelațiunea divină, coprinsă în Sf. Scriptură. Numai prin ajutorul revelațiunii divine omenirea a putut a-și limpezi credința sa despre adevăratul D-zeu, scăpându de puerilitatea credinței păgânismului.

Mijlocul supranatural

D-zeu nu a lăsat pe om numai cu simplele sale puteri mărginite spre a dobîndi cunoștința despre

adevăr, ci pentru adevărurile mai înalte, care întrecu puterile rațiunii omenesci, D-zeu a pus în ajutorul omului descoperirea, ce el a făcut-o omenirii prin aleșii săi din timpurile cele mai vechi; iar în cele mai de pe urmă timpuri a descoperit lumii adevărurile înalte și adevărul ființei sale prin însuși fiul său. Mântuitorul Iisus Christos, care a luat corp omenesc, și a venit în lume, ca să învețe pe om. Apostolul Paul spune: *În multe feluri și în multe timpuri de demult D-zeu vorbindu părinților noștri prin profeți; în zilele acestea mai după urmă a grăit nouă întru Fiul (Epr. 1. 1, 2). Pe D-zeu nimeni nu l-a văzut nici odată. Unul născut Fiul, care este în sânul Tatălui, acela a spus (Ioan I, 18). Știm că Fiul lui D-zeu a venit, și ni-a dat nouă luminare și pricepere, ca să cunoștem pe D-zeu cel adevărat (Ioan 5, 20).*

Nouă D-zeu ni-a descoperit prin Duhul său; că Duhul totdeauna le cercă și adăugurile lui D-zeu (1 Cor. II, 10).

Din cele șise pînă aci. se vede că însuși Fiul lui D-zeu ne-a dat lumină, ca să cunoștem pe D-zeu zicînd: *Spirit este D-zeu și cine se închină lui se cade să se închine cu spiritul și adevărul.* Deci această cunoștință este sigură, neîndoișă și deajunsă pentru om, fiind cu totul superioară atît științei obținute din studiul naturii, superioară științei, ce avea lumea înainte de Christos.

Numirile lui D-zeu în s. Scriptură

Revelațiunea divină. fiind unul din cele mai de căpetenie mijloce pentru cunoșterea lui D-zeu, este necesar să avem o specială atenție asupra numi-

rilor. ce se dau lui Dumnezeu în s. Scriptură; căci din aceste numiri vom putea înțelege nu numai însușirile sau atributele lui D-zeu, ci chiar ființa lui D-zeu.

La profetul Isaia D-zeu se numește pe sine *Iehova*: *Eă sunt Iehova*; acesta mi-este numele (Isaia 48, 8). *Ehie*. adică *celu ce este*; *acesia este numele meu celu vecinic*; dice Domnul către Moise la Horeb (Eșire 3, 13,—15).

Amîndouă aceste numiri însemnăză *ființă* prin eselență, ființă fără hotare.

Din explicațiunea s. Ioan Damaschinu numele *Ehie*, *celu* însemnăză că ființa lui D-zeu este o imensitate nesfîrșită și nemărginită de existență. Totu asemenea dice și sf. Grigore teologul, că D-zeu este ființă nemărginită, care covîrșesce orîce idee de *timpă* și de *natură*.

În noul Testament Iisus Christos dice: *Duhă este D-zeu* (Ioan, 4, 24). Asemenea Apostolul Paul dice: *Duhă este Domnul* (2 Cor 3, 17). Acestu locu alu sf. Scripturi revarsă o mare lumină asupra cunoștinței obținută prin studiul naturii, adică ne face să înțelegem că D-zeu, în esența sa, este spirit, nu este ființă materială, cum se credea în păgânism.

Din numirile citate mai sus rezultă că D-zeu este spirit și ființă nemărginită și perfectă, creator și providențiator alu întregului univers.

Elohim este formatu din *alah*, ce însemnăză; fu *spăimîntat*, și exprimă spaima, temerea sfîntă a spiritului pîtrunsu de cugetarea lui D-zeu. *Elohim* este D-zeul pe care-lu proclamă natura și conștiința, din care cauză iudeii jurau pe numele *Elohim*.

Iehova este numele revelațiunii pozitive.

Adonai însemnăză Domnul suprem, este Domnul universului.

El Șadai este D-zeul tare alu alianței.

Iar *Iehova Sabaoth* este Domnul (oștirilor) puterilor ceresci.

În Noul Testament, cu totă deosebirea însemnărei, acestor nume, ele se confundă, luându-se unul drept altul.

Atributele esenței lui D-zeu

Simplitatea sa și spiritualitatea lui D-zeu

Când vorbim despre simplitatea sa și spiritualitatea lui D-zeu, înțelegem că D-zeu este ființă fără de corp și prin urmare nesupusă simțurilor noastre, *ființă perfectă, nematerială, necompusă din părți, rațională și desăvârșită liberă*.

Tot ce este material este mărginit. Dar în Sf. Scriptură D-zeu dice despre sine: «*Ați se va ascunde cineva întru cele ascunse și eu nu-l voi vedea pre el?* *Ați nu umplu eu cerul și pământul?* (Ieremia, 23—24) Ființa corporală nu poate avea această însușire. *Duhul este D-zeu*, dice însuși Iisus Christos, (Ioan, 4. 24).

D-zeu nu este asemenea aurului său argintului, sau pietrei celei cioplite de meșteri și de gândul omului. (Fapt. 17, 29).

Într-un mod figurat D-zeu se numește în Sf. Scriptură foc și lumină, spre a se arăta puritatea ființei lui D-zeu, care nu suferă nimic impur, ca și aceste elemente fizice.

Spiritualitatea lui D-zeu consistă nu numai în escluderea oricărei idei și compoziții materiale, ci și în escluderea oricărei compoziții raționale. În D-zeu nu este gen și varietate de specii, nu este într-insul nici o despărțire a însușirilor esențiale. Această des-

părțire o socotimă noi după a noastră slăbiciune; el însuși este o unitate și identitate perfectă. Sf. Ioan Damaschin spune: *Dumnezeirea este simplă și necompusă*. (Ἐκθεσις περὶ τῆς ὑποδοξῆς πίστεως. Cartea I, Cap. IX, și X),

S'a spus mai sus că Dumnezeu este *Spirit*. Cuvântul *Spirit* ne arată în modul cel mai clar esența, substanța sau natura lui Dumnezeu cea incompreensibilă pentru noi. Noi nu cunoștem de câtă două feluri de substanțe: *substanțe materiale*, compuse, lipsite de cunoștință și inteligență, și *substanțe nemateriale*, simple, spirituale, înzestrate mai mult sau mai puțin cu facultatea de a cunoaște și înțelege. Este peste putință să admitem că în Dumnezeu este substanță materială, când în toate operele sale din univers preste totu vedem urmele rațiunii celei mai înalte, care face ca noi să fim încredințați, că Dumnezeu este Spirit.

Din diferitele locuri ale Sfintei Scripturi rezultă:

I. Că orice proprietăți necesare materiei sunt streine de natura lui Dumnezeu. a) Ori-ce corp este limitat prin spațiu: Dumnezeu nu este limitat prin nimic, ci este presinte pretutindeni. «*Acela care se ascunde, ore se ascunde de mine și eu nu-l văd? Ore nu umplu eu cerul și pământul?*» (Ierem. XXIII, 24; CXXXVIII 7—12). b) Totu corpul are o formă determinată și prin urmare poate fi reprezentat: Dumnezeu n'are nici o formă sensibilă, și de aceea în V. Testament era oprit de a-l reprezenta: «*Cu cine veți face să semene Dumnezeu și ce chip îi veți da?*» (Isaie XL, 18—25). c) Corpul omului este vizibil și supus la diferite schimbări, Dumnezeu însă este invisibil, spune Paul, (Col 1, 15, 1 Tim. 1, 17, Rom. 1, 20) și *nimeni nu l-a vădută*. (Ioan, 1, 18, VI, 46); *nimeni dintre omeni nu l-a vădută și nu-l poate vedea*. (1. Tim. VI, 16).

«Tatăl luminii nu poate primi *schimbări*, *nici măcară umbră de schimbare*. (Iacov, 1. 17).

d) Orî-ce corp fiind compus de părți este supus la descompunere și stricăciune. D-deu însă este regele nemuritor al vécurilor. (1. Tim. 1, 17). și păgânii sunt reprobăți. pentru că au schimbat onórea, care nu se cuvine de cătă lui D-deu celui necoruptibil la chipul celui coruptibil al omului, la figuri de pasări, de patrupeze și de șurpi. (Rom. 1, 23).

II. In cele precedente s'au arătat locuri din Sfînta Scriptură, prin care se negă lui D-deu însușiri materiale; în cele următoare, însă se vor enumera toate locurile Scripturii, prin care se atribue lui D-deu însușiri, ce nu pot fi de cătă ale spiritului.

1) I se atribue *conștiință de sine* și de personalitatea sa. «*Eă sunt D-deul unică, și nu este altul ca mine*». (Deut. XXXII, 39; Ex. XX, 2, 3). Eă suntă Domnul; Eă suntă cel d'intîi și cel din urmă. (Is. XLII, 4; XLVIII, 12). *Eă sunt alfa și omega, începutul și sfîrșitul, dîce D-lă D-deu, care este, era și trebuie să fie, Atotăputernicul*;.

2) Rațiune: *Adînculă vistieriloră, înțelepciunei și sciinței lui D-deu, cătă de nepătrunse suntă judecățile tale și necoprîmse căile tale*. (Rom. XI. 33, 34).

3) Libertate: *Domnulă a făcută totă ce a voită în ceră și pre pămîntă; pre mare și în toate adîncimile*. (Ps. CXXXIV. 6); *Eă face totă lucrulă duple planulă și consiliulă voinței sale* (Efes. 1, 11). *Eă suntă viu în veci*. (Deut. XXXII. 40). *Duple cum Tatălă are viață întru sine, așa a dată și Fiului să aibă viață întru sine*. (Ioan IV. 26).

Prin urmare *necrearea, neînceperea, nematerialitatea, nemurirea, eternitatea, puterea creatoare*, suntă attribute esențiale ale lui D-deu, și ele sunt ună totă indivisibilă, care este D-deu.

Dacă în Sf. Scriptură sunt locuri prin care se atribuie lui D-zeu membre ca ale omului; acesta nu înseamnă că în realitate este așa; ci înseamnă că se întrebuintează termenii în vorbire potrivit cu înțelegerea noastră, care suntem obișnuiți a ne servi de acești termenii, când vorbim despre oameni. Dacă este zis că omul este creat după chipul și asemănarea lui D-zeu, acesta este zis în privința puterilor sufletești, cu care este înzestrat omul, iar nu în privința corpului.

Părinții bisericești, în general, au respins *antropomorfismul*; totu-d'a-una l-au considerat ca o erezie și biserica totu-d'a-una a ținut strict doctrina despre spiritualitatea lui D-zeu, expunând-o în cărțile sale liturgice.

Prin urmare, Spiritul absolut, escludându orice idee de materialitate, orice compoziție de elemente corporale, de formă, de gen, de accident, acesta este ideea și atributul *simplicitate*.

Independența

D-zeu este spirit de sine existent; nu depinde de nimeni și de nimic ființa sa. Ființa și toate însușirile sale le are de la sine și prin sine; în acesta stă independența lui D-zeu. Acest atribut este de o mare însemnătate și mintea limpede a omului este ținută strict de a recunoște această însușire ca foarte necesară și caracteristică pentru ființa lui D-zeu. În natură și în ordinea ființelor din lume, această însușire rațiunea nu o găsește: rațiunea noastră dar n'ar putea înțelege acest atribut, dacă elă nicăieri n'ar avea o realitate. Dar D-zeu revelându-și această însușire, spiritul omului

s'a liniștită vedându că *independența* există tocmai în acela, care este și isvorul, și posesorul ei.

În sf. Scriptură sunt multe locuri din care putem înțelege independența lui D-deu. «*Să știți, să credeți și să cunoșteți; ȋice Domnul, că eu sunt, și mai înainte de mine n'a fostă altă D-deu* (Is. 43, 10). *Eu sunt întâiu și eu după acestea; afară de mine nu este D-deu* (Isaica 44, 6).

Elu n'are trebuință de nici un ajutoru strein, ci din contră dă tuturoru toate. «*D-deu, ȋice sf. Scriptură, care a făcutu lumea și totu ce este în lume, și care este Domnul cerulu și alu pământulu, nu locuesce în temple, zidite de mâna omenu, și elu nu este onoratu de lucrulu mâinei omenu, ca cum ar ave trebuință de ceva; elu, care dă tuturoru viața, respirațiunea și toate lucrurile*». (Act. XVII, 24, 35; Is. XL, 28). În noi însă, din momentulu ce nu putem singuri a îndeplini ceva, se deșteptă sentimentulu dependenței de o existență streină. Sf. Scriptură însă ne încredințează, că în D-deu nu este nimicū strein, care să-l potă comunica ceva, ori în privința existenței și perfecțiunei, ori în privința lucrărei.

«*Cine a ajutatū spiritulu D-lui? Cine i-a datū lui sfatū? Cine l'a învățatū ce trebue să facă? Pe cine a consultatū? Cine l'a înrățatū? Cine i-a arătatū calea justiției? Cine i-a datū darulū sciinței? Cine i-a deschisū calea înțelepciunei?*» (Is. 40, 13—14).

Cine i-a datū lui ceva întâiu, ca să cêră resplată? Totu este de la sine, totu este prin sine, totu este în sine (Rom. XI, 35, 36).

Sf. Ioan Chrisostom (asupra Psal. 14), ȋice: «ὁ θεὸς ἐλόγηται ὁ θεὸς, ὁὐδὲ χάριτος ἔστιν ὁ θεὸς γὰρ τὸ θεῖον» = *D-deulū binecuvîntărei n'are trebuință nici de darū. căci Divinulū nu este în lipsă*.

Augustinū (Cartea LXXXIII, quaest. 22) ȋice: *Ubi*

nulla indigentia, nulla necessitas; ubi nullus defectus, nulla indigentia; nullus autem defectus in Deo; nulla ergo necessitas.

Sf. Ioan Damaschin dice: D-zeu este ființa independentă, absolută, a totu puternică, dădătoare de viață, o putere, care domină toate, exercitându un imperiu nesfârșit; este o forță, căreia nu se poate opune nimic, care stabilește toți șefii și toate rangurile și care este peste toate (Εκθεσις ἀκριβῆς περὶ τῆς ὁρθοδόξου πίστεως Cart. I, 14 și 8).

D-zeu existându prin sine, fiindu creatoru și stăpînu suveranu a totu ce există, rațiunea umană este necesităta de a recunoște, că D-zeu este *independentu*.

Imensitatea și omnipresența lui D-zeu

D-zeu, fiindu spiritu puru și în acelaș timp *infinitu* din toate punctele de vedere, nu poate fi supus la nici o limitățiune de spațiu și de timp; ci umple totu cu ființa sa. Acesta este imensitatea, ca atributu alu lui D-zeu. Și dacă D-zeu umple totu cu ființa sa, neapăratu că elu este presente în totu locul și la totă ființa; acesta este *omnipresența* divină. D-zeu dar este pretutinden; în totu locul și în totu timpul.

Imensitatea și omnipresența lui D-zeu se învederează prin următoarele locuri ale sf. Scripturi: «*Au nu umplu eu cerulu și pământulu*, dice Domnul (Ierem. 23, 23, 24). *Au ascunde-se va cine-va unde-va și eu nu-lu voi vedé pre elu?* (Ibidem). Iar profetul Davidu dice: «*Unde mă voi duce de la Duhulu tău și de la fața ta unde voi fugi? De mă voi sui în ceru, tu acolo ești; de mă voi pogori în iad, tu de față ești; de voi lua aripile mele de dimineță și mă voi sălășlui la marginile mării și*

acolo mâna ta mă va porăţui şi mă va ţine dreapta ta (Psal. 138, 7—10).

Solomonu' dice, în rugăciunea sa: «*Dacă cerul şi cerul cerurilor nu te poate cuprinde, cu câtă mai puţină acéslă casă, ce am zidită* (III Reg. VIII, 27 conf. II, Parolip VI, 18).

Iisus Christos vorbind cu Samaritana, la întrebarea ei: *unde trebuie a se închina lui D-deu?* îi răspunde că va veni timpul, când *nici în Garizim, nici în Ierusalim nu se vor închina lui D-deu, ci închinătorii cei adevăraţi se vor închina cu spiritul şi cu adevărul*», prin care lasă a se înţelege că pretutindeni se vor putea închina cu spiritul şi cu adevărul.

Părinţii şi învăţătorii bisericii învăţându' despre *imensitatea* şi omnipresenţa lui D-deu, au căutat să înlăture şi erorile ce ar fi putut să se lăriseze pe lângă ideea acestei însuşiri. Ast-fel ei au explicat, că dacă D-deu este imens şi presinte pretutindeni, acésta nu înseamnă o *estindere* sau *dilataţiune* a esenţei sale, cum ar fi a aerului, a luminii; căci esenţa lui este nematerială: ci el este totu' pretutindeni şi în totu' locul. Pentru D-deu tot universul este unu' punctu' geometric, care n'are nici o întindere şi nici o dimensiune.

Sf. Ioană Damaschinu' dice: «*Se cuvine să ştim că D-deu nu are părţi; totu' se află* pretutindinea şi în întregime: nu petrece cu vre-o parte în cutare locu', ca cum s'ar despărţi asemenea corpurilor; ci este totu' în toate şi totu' mai presus de toate. (*Expunerea cred. ort.*, cart. I, Cap. XIII).

Eternitatea

Când dicem că D-deu este etern, acésta înseamnă că D-deu n'are nici începutu' nici sfârşitu' alu' exis-

tenței sale și este independentă de oricare condițiune de timp. Acestă atribută ală lui D-zeu se învederează prin următoarele locuri din Sf. Scriptură: *Dómnne, scápare te-ai făcută nouă în némă și în némă; măi înainte de ce s'au făcută muntii și s'a zidit pă-mîntul și lumea, și din vécă pînă în vécă tu ești.* (Ps. 89, 1, 2, 3). *Sfintă, Sfintă, Sfintă, Domnulă D-zeu Atotputerniculă, celă ce era și este și celă ce va să fie.* (Apocal. 4, 8).

Apostolulă Paulă îlă numesce *singură*, care are nemurire ($\text{Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασία}$. (1 Tim. 6, 16).

Dacă și ființele create aű nemurire, ele nu suntă și fără începută; D-zeu însă este și fără începută și fără sfîrșită.

Pentru D-zeu nu este nici trecută, nici presinte, nici viitoră; pentru elă tótă eternitatea este ună timpă presinte. De aceea dăce Scriptura: *«O mie de ană înainte ochiloră tăr, Dómnne, ca dăina de ieri, care a trecută».* (Ps. 89, 10); și iară Apostolulă Petru dăce: *«O dăi înainte Domnulă este ca o mie de ană, și o mie de ană, ca o dăi».* (2 Petr. 3, 8).

Sfînții părinții aű bisericei explică eternitatea lui D-zeu ast-felă: «Ea nu este, cum și-o represintă de ordinară unii ómenii, o curgere de timpă fără începută și fără sfîrșită, formată de o cantitate nenu nărată de părți, care s'ar succedă fără întrerupere și prin urmare necesarmente compusă de ună trecută, presinte și viitoră; ci este, cum s'a dăisă măi susă ună presinte constantă, invariabilă. Ast-felă Sf. Grigorie Teologul dăce: *D-zeu a fostă totă-d'a-una, va fi totă-d'a-una, saű măi bine, elă este totă-d'a-una*, ca ună oceană indefinită de existență și fără margini.

Imutabilitatea

Imutalitatea este un atribut al lui D-*deu*. în virtutea căruia el rămâne același (ἀμεταβλητος = immutabilis) în esența, în forțele și perfecțiunile sale, ca și în determinațiunile și actele sale.

S. Scriptură descriind acest atribut, înlătură de la D-*deu* toate schimbările, ce se observă la om. *D-*deu* nu este ca omul* spre a fi capabil de a minți, *nică ca fiul omului*, spre a fi supus schimbărei (Num. XXIII 19). *Acela care triumfă în Israil, nu va ierta, va rămâne inflexibil, fără a se căi de ce a făcut; căci nu este om spre a se căi* (1 Regi XV, 29).

Inima omului are diferite cugetări, dar voința Domnului va rămâne tare (Prov. XIV, 21).

Dintru început, tu D^omne, ai întemeiat pământul, și cerurile sunt lucrul mâinilor tale. Acela vor peri, iar tu vei rămâne în eternitate. Acela se vor învechi; ca o haină le vei schimba și vor fi schimbate; iar tu ești același și anii tăi nu se vor sfârși (Ps. c. 1, 26, 28, Ebrei 1, 11, 12).

Părinții bisericii explică imutabilitatea lui D-*deu* în acest mod: *Mutabilitatea unei ființe negreșită este însoțită de o serie sau succesiune de stări diferite; dar în D-*deu* n'ară pute are loc nici serie, nici succesiune, pentru că este eternă* (Tertul aduersus Prax). Din mutabilitatea unei ființe rezultă o schimbare în bine, sau rău; dar în D-*deu* este imposibil a se admite una sau alta; căci el este perfect. Schimbarea poate a se opera prin achizițiune, ori spoliațiune; dar în D-*deu* achizițiune sau spoliațiune sunt lucruri imposibile; căci D-*deu* este *imens* și nematerial (Grigore de Nisa în Psalm. tract. II cap. 4 pagina 298 edit. Morel; *contra Eunomium orat. XII*.

August, de Civitate Dei liber XI. cap. 10. Damaschin Expunerea cred. cart. I, 8).

Rățiunea umană nu poate a nu admite și recunoște imutabilitatea divină; chiar anticitatea păgână, prin vocea înțelepților vechi recunoscea acesta.

Infinitatea lui D-zeu. Numindă pe D-zeu *infinită*, înseamnă că Elă este nu numai fără nici o limită și fără nici un defectă sau imperfecțiune, ci că elă posedă totă perfecțiunea în gradulă celă mai înaltă, (*infinite perfectus*).

1) Sf. Scriptură ne înfățișează acestă atribută în două moduri diferite: une-ori vorbesce despre D-zeu în modă absolută; alte ori Ilă compară cu cele-l-alte ființe; dar și într'ună casă și în altulă înfățișează acestă atribută foarte clară și cu multă putere.

Astfelă Sf. Scriptură ȑice: «*D-zeu este lumină și în Elă nu este întinerică*». (1 Ioan, 1. 4). «*Fiți perfecți cum și tatălă vostră celă cerescă este perfectă*». (Mat. V, 48): «*Mare este Domnulă și vrednică de a fi lăudată și mărirea sa nu are hotără*». (Ps. CXLIX, 5).

Iată D-zeulă nostru mare este; Elă covârșesce sciința noastră, și aniă săi nu se potă număra. (Ioană XXXVI, 26).

Domnulă nostru este cu adevărată mare, puterea sa este infinită și înțelepciunea sa n'are hotără. (Ps. CXLVI, 5).

D-zeulă mărirei a tunată, Domnulă s'a făcută audită preste ape multe. (Ps. XXVIII, 3).

Gloria sa este peste ceruri. (Ps. CXII. 4).

Totă pămîntulă este plină de mărirea lui. (Isaia, VI, 3).

Dar mărirea și gloria la D-zeu nu suntă altă-ceva de câtă înseși perfecțiunile sale, consecința inseparabilă sau manifestațiunea acestoră perfecțiuni.

Comparându pe D-deu cu cele-l-alte ființe nu găsește nici una, care să fie asemenea lui. «*Domne, cine este asemenea ție*». (Ps. XXXIV, 10).

«*Dumnezeul cerurilor, Domnul Domnilor, Dumnezeu mare, puternic și înfricoșat*». (Deuter, X, 17); *Regele Regilor și Domnul Domnilor*. (1, Tim. VI, 15).

Une-ori Sf. Scriptură reprezintă perfecțiunile lui D-deu așa de mari, în cât înaintea lor, perfecțiunile celorlalte ființe par a se pierde: Astfel, ea îl numește nu numai *puternic*, ci *singur puternic*. (1 Tim. VI, 15); nu numai *bun*, ci *singur bun*. (Marc. X, 18); nu numai *Sfânt*, ci *singur Sfânt*. (1 Regi 11, 2); nu numai *înțelept*, ci *singur înțelept*. (1 Tim. VI, 16); nu numai *nemuritor*, ci *singur, care are nemurirea*. (1 Tim. VI, 16).

În fine că cele-l-alte ființe nu sunt nimic în comparație cu mărirea infinită a lui D-deu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atotputernicia

Sub numele de *Atotputernicie*, ca atribut al lui D-deu, înțelegem puterea lui nelimitată de a crea tot și de a ține tot supus la sa stăpânire.

Sf. Scriptură atestă Atotputernicia lui D-deu prin următoarele locuri:

«*Tote sunt cu putință la D-deu*». (Luca 1, 37). *D-deu este mare și Atotputernic: El este mare în sfaturile sale, tare prin minunile și semnele sale; El este Stăpînitorul suprem al tuturor lucrurilor; Domnul cel cu nume mare*. (Ioan XXXII, 18, 20; 11 Cor. VI, 18. Ap. XXVI, 7).

În particular Sf. Scriptură reprezintă *omnipotența* în creație: «*D-deu a zis să fie lumină și s'a*

facutū lumină». (Facere I, 3). «Elū a ȃisū și tȃte lucrurile s'a făcutū; Elū a poruncitū și tȃte s'aū creatū. (Ps. XXXII, 9). Prin cuvintulū Domnului cerurile s'aū întăritū și prin suflarea gurei lui a produsū tȃtă armata cerurilor. (Ps. XXXII, 6; Ieremieia XXXII, 7).

Pe de altă parte Sf. Scriptură represintă îngrijirea lui D-ȃeu de lume prin puterea ce exercită asupra tuturor lucrurilor :

«Tȃte creaturile aștȃptă de la Tine, să le dai lorū hrană la vreme. Când tu le dai, ele adună, și când deschide mână ta tȃte se umplu de bună-tatea ta; iar când tu vei întȃrce fața ta, tȃte se vorū turbura. Lua-vei duhulū lorū și se vorū sfirși și tȃte vorū peri și se vorū întȃrce în pulbere. Trimite-vei duhulū tȃu și se vorū crea și vei înnoi tȃtă fața pământului. (Ps. CIII, 28—31). A Tu este mărirea, puterea, gloria și victoria; ȃie se cuvine laudă; cȃci totū ce este în cerū și pre pământū alū tȃu este; ȃie se cuvine a împărăși și tu ești mai presusū de toți Domnū. Tu ai puterea suverană peste tȃte creaturile, puterea și autoritatea suntū în mâinile tale». (Par. XXIX, 11 și 12; Deut. X, 17; 1 Tim. VI, 15; Ap. XVII, 14. Col. II, 17; Ebr. 1, 3).

«Cine este D-ȃeu mare, ca D-ȃeulū nostru; tu ești D-ȃeu, care faci minuni. (Ps. LXXVI, 13, 14. Conf. LXXXV, 11); care cauți spre pământū și-lū faci de se cutremurā; care atingi munți și fumegă». (Ps. CIII, 32).

D-ȃeu a alesū pre cei mai puținū înțelepți ai lumii spre a confunda pre cei înțelepți; elū a alesū pre cei slabi spre a confunda pre cei puternici; elū a alesū pre cei mai fără de prețū și mai des-prețuiți și ceea ce nu era nimicū spre a distruge

ceea ce era; ca nimeni să nu se mândrească înaintea lui. (1 Cor. 1, 27, 29). Iisus Christos trebuie a împărți pină ce *D-zeu a pus supă picioarele sale pe toți inimicii săi*. (Ibidem XV, 25). «*Ei le dau viață eternă și ele nu voru peri în veci și nimeni nu le va răpi din mâinile mele*». (Ioan, X, 28).

Doctrina despre omnipotența lui D-zeu a fost în general recunoscută totu-d'a-una; și de aceea părinții bisericii au crezut de prisos să o mai demonstre. «*Arătați-mi,—dice Augustin,—nu un creștin. sau judeu, ci chiar un păgân, adorator al idoloilor și servitor al demonului, care să nu mărturisască că D-zeu este Atotputernic*» (Sermo. CXXXIX. 2).

Meditându profund idea despre Ființa cu totul perfectă și infinită și a ființei ce există prin sine însăși. unicul izvor de viață și de putere pentru tot ce există; pe de altă parte privind mărirea și imensitatea universului, creat și totu-d'a-una conservat de D-zeu, rațiunea noastră este adusă firesce la convingerea despre Atotputernicia Creatorului.

Atributele inteligenței lui D-zeu

Inteligența lui D-zeu se poate examina din punct de vedere teoretic, adică în sine însăși, și din punct de vedere practic, adică în raport cu operele sale. Prin examinarea din cazul întâi ne facem idee despre omnisciența lui D-zeu; iar în cazul al doilea, înțelegem suverana înțelepciune a lui D-zeu.

Omnisciența. Mărturisind că D-zeu este ființă, care scie toate: *omniscius*, prin acesta mărturisim că D-zeu nu numai scie totu, ci că el scie totu în mod perfect.

Sf. Scriptură espune în mod detaliat obiectele

sciinței lui D-zeu. Ea atestă că elu scie și în particularu, că se cunoște pe Sine și cunoște totu ce este afară din elu; ea cunoște totu ce este posibilu și totu ce există realu; trecutul, prezentul și viitorul.

D-zeu este mai mare de câtu inima noastră și elu scie totu. (1, Ioan, III, 20). *Nimeni nu cunoște pe Fiul de câtu Tatăl, după cum nimeni nu cunoște pe Tatăl de câtu numai Fiul.* (Mat. XI, 27). *Cine cunoște ce este în omu de câtu spiritul omului, care este într'insul?* Totu așa nimeni nu cunoște ceea ce este în D-zeu de câtu spiritul lui D-zeu. (1 Cor. II, 11).

«*Nici o creatură nu-i este ascunsă; totu este gol și descoperit înaintea ochilor Aceluia, despre care vorbim.* (Ebr. IV, 13)». *Inima tuturor oamenilor este nepetrusă; cine va pute s-o cunoască?* Eu, Domnul petrund inimile și rărunchii. (Ier. XVII, 9, 10). *Domne, tu cunoști inimile tuturor oamenilor.* (Ac. 1, 24, XV, 8). *Roga pre Tatăl tău în ascuns și Tatăl tău, care vede în ascuns, îți va resplăti ție la arătare.* (Mat. VI, 6).

D-zeu cunoște secretul: *D-zeu cunoște opera sa din totă eternitatea.* (Act. XV, 18); *va veni diu, când Domnul trebuie să judece lumea după dreptate.* (Act. XVII, 31). *Elu va aduce la lumină ceea ce este ascuns în întuneric și va descoperi cele mai secrete cugetări ale inimilor noastre.* (1 cor. IV, 5) *și va da fie-căruia după faptele sale* (Rom. II 6). *D-zeu cunoște presintele: Elu revelă lucrurile cele mai profunde și cele mai ascunse, cunoște ceea ce este în întuneric și în Elu se găsește adevărata lumină* (Dan. II 92).

Eu sunt D-zeu și nu este altu D-zeu afară de mine. Eu anunț de la început ceea ce nu trebuie a veni de câtu la sfârșitul secolelor (Isaia XLVI, 9).

Tatălă vostru scie de ce aveți trebuință înainte de a cere voi (Mat. VI, 8).

Sciința lui D-zeu se deosibese de sciința noastră omenescă: Noi dobîndim cunoscințe despre lucruri, pe care nu le am cunoscut mai nainte; D-zeu însă scie totu din eternitate. D-zeu cunoște opera sa din eternitate. Noi cunoșcem lucrurile gradat și succesiv; D-zeu însă cunoște pe toate de odată. D-zeu este mai mare de cătu inima noastră; elu scie totu (1 Ioan III, 20).

Noi dobîndim cunoscințe prin simțuri, care ne aduc impresiuni de la obiecte; prin imaginațiune, care reprezintă imaginile obiectelor; prin memorie, care conservă imaginile precedente și prin rațiune, care face raționamentele și deducțiunile sale. D-zeu scie și vede totu imediatu: trecutul, presintele și viitorul și n'are trebuință de nici unu mijlocu.

Părinții bisericei nu numai au atestatu despre omnesciința lui D-zeu, dar încă ei au căutat să-și explice pe ce se întemează acestu atributu.

Dionisiu Ariopagitul și Pantenu dicu că D-zeu este omniscientu pentru că este creatoru și totul depinde de elu.

Augustin dice că D-zeu are în inteligența sa ideile tuturor lucrurilor. Iar Ireneu (*adversus haereses*) și Minucius Felix (în *Octav. XXXII*) dicu că D-zeu este omniscientu, fiindu-că este pretutindini presinte imediatu.

Înțelepciunea supremă

Ideea, ce noi avem despre înțelepciunea supremă a lui D-zeu, se pôte defini ast-fel: Înțelepciunea lui D-zeu este cunoscința perfectă a celor mai bune scopuri și a celor mai bune mijloce; este inteligența cea

mai perfectă, care are în a sa posesiune modulul de a aplica mijlocele cele mai bune pentru atingerea scopurilor celorlalt mai bune. Acesta negreșit, nu este altceva de câtă omniscința sa și inteligența divină din punctul de vedere practic. Pentru acesta Sf. Grigore teologul în simbolul său dice: este unu singur D-zeu *tatălă Cuvintului viu ală înțelepciunei supreme, unu singur Domn, D-zeu din D-zeu, ... înțelepciune, care coprinde tot.*

Sf. Scriptură ne represintă pe D-zeu ca ființă cu totul perfectă, în care residă înțelepciunea și puterea, care posedă statul și inteligența (Iov, XII, 13). *«Dacă vre unul dintre noi este lipsit de înțelepciune, să cêră de la D-zeu, care dă tuturor darurile sale fără să infrunteze și înțelepciunea i se va da. (Iacov I, 5)».* *Domnul dă înțelepciunea și din gura sa ese prudența și sciința. (Proverb. II, 6; Dan II, 21).* *O adinculă vistierilor înțelepciunei și sciinței lui D-zeu! Cât de necuprinse sunt judecățile tale și ne pătrunse căile tale! (Rom. XI, 33).* Library Cluj

Sfinții părinți și învățători ai bisericei asemenea arată duple cuvintul lui D-zeu trăsurile înțelepciunei supreme: în organizașunea universului în generală, a sôrelui, a lunei și a stelelor, a aerului, a apei și a pămîntului, a vegetalelor și animalelor etc. Ast-fel Sf. Vasile cel mare dice: *«o singură ierbă, un singur fir de ierbă, este de ajunsă spre a observa totă cugetarea prin esamenul artei înfinite, care a presidat la formașunea sa.*

Dacă suntem cu atenșione cel pușină asupra unghiilor (omului), dice sf. Chrisostom, *descoperim trăsurile luminoase ale înțelepciunei divine, sa în forma lor, sa în substanța lor, sa în dispoșiunea lor.*

O singură aruncătură de ochi asupra universului,

dupre cum s'a ȑisȑ, este de ajunsȑ spre a convinge raȑiunea umanȑ despre suprema ȑȑelepȑiune a celui Atotȑ puternicȑ, dupre cum ȑice ȑnsuȑi Aristotelȑ (Fisica cart. II, cap. 8),

Atributele voinȑei lui D-ȑeu

Voinȑa lui D-ȑeu se pȑte considera din douȑ puncte de vedere : saȑ ȑn sine, saȑ ȑn raportulȑ ei cu crea-turile.

ȑn sine consideratȑ voinȑa lui D-ȑeu se presȑntȑ *cu totulȑ liberȑ* ; iar ȑn raportȑ cu activitatea sa, *cu totulȑ sȑntȑ ȑi bunȑ, ȑn gradulȑ celui mai ȑnaltȑ*, atȑtȑ cȑtre fiȑȑele raȑionale cȑt ȑi cȑtre cele neraȑionale.

Principalele atribute ale lui D-ȑeu sunt : *libertate nelimitatȑ, sanctitate perfectȑ, bunȑtate nesfirȑitȑ, desȑcȑrȑitȑ veracitate, fidelitate ȑi ȑustiȑie supremȑ.*

Libertatea supremȑ. D-ȑeu este liberȑ ȑn modȑ absolutȑ, pentru cȑ elȑ nu este constrȑnsȑ prin nici o necesitate exteriorȑ saȑ interiorȑ.

Tȑtȑ activitatea divinȑ atȑrnȑ de la ȑnaltȑ sa raȑiune ȑi de la sfatulȑ voinȑei sale, cum ȑice Apostolulȑ (Efes. I, 16). Elȑ alege ce voesce ; ȑi ceea ce alege, realizȑzȑ dupre cum voesce. De aceea confesiunea ortodoxȑ a lui P. Movilȑ ȑice : Imperiulȑ supremȑ ȑi a totȑ puternicia lui D-ȑeu n'ȑȑ alte hotare de cȑtȑ voinȑa ȑi buna sa plȑcere ; ȑi prin acȑstȑ raȑiune elȑ nu face totȑ ceea ce pȑte ; dar nu face ȑi nu pȑte face de cȑtȑ ceea ce voesce. (Confes. ort. art. 1, rep. la cest. 14).

S. Scripturȑ ȑice despre libertatea lui D-ȑeu : «Elȑ face totȑ dupre planulȑ ȑi sfatulȑ voinȑei sale». (Efes. I, 16). «ȑȑ nu se vindu douȑ pasȑri pe unȑ obolȑ ? ȑi cu tȑte acestea nici una nu cade pe pȑmȑntȑ fȑȑ vȑlea tatȑlȑi vostru ? (Mat. X, 29, 31).

Iisus Christos s'a dată pe sine pentru păcatele noastre spre a ne scote din corupțiunea veacului presentă, după voința lui D-zeu Tatălă, căruia se cuvine gloria în veci vecilor (Galat. 1, 4, 5).

Părinții bisericei: Basiliu cel mare, Ireneu, Ipolită, Epifaniu etc. și în specială, Sf. Ioan Damaschină demonștră libertatea lui D-zeu. Cel mai din nainte părinți demonștră libertatea divină, când combăteau erorile păgânilor și ale ereticilor, care susțineau că D-zeu este supusă destinului, și când voiau să arate în ce consistă adevărata imagine a lui D-zeu în omă.

Sf. Ioan Damaschină ăice: «Dacă omulă a fostă creată după chipulă lui D-zeu, care este Ființă fericită absolută și existență și că D-zeirea este liberă și posedă voință prin esența sa, atunci omulă ca imagine a lui D-zeu este liberă prin esența sa și posedă voință (Exp. exactă a credinței ort., cartea III. cap. 14).

În fine, dacă D-zeu este spirită perfectă, independentă, și a totă puternică, rațiunea noastră chiar este silită de a recunăce că Elă este liberă în gradul celă mai înaltă.

Dacă omulă, imaginea lui D-zeu, este liberă, dar isvorulă libertăței și independenței pôte să nu fie liberă?

Sanctitatea perfectă. Când ăicemă că D-zeu este sfintă, înțelegemă, că Elă este cu desăvârșire curată de oră-ce păcată; că elă nu pôte păcătui și că în tôte acțiunile sale urășce răulă și iubescă binele, în tôte acțiunile sale.

Lumină este D-zeu, ăice Sf. Scriptură, și întunerică nu este întră elă (I, Ioan, 1, 5).

Nimenă ispitindu-se să nu ăică: mă ispitescă de la D-zeu; căci D-zeu nu este ispitită de rele, nici nu ispitescă pe nimenă (Iacovă, I, 13).

Sanctitatea lui D-zeu nu este ca a ființeloră create. Elă este sfintă prin esența sa proprie. Cele-l-alte ființe nu potă deveni sfinte de cătă prin cooperațiune divină.

De aceea Ciril din Ierusalim (Catehes. V, No. 19), dice: *«Unul este sfânt într-adevăr, sfânt prin natura sa; nu e totu așa și cu noi: noi nu suntem sfinți decât prin comunicare, prin cult și prin rugăciune.*

Justiția supremă

Sub numele de justiție supremă înțelegem un atribut al lui D-deu, în virtutea căruia Elu resplătesce creaturilor sale morale, fie-căreia după meritele sau faptele sale, adică recompensează pe cei buni și pedepsește pe cei răi.

Patriarhul Avram, rugându-se, ca să nu piardă Sodoma, exprimă limpede și corectă idea despre justiția lui D-deu: *«Nu, negreșit, nu vei pierde pe cel drept cu cel nelegiuit și nu confunzi pe cei buni cu cei răi. Această purtare nu ți se cuvine în nici un mod, și judecându totu pământul nu vei pute exercita o astfel de judecată* (Gen. XVIII, 25). *D-deu este judecător drept, tare și pacient* (Ds. VII, II). *Drept este Domnul, în toate căile sale.* (CXLIV, 17). *Elu va judeca totu pământul cu ecitate; elu va judeca popoarele cu justiție.* (IX, 8; LXVI, 21).

Iisus Christos dice: *„Fiul omului va veni cu gloria Tatălui său, cu îngerii săi, și atunci elu va da fie-căreia după faptele sale* (Mat. XVI, 27); *„D-deu va da fie-căreia după faptele sale...; căci elu nu caută în fața oamenilor.* (Rom. II, 6, 11. Gal. II, 6; Efes. VI, 9; col. III, 25)“.

Elu va bine-cuvînta casele celor drepți, (proverb. III, 33).

Ap. Paul dice: *«Lupta cea bună m'am luptat, calea amu săvârșit, credința amu păzit; nu-mi ră-*

mâne de câtă să aşteptă cununa dreptăţii, care mi-este păstrată, pe care Domnul, ca ună dreptă judecătoră mi o va da în acea zi, şi nu numai mie, ci şi tuturor aceloră, care iubescă venirea sa. (Tim. IV, 7, 8). «D-zeu nu este nedrept ca să uite bunele văstre fapte şi caritatea ce aţi dovedit prin asistenţele, ce aţi făcută în numele meu şi pe care le faceţi sfinţilor (Tim. VI, 10).

Fie-care va primi de la Domnul resplata binelui ce a făcută, fie robă, sau liberă (Efes. VI, 8 ; Mat. X, 42 ; Rom. II, 6).

În fine, s. Scriptură afirmă într'ună modă pozitivă că D-zeu pedepseşte sau va pedepsi pe păcătoşi pentru păcatele lor; ea ne înălăşeză pe de o parte atâtea pedepse aplicate omului pentru păcată, ca gonirea din Raiă, potopulă, Sodoma, restignirea lui Iisus pentru iume; iar pe de altă parte venirea a doua, ca să resplătescă celoră bună şi drepă, când va dice : *veniţi bine-căvâtaţi părintelui meu* etc., iar celoră răi le va dice : *duceţi-vă de la mine* etc.

I. Dacă D-zeu pedepseşte pe cei răi prin acăsta nu contradice *nemărginila sa bunătate*; căci ideea drepă şi corectă despre D-zeu ne impune a-i recunoşce nu numai *bunătatea*, dar şi *justiţia*. Bunătatea lui D-zeu este tot-d'a-una justă, şi *justiţia tot-d'a-una bună*. Elă ne pedepseşte nu de mânie, ci cu bunătate spre a ne corige, ca ună părinte; şi de aceea pedepsele sale nu sunt numai semne de justiţie, ci şi de bunătate către noi.

Dacă D-zeu pedepseşte pe ună, care în aparenţă sunt drepă, iar alăi răi şi păcătoşi prosperă în viaţă; apoi viaţa de aici e numai o pregătire pentru cea viitoare, când fie-care îşi va lua plata sa. Pe lângă acăsta, nimeni nu trebuie să se socotă fără păcată; şi dacă D-zeu îlă pedepseşte când-va, acăsta are de

scopu spre a-lu curăți de orî-ce rele pe care ei nu le scie, ca să nu mai fie pedepsiți și în viața viitoare; iar celor răi le acordă câte unu timp de pocăință, sau le acordă prosperitate pentru vre-unu bine, ce voru fi făcutu, spre a-și lua plata lor.

Afară de acêsta, câtu e de senină viața celor buni chiar în lipsă și câtu de torturată este viața celor răi chiar în mijlocul distracțiilor; căci faptele lor rele eserează o funestă influență asupra sufletelor și corpurilor celor păcătoși.

Unitatea lui D-deu

Dogma despre unitatea lui D-deu în esența sa substanța sa este ținută cu mare rigurozitate în legea vechiului aședămîntu. Totu asemenea în Creștinismu dogma fundamentală față cu politeismul păgănu este unitatea lui D-deu.

În simbolul credinței și anume în articolul 1. noi mărturisim credința în acêstă dogmă dîcîndu: «*Creștî întru unu D-deu*».

Înîmici ai acêstei dogme au fostu: 1 *păgăni*, 2 *gnostici*, 3 *manichei*, 4 *pauliciani* și *Bogomili*.

Iată ce dîce s. Scriptură despre unitatea lui D-deu: *Eu sunt Domnul D-deul tău, care te-am scos din Egiptu. din casa robiei; să nu aibi alți D-dei afară de mine* (Exod. XX. 2, 3); *considerați că eu sunt D-deu unic și nu este altu afară de mine singur* (Deut. XXXII. 39).

Sar putu cita asemenea mulțime de locuri din Script. despre unitatea lui D-deu; dar aceste citate ar fi prea împovărătoare; asemenea lucruri se pot vedu orî-cînd și din coprinsul lor orî-cine poate înțelegu că este o calomnie prea îndrăsnită, cînd ar dîce

cine-va că în vechiul Testament sunt locuri, care nu atestă despre politeism, când ar citi ore care nume plurale date lui D-zeu, ca *elohim*, să facem om etc.

Apostolul Paul în epistola către Efesini dice: nu aveți de cât un D-zeu, Tată al tuturor, care este mai presus de toți, peste toți și în noi toți (Efer. IV, 1, 3, 6).

Către Timotei, dice, ca să se facă rugăciuni pentru toți oamenii. căci nu este de cât un D-zeu și un mijlocitor între Dumnezeu și oameni, Iisus Christos omul, care s'a dat pentru răscumpărarea tuturor (1 Tim. II, 1—5).

Pe lângă ceie duse pînă aci, mai sunt și următoarele probe raționale: probe *antropologice*, *cosmologice*.

Tertulian vorbindu despre unitatea lui D-zeu dicea păgânilor: plecați urechilea la atestațiunea sufletului vostru, care cu toate prejudiciile și réua creștere, cu toate patimile, când se deșteaptă ca dintr'un somn a-dincă invocă numele unui singur D-zeu strigându: *o bunule Dómnne! ce-o vrea D-zeu! D-zeu este martorul meu, speru în D-zeu, D-zeu mă va răsplăti.*

2) Lumea este una cu toată varietatea și diversa aședare a diferitelor ei părți, și prin această ea represintă o perfectă unitate și atestă despre unitatea Creatorului.

3) În univers se vede această ordine și armonie; totul urmăzează legi determinate, mergendu către scopuri determinate. De unde ar puté resulta această unitate și uniformitate, dacă ar fi mai mulți D-zei cu voințe diferite? Din contră, ideea de pluralitate aduce după sine desordine, haos, o luptă continuă, și lovituri dese s'ar vedé în univers.

4) Pentru crearea lumii este de ajuns un D-zeu *a totă puternică și a totă sciutoră*. A admite mai mulți, este a le recunósce slăbiciunea și lipsa de atotputernicie.

Sistemele dualiste recunoscă două principii eterne. Dacă ambele principii sau divinități sunt egale, ele se neutralizează pe sine și nimic bun nu ar fi putut rezulta în lume. Dacă unul e mai tare, el va distruge pe cel mai slab. Dacă fie-care principiu are domeniul său, acesta înseamnă că altă ființă le-a determinat domeniul, și atunci totuși reiese al treilea principiu unic: *D-zeu unul*.

Desăvârșita veracitate și fidelitate

Not mărturisim că D-zeu este adevărat și credincios, pentru că totuși ce descoperă Elu creaturilor sale. le arată cu toată adevăritatea și certitudinea; cu un cuvânt totuși ce a promis creaturilor sale, făgăduințe sau amenințări le împlinesc sau le va împlini negreșit. Aceste atribute ale voinței lui D-zeu le învață biserica prin cuvintele următoare: *D-zeu nu poate să fie rău, nici a minți, nici a păcătui, nici a se desface. (Mărt. ortl. Art. I, resp. 14).*

Sf. Scriptură ne dă numeroase probe despre veracitatea lui D-zeu, și anume: *Domnul este însuși D-zeu adevărat. (Ieremia X, 10); D-zeu, care nu poate minți. (Tit. I, 2); care nu se poate înșela. (Hebr. VI, 16). Cuvintele D-lui sunt cuvinte curate și lămurite: argintul cereat în focă curățit în pământ și limpede de șapte ori. (Ps. XI, 6); toate căile D-lui sunt milă și adevăr. (Ps. XXIV, 10); judecățile sale sunt drepte și adevărate. (Ap. XV, 7).*

Fidelitatea lui D-zeu asemenea este demonstrată prin mai multe locuri din Sf. Scriptură. Așa Sf. Scriptură îl numește **credincios**.

Iată cum se exprimă ea în privința acesta despre D-zeu: *D-zeu nu este ca omul, ca să mintă, nici*

*ca Fiulul omului, ca să se schimbe. Când a disu ce-va, ore nu va face? Când a vorbitu, ore nu va împlini cuvîntulū sēu? (Numeri XXIII); D-deu, prin care ați fostu chieმაა la împărtășirea Fiulū sēu, Domnulū nostru Iisus Christos, este credinciosu. (1, Cor. 1, 9); D-deu este credinciosu și elū vē va păzi și vē va apēra de rēu. (II, Tes. III, 3); Credinciosu este celū ce v'a chieმაა pre voi, care va și face. (1, Thes. V., 24). Verbindu despre făgăduințele și amenințările lui D-deu Sf. Scriptură dice: *Aminū dicu voue, nu va trece neamulū acesta pînă ce nu vorū fi tōte aceștea; cerulū și pămîntulū vorū trece, iar cuvintele mele nu vorū trece. (Marcu XIII, 30).**

Sânții părinți și învățătorii bisericei antice au mărturisitu veracitatea și fidelitatea lui D-deu, și în scrierile lorū găsimu numeroșe probe. Așa, Clement Romanulū dice: *Prin acēstă speranță (a învierii) să se lege sufletele nōstre de Acela care este credinciosu în promisiunile sale și dreptū în judecățile sēle. (1, Cor. 27). Chrisostom dice: Cuvintele lui D-deu sunt curate, adevērate și sincere (Exp. în ps. XI n. 2). Augustin dice: *Dacă voesc ei (filosofii) să afle ceva ce nu pōte Celū a totū puternicū; iată eu le spunū: nu pōte minți,**

În basa probelorū aduse de sf. părinți ai bisericei vechi. mintea omenéscă este silită a recunōște veracitatea și fidelitatea, lui D-deu.

Bunătate nesfârșită

Bunătatea lui D-deu este acea însușire, în virtutea căreia Elū imparte tot-d'a-una creaturilor sale atăta bine, cât pot ele să prîiméscă prin natura și pozițiunea lorū. Bunătatea lui D-deu, duple condițiunile, în cari se gădescu ființele către care se imparte, pōrtă diferite

numiri: *grație* (χάρης gratia), când acordă bunuri aceloră cari nu le-aū meritātū; *milă* (ἐλεος misericordia) când dă ajutorū celui lipsitū; *îndelungă răbdare* (μακροθυμία longanimitas), când are îndurare de cei păcătoși și nu-l pedepsește, așteptându să se pocăească; *blândețe* (χρηστεία lenitas), când micșorează pedepsa păcatului.

Sânta Scriptură conține o mulțime de locuri, în care se vorbește despre bunătatea lui D-zeū. Ea-l numește nu numai *bunū*, ci singurū *bunū*. *Lăudați pe Domnul că este bunū, că în veci este mila lui* (Pr. CXII, 1). Nu numai darnicū și milostivū, ci și părinte al milostivirei: *Binecuvîntatū fie D-zeū, părintele D-lui nostru Iisus Christos, părintele îndurărilor și D-zeū a toată mângăierea*. Nu numai dragoste, ci și D-zeū alū dragostei: *Viețuiți în pace și D-zeulū dragostei și al păcei va fi cu voi* (II, Cor. XIII, 2). Față cu creaturile Sf. Scriptură dīce: *Domnulū este bunū către toți și milostivirea sa asupra tuturorū făpturilorū se întinde* (Ps. CXLIV 9). Când deschideți tu mâna ta, toate se umplu de bunătate (Ps. CIII, 28). Mai ales în privința ómenilorū Sf. Scriptură ne spune, că D-zeū este părintele nostru: *Să nu numiți pe nimine a pe pămîntū părinte, căci unulū este părintele vostru, care este în ceruri* (Math. XXIII, 9). El vegheză ca unū părinte la toate trebuințele noastre: *face să răsară sórele peste cei bunī și peste cei răi și plouă peste cei drepți și peste cei nedrepți. Elū dă tuturorū vieță, suflare și toate* (Fapt. XVII, 25). În fine în lucrarea rēscumpărarei ne-a datū dovada cea mai evidentă despre nesfârșita sa bunătate: *Atātū de multū a iubitū D-zeū lumea, în câtū și pe fiulū său celū unulū născutū l-a datū pentru ca totū cel ce crede în Elū, să nu piéră, ci să aibă vieță vecnică* (Ion. III, 16). Iar când s'a arătatū bunătatea și iubirea de ómeni a Mântuitorului nostru D-zeū,

nu pentru faptele noastre cele bune, ci duple a lui milă ne-a mântuită pre noi, prin baica renascerei și a învierii Sf. Spirită, pe care l-a vërsatü cu pri-sosință peste noi prin Iisus Christos (Fit. III, 4—6).

Sânțil părinți laudă bunătatea lui D-đeu în scrierile lorü și o predică ca o însușire esențială a voinței, *că D-đeu este bunü duple natura sa; că bunătatea lui D-đeu constitue chiar esența sa; că elü este întregü bunătate, întregü amóre etc.*

Bunătatea lui D-đeu nu contradice răulü fizicü, pentru că răulü fizicü, este număi o consecință a răulü moralü saü a păcatuluï, și dacă D-đeu trimite răulü fizicü peste ómenü, acésta o face spre a-l vindeca de păcate și a-l aduce în calea bineluï, duple cumü învătă și părinții bisericesci Clemente Alexandrinul, Augustin, Ión Damascen etc.

Este greü a-și inchipui cine-va unü singurü omü de bunü simțü, care să reflecte cu luarea aminte asupra operilorü lui D-đeu și să nu mărturisescă din adinculü inimei, că D-đeu este cu adevăratü bunătate. Am puté đice, că acesta este glasulü naturei întregi; în deosebi este vocea fie-cărei insecte, a fie-căruï atomü, care se bucură de viétă; graiulü conștiinței năstre ne spune că totulü a priimitü existența număi prin dragostea creatoruluï. Chiar scriitorü păgânü ori-cătu de mare a fostü nesciința lorü, aü fostü nevoiți de a recunósce bunătatea lui D-đeu (Platon, Pitagora, Proclus).

Resumatü al Atributelorü divine

Atributele saü însușirile lui D-đeu nu sunt determinațiuni ale ființei divine duple a sa voință ci aceste atribute sunt însuși D-đeu; căci D-đeu este înțeligența, voința, bunătatea etc.

Acésta o afirmă Ireneū când dice despre D-*deū*: *ὅλος ἔγνωσεν ὢν, ὅλος ἐδέξατο, ὅλος νοῶς, ὅλος φῶς, ὅλος ἐφ' ὅλα κινῶς, ὅλος ἀκούς, ὅλος πηγὴ πάντων τῶν ἀγαθῶν*. Prin urmare, în-
țelepciune, ne mărginire, unitate, care sunt attribute ale
lui D-*deū*, ele sunt însuși D-*deū*.

Tóte attributele ființei lui D-*deū* se resumă în trei:
aseitate, causalitate și personalitate.

A) *Aseitatea absolută a lui D-*deū** :

În argumentul cosmologic s'a vădut că seria cauze-
lor trebuie să aibă un termen și că ultimul termen nu
trece cu natura sa în cauza următoare; ci elu este de
sine, cu natura sa proprie de la sine, și prin sine.

Acésta constituie *aseitatea* lui D-*deū*; căci elu este
causa sa proprie, ne avându cauza ființei a asistenței
în altă ființă. Prin urmare elu este *ἀγέννητος, ἀναρχος,*
αὐτογενής, αὐτοφύης, ἀπᾶτος, ἀμήτος dice Lactanțiu.

Fiind că D-*deū* este *aseitate absolută*, apoi atri-
butele următoare sunt o consecință a acestei însușiri,
adică *D-*deū* este*:

Independentă, adică nu depinde de nimeni supt
nici un raportu; este:

Necesară; căci nu pôte să nu fie: este

Infinită; căci dacă este prin sine și de la sine nu
pôte avé limită a ființei sale; este

Incomensurabilă; căci universul este rezultatul
existenței lucrurilor unele lângă altele.

Dar D-*deū* nu este spațiu, nu este un lucru lângă
altul. ci este liberu de ori ce limită. D-*deū* este totu
și afară din totu, dice Cirilū de Ierusalim în Catehesa IV
și Herma în Pastor I, II.

Iar Cirilū alū Alexandriei dice: *ἑαυτὸς τὰ πάντων καὶ ἐν*
παντι ἑαυτὸς (asupra Ioan XVIII, 13), adică *Ipse Capax*
universorum, solus immensus est. Este eternu.

Timpul este succesiunea existenței saū desvoltarea
vieței unei ființe. Dar D-*deū* nu cunósce progresul. de

óre ce nu se dezvoltă, nu se perfecționează. Deci elă este afară din timp și din spațiu; elă este mai pre sus de timp și de spațiu; nu este nici vechiă nici nouă. Eternitatea este *presintele*, pe care nimică nu-lă precede, nici nu-lă succede; este ună presinte ne întreruptă. De aceea dăce Boețiu: *intermenabilis vitae tota simul et perfecta possessio*.

Imutabilă și invariabilă. D-deă fiindă afară de timp și de spațiu și nimică neputându-lă atinge, elă nu se schimbă, neputendu a-lă determina într-altă felă.

Suprasubstanțială. Prin acestă însușire exprimămă sublimitatea ființei divine, care este mai pre susă de totă ce este finită în universă; și mai pre sus de totă ce este supusă timpului și spațiului, mai pre susă de totă ce este substanța terestră. De aceea dăce Dionisiă Areopagitulă: ὁ θεὸς οὐρανὸν καὶ γῆν ἀνόητος καὶ ἀγνοῦντων ὁ θεὸς. (*Divina numina*). Iar Grigorie Teologă numesce pe D-deă ἀνόητος, ἄζων, adică nu ființă care este lipsită de esență, ci ființă care covârșesce orăce esență, orăce ființă. ral University Library Cluj

B) Causalitatea absolută a lui D-deă.

Puterea absolută a aseităței are drept consecință nu numai necesitatea ființei sale, ci și necesitatea de a scôte saă produce din nimică tôte ființele posibile, finite și relative. Puterea ființei absolute se manifestă în creatură, devine causalitate absolută.

Acestă putere causală nu este o putere orbă, ci în tôte operațiunile sale este una cu voința divină, duple cum *voința* divină este una cu *inteligenta*.

Dacă în acestă causalitate considerăm momentul, când puterea absolută produce ființa relativă, atunci avem *atotăputernicia*, care crează și conservă lumea.

D-deă, după ce a creată lumea prin atotăputernicia sa, unită cu voința și inteligența, nu se mai

separă de lume, ci chiar prin atotputernicie Elu rămâne cu lumea pretutindeni, unde voesce; și de aci rezultă *omnipresența* sa și *imanența*, și din acesta rezultă *Provedința*.

C) *Personalitatea absolută a lui D-zeu.*

1) Personalitatea lui D-zeu este indivisibilă.

2) Este una în inteligență și libertate.

Aceste două însușiri constituiesc personalitatea lui D-zeu; căci după definițiunea unui teolog și filosof, persoana este o substanță indivisibilă a unei naturi spirituale: *naturae rationalis individua substantia*.

Orî ce persoană este spiritul, iar D-zeu, ca spiritul absolut, este persoană absolută; este eul absolut indivisibil și veșnic, deosebit de creatură.

Când considerăm personalitatea absolută a lui D-zeu în unire cu așeitarea și cu cauzalitatea, atunci ne ridicăm la ideea de spirit absolut în toate sensurile și sub toate raporturile.

Dacă considerăm pe D-zeu numai în unire cu așeitarea, concepem ideea de Spirit absolut, așa cum este D-zeu în sine; iar dacă îl considerăm în unire cu cauzalitatea, avem ideea de spirit primordial. Concepând spiritul absolut, ca escludând orî ce idee de materialitate, orî ce compoziție de elemente corporale, de formă, de unire materială, de gen, de speță, de accident, de individ, avem ideea de simplitate și invisibilitate a ființei lui D-zeu.

D-zeu se cunoște pe sine din eternitate. Această cunoștere absolută a lui D-zeu este *inteligența divină* și ea pătrunde totă profunditatea divinității sale. Iar când D-zeu cunoște lumea și toate ființele în mod perfect, acesta este *știința absolută* sau omniscința.

Cunoștința practică și teleologică a lui D-zeu, care determină tuturor ființelor scopul lor și ordonă toate

lucrurile conform scopului ființelor, se numesce *înțelepciune*.

2. *Voința și inteligența* fiind elementele personalității divine, urmăză că unde se manifestă, este puterea, care se determină ea însăși, adică este puterea spontană și liberă. D-zeu se determină liberu, adică pentru că voesce, determină ce voesce și cum voesce.

Dar libera determinare tot-dă-una și pretutindeni este intimu unită cu natura divină.

Voința divină, aplicată cu iubire în lume, constituie sanctitatea și justiția. Sanctitatea în sensu negativu este lipsa completă de ceea ce este rău, și în sensu pozitivu este binele absolutu.

Fundamentulu său motivulu tuturor mișcărilor voinței lui D-zeu este dragostea.

Voința divină prin dragoste a făcutu lumea, și în lumea creată totu prin dragoste lucrăză. De acca ȕice Scriptura: D-zeu este dragoste.

Dragostea lui D-zeu către creaturi este *bună-voință, bunătate, grație, mișericordie, fidelitate*. Elu este isvorulu tuturor descoperirilor făcute spiritulu și alu tuturor manifestărilor naturale, care se raportă la spiritu și la materie.

Prin urmare: *lumina, una, simplă, curată, bine-făcătoare, egală, puternică, suverană, isvoru alu forței, alu vieței și bucuriei este simbolulu lui D-zeu*.

Tôte atributele enumerate sunt atribute ale unei ființe *unice* și nu potu fi de cătu ale unei singure ființe.

Revelațiunea divină atâtu a vechiulu Testamentu cătu și a noulu Testamentu copriindu *monoteismulu*, adică ne învață despre *unitatea lui D-zeu*.

Argumentulu cosmologicu recunósce numai unu principiu absolutu, care a datu existența la totu ce nu era.

Argumentul teologic și teleologic ne dovedește că este numai un spirit ca izvor primordial al ordinii, frumuseții și armoniei lumii. *Legea morală reclamă* un singur autor al său în toți oamenii; iar istoria nu poate înțelege de cât un singur D-zeu ca ultima rațiune a organizației lumii, ca fondatorul al planului unic ce se realizează în această lume.

Dogma despre Sf. Treime ¹⁾

Adevărurile, pe care le-am expus pînă aici, au avut de obiect pe D-zeu, unic în esența și atributele sale și n'au coprins tot ce învață Creștinismul despre D-zeu.

Dacă ne vom mărgini a recunoște numai unitatea lui D-zeu, nu vom avea dreptul a ne numi creștini. Un D-zeu a fost mărturisit și de Ebrei, cari n'au voit a recunoște în Iisus Christos pe Mesia cel promis; de Mahomedani și de o mulțime deeretici vechi și noi, chiar în sinul Creștinismului. Învațătura completă a Creștinismului despre D-zeu, pe care fie-care creștin trebuie s'o conserve în inima sa și s'o mărturisească, spre a pute merita numele de creștin, se coprinde în aceste cuvinte: D-zeu este unic și întreit; unic în ființă și întreit în ipostasuri. Această învățătură constituie cea dintâi dintre dogmele creștine; servește de basă la toate dogmele, ce se ating de economia mântuirii noastre, pe care din eternitate a decretat-o D-zeu Tatăl, a efectuat-o D-zeu Fiul și o aduce la realizare D-zeu Duhul Sânt. Pe lângă însemnătatea sa, această dogmă mai formează și un punct de diferență între

1) Despre Sf. Treime este lucrarea D-lui Ene Ilie, un eminent elev al meu, care m'a suplinit în timpul de bolă, când a lucrat această parte.

adevărul creștin și alte confesiuni; căci mărturisind un D-zeu unic în Ființă și întreit în persoane, ne deosebim nu numai de păgâni, care admiteau *pluralitatea Deilor* și de dualiști, ci și de Iudei și Machomedani, precum și de toți ereticii, care nu recunoscău și nu recunosc de cât un singur D-zeu personal. De aceea Sf. Ioan Damaschin dice: «*unitatea esenței nimicesce erorea păgânilor despre pluralitatea deilor și mărturisirea, ce se face despre Fiul și Sf. Spirit răstornă învățătura jidovilor*» (Exp. cred. ort. C. I. cap. 7).

Dar după cum dogma acesta este cea mai fundamentală și diferită, totu așa este și cea mai necoprinsă de rațiunea omenescă; este misterul misterelor. Biserica creștină vorbindu despre neputința rațiunii de a pătrunde mărimea acestui mister, dice: «*Cu nici o asemănare nu este posibilă a exprima perfect acest lucru, ca să se facă mai lămurit în rațiunea noastră: cum este D-zeu unul după ființă și întreit după persoane*» (Conf. ort. part. I, resp. 10).

Augustin dice: «*Nicăiri nu se rătăcesc cu mai mare pericol, nimic nu se cercă cu mai mare greutate, dar și nimic nu se află cu mai multă fructuositate, de cât adevărul dogmei despre Sf. Treime*». (De trinitate, cartea I, cap. 3). Din faptul acesta a urmat că ereticii nu s'a înșălat asupra nici unei dogme, așa de mult, ca asupra acesteia.

După cum vom vedea, biserica a propovăduit învățătura despre un D-zeu unic în ființă și întreit în persoane chiar din timpurile cele mai vechi; însă modulul exprimării acestei învățături diferă chiar și la învățătorii ortodocși. Necesitatea de a se stabili deosebirea între Tatăl, Fiul și Sf. Duh prin câte un cuvânt corespunzător s'a simțit mai ales atunci, când s'a arătat ereticul Sabellius, care învăța că Tatăl, Fiul

și Sf. Duchu nu sunt de câtă numai trei numiri ale unei singure persoane D-deesci. Biserica a susținut contra acestui eretic, că Tatăl, Fiul și Sf. Spiritu, nu sunt nise simple numiri ale unei singure persoane D-deesci, ci sunt trei persoane D-deesci deosebite una de alta.

În privința modului exprimării acestei dogme: D-deu este unul în ființă și întreit în persoane, unu dintre învățătorii bisericei întrebunțau cuvintele *οὐσία, φύσις* = *substantia, natura*, ca să arate ființa lui D-deu; alții întrebunțau toate aceste cuvinte, ca să arate persoanele D-deiei. Alții întrebunțau cuvintele: *ὁπρότερον, ὑπόθεσις* spre a arăta persoanele D-deiei; alții din contră arătau prin aceste cuvinte ființa, iar persoanele prin cuvintul *πρόσωπον* = persoană. Modulul întrebunțării acestor termeni a produs mare neînțelegere între biserica din Orient și Occident. Cea din Orient mărturisea că în D-deu este o ființă (*οὐσία*) și trei ipostasuri; prin această învățatură căuta a se opune Sabelianismului. Biserica din Occident recunoscă în D-deu unu ipostas și trei persoane = *πρόσωπα*). Pentru a se face lumină, a fost convocat în anul 362 sinodul din Alexandria. Aici au fost ascultați reprezentanții bisericei orientale și occidentale și din declarațiunea lor s'a constatat că ambele biserici au confesat aceeași învățatură; numai că prima a întrebunțat cuvintul *οὐσία*, ca să arate ființa D-deiei și *ὁπρότερον*, ca să arate persoanele; a doua întrebunța *ὁπρότερον* pentru a arăta ființa și *πρόσωπον* pentru a arăta persoanele. După ce a fost înlăturată neînțelegerea și s'a constatat identitatea credinței bisericei orientale și a celei occidentale, a începutul modului de exprimare al bisericei orientale să fie predominant în biserică. Așa Vasilie cel Mare dă: «*în Sf. Treime este altu ceva propriu și altu ceva comun: comunu*

este ființa, iar ipostasă înseamnă proprietatea fiecărei persoane».

Dar pe când învățătorii ortodocși se deosebiau numai în privința cuvintelor, mărturisind pe un D-zeu în treime și treimea în unime, ereticii răsturnau dogma din temelie, negându : unit trinitatea persónelor ; iar alții recunoscând trei D-zei.

Așa putem cita pe Simon Magul, care învăța, că Părintele, Fiul și Sf. Spiritu erau numai manifestări ale aceleiași persóne : că D-zeu s'a descoperit ca Părinte Samaritenilor, ca Fiul în Iisus Christos Iudeilor și ca Sf. Spiritu Păgânilor.

Praxea susținea că D-zeu este Tatăl într un cât este el ascuns, concentrat în sine însuși, și Fiul său Iisus Christos într un cât s'a manifestat în lucrarea creațiunei și a răscumpărării. Pe lângă aceștia au mai fost : Noet, în secolul al III-lea, Sabelius, Paul din Samosata etc.

În evul mediu putem cita pe *Bogomili*, cari învățau, că Fiul și Sf. Spiritu au emanat din D-zeu numai pentru un timp, după care să se întorcă iarăși înapoi.

În fine, în timpurile mai noi sunt nominaliștii și modaliștii. Cei d'întâiu se numesc astfel pentru că consideră pe Tatăl, Fiul și Sf. Spiritu ca trei denumiri (nomina) ale unui D-zeu ; iar modaliștii pörtă această numire pentru că admit în D-zeu, nu trei persóne, ci trei moduri de existență și lucrare.

Pentru a păzi creștinătatea de nisce asemenea opiniuni rătăcite, dintre cari unele confunda în D-zeu ipostasele, iar altele îi împărțeau ființa ; biserica a stabilit învățătura acesta : *trebuie să cinstim pe unul D-zeu în Treime și Treimea în unime, nici amestecându ipostasele, nici despărțind ființa*. Trebuie deci a considera pe Părintele, Fiul și Sf. Spiritu, nu

ca trei denumiri, nu ca trei forme sau manifestări ale unui D-zeu, nici ca trei atribute, trei acte sau efecte; ci ca trei persoane divine: apoi a admis că Părintele Fiul și Sf. Spiritu sunt de o ființă, că există unul în altul nedespărțiți, desprășiți numai prin însușirile personale, avându o perfectă identitate de înțelepciune, voință și celelalte atribute D-zeesce; totuși altfelu de cum ar exista trei indiviți de o clasă de ființe create.

Probe despre Sf. Treime

Sf. Scriptură atâtu a Vechiului Testamentu câtu și a Noului Testamentu precum și tradițiunea bisericei vechi, ne dă numeroase probe despre sf. Treime.

1) *Probe din Vechiul Testamentu.* In genesă se arată pluralitatea persónelor în D-zeu, care sfătuiesc și lucrăz: «*Să facem omu după chipul și asemănarea noastră: Iată Adam s'a făcutu ca unul din noi, cunoscându binele și răul (gen. III. 22); veniți și pogorându-ne să amestecăm limba lor, ca să nu înțelégă nici unul glasulă aprópelui său (gen. XI, 7).*»

In toate aceste locuri D-zeu este reprezentat ca cum s'ar sfătui cu cine-va. Nu se póte admite părerea Iudeilor, care dicu că D-zeu se sfātuia atunci cu ingerii, pentru că D-zeu n'avea nevoie să cêră sfatulă ingerilor, și ce este mai mult, lucrul ar sta în contradicere cu Scriptura, care recunósce numai lui D-zeu lucrarea creațiunei.

Alte locuri mai găsimu acolo, unde se vorbesce despre arătarea lui D-zeu lui Abram în valea Mambre: «*Odată se arată Domnului lui Abraam în valea Mambre, se arătară trei ómeni lângă el; îndată ce i-au rădutu, alérgă de la ușa cortului său înaintea lor și cădendu la pămîntu díse: D-ne, de am aflatu daru*

înaintea ta, nu trece casa servului tău (gen. XVIII, 1—3). *Observați, dice Augustin, Abraam întâlnește trei persoane, dar se închină numai unuia*. Abraam mărturisește aici trinitatea persoanelor în unitatea D-zei.

Mai departe sf. Scriptură ne spune, că D-zeu ordonându preoților ludei de a bine-cuvînta pe Israel îi înveta să facă acésta așa :

Domnul să te bine-cuvînteze și să te păzescă ; Domnul să-ți descopere fața sa și să te miluască ; Domnul să întorcă fața sa către tine și să-ți dea pace (Numere VI, 24). Observându citatulă acesta găsim în el o asemănare foarte mare cu o bine-cuvîntare din Noul Testament. *Darul Domnului nostru Iisus Cristos și dragostea lui D-zeu Tatăl și împărțășirea sf. spirită să fie cu voi cu toți*. Prin celălalt doilea nu mai rămâne îndoiclă că se probază realitatea sf. Treimi. Ambele locuri exprimându aceeași idee și cam sub aceeași formă, urmăz că și din celălalt, reese realitatea sf. Treimi. Psalmistulă dice : *cu cuvîntul Domnului cerurile s'au întemeiată și cu duhulă gurei lui totă oștirea lor*.

Profetulă Isaia spune că îngerii cântău împrejurulă tronulă divină ast-felă : *Sfîntă, Sfîntă, Sfîntă este Domnulă D-zeulă oștirilor*. Sf. părinți ai bisericei, afirmă că în imnulă acesta se exprimă în acelaș timp și trinitatea persoanelor prin cuvîntulă *sântă* și *unitatea* D-zei prin cuvîntulă *Domnulă oștirilor*.

În alte locuri se vede și mai lămurit individualitatea Părintelă și a Fiulă : *Disă Domnulă : Fiulă meu ești tu, eu astădă te-am născută* (Ps. II, 7). Din aceste locuri se pôte vedé cu siguranță, că în sf. Scriptură a Vechiulă Testamentă găsimă numeroșe probe despre sf. Treime.

II). *Probe din Noulă Testamentă*. La botezulă

Domnului, ne spună Evangheliștii, că pe când Iisus Cristos s'a afla în apă, cerurile s'a deschis, Duhul lui D-zeu s'a pogorît în formă de porumb și un glas s'a audît; *acesta este fiul meu cel iubit, întru care am bine voitul etc.* Aici se arată Sf. Treime în totă plenitudinea sa: *Tatăl, care mărturisește, Fiul, care se botéză și Duhul sfînt, care se pogoră.*

Iisus Cristos ordonîndu Apostolilor, să predice învățătura creștină, le dăce: *Mergîndu în lume învățați toate popoarele botezându-i etc.* Evanghelistul Ioan dăce: *Trei sînt, care mărturisesc în cer, Tatăl, Fiul, și Sf. Duh și acești trei, unul sînt (I Ioan 5. 7).* Iisus Cristos vorbindu Apostolilor despre trinitatea Sf. Duh, le dăce: *Eu voi ruga pe Tatăl și altu Mîngăitoru va da vouă, ca să rămîna cu voi în veci (Ioan XIV. 16); Iar când va veni Mîngăitorul, Duhul adevărului, care de la Tatăl purcede, acela va mărturisi de mine (Ioan XIV, 15).* Apostolul Petru dăce: *aleși după mai înainte știința lui D-zeu, Părintele, ca să primescă sînțenica Sf. Spirit, pentru a se supune lui Iisus Cristos și ca să fie stropiți cu sîngele sîu (I l. 12).*

Aceste locuri, de și puține, măcar că s'ar pute aduce forțe multe, sunt de ajuns pentru a învedera dogma Sf. Treimi.

Terminîndu dicem, că învățătura despre Sf. Treime formeză obiectul principal al credinței noastre. Așa în Evangheli se vorbește despre Părintele, care a iubit atît de multu lumea în cătu și pe Fiul sîu unul născut l-a dat pentru ea; despre Fiul, care a săvârșit opera mîntuirii. Iar în Faptele și Epist. Apost. se vorbește despre Sf. Spirit, care întreprins lucrarea regenerării și sînțirii noastre.

III) *Probe din tradițiune:* Pe lingă probele ce

le-am citat din Sf. Scriptură, trebuie să consultăm și tradiția sacră, care s'a conservat în biserică: Cu ajutorul tradițiunei vom pute înălțura și obiecțiunea unora, care dicu că învățătura despre Sf. Treime n'a apărut de cât de pe la secolul alu IV. Pentru a fi mai înțeles asupra acestu lucru, vom arăta: 1) Care era învățătura bisericei asupra Sf. Treimi în timpurile vechi pînă în secolul alu IV; 2) Care era doctrina părinților bisericei și 3) Ce păreri aveau chiar inimicii adevăratei biserici asupra aceste dogme.

1) Pînă în secolul alu 4 biserica predica învățătura despre Sf. Treime așa, precum a judecat'o și după acestu timp și duple cum o predică și astăzi. Dovada despre acésta sunt cunoscutele simboale, întrebuințate în biserică. Din ele putem cita; a) simbolul Apostolicu, în care se coprinde: *Credu în D-deu Părinte a totu puternicu; Cred și în Isus Cristos Fiul sêu unicu Domnul nostru. Credu totu odată și în Sântul Spiritu*; Totu acésta învățatură despre Sf. Treime o găsim și în simbolul, coprinsu în constituțiunile Apostolice; în simbolul bisericei din Ierusalim; în simbolul bisericei din Cesarea și în fine în simbolul Niceno-Constantinopolitanu stabilitu în secolul alu 4-lea prin sinodul din Nicea și Constantinopol. Din acésta rezultă că învățătura despre Sf. Treime este anterioară secolul 4 și nu posterioară.

2) Sînții Părinți și învățătura bisericei vechi au profesat unanimu în scrierile lor dogma despre treimea persónelor în D-deu, în unitatea esenței. Așa Clemente Romanul dice: *Navem noi unu singur D-deu, și unu singur Cristos și unu singur Spiritu Sânt alu harulu, revărsat asupra noastră? Viu este D-deu, cu Domnul Iisus Cristos și Sântul Spiritu.*

Justin Martirul, vorbindu despre modul, cum îm-

părtăşa taina boleazului dăce : Apoi îi ducem la apă şi-i renascem precum am fost şi noi renăscuţi, adică îi cufundăm în apă în numele Părintelui tuturor şi al Mântuitorului nostru Cristos şi al Sf. Spiritu.

Clemente Alexandrinu dăce : *Unicu este Părintele tuturor. unicu este cuvintu sânu Logos, unicu este Spiritu sântu a tôte sciutoru.* Totu ast-felu a învăţatu şi Tertulianu, Origenu, Ciprianu, Ipolitu şi în genere toţi părinţii bisericei.

3) Îniniu bisericei vechi, adică eretici, încă mărturisescă acastă dogmă, dar ei neînţelegându învăţura bisericei, despre treimea persónelor lui D-deu în unitatea fiinţei, imputău creştinilor ortodocşi, că se închină la trei D-dei. Nu s'ar puté explica existenţa unor asemenea idei la eretici, dacă nu s'ar admite, că biserica deja avea în timpul acesta formulată învăţura despre Sf. Treime.

Dimitrie episcopu Rostovului ne dă o probă forte palpală în următoarea comparaţiune : *Sufletu este chipu lui D-deu pentru că are treimea facultăţilor şi unitatea naturei ; dar facultăţile sufletului sunt : memoria, minţea şi voinţa ¹⁾.* Prin înţieca sufletu se asemănă cu D-deu Părintele, prin a doua cu D-deu Fiulu, prin a treia cu D-deu Spiritu Sântu. Şi precum în Sf. Treime, deşi sunt trei persóne, cu tôte acestea nu sunt trei D-dei, ci unu singuru D-deu, tot ast-felu şi în sufletu omenescă deşi sunt trei facultăţi, nu sunt trei suflete, ci unu singuru sufletu.

Pe basa probelor aduse atâtă din Sf. Scriptură câtă şi din tradiţiune şi din mărturisirile scriitorilor bisericei, trebue a admite şi a recunósce realitatea dogmei despre Sf. Treime.

1) Mai bine se putea spune : *inima, minţea şi voinţa.*

Despre egalitatea și consubstanțialitatea persoanelor sf. Treimi

Cum că persoanele sf. Treimi sunt egale și consubstanțiale, se poate vedea din Sf. Scriptură. Așa, în porunca despre botez, Iisus Christos a întrebuițat cuvîntul nume numai odată: *Mergîndu, învățați toate popoarele botezându-le pe ele în numele Tatălui, al Fiului și al Sf. Spiritu etc.* (Mat, 28, 29); Evangelistul Ioan dice: *Trei sunt cari mărturisesc în cer: Tatăl, Fiul și Sf. Spiritu și acești trei unul sînt.* (1 Ión, 5—7); Iisus Christos dice despre raportul său cu Tatăl: *Eu întru Tatăl și Tatăl întru mine; toate câte are Tatăl, ale mele sînt. Eu și Tatăl una sîntem* (Ión 14 10)*; asemenea Duchul sfînt se numesce Duchu al Părintelui: *nu sunteți voi cari grăiți, ci Duchul Tatălui vostru este celu ce grăesce întru voi* (Matr. 10, 20); și Duchu al Fiului: *cine nu are Duchul lui Christos, acela nu este al lui* (Rom. 8—9), *cînd va veni spiritul adevărului vî va învăța totu adevărul; căci nu va grăi de la sine, ci va dice tot ce va fi auzit și vî va vesti cele viitoare* (Matr. XVI 13).

Deci Biserica creștină pe basa probelor sf. Scripturî, posedîndu și propagîndu învățătura despre sf. Treime: *D-deu este unicu în ființă și întreit în persoane*, a mărturisit în acelaș timp și învățătura despre egalitatea și consubstanțialitatea persoanelor divine. Cu toate acestea, s'au găsit unii, cari au atacat dogma în diferite chipuri. Așa, unii negau egalitatea și con-

* Părintele meu pînă acum lucră și eu lucrez; totu ceea ce face Păr. face și Fiul asemenea (Ion V, 17, 19). Precum Păr. învieză morții și le dă viață așa și Fiul dă viață cui îi place (Ibid. 21). De m'afi fi cunoscutu, ați fi cunoscutu și pe Tatăl meu (Ibid. XIV, 7).

substanțialitatea tuturor persoanelor; alții numai pe a Fiului cu Părintele; alții pe a sf. Spiritu cu Părintele și cu Fiul. Din cei întâi uni considerați pe Părintele superioru Fiului și sf. Spiritu, pe Fiul mai micu de câtu Părintele, pe sf. Spiritu mai micu și de câtu Părintele și de câtu Fiul; alții, de și recunoscău divinitatea Părintelui și a Fiului, totuși considerați pe Fiul mai micu iar pe Sf. Spiritu îl mărturisia ca creatu. Aceste opinii critice au fostu combătute de Sf. Grigorie Theologulu, de Sf. Vasile celu Mare și de Fericitul Augustin.

Erelici cari negău egalitatea și consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl fură multu mai numeroși și causeră turburări mari în biserică. Așa au fostu Cerint și Ebion pe care-i avu în vedere Evang. Ión la compunerea Evangheliei, în care demonstră cu atăta precisiune și claritate divinitatea Fiului. Celu mai însemnatu însă este Ariu care trăesce în secolulu al IV-lea și care învăța că Fiul a începutu a esista în timpu; că elu se numesce *Fiul lui D-deu* pentru că este celu mai perfectu dintre toate spiritele create; dar nu participă la esența sau natura divină. Contra acestei doctrine Constantin celu Mare a convocatu la 325, primul conciliu ecumenicu, la care a participat 318 episcopi. Doctrina ariană a fostu respinsă.

Ariu fu condamnatu și ca norinăa credinței a fostu admisă acêsta: *Credem într'unul Domn Iisus Christos, fiul unic al lui D-deu, născut din esența Tatălui. D-deu din D-deu, lumină din lumină, D-deu adevărat din D-deu adevărat, născut nu făcut cel de o ființă (ὁμοούσιος) cu Tatăl. Arianismulu, de și condamnatu, dete nascere la trei secte: Arieni propriu diși, care nu recunoscău în Fiul nimic asemenea cu Tatăl; de aci numiți și *anomei*; *semi-ariani* recunoscău pe Fiul de adevăratu Fi al lui D-deu, nu de o ființă însă, ci asemenea (ὁμοιούσιος) ființei Tatălui*

în fine a treia categorie de asemenea ținea calea medie între cei-l-alți și nu consideraū pe Fiulū asemenea cu Tatălū, nici prin esență, nici prin divinitate, ci ca o imagine ce se asemănă cu prototipulū. Aceste eresii aū fost combătute de Sf. Athanasie, Vasilie, Ion Crisostom etc. În evul mediū ideile lui Ariū reapărură prin secta Albigenșilor; iar în secolulū alū XVI-lea la Anabaptiști și Sociniani, care nu vĕd în Iisus Christos de cātū unū omū ordinarū.

Printre ereticiī, care negaū divinitatea sf. Spiritū, vomū cita iarăși pe Arienī și Semarinenī, cari-l consideraū ca creaturā; Macedoniū, patriarchulū Constantinopolei etc. Doctrina falsă a fostū condamnată definitivū la sinodulū din Constantinopole (381) și totū aci formulată și adevĕrata învățaturā: *Credemū în Sf. Spiritū Domnul, isvorulū vieței, care din Tatălū purcede, închinatū și măritū cu Tatălū și cu Fiulū, care a grăitū prin prooroci.*

Ast-felū aparāndū și explicāndū dogma despre egalitatea și consubstanțialitatea persōnelorū în D-deū, biserica a avutū aceeași credință, pe care o are și astă-dī: *că Părintele este D-deū, Fiulū este D-deū, Sf. Spiritū este D-deū* și că cu toate acestea nu sunt trei D-dei, ci unulū singurū. Biserica a datū și dă numele de D-deū fie-cărei persōne deosebitū, pentru că fie-care formĕază o persōnă independentă: bucurāndu-se de perfecta divinitate, dar în acelașū timpū ea mai învață că aceste trei persōne nu facū trei D-dei, ci unulū singurū pentru că posedă în comunū perfecțiunii divine. aū o singurā esență, o singurā voință, o singurā putere, aceeași mărire și glorie.

Divinitatea Părintelui

Divinitatea Părintelui nu fu contestată nici chiar de eretici, care contesta divinitatea celorlalte persoane. Și era natural lucrul acesta, pentru că era cu neputință pentru om, ca să nu recunoască o divinitate, alară numai dacă cine-va ar fi nebun: «*dis'a celū nebun în inima sã nu este D-zeū*» (Ps. XIII); iar Sf. Scriptură pe de altă dă argumentele cele mai convingătoare. Așa Iisus Christos numesce pe Părintele său D-zeū, dicēdū: *Așa a iubitū D-zeū lumea, în câtū și pe Fiulū sēu l-a datū etc.; D-zeū părintele nostru sã vē dea pace* (Rom. 1—7). *Pentru noi este numai unū D-zeū, care este Părintele tuturorū* (1 Cov. VIII, 6). *Bine-cuvīntatū fie D-zeū și Părintele D-lui nostru, Iisus Christos, Părintele îndurărilorū și D-deulū milelorū* (II Cor. 1, 3).

Aici se raportă toate acele locuri din sf. Scriptură, unde uniculū și adevăratulū D-zeū este numitū *vecīnicū, a totū puternicū, creatorū, a toate Părintele tuturorū* ect.; căci în aceste locuri trebuie a înțelege pe D-zeū Părintele D-lui nostru Iisus Cristos.

Divinitatea Fiului lui D-zeū

Sf. Scriptură mărturisește într'unū modū lămuritū despre D-deirea persoanei a doua a sf. Treimī, adică despre D-deirea fiului. Așa L numesce directū D-zeū prin cuvīntele: *La începutū era Cuvīntulū și Cuvīntulū era la D-zeū și D-zeū era Cuvīntulū*.

Aici Apostolulū prin Cuvīntū înțelege pe Fiulū, căci mai departe dīce: *Și Cuvīntulū trupū s'a făcutū și s'a sălășluitū întru noi, și am vedutū mărirea lui,*

mărire ca a unuia născut din Tatălă. (Ión I, 1—4). Apostolul Paul dăce: «*Mare este taina evseviei, D-deu s'a arătat în trup*» (I, Tim. 3, 16). «*Scim că Iisus Christos a venit și ne-a dat lumină și pricepere, ca să cunoșcem pe D-deu cel adevărat: și să fim întru cel adevărat, întru Iisus Christos, Fiul lui. Acesta este D-deul cel adevărat și viața de veci. (Ión 5, 20). Il mai numesce D-deu mare. Așteptându fericita nădejde și arătarea mării Marelu D-deu și Mântuitorul nostru Iisus Christos*» (Tit. 2—12). Il mai numesce Domn și D-deu: așa; Apostolul Toma privind rănile Domnului a dăsu: «*Domnul meu și D-deul meu ești tu*» (Ión 20, 28).

Dumneșirea Fiul se mai pôte vedé și din însușirile d-deesci, pe care Sf. Scriptură i le atribue. Ea il numesce vecinic; căci Evangelistul Ión il numesce «*Cuvint la început*». Insuși Mântuitorul își atribue sieși cuvintul veciniei, când dăce: «*amin, amin dăci voue, mai înainte de ce a fostu Abraam, Eu sunt. Și acum prea măresce-mă tu Părinte la tine însuși, cu mărirea, pe care am avut-o mai înainte de a fi lumea*». (Ión 8—58). Atotă sciutoră: niminea nu cunoșce pe Fiul, numai Tatălă; nici pre Tatălă niminea nu-lă cunoșce, numai Fiul (Mat. II, 27); precum mă cunoșce pe Mine Tatălă și eu cunosc pe Tatălă (Ión 10—15); Atotă-puternică: niminea nu pôte să răpescă din mâna lui oile, așa ca și din mâna Tatălă. Și precum Tatălă scólă pe morți și-i învieză; așa și Fiul, pe care voesce îi învieză (Ión 10, 18). Făcătoră a tôte: tôte prin elă s'a făcut și fără de elă, nimic nu s'a făcut, ce s'a făcut (Ión 1—3). Ingrijitoră de tôte: tôte prin trînsulă se țină; elă pörtă tôte cu cuvintul puterei sale (Ebr. 1—3).

Totă Sf. Scriptură mai departe aduce aceeași inchi-

năciune Fiului ca și Tatălui: *toți să cinstescă pe Fiul, cum cinstescă și pe Tatăl; cel care nu cinstesc pe Fiul, nu cinstesc nici pe Tatăl* (Ión 5, 23). *Intru numele lui Iisus toți genuchiulă să se plece: al celor ceresci, al celor pămîntesci și al celor de desuptă* (Filip, 2—10); *să se închine lui toți îngerii lui D-zeu* (Ebr. 1—6). Din arătarea acestor probe se poate vedea lămurit, că Fiul este D-zeu adevărat. Biserica veche a fost vii pîntr-un adevăr, pe care primindu-l de la Apostoli, totu-d-a-una l-a păstrat și l-a apărat contra ereticilor, pînă cînd în secolul al IV, la primul sinod ecumenic a condamnat arianismul, care propaga contra divinității Fiului și a stabilit învătăra: *creдем într'unul Domn Iisus Christos* etc. Pentru a învedera și mai mult acest lucru, vom aduce cîte-va afirmațiuni ale învățătorilor bisericii vechi. Așa Clemente Romanul dice: *«Fraților, trebuie să considerați pe Iisus Christos ca D-zeu, ca judecător al celor vii și al celor morți»* (II, Cor. 1). Ighațiu dice: *«Iisus Christos, D-zeul nostru, a fost în sîmul Mariei»* (Efes. 18). Tertulian dice: *«Christos este D-zeu și Domn pentru toți, D-zeu din D-zeu, lumină din lumină, Fiul născut din esența sa și substanța Părintelui și consubstanțial cu Părintele* (Adv. Praxeam. cap. 4) Ciprian dice: *«Cine nu crede că Christos este D-zeu nu poate deveni templul lui* (Ep. 73).

Dumneșirea sf. Spiritu

Divinitatea sf. Spiritu, a treia persoană a sf. Treimi, se dovedește din sf. Scriptură ca și divinitatea Fiului și a Părintelui. Așa Sf. Scriptură îl numește direct D-zeu cînd dice: *Pentru ce a umplut satana inima ta,*

ca să minți Duchului sântu; nu ai mințitū omnilorū, ci lui D-deū (F. 5, 4). Îi atribue mai departe natura divină, când ȋice: iar când va veni Mângâitorulū, Duchulū adevărulū, care de la Tatălū purcede, acela va mărturisi de mine (Ión XV, 16). Asemenea Apostolulū Paulū numesce pe credincioși templu alū lui D-deū, pentru că Duchulū lui D-deū locuesce în ei: *Aū nu sciți, că biserica lui D-deū sunteți și Duchulū lui D-deū locuesceîntru voi?* (1 Cor. 3, 16)?

Dumneȋirea Duhului sfintū mai departe se învederȋză din atributele d-deesci. Așa Sf. Scripturā îi atribue *a totū sciinȋă: când va veni Spiritulū adevărulū, vȋ va învȋța totū adevărulū, și vȋ va vesti cele viitoare* (Ión XVI, 13). Spiritulū *pȋtrunde totulū chiar și adîncurile lui D-deū; căci cine din ómenī cunósce ale omulū, fără numai spiritulū omulū care este în elū? Ast-felū niminea nu cunósce cele ale lui D-deū, fără numai Spiritulū lui D-deū* (1 Cor. II, 10). Omnipresenȋă: *Spiritulū lui D-deū locuesce în voi; căci dacȋ cine-va nȋare Spiritulū lui Iisus Cristos, nu este al lui* (Rom. VII, 19). *A totū putere: unuia prin Duhulū sfintū se dȋ cuvîntulū înȋelepȋciuneī, altuia, cuvîntulū cunoscînȋei, altuia credinȋa; unuia felurile limbilorū, altuia tȋlmȋcirea lorū* (1 Cor. 12 – 8): Pretutindinitȋte: *unde mȋ voiū duce de la Duhulū teū și de la faȋa ta unde voiū fugi* (Ps. 138, 7).

Sfînta Scripturā îi atribue lucrȋri divine ca *Creaȋiunea: Duchulū lui D-deū se purta pe d'asupra apelor* (Fac. 1, 2). Cu *cuvîntulū D-lui cerurile s'au întemeiatū, și cu duchulū gurei lui tȋtȋ puterea lor* (Ps. 32, 6). *Provedinȋa: luaȋi aminte de voi și de bisericȋ întru care Duchulū sfintū v'a pusū episcopi, ca să pasceȋi biserica lui D-deū, pe care a cȋștigat-o cu scumpulū sȋu sȋnge* (Top. 20, 28). *Iertarea pȋcatelorū: luaȋi*

Duchul sfânt, cărora veți ierta, păcatele, iertate vor fi (Ión 20, 22). Renascere : De nu se va nasce cine-va din apă și din Spirit, nu va pute intra întru împărăția cerurilor (Ión 3—5).

În fine, Sf. Scriptură atribue Duchului sfânt închinare D-đescă; căci toți trebuie să ne botezăm în numele Tatălui, al Fiului și al sf. Spirit (Mat. 28, 19). Asemenea în bine cuvântările Apostolului numele *Duchului* sfânt se pune alături cu numele Părintelui și Fiului.

Pentru a învedera și mai mult lucrul, vom aduce câte-va atestațiuni ale învățătorilor vechi ai bisericei.

Așa Tertulian ăice: *Spiritul lui D-đeu este D-đeu și Cuvântul lui D-đeu este D-đeu; pentru că sunt al lui D-đeu. Dionisie Alexandrinul ăice: Celă ce va roști blasfemii contra Spiritului sfânt, acela nu va rămâne nepedepsit; căci Spiritul este D-đeu.*

Din cele ăise se pôte vedé că și *Duchul* sfânt este D-đeu adevărat, ca și Tatăl și Fiul.

Biserica a recunoscut și a mărturisit din timpurile cele mai vechi Dumneđeirea *Duchului* sfânt, și când s'a simțit nevoe a apărată acéstă doctrină contra ereticilor, pină când în secolul al IV-lea la sinodul al II (381) ecumenic, s'a formulat următórea doctrină în privința sf. Spirit (art. 8): *Și întru Duchul sfânt, Domnul de viță făcătorul, care din Tatăl purcede etc.*

Persónele Sf. Treimă

Trinitatea lui D-đeu stă în aceea, că sunt trei persóne ale D-đeirei, cu totul diferite între ele. Iară persónă se numesce un individ rățional, liber, care

are caracterelor sale de distingere, prin care se deosebesce de altă individă. Cu acestă înțelesă vom căuta să arătăm că *Părintele, Fiulă și Sf. Spirită* sunt persăne;

Personalitatea lui D-șeă Părintele. Realitatea persănei Părintelui se pôte vedă: a) din numirile: *D-șeă Părinte, Domnă al cerului și al pământului*, numiri, care se rapărtă numai la o persănă reală; b) din însușiri: Lui se atribue *viță*: Precum are *Părintele viță întru sine, așa a dată și Fiului să aibă viță întru sine. Precum m'a trimisă pe mine Părintele celă viu și eă vîez prin părintele* (Ión 5.26); *I se atribue minte*: scie *Părintele vostru celă cescă, că vă trebuescă acestea tôte; niminea nu cunósce pe Fiulă, fără numai Părintele* (Mat. 6. 32, 11, 27); I se atribue *voe și dragoste*: *m'am pogorîtă din ceră, nu să facă voica mea, ci voica celă ce m'a trimisă pe mine, a Părintelui* (Ión 6. 38); *Părintele iubescă pe Fiulă și tôte arată lui* (Ión 5. 20); așa de multă a iubită D-șeă lumea, în căt și pe Fiulă seă celă unulă născută l'a dată (Ión 3. 16). I se prescrie *putere și lucrare*: *Părintele meă pînă acum lucră și eă lucrez* (Ión 5—17). *Părintele meă mă mare de cătă mine este, și nimeni nu pôte răpi oile din mână Părintelui meă* (Ión 10. 27) *Viță. mintea, dragostea, sciința, puterea* fiindă însușiri, care se raporta numai la persăne, urmăză de aici, realitatea personalităței Părintelui.

Personalitatea Fiului. Realitatea persănei Fiului se pôte vedă iarăși: a) din numiri: *se numescă Fiu și moștenitor*: *în dălele acestea mă din urmă a grăită nouă întru Fiulă, pe care l'a pusă moștenitoră tuturoră* (Ebr. 1—2). Se numescă *Domnă*: *Dis'a Domnului Domnului meă șeă d'a drépta mea etc.* (Ps. C. IX. 1); la Profetulă Isaia se numescă *îngeră de mare*

sfatū, D-zeū tare stăpânitorū, Domnulū păcei, Părintele vécului ce va să fie (Isaia 9—6).

Acestea sunt numiri, care nu se potū referi de câltū numai la persónă; b) Lui i se atribue viță: *precum Părintele are viță întru sine, și eū vîez prin Părintele* (Ión 5—26). I se prescrie cunosciță: *precum mē cunósce pe mine Părintele și eū cunoscū pe Părintele* (Ión 10, 15). *Niminea nu cunósce pe Fiul, fără numai Părintele: nici pe Părintele nimeni nu-lū cunósce fără numai Fiulū.* (Mat. 11—27). I se atribue voie și dragoste: *Ca să cunósce lumea că iubescū pe Părintele, cum m'a iubitū Părintele și eū v'am iubitū pre voi.* (Iónū 14—31). I se atribue lucrare și putere: *Părintele meū pînă acum lucrăzā și eū lucrezā. Nimeni nu va răpi oile mele din mîna mea* (Ión 5—17).

Personalitatea Duchului Sântū. Realitatea persónei Duchului sfintū se vede: a) din numirile: *Duchul mângâietorū*, care se potū atribui numai la persóne; b) *Duchului sântū* se atribue sciință: *ale lui D-zeū niminea nu le scie; numai Duchulū lui Dumnezeu* (1 Cor. 2—10). I se atribue voie: *tóte acestea le lucrăzā unulū și acelaș Duch, împărțindū fie-căruia, precum voesce* (1 Cor. 2—10). I se atribue lucrare și putere: *Unuia prin Duch se dă cuvîntulū înțelepciunei; altuia cuvîntulū sciinței limbilorū, altuia tălmăcirea lor* (1 Cor. 12—7). În genere se dice în Sf. Scriptură, că Duchulū sfintū renaște, învață și conduce spre totū adevărulū; mângăe, grăesce prin Profeți (Ión 3—8; Luca 12—18; Ión 16, 13). Din numirile și însușirile enumerate mai susū, pe care Sf. Scriptură le atribue Duchulū sfintū, urmază în modū evidentū, realitatea personalității Duchului sântū.

Deosebirea persónelor S-tei Treimi

Cum că Părintele, Fiul și Sf. Spiritu nu sunt una și aceeași persónă, ci trei persóne cu totul distincte una de alta, acesta se póte vedé în modu destulú de clarú :

a) Din diferite numiri în porunca despre botezú. Iisus Cristos, în modú câtú se póte de clarú, a deosebitú pe *Părintele, Fiul și Sf. Spiritu*, ca pe nisce persóne diferite: *mergéndú invêțați tóte popórele, botezándu-le în numele Tatálui, al Fiului și al Sf. Spiritu* (Mat. 28, 19).

b) Din relațiunile reciproce : Părintele nasce pe Fiul, Fiul se nasce de la Părintele ; Părintele produce pe Sf. Spiritu, Sf. Spiritu purcede de la Părintele și se odihnesce (*αναπαύεται*) în Fiul. Aici este evidentú, că a prescrie nisce relații atâtú de diferite aceleiași persóne, este cu neputință. Prin urmare nu putem socoli pe Părintele, Fiul și Sf. Spiritu de o persónă.

c) Din relațiunile către lume : Părintele trimite pe Fiul în lume pentru mântuirea luméi. Fiul se întrupéză, efectuéză taina mântuiréi, se înalță la Părintele și-lú rógă să trimită pe Sfintulú Duchu. *Duchulú sfintu* vine în lume și prin lucrarea harulú desăvêșesce lucrulú mântuiréi. Și aici este cu neputință a admite o singurá persónă. Mai departe Iisus Cristos ne spune : *Eú voiú ruga pe Tatálu și altú mângáitorú va da voué, Duchulú adevêrului. care de la Tatálu purcede* (Ión 14—16). Aici iarási se vede lámuritú distingerea persónelor S-tei Treimi.

Biserica din cele mai vechi timpuri în diferite rugăciuni a mărturisitú în modulú celú mai clarú diferența persónelor în D-deire. Așa ea s'a rugatú și se rógă : *Mărire Tatálui etc.* ; la săvêșșirea tainei Bo-

tezului ea dice: *In numele Tatălui, al Fiului și al Sf. Duhului.*

Acelaș lucru găsim exprimat și în cele mai vechi simbole de credință; iar Părinții și Invățătorii vechi ai bisericei tot-d'a-una au recunoscut trei persoane distincte în D-șeire și au combătut în scrierile lor pe diferiții eretici, cari profesați diferite sisteme de învățături, unele mai confuze de câtă altele, pe care le-am vădit când am vorbit despre Dogma Sf. Treimi la început.

Insușirile personale ale persoanelor Sântei Treimi.

1) *Insușirea personală a Părintelui.* Insușirea personală a lui D-șeu Părintele prin care El se deosebește de Fiul și de Sf. Spirit este acăsta, că El de la nimini nu este nici născut, nici făcut, nici nu purcede, ci El naște pe Fiul: *Fiul meu ești tu; Eu astă-dă-te-am născut* (Ps. 2 — 7); produce pe Duhul sânt: *Duhul adevărului, care de la Tatăl purcede* (Ión 15—26).

Sfinții Părinți ai bisericei vechi de asemenea exprimați însușirea personală a Părintelui prin cuvântul: nenascere ($\alpha\epsilon\tau\epsilon\rho\gamma\epsilon\gamma\epsilon\tau\alpha$) și-lu numiați eternă sau fără început ($\α\epsilon\tau\epsilon\rho\gamma\epsilon\gamma\epsilon\tau\alpha$) fără cauza existenței sale ($\α\epsilon\tau\epsilon\rho\gamma\epsilon\gamma\epsilon\tau\alpha$); dar în raport cu cele-lalte persoane îl numesc *principiu, causă* ($\alpha\rho\chi\epsilon$) *autor*; în deosebă, în raportul către Fiul îl numesc: *Părinte* ($\pi\alpha\tau\epsilon\rho$) și în raport cu Sfintul Spirit îl numesc *producător* ($\pi\rho\delta\upsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha$).

Insușirea personală a Fiului. Insușirea personală a Fiului constă în aceea, că El nu naște pe nimeni, nici purcede pe Duhul Sfint; ci însuși se naște de la Tatăl. Nascerea lui este *eternă*; căci se numește

Elu însuși, născut acum mai înainte de lucăfărū (Ps. 2 · 7); *din începutū din zilele vécuiū* (Mih. 5, 2), avēndū mārīre pīnă a nu fī lumea (Ión 17, 5); *lăuntric: Tatălū este întrū mine și cū întrū Elū* (Ión 10—38). *Unicū: însuși se numesce unulū născutū* (Ión 1—18). *Neajunsibilū. Și nēmulū lui cine-lū va spune* (Isac 53, 8).

Învătătorī vechī ai bisericeī exprimaū atributulū personalū alū Fiului prin cuvīntulū *nascere* (γεννησις); altă dată prin cuvīnte mai generale ca *prolatio*, *pro-cessio*, *derivatio*, și ilū numiaū *Fiulū lui D-deū, chipulū Tatălui* etc. Dar cum este născutū Fiulū din Părintele și în ce constă acēstă nascere, nu putem pricepe și exprima, diceaū aceșī învățatorī; de sigurū acēstă nascere înțelēsă într'unū sensū cu totulū spiritualū și nu se pōte lipi de ea ideea unei divisiuni materiale, *ci cum se nasce cugetarea în mintea omului*.

Insușirea personală a Sf. Spiritū. Insușirea personală a Sf. Spiritū constă în aceea, că Elū nici nu nasce, nici se nasce, ci purcede de la Tatălū. Iisus Cristos ȑice: Duchulū adevērului, care de la Tatălū purcede (Ión 15—26).

Părințī bisericeī se servescū pentru a exprima acēstū atributū al Sf. Spiritū de cuvīntele: *purcedere*, *pro-cessio*, etc. și ei il numescū *chipulū Tatălui, înțelep-ciune*, etc. *Purcederea St-tului Spiritū* este deosebită de nascerea Fiului, însă în ce stă acēstă diferire este nesciutū. Cum purcede Sf. Spiritū din Tatălū și în ce se deosebesce purcederea de nascere, este iarășī unū punctū, pe care aceiașī părinți il priviaū ca necuprīnsū de rațiune. Ei observaū, cu tōte acestea, că trebue să fie o deosebire între termenī, desemnāndū douē moduri particulare de existență și netrebuīndū să fie confun-date unulū cu altulū.

Aşa Sf. Ión Damaschin dice : « *Deşi noi am învăţat că este deosebire între nascere şi purcedere; dar în ce stă această deosebire nu şim* » (Exp. cred. ort. liter. I, c. 8).

Ast-felū a fostū învăţătura despre însuşirile personale ale persónelorū Sf. Treimī în tótă biserica de la începutū. În conciliulū I şi al II ecumenicū această învăţătură a fostū admisă şi recunoscută de tótă biserica prin reprezentanţī sēi şi pusă în simbolulū Niceno-Constantinopolitan. În véculū al VII însă unī învăţaţi din Apusū o modificară, intru câtū-va cu privire la atributulū Sf. Spiritū, prin introducerea saū adăogarea în menţionatulū simbolū a cuvintelorū : *Filioque*, susţinēndū că Sf. Spiritū *purcede şi de la Fiulū*.

Adaosulū de *Filioque* = şi de la Fiulū, nefind întemeiatū pe învăţătura Intemeiatorulū şi Capulū bisericeī, nici odată n'a fostū recunoscutū de biserica mamă a Orientulū; ci tot-d'a-una a fostū considerată ca o abatere, rătăcire de la ortodoxie; de óre-ce Insuşi Domnulū dice : *Vē voiū trimite mângâietorū. Duchulū ade-vărulū, care de la Tatălū purcede*.

Biserica din Orientū tot-d'a-una a declaratū acestū adaosū ca eresie. Dar biserica din Occidentū a păstratū adaosulū ereticū pînă la despărţire (1054) şi după ce a fugitū din sinulū bisericeī mame *devenindū schismatică şi eretică*. Nu biserica orientală a aruncatū anatema bisericeī occidentale; ci delegaţiī Papeī aū venitū în Constantinopole, aū depusū anatema contra bisericeī orientale şi s'aū făcutū nevêduţi, eşindū occidentalī de atunci din sinulū bisericeī mame, devenindū schismaticī şi apoi şi creticī.

Despre Universu

D-zeu celu unicu în ființă și glorificatu în trei persóne, avêndu, duple cum am vêduțu, perfecțiunea în gradul supremu și bucurându-se de fericire cu desăvêrșire, a voitù ca să existe și alte ființe, care să se împărtășescă de ale sale bine-faceri. Pentru acêsta D-zeu din nimicù a făcutù lumea saù Universulù cu tóte ființele dintr'ònsulù și de la creațiunea Universului tot-d'a-una și neîntreruptù a îngrijitù de creaturile sale.

Îngrijirea lui D-zeu de lume constituindù legătura cu creaturile și în specialù cu omulù, se numese economia lui D-zeu pentru mântuirea omului. Învățătura bisericeî nòstre ortodoxe despre raportulù lui D-zeu cu Universulù și cu omulù este coprinsă în art. I al Simbolului credinței. Din acestù articolù se vede că învățătura ortodoxă despre D-zeu în raportù cu lumea se divide în două părți: D-zeu ca creatorù și D-zeu ca atotùtiitorù saù providința divină.

D-zeu Creatorulù lumei. Ordinea și armonia din Universù, prea înțelepta organizare, frumusețea operilorù din Universù sunt probe că acestù nemărginitù spațiù cu tóte ființele și corpurile dintr'ònsulù nu este produsulù întâmplărei, nici s'a produsù elù singurù; ci este creatura unei ființe pré înțelepte și Atotù-puter-nice. Acêsta se vede din Sf. Scriptură, care òice: *Intru începutù a făcutù D-zeu Cerulù și pămîntulù.* (Genesa 1, 1). *Tóte câte a voitù Domnulù a făcutù în Cerù și pre pămîntù.* (Ps.....).

Apostolulù Paulù òice: *«Intru dînsulù s'a ziditù tóte cele din Cerù și cele de pre pămîntù. cele vê-đute și cele nevêđute.* (Col. 1, 16). *Totù este de la elù, totù este prin elù, totù este în elù.* (Rom. 11, 36).

În creațiunea lumei se vede participarea tuturor per-

sónelorū Sf. Treimī. Ast-felū Apostolulū Ión ȑice : *«Tóte printr'insulū s'aū făcutū și fāră de d'nsulū nimicū nu s'a făcutū, ce s'a făcutū»*. (Ión 1, 3).

Sf. Vasile-Celū-Mare ȑice : *«Tatālū este causa primară a totū ce există. Fiulū causa urȑitoare, Sf. Duhū causa sāvērșitoare. Cu voica Tatālū tóte există, prin lucrarea Fiulū tóte se aducū în fiinȑă ; și cu prezenȑa Sf. Duhū tóte se sāvērșescū*.

D-ȑeū ca omnipotentū sāvērșeșce totū ce voesce și cum voesce și nimicū nu i se opune. De se face ceva din materie, nu este Atotū-puternicie. De aceea Universulū e făcutū de D-ȑeū din nimica.

D-ȑeū este causa primară, principiulū tuturorū lucrurilorū și fiinȑelorū din Universū. Elū, prin a Sa voinȑă și putere, a adusū tóte dintru nesfiinȑă întru fiinȑă, cum ȑice Apostolulū Paulū : *«D-ȑeū chiēmă cele ce nu sunt, ca cum ar fi»*. (Rom. 4, 17). *Prin credinȑă pricepemū cā s'aū întemeiatū vécurile cu cuvintulū lūi D-ȑeū ; de s'a făcutū din cele nevȑdute cele ce se vedū*. (Ebr. 11, 3).

Ideea profesată în vechime de Gnosticī și Manichei despre Eternitatea materiei față cu Atotū-puternicia și independenȑa lūi D-ȑeū cāde de sine și de la sine. D-ȑeū a făcutū lumea, nu din eternitate, ci în timpū. saū, *de-o-datā cu timpulū*, cum ȑice Augustin și duple cum se exprimă Sfinta Scripturā : *Intru începutū*. etc.. (Genesa 1, 1) ; Și duple cum ȑice psalmistulū : *«Mai înainte de ce s'aū ziditū munȑii și s'a făcutū pāmîntulū»*. (Ps. 89, V 3).

Cum cā Universulū are unū începutū, acēsta se vede chiar din cuvintulū lūi Iisus Christos : *«Și acum mă proslăvesce tu Pārînte la tine însuȑi cu mārîrea ce am arutū la tine mai nainte de a fi lumea*. (Ión 17, V. 5). Apostolulū Paul ne arată cā chiar

timpulul a fost creat, când zice: «*Prin care și veci s'a făcut.*» (Ebrei 1, 2).

Ordinea Creațiunei

La început a creat D-zeu Cerul și pământul. Sub această numire biserica creștină totu-d'a-una a înțeles că D-zeu înainte de toate a creat spiritele și materia. În ziua d'intâiu a creat *lumina*, ca element necesar pentru viața tuturor ființelor organice. *A doua zi* a făcut *firmamentul* său țărâ, pe care a numit-o Cer, adică a creat *atmosfera*, ce încunjură globul nostru. *In a treia zi* a despărțit uscatul de ape. A poruncit uscatului să producă ierbur și tot felul de vegetație.

La crearea tuturor acestor lucruri D-zeu a zis numai: *să fie*, și au fost: În cuvintele exprimate de autorul Genezei: *să fie*, se vede totă majestatea și omnipotența Creatorului. *A patra zi*, a făcut: soarele, luna, stelele, toate planetele și toate celelalte corpuri ceresci.

În *a cincea zi*, a făcut pești și păsările. În *a șasea zi* a creat animalele patrupeze și în urmă pe om.

Toate acestea le-a creat D-zeu în șase zile numai cu cuvântul: *a zis și s'a făcut.* După atestarea Scripturii aceste șase zile au fost zile obișnuite, iar nu epoci sau perioade îndelungate, cum susțin naturaliștii; căci în enumerațiunea zilelor, biblia ne spune că fie-care zi avea seară și dimineață. Creațiunea lumii din nimica e prima minune în lume făcută prin atotputernicia lui D-zeu. D-zeu ar fi putut să facă toate într-o singură clipă.

Gradata creare a lumii ne probază nu numai înalta bunătate a Creatorului, care pregătesc ființelor, chiar

înainte de a le crea, cele necesare spre viațuire, ci și suprema înțelepciune a Creatorului. care cu multă chibzuință a întocmită toate. Pe lângă această ordinea Creațiunii probază că D-zeu, ca o ființă absolută liberă, de și întrebuințează libertatea sa, unde voesce și cum voesce, dar voesce în toate ordinea rațională, și corespunzătoare unui scop determinat și precis după cum se vede în creațiune.

Perfecțiunea Creațiunii

Universul a fost creat de D-zeu în deplină perfecțiune, corespunzătoare scopului său. Însăși sf. Scriptură, când vorbește despre crearea fie-cărui gen de ființe, arată pe D-zeu privind creaturile : *a vădută că toate erau bune foarte* (Genesa 8, 10 ; 12, 19 ; 21. 31). Dar nu numai locurile ce s'ar putea cita din sf. Scriptură ne pot încredința despre perfecțiunea universului, ci chiar și privirea lui cu atențiune ; căci universul este o carte, care coprinde probe convingătoare. Privind natura, singură e un tablou, în care sunt zugrăvite toate perfecțiunile majestății lui D-zeu, începând de la firul de iarbă și până la ființa cea mai distinsă dintre viețuitoare.

În mod special, în natura umană, după cum s'a spus în alt loc, se poate vedea perfecțiunea lumii nu numai în frumusețea constituției fizice a omului, ci și în puterile sale facultățile sufletesci, fiind după chipul și asemănarea lui D-zeu ; în conștiința și tendința către sfințenie. Toată armonia și legile neschimbate din univers de la începutul lumii, dovedesc nu numai atotputernicia Creatorului, ci și perfecțiunea, ce s'a dat operilor din univers.

Răul ce există în natură, nu e rezultatul imperfecțiunii universului, ci e produsul relei întrebuințări a libertății ființelor raționale și libere.

Despre om

După ce D-zeu a creat din nimic mai întâi lumea spirituală și apoi lumea materială, spre a încorona opera sa: a creat pe om, care prin sufletul său face parte dintre ființele spirituale, iar prin corpul său face parte din lumea materială. Din această cauză omul în vechime se și numea lumea mică, adică o înfățișare în mică a lumii; din care cauză Augustin dice: «*Nu există nici un fel de creatură, care să nu se poată recunoște în om*».

Iată trăsăturile principale ale învățăturii bisericii noastre în această privință: Și a zis D-zeu (în Sf. Treime): «*Să facem om după chipul și asemănarea noastră*».

D-zeu a creat corpul primului om Adam din pământ: și a suflat înrânsul suflare de viață; a scos una din costele lui Adam și a format pe femeie, adică pe *Eva*. D-zeu a creat pe om, ca să-l *iubescă*, să-l *cunoscă*, să-l *glorifice*, ca ast-fel să trăiască tot-d'a-una fericit.

Origina și unitatea rasei umane

Din cele precedente s'a vădit, că omul este eșit din mâna lui D-zeu prin creațiune și nici o altă teorie nu poate fi admisă în această chestiune.

Insuși Iisus Christos dice: *De la început D-zeu*

a făcută un singur om și o singură femeie». (Mat. 1—9, v. 4—6).

Totă astă-felă este și doctrina Apostolilor (I Timot. 2, 13: 1 Corint. C. 15 v., 45—47; I Corint. II v. 8—9; Efesenl 5 v., 31). Părinții bisericii au rămas credincioși acestei doctrine despre creațiunea omului. Sf. Ión Damaschin ȳice: «*Din natura vizibilă și invisibilă D-ȳeu a creată pe omă cu propriile sale mâni; elă l-a creată duple chipulă și asemănarea sa; din tina pămîntului i-a formată corpulă și cu suflarea sa divină i-a comunicat ună sufletă inteligentă, cugetătoră*». (Ex. cred. ori. C. II, c. 12).

Despre unitatea rasei umane iarăși au susținut ună că omeniă nu descindă din acelaș omă, avëndă în vedere diversitatea colorei și a formațiunei fisice în generală.

Acăsta nu se pôte susține cu temeiă. Tăta diversitatea colorei și a formațiunei fisice a omeniilor din diferite localităă ale pămîntului este rezultatul influențelor climatice.

Separațiunea continenteloră nu probă diversitatea de origină. America a fostă cunoscută înainte de Columb și a fostă unită cu Asia printr'ună ism, care acum se numesce strîmtărea de Bering; deci din Asia omul a trecut în America. Probă sunt diferitele obiceiuri, pe care Americanii le-au păstrată, ca: Credința despre Diluviu, despre Circumcisiune, serbarea Sămbetei, Jubileele, etc. cari erau serbate în Asia.

Chiar sciința modernă prin reprezentanții săi celebri ca: *Humbold, Richard*, susține unitatea rasei umane.

Origina Sufletului

În privința originii sufletului uman biserica Ortodoxă, basată pe Sfânta Scriptură, a crezut și mărturisit tot-d'a-una că sufletul omului este creat ca și celelalte spirite ingeresci, nu însă în același timp.

Pentru acesta Sinodul al 5-lea a combătut scrierile lui Origine, care susținea că sufletele oamenilor sunt create de la început și că, din cauza păcatului au fost trimise în corpurile umane spre pedepsă. Deciziunea Sinodului este exprimată sub această formă: *«Conform cuvîntului lui D-zeu Biserica afirmă că sufletul e creat în același timp cu corpul și nu mai înainte sau mai pe urmă, cum cugetă Origene»*. Nici opiniunea traducianismului nu e admisă de biserică pentru că implică în sine materialitatea sufletului, ceea ce ar fi absurd.

Prin urmare nici *preexistentianismul*, nici *traducianismul* ne corespund cu doctrina ecumenică, rămâne singur *creatianismul* admis de biserică.

Chipul și asemănarea lui D-zeu în om

Cea mai importantă dintre prerogativele omului în raport cu celelalte creaturi, este că D-zeu și-a arătat suprema sa bună-voință către om, împodobindu-l cu chipul și asemănarea sa, după cum dice Scriptura: *«Să facem om după chipul și asemănarea noastră»*. Realitatea chipului lui D-zeu în om fiind atestată destul de lămurit de Sf. Scriptură (Facere 1, 27 ; 7, 5 ; 1, 1 ; 1, 9 ; 9, 6), (Iacob 3 v. 9),

Biserica ortodoxă tot-d'a-una a recunoscut-o ; chiar păgânii nu tăgăduiau acest adevăr, după cum se

vede la Aristotelul (Περὶ ψυχῆς 1—2); la Cicero în cartea: *de legibus*, (1, 7—8); Ovidiu, *Metamorfose* (1, 7).

Mulți în vechime credeaŭ că și D-deŭ are corpŭ omenescŭ (antropomorfiști), din care causă puneau asemănarea omului cu D-deŭ în forma corpului. D-deŭ însă este spiritŭ, duple cum s'a arătatŭ, când s'a vorbitŭ despre spiritualitatea lui D-deŭ. Prin urmare, trebuie să considerămŭ asemănarea omului cu D-deŭ nu în privința corpului, ci în privința sufletului său *nematerialŭ*. Cestiunea acēsta a fostŭ demonstrată de către *Clemente Alexandrinul*, *Origene*, *Epifane* *Eusebiŭ*, *Grig. de Nisa*, *Ambrosiŭ* etc.

D-deŭ ca spiritŭ are *rațiune*, *libertate* și *nemurire*; deci și asemănarea omului cu elŭ stă totŭ în *rațiune*, *liberă voință*, ce are sufletulŭ său și în nemurirea sufletului.

Duple cum D-deŭ e întreitŭ în persoane și sufletulŭ are: *inteligentă*, *voință* și *sensibilitate* sau *inimă*, trei facultăți deosebite. În aceste trei facultăți sufletesci se reflectă admirabilŭ imaginea lui D-deŭ în omŭ.

Duple cum rațiunea nu pŭte exista fără cuvintŭ și spiritŭ, totŭ așa Tatălŭ n'a existatŭ fără Fiulŭ și Spiritulŭ Sântŭ. Și duple cum cele trei persoane ale D-deirei nu sunt de câtŭ unulŭ și acelaș D-deŭ, totŭ așa și cele trei facultăți ale sufletului nu sunt de câtŭ unulŭ și acelaș sufletŭ alŭ omului.

Numai atâta deosebire este între facultățile sufletului omenescŭ și D-deŭ, că D-deŭ este perfectŭ și nu are nici o trebuință de perfecționare, pe când facultățile sufletului fiind proprietăți ale unei substanțe create, sunt susceptibile de perfecționare.

Spiritualitatea și Nemurirea Sufletului

Dogma despre spiritualitatea sufletului este întemeiată nu numai pe sf. Scriptură și învățătura Bisericei, ci și pe învățătura părinților Bisericei, pe rațiunea umană, pe credința popoarelor, care ne încredințează că cele 3 facultăți ale sufletului sunt incompatibile cu materia și proprietățile ei. Dacă în sf. Scriptură și sinódele ecumenice nu s'a tractat chestiunea spiritualității sufletului, cum au tractat-o filosofi, apoi cauza stă în aceea că sufletul ca substanță nematerială, era în convingerea intimă a tuturor și că această dogmă era și este socotită ca pozitivă, fără trebuință de demonstrațiune; de orice sufletul e simplu și nu e compus din părți ca materia.

Părinții Bisericei în unanimitate proclamă distincțiunea sufletului de corp, cum și spiritualitatea inteligenței.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bergier, un scriitor occidentală dice: *Spiritualitatea sufletului, ca și existența lui D-zeu, este o credință universală*, o atestațiune constantă, ce-și dă omenirea ea însăși; această este credința genului uman. Este totu una, dacă această credință e venită prin tradițiune, prin simțul intern, ori din reflexiunea operațiilor noastre. Înainte de a fi filosofi, nici un popor, nici o ființă rațională nu avea convingerea că materia poate cugeta. Să reflecteze puțin omul asupra sa, și îndată descopere în fondul ființei sale facultatea de a simți, de a cugeta, de a voi, de a compara, de a judeca, de a raționa, de a lucra cu voință. Totu de-odată vede că aceste facultăți și actele ce ele efectuează, sunt incompatibile cu materia. Un corp ori câtu de subțire totu va avea întindere, va fi compus din părți și prin urmare va fi divisibil. Facultățile sufle-

tului săvârşesc acte simple şi indivisibile. Nimeni nu dice jumătate, a doua, a treia, a patra, ori a cincia parte din judecata mea, din raţionamentul meu ; nimeni nu dice o bucată, un fragment din voinţa mea. Prin urmare nici substanţa agentului, ce efectuează, nu poate fi de câtă substanţă simplă, făcută duple imaginea lui D-deu, imagine care face din omă fiinţă stăpână pe pământ şi-i dă putere asupra animalelor şi asupra sa însuşi. Nimeni nu ş-a închipuită că materia s'a putut mişca. Cu toate sofismele lui Épicur, Spiritualitatea fiinţei cugetătoare e o dogmă în generală răspândită din primele timpuri ale lumii. Dacă este ună adevăr, că natura şi conştiinţa dictoză tuturor omnilor, apoi acesta este diferenţa între spirit şi materie. Ori-ce popor, care n'are termen deosebiţi spre a designa spiritul şi materia, sub numele de *spirit* înţelege o fiinţă, care cunoşte, care simte că există, care are cunoştinţă despre *eul* individual, că are puterea de a lucra şi de a mişca materia.

S'a găsit naţiuni destule de orbite spre a adora animalele, dar n'a fostă nici o-dată aşa de stupide, ca să credă că *omul nu este de câtă ună animal*.

Raţiunea este de acord cu credinţa ; raţiunea de monstră că sufletul uman este o substanţă simplă, indivisibilă cu totul deosebită de materie.

Nemurirea sufletului. Sufletul omului dar, fiind creat duple chipul şi asemănarea lui D-deu, este nemuritor. Sufletul ca substanţă spirituală simplă şi indivisibilă este nesupusă distrugerii ; nu poate nici într'un mod să fie descompus, ca un corp, şi deci nici supus pierdării. D-deu a voit a ne crea şi a ne da mijlocele necesare, ca să putem merita de a fi cu el în veci. D-deu a pus ca lege de a răsplăti pe cei buni şi a pedepsi pe cei răi în viaţa viitoare ; şi prin această dogmă nu se dovedesce de câtă nemurirea.

Totă omenirea din toate timpurile a avut credința că D-zeu va pedepsi negreșit pe cei răi și va răsplăti pe cei buni atât în viața acesta cât și în cea-altă viață, fie această credință sub ori-ce formă. Pe lângă acestea, noi vedem că omul caută fericirea pînă în ultimele momente ale acestei vieți și speră a o dobîndi. De n'ar fi sufletul nemuritor, această speranță n'ar exista.

Destinațiunea omului

D-zeu făcîndu pe om superior tuturor creaturilor, înzestrîndu-l cu rațiune și libertate, înfrumusețîndu-l cu chipul și asemănarea sa, i-a determinat și un scop al existenței sale, care se numește *destinațiunea omului*. Destinațiunea omului consistă în permanentă stare de unire cu D-zeu, legătură la care la chemat prin creațiune, imprimîndu-i chipul și asemănarea sa, că în virtutea acestei înalte destinațiuni să tindă necontenit către prototipul său prin toate puterile sufletului său; să cunoască pe Creatorul său; să-l iubească și să-l glorifice, ca printr'acesta să poată trăi în legătură neîntreruptă cu el.

De aceea sf. Scriptură dice: *El a creat în ei știința Spiritului; a făcut să strălucască ochiul său asupra inimilor lor, spre a-i face să vadă mărirea operilor sale, ca prin laudele lor să se vadă sfințenia numelui său; să-l glorifice prin minunile sale și să publice magnificența operilor sale. El le prescrie regula purtării și i-a făcut depozitarii legii sale de viață. El a făcut cu ei o alianță vecinică și i-a învățat poruncile justiției sale* (Sirah. 17, 6—10). Mîntuitorul dice: *Așa să lumineze lumina voastră înaintea omenilor, ca*

vădându faþtele vóstre cele bune sã mãrêscã pe Tatãlũ vostru celũ din ceruri (Mat. 5, 16).

Mãriþi þi purtaþi pre D-þeũ în corpulũ vostru. I (Corint, 6, 20).

Orĩ de mãncãþi, orĩ de beþi þi orĩ ce de aþi face, tóte pentru mãrirea lui D-þeũ sã le faceþi. (I, Corint, 10, 31).

Lactantiu în scrierile sale: *Institutio divina*. (4. 28), *de falsa sapientia*. (3, 20, V. 10), *de vita beata* (7, 5) dice :

«Ne nascemũ cu condiþiune, ca lui D-þeũ, care ne-a datũ fiinþa, sã-i dãmũ supunerea, ce-i se cuvine; sã-lũ cunóscemũ þi sã-lũ urmãmũ. Uniþi prin acêstã legãturã de pietate, suntem în comunicaþie cu D-þeũ, de unde rezultã þi numele de *religiune*».

Ast-felũ dar numele de religiune este provenitũ din alianþa în care D-þeũ unesce þe omũ cu dînsulũ þi-lũ unesce cu elũ prin pietate; cãci a-i servi ca *Domnului* nostru þi a ne supune lui ca Pãrintelui nostru, acêsta pentru noi este lucru esenþialũ. Sf. Vasilie dice : «*Tu eþi unũ vasũ artisticũ lucratũ, care ai priimitũ de la D-þeũ fiinþa ta. Mãresce pe Creatorulũ tẽũ; cãci tu nãĩ fostũ creatũ de cãtũ spre a fi vrednicũ instrumentũ alũ mãririi lui D-þeũ, þi tótã acêstã lume este pentru tine ca o carte vie, care predicã gloria lui D-þeũ, þi þie, care ai priimitũ, creaþiunea ãþi anunþã mãrirea ascunsã þi invisibilã a Domnului; ca tu sã cunoscĩ pe Dumneþeulũ adevêrului. Pãstrẽzã în mintea ta ce-þi spusei*».

Destinaþiunea omului, întru cãtũ ilũ privesce pe elũ însuþi, consistã în a se aplica în modũ constantũ sã-þi desvolte þi perfecþioneze facultãþile sufletului prin practica lucrurilor bune, þi sã se formeze din ce în ce dupre asemênarea lui D-þeũ, prototipulũ sãu. De aceea, Sf. Scripturã dice : «*Fĩþi sfinþi; cãci þi eũ, Domnulũ*

*D-**de**ul^u vostru Sf. sunt*». (Leviticu 11—44, 19—2; 20, 7). *«Fiți perfecti, cum și Tatăl^u vostru cel^u din Cer^u perfect^u este*». (Mat. 5, 48).

Acest^u lucru al^u destinațiunei omul^u nu este contrari^u gloriei lui D-**de**u, ci servește spre completare a putinței omul^u de a mări pe D-**de**u. Numai omul^u perfecționat^u, luminat^u prin dezvoltarea facultăților sufletești, înțelege și săvârșește fapte bune în adevăratul^u înțeles^u al^u Biserice^u ortodoxe; și numai el^u p^ote aduce lui D-**de**u adevărată adorațiune.

Destinațiunea omul^u, în raport^u cu cele-l-alte creaturi ce-l^u încunjură, este ca omul^u să servescă de intermediar^u între Creator^u și creaturile pămîntesci, și prin urmare, cum **dice** Scriptura, să comande pescilor^u mării, animalelor^u, la tot^u pămîntul^u și la t^ote reptilele ce se mișcă pe pămînt^u. (Facere, 1—26).

Aptitudinea omul^u pentru perfecțiunea și destinațiunea sa

D-**de**u creând^u pe om^u cu așa de înaltă destinațiune, l^a făcut^u capabil^u de-a și-o îndeplini. Omul^u a eșit^u din mâinile Creatorul^u s^u perfect^u în sufletul^u s^u, atăt^u din punct^u de vedere al^u inteligenței cât^u și al^u voinței sa^u moralității. (Conf. ortodoxă, art. I, R. 23). În Cartea facerei ni se spune că Adam a dat^u tuturor^u animalelor^u numele ce se cuvenia fie-căru^u animal^u duple natura și caracterul^u s^u.

În ac^oastă privință sf. I^on Crisostom **dice**: Iea în băgare de s^omă independența voinței și prea marea înțelepciune a lui Adam, și nu **dice** că el nu cunosc^oea ce e bine și ce e rău. Acela care a putut^u să dea nume, ce li se cuvenia, animalelor^u, păsărilor^u și bestiiilor^u sălbatice și a făcut^u ac^osta cum trebuia, duple carac-

terulă și moravurile fie-căreia din ele, acelă omă nu era plină de înțelepciune și de știință? D-deu însuși a aprobată așa de bine aceste nume, în câtă n'a voită să facă nici cea mai mică schimbare, chiar atunci când Adam putuse să se înșale (Omilia 14, 5 asupra Genesef).

Dar, negreșit, de și rațiunea omului era limpede, dréptă, liberă de prejudiții și de erori, aptă spre a cunoște lucrurile cu cea mai mare înlesnire, totuși, era limitată și incapabilă de a coprinde totulă cu o privire; acésta o dovedesce căderea primului omă. El dar trebuia să se desvolte și să se perfecționeze treplată.

Omulă a eșită din mâinile Creatorului perfectă și în respectulă fizic. Corpulă omului, ca operă a ființei prea înțelepte, este admirabilă în organizațiunea sa, pe care o păstrează și astă-dă și n'a priimită de la Creatorulă său nici ună defectă internă sau externă; elă avea totă vigoarea juneței, nesupusă morburiloră și suferințeloră. De aceea Moisi represintă relele și bólele ca efectă ală căderii omului și ca pedepse pentru păcată.

Puterile sufletesci dar pe de o parte, iar pe de alta cele fizice, cu cară a fostă înzestrată de Creatoră, pentru omă au fostă mijloce îndestulătore, ca elă să fie aptă de a-și îndeplini destinațiunea sa cu ajutorulă Creatorului său, ajutoră manifestată în providința divină, despre care se va vorbi mai pe urmă.

Ajutorulă lui D-deu, pentru ca omulă să-și impliněscă destinațiunea sa, consistă în împrejurările locale, unde D-deu a pusă pe omă, cum era grădina paradisului, care era un ținută încununată cu toate darurile îmbelșugate ale lui D-deu și pusă la dispozițiunea omului; al II-lea mijlocă consistă în revelațiunea ce D-deu a făcută omului pentru desvoltarea puteriloră sufletești și pentru instruirea omului în veritățile religiunei; și, în

fine, al III-lea mijlocă consistă în comunicațiunea directă a omului cu D-zeu.

Din aceste ȝise de pînă aci se vede că omulă era într'o adevărată stare de fericire; căci era fără suferință și în perfectă relațiune cu D-zeu, ca copiii cu părinții loră.

Acăstă stare de fericire ar fi crescută din ce în ce mai multă, potrivită desvoldărei și perfecțiunei omului, dacă omulă n'ar fi cădută în păcată prin neascultare.

Căderea omului

Omulă, creată de D-zeu, fu pusă într'o grădină admirabilă de frumoasă, împodobită cu totă felulă de pomi roditori. D-zeu, spre a cerca ascultarea omului, îl opri de a mânca din fructele unui arbore, numită arborele sciinței *binelui și răului*. Dupre atestațiunea sfintului Grigorie Teologulă, acăstă arbore nu era alt-ce-va de cătă contemplațiunea, la care se pot aplica numai aceia, care sunt desvoldați și perfecționați prin experiență. Acăstă arbore saă contemplațiune nu era ce-va rău în sine, dar a mânca din elă saă a face *usă* de elă era ce-va prematură pentru omă, ca și ori-ce lucru pentru celă simplă și nemoderată în dorințele sale; dupre cum o hrană substanțială este vătămătoare pentru ună stomachă slabă.

Adam și Eva cădura în greșală din neascultare, prin îndemnulă șarpelui. Șarpele acăsta era spiritulă rău, ingerulă cădută din mărirea sa prin mândrie, adică diavolulă. Cum că acăstă șarpe era diavolulă, ne încredințază Sf. Scriptură, când ȝice: «Marele dracon, acăstă vechiă șarpe este diavolulă și Satan, care amăgesce lumea». (Apocalips, 12 v. 9; 20 v. 2). Diavolulă fiindă ună ingeră cădută, nu pôte să facă de cătă ceea-ce

a făcutu de la începutu, adică să turbure spiritulū omulū, tirindu-lū să calce porunca lui D-deū și impe-trindu-i inima pe nesimțite (Irineu, *adversus hereses* Cart. V, c. 24 v. 23); cu alte cuvinte diavolulū a luatū forma de șarpe, ca să facă pe omū să greșescă, și pentru acelu scopū s'a adresatū la femeie, ca mai slabă și lesne de amăgitū.

Și fiind-că Adam a greșitū prin propria sa voință, fără să fie constrinsū de vre-o necesitate, pentru acēsta a și fostū pedepsitū: «*pentru că ai ascultatū vocea soției tale și ai mâncatū din fructulū arborelui, din care v'am opritū să nu mâncați...*» (Facere 1, 17).

Din cele ȃise se vede că, cauza căderii omulū, e *șarpele* ori *diavolulū*; a doua causă e *Adam* și *Eva*, pentru că nimicū nu i-a forțatū să greșescă, ci au cădūtū în greșală din propria voință și slăbiciune a lorū: Eva lăsându-se a fi amăgită de șarpe sau diavolū, iar Adam lăsându-se a face voia Evei, când ei trebuiau să asculte de porunca lui D-deū. De și Eva nu va fi auditū însă-și porunca lui D-deū, ci prin Adam; dar Adam singurū audise porunca cea ușure de implinitū; cu tōte acestea s'a supusū voinței Evei. D-deū a sciutū că omulū avea să cadă, de aceea a și determinatū răscumpărarea lui prin Iisus Christos, fiulū său unicū. Scia D-deū că omulū va căde, dar pentru acēsta nu se pōte ȃice: de ce l'a creatū? Pentru că trebuia omulū să trecă prin șcōla suferinței, din cauza păcatulū său, spre a sci să prețuēscă bunătatea lui D-deū pentru binele dinnaintea căderii și pentru răscumpărarea ce-l va acorda după cădere. Și apoi, de nu crea D-deū pe omū, de unde ar fi fostū să ȃsă ființe ale universulū, ca acelea pe care le înregistrēză istoria ca glorie a neamulū omenescū, pentru susținerea adevērulū, necesarū progresulū și înaintărei lumei și pentru podōba naturei.

Acele podóbe ale naturei umane și acele mulțimi de martiri însufleșiți de spiritul lui D-zeu și de cea mai frumoasă și adincă pietate, de unde ar fi eșitu ?

Gravitatea greșalei primilor părinți ai omenirei

La prima gândire s'ar păré că nu e ceva grav, dacă Adam și Eva au mâncat din fructul oprit, și deci nu putea să aibă consecințe așa de enorme greșala lor.

Ca să putem judeca despre consecințele grave ale greșalei lui Adam, trebuie să avem în vedere următoarele : I. Porunca dată, nu era ceva pus în natura lor, ci era poruncă revelată, pozitivă, auzită de om de la însuși D-zeu, căreia trebuia să se supună, ca unui ce trebuia să înțeleagă, că sunt puși la încercare spre a se vedé, dacă rămân ascultători și supuși. Deci. nesupunându-se s'au făcut vinovați de insubordinare, dupr cuvîntul. Apostolului Paul. (Rom. 15, 19). Ascultarea lor era o virtute, din care isvorau multe altele, și deci culpa lor este mare. II. Porunca, dată lor, era foarte ușure : de a nu se atinge de fructele unui singur arbore din atîția mulți alții, totu așa de frumoși ; și omul n'a voit să respecte porunca lui D-zeu, din cauza intemperanței sale. III. Bine-facerile primite de la D-zeu erau destule motive de a le impune respectu. Pe lingă acésta nici amenințarea teribilă ce le-a făcut, nu i-a reținut în ascultare ; căci, le-a dis : *De veți, mânca, veți muri*. Adam și Eva aveau destule mijloce spre a rezista tentațiunei, avendu neatinse toate puterile sufletești și fizice, ca necăduți în păcat. Deci totul atirna de voința lor. IV. Ei ascultară amăgirile diavolului, care nu le făcuse nici unu bine, și se puseră în opozițiune cu bine-făcătorul lor ; mândria le orbi mintea, creșdendu că se vor face ca nisce Dumnești.

Consecințele căderii omului

Prin greșala loră, Adam și Eva au ruptă legătura dintre ei și D-șeă, au pierdută grația divină, au pierdută inocența, au cădută în mörte spirituală prin întunecarea rațiunei loră; în cătă n'au mai putută în urmă să se înalțe la cunoșcința Creatorului loră, pină ce n'au repriimită grația divină, ce perduseră.

Omulă cădută a fostă supusă la bóle, la dureri și slăbiciune, pentru că păcatulă a introdusă în corpă principiulă distructoră ală morbosității.

Din cauza păcatului primii părinți ai omenirei fură isgoniți din acea frumósă grădină, numită paradis, și prin urmare înlăturați și de la comunicațiunea directă cu D-șeă.

Pămîntulă a fost și rămasă blestemată din cauza loră, ca să producă spină și pălămidă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Transmîterea păcatului lui Adam la totă neamulă omenescă.

Păcatulă, săvârșită de prima părechie a genului umană, s'a transmisă la toți urmașii loră. Acestă păcată se numesce *păcatulă originală*, pentru că datéză existența lui de la origina omenirei, de la prima părechie a neamului omenescă. Dacă n'ar fi existată păcatulă originală, răscumpărarea lumei prin Iisus Cristos n'ar fi avută locă. Prin urmare păcatulă originală și răscumpărarea prin Iisus Cristos sunt 2 centre, împrejurulă cărora graviteză tótă doctrina Creștină.

Păcatulă originală este o călcare a legii lui D-șeă, dată în Paradisă,

Adam este culpabilă de săvârșirea păcatului; iar noi,

urmașii nu suntem vinovați, ca săvârșitori, ci numai prin culpabilitatea naturei noastre, transmisă de la primii părinți; noi am venit culpabili în Adam și Eva, cum dice Apostolul: *Prin neascultarea unuia mai mulți ai devenit păcătoși* (Rom. 5, 19), *primind de la el natura păcătoasă; deci noi venim în lume firesce fi ai mâniei*, (Efes. 2, 3). Așa dar, sub numele de păcat original înțelegem atât păcatul lor cât și starea în care l-a adus păcatul: iar în noi, ca descendenți ai lor, este numai condițiunea supusă păcatului, cu care și în care venim în lume.

Prin botez se șterge, se nimicesce în noi pata originală; eșim din starea păcatului, adică numai suntem fi ai mâniei, devenim curați și inocenți; acesta nu ne scutesc însă de urmările, ce ne-a produs principiul distractor, adică rămânem supuși bălelor și inclinațiunei spre rău.

Biserica tot-d'a-una a respins și respinge doctrina veche a *Pelagienilor*, cum și ideile *Socienilor* moderni, că bălele sunt inerenți naturei umane. Asemenea Biserica respinge doctrina acelora, care susțin că păcatul original a distrus în om toate facultățile lui spirituale, a distrus imaginea lui D-zeu în om.

Realitatea păcatului original și modul lui de transmitere

Biserica ortodoxă ne învață că de la Adam și Eva, păcatul original s'a transmis cu toate consecințele lui la toți urmașii lor prin nascere naturală. În cap. 5 al Epistolei către Rom. Apostolul Paul făcând o paralelă între Adam și Iisus, în raport cu genul uman, arată foarte lămurit realitatea păcatului original în om. *«Dupre cum păcatul printr'un singur om a*

intrată în lume și morțea prin păcat, așa și morțea a trecut în toți oamenii prin același singur om, în care toți au păcătuit (Rom. 5, 12).

Dacă prin păcatul unui singur cei mai mulți au murit, misericordia și darul lui D-zeu, mult mai abundent s'a răspândit asupra celor mai mulți, prin grația unui singur om, care este Iisus Christos. (Rom. 5, 15).

Că dacă din cauza păcatului unui morțea a domnit printr-un singur om, cu atât mai mult cei ce primesc abundanța darului justiției vor domni în viață, printr-un singur om, care este Iisus Christos;

Dupre cum dar prin păcatul unui, toți oamenii au căzut în condamnare, astfel prin justiția unui, toți oamenii primesc justificarea, care dă viață; căci după cum prin neascultarea unui singur om cei mulți au devenit păcătoși, așa și prin ascultarea unui mulți se vor face dreți. (Rom. 5, 17—19).

Iisus Cristos, în convorbirea sa cu Nicodim, dice: «Amin, amin. Îți spun, de nu se va naște un om din apă și din spirit, nu va intra întru împărăția lui D-zeu. Ce este născut din carne, carne este; dar ce e născut din spirit, spirit este. (Ión, 3, 5—6).

Cu alte cuvinte, Iisus ne arată că omul venit în lume după legea naturii, păgân ori Judeu, nu poate intra în Împărăția lui D-zeu, de cât prin grația Divină, care se dobîndesc prin renaștere, iar renașterea prin botez; de ore-ce omul este sub puterea unei impurități, și această impuritate se estinde la toți oamenii prin nașterea naturală. De aceea Apostolul dice: «Eram din natură fi al mâniei». (Efes. 2, 3).

Ca dovadă despre credința noastră mutată a bisericei

în existența păcatului originală este, că ea de la început a stabilit botezul copiilor și citirea exorcismelor (lepădărilor). Nu mai puțin dovedește această existență și rațiunea umană, prin argumente trase din experiență. Ast-fel or-ice om, când se examinează cu atențiune, nu poate să nu dică ca Apostolul:

«Sciū că nu este nimic bun în mine, adică în corpul meu, pentru că în mine găsesc voința de a face bine, dar nu găsesc mijlocul de a-l îndeplini; căci nu fac binele pe care-l voesc, ci fac răul pe care nu-l voesc. Că dacă fac ce nu voesc, nu mă sunt eu, care fac, ci păcatul care locuiește în mine. Atunci dar când voesc să fac binele găsesc în mine o lege, care se opune, pentru că răul residă în mine. Îmi place în legea lui D-zeu după omul interior, dar simț în membrele corpului meu o altă lege, care se luptă contra legii spiritului meu, și mă face rob sub legea păcatului, care este în membrele corpului meu (Rom. 7. 18—23).

Ce-va și mai mult, este în noi o luptă neîncetată între spirit și corp, între *rațiune* și *pasiuni*, între tendințele spre bine și între tirirea spre rău. Si în această luptă mai totu-d'a-una biruința este a corpului, a pasiunilor, a răului; Corpul prevalează asupra spiritului, pasiunea domină rațiunea, și tirirea spre rău covereșce aspirațiunile spre bine. Dorim binele din natură și-l iubim; dar ne lipsesc puterile. Deprinderea spre bine o dobîndim cu mare anevoință, iar spre rău foarte lesne. Cu câtă greutate ne părăsim de un defect, sau biruim o pasiune ori-cât de mică! Pe când o mică tentațiune ne face să repudiăm o virtute contractată cu mari lupte!

Despre Ingeri

Sub numele de *înger* Sf. Scriptură înțelege ființe spirituale, create de D-zeu ca să anunțe oamenilor voința sa în diferite împrejurări ale vieții omenesci. Cu toate acestea, numele *înger* exprimă nu natura, ci oficiul acestor ființe și în înțelesul oficiului și al însărcinării acestui nume se dă în Sf. Scriptură și la alte ființe: «*Luă Mesia, Profeților, Apostolilor, Preoților și Episcopilor*, etc. (Maliachi, 3, 1, Num. 2—16, Agem. 1, 13; Isaia 23, 13, Maliachi 2, 7, Psalm 72, 49, Mat. 10—11, Luca 8—24, Apocalips 1—20; 2, 1).

Existența îngerilor. Ingerii nu sunt ființe create de imaginațiunea omului, ci sunt ființe create de D-zeu, ființe reale; acesta se vede din următoarele locuri ale Scripturii: *Omule, îndrăzni-va să se numească justu comparându-se cu D-zeu, și fi-va elu mai curatū de câtū acela, care l'a creatū? Chiar aceia, cari serviaū lui D-zeu n'au fostū stabili și a găsilū neregulă chiar printre îngerii săi.* (Iov. 4, 17—18).

Ce este omule că-lū pomenesci pe elū, saū fiulū omulū că-lū cercetezi pe elū? Micșoratu-l-ai pre elū cu ore ce de câtū îngerū; l'ai încununatū cu gloria onorei!

În noul Testament găsim probe destule în privința existenței îngerilor. Ast-fel Iisus Christos dice: «*Acela, care sémănă grău bunū, e fiulū omulū. Câmpulū este lumea, grăulū bunū sunt fiū împărăției, neghina sunt fiū nedreptăței; Inimiculū, care a semēnat-o, e diavolulū; secerișulū e sfirșitulū lumei, secerătorii sunt îngerii* (Mat. 13, 37—39)». «*Luafū aminte de a nu desprețui pe nici unulū din acești mici; căci dicū vouē, că îngerii lorū vedū pururea fața tatălui meu în Ceruri. Totū celū ce*

mă va mărturisi pe mine înaintea oamenilor și fiul omului îl va recunoște înaintea îngerilor în Ceruri; și de celă ce se va lepăda de mine înaintea oamenilor și eu mă voi lepăda de el înaintea îngerilor lui D-zeu. Câtă despre ziua sa și ora aceea nimeni nu știe, nici îngerii care sunt în Cer, nici Fiul, ci numai Tatăl singur (Marcu 13 v. 32). La înviere oameni, nici se vor însura, nici se vor mărita, ci ca îngerii lui D-zeu vor fi în Cer» (Marcu 12, 25). Apostolul Petru dice: «Căroră s'a descoperit, că nu pentru ei, ci pentru noi servia acestea, pe cari acum s'a anunțat prin evanghelie în duhul Sfânt, care s'a trimis din Cer, și la care doresc îngerii să privească (I Petru I, 12).

Apostolul Paul dice: «Te conjur înaintea lui D-zeu, înaintea lui Iisus Christos și a îngerilor săi de a observa aceste lucruri (I Timot. 5, 21). Și astfel se pot cita multe locuri din Sf. Scriptură, din cari oricine poate vedea și a se încredința despre realitatea existenței îngerilor.

Biserica ortodoxă a păstrat de la început doctrina și dogma despre existența îngerilor. Probă sunt simbolele credinței, unde este vedut că D-zeu este creatorul ființelor celor vedute și nevedute, adică al ființelor spirituale.

Afară de această credință despre existența îngerilor a existat la toate popoarele, ca și credința în D-zeu cu totă deosebirea de religie.

Explicațiunea acestei credințe o găsim în religiunea și revelațiunea primitivă, pe care D-zeu a făcut-o omului în paradis. Deci după cum există sufletul în corpul omului, așa există și o lume spirituală a îngerilor.

Origina Ingerilor. Tăcerea lui Moise despre Creațiunea Ingerilor are cauza sa în acesta, că Judeii pe acele timpuri nu erau în stare, ca prin a loră gân-

dire să se ridice mai pre sus de simțuri. și alu II-lea, elu n'ar fi pututū vorbi poporului despre o lume spirituală fără a face pe acestū poporū incultū să cađă în *politeismă*. Cu tôte acestea Sf. Scriptură ne probéză în de ajunsū, că Ingeriū aū fosīū creați de D-đeū înainte de a fi creatū omulū și alte ființe din universū, ast-felū: «*Tôte printr'nsulū s'aū făcutū și fără de dīnsulū nimicū nu s'a făcutū din ceca-ce s'a făcutū*». (Ioan 1. V. 3), *Totū este de la elū, totū este prin elū, tot este în elū*. (Rom. 11—36). *Nu este casă, care să nu fie zidită de cine-va; dar acela care este arhitectulū și Creatorulū tutulorū lucrurilor e D-đeū*. (Ebrei 3—4): Efes. 3—9, (Apocalips 4—11). Apostolulū Paul dīce: «*Tot a fostū creat de elū în Cerū și pre pāmīntū, lucrurile vī-sibile și invisibile, fie scaunele, fie domniile, fie începătoriile, fie puterile; tot a fostū creatū prin elū și pentru elū*. (Colos. 1. 16).

Aici prin lucruri invisibile este designată lumea spirituală, iar *scaunele, domniile, începătoriile și puterile* sunt numele diferitelorū ierarhii ale ingerilorū.

Despre timpulū când a creatū D-đeū pe ingeri, biserica ortodoxă a ținutū strictū credința că el aū fostū creați înainte de lumea materială. (Confes. art. 1, R. 18). Și anume, prin numele cerū biserica înțelege lumea spirituală a ingerilorū, duple cum prin cuvīntulū pāmīntū nu înțelege numai pāmīntulū, ca corpū, ci tōtă materia. Acēsta se pōte vedē și din cuvīntele lui D-đeū adresate lui Iov: *Unde erai, când stelele dimīneței mē lāudaū împreună și toți fiilū lui D-đeū erai rāpiți de bucurie?* (Iob 38, 7).

Aci sub numele de fiilū lui D-đeū se înțelegū ingeriū, cari aū fost creați înainte de diua a patra; de ore-ce ilū lāudaū. In acēstă privință, Sf. Vasile-celū-Mare dīce: «Deja înainte de existența lumel era o stare ce tre-

buia puterilor, care a precedat lumea și timpul, stare saă condițiune eternă, care durază perpetuu». In această condițiune Creatorul și autorul tuturor lucrurilor creă lumea cugetărei, duple cum se cuvenia fericirei adoratorilor lui D-șeu, naturilor inteligente și invisibile, nespusele frumuseți, a căroră idee o putemă concipe. dar care întrece inteligența noastră, în câtă ne este imposibilă a ne închipui termenulă spre a le designa. Acestea sunt, cari umplu esența lunei invisibile, duple cum ne învață Apostolulă Paul, când șice: «Totă a fost creată de elă în ceră și pre pă-mintă, etc». (Colos. 1—16).

Natura Ingeriloră

Ingerii din natura loră sunt ființe fără de corpă, mai perfecte de câtă sufletulă omulă; cu tôte acestea, totă limitate, în respectulă perfecțiunei, ca și sufletulă omulă. Apostolulă Paul șice: *Totă ingerii nu sunt ei spirite, care țină locă de servitori și de miniștri, fiind trimiși să exercite ministerulă (oficiulă) loră în favoarea aceloră, cari trebuie să fie moștenitorii mântuirei?* (Ebrei, 1, 14).

Ei dar sunt ființe inzestrate cu tôte facultățile sufletesci ce posedă și sufletulă omulă; din care causă Apostolulă Petru șice că ei dorescă să pătrundă și să privescă taina răscumpărărei noastre. (I, Petru 1, 12). Augustin șice: *«Tu vrei să șii care este natura sa (a ingerului)? Este ună spirită. Tu doresci să cunoscă oficiulă său? Este ună anunțatoră. Prin natura sa e spirită, prin oficiulă său ună ingeră»*. (Sermo in ps. C. III, No. 15).

Ingerii n'au corpuri, dar, duple voința lui D-șeu, ei au facultatea de a priimi o formă din timpă în timpă,

visibilă pentru om; dar din acesta nu se poate deduce, că el aŭ corp. Totu asemenea Apostolul, când vorbește despre limbă îngerescă (I Corint. 13, 1), nu trebuie înțelesu lucrul adlitteram, după cum nu putemă lua adlitteram nici cele duse despre D-zeu, că șade pe tronul gloriei; căci acestea sunt numai nisce figuri apropiate de înțelesul omului, care, fiind incongiurată de lucruri sensibile, mai tot-d'a-una concretizează ideile spre a le pricepe mai bine.

Despre superioritatea naturii îngerescă în raportu cu sufletul omului, Sf. Scriptură dăce. «*Micșoratu-Tai pre elu cu ore-ce de câtă îngerii*». (Ps. 8, 5). Iisus Christos dăce: «*Despre ziua saŭ ora aceea nimeni nu scie, nici îngerii, care sunt în ceru, nici Fiul, de câtă numai Tatăl*». (Marcu 13—32).

De aci se vede că îngerii aŭ știință superiără omului; cu toate acestea totu limitată este și știința lor; căci sf. Scriptură dăce: «*Nimeni nu cunósce ce este în D-zeu de câtă spiritul lui D-zeu* (I Corint, 2—11); și că ei nu potă pătrunde în adîncimile sufletului omenesc; căci numai D-zeu cunósce adînculu inimilor (III Regi 3., 39).

Ingerii cei Răi sėu Demonii

Ingerii cei răi în Scriptură pórta diferite numiri: *spirite rele* (Luca 7—21); *Duhuri necurate* (Mat. 10., 1); *diavoli sėu Demonii* (Luca 739., 23—35).

Căpetenia spiritelor rele în Sf. Scriptură se numesce *Diavolul* (I Petru 5—8), *Tentator* (Mat. 4.3), *Satana* (Apocalips (20, 2—7); alte ori se numesce) *Bel-Zebub* (Luca 12—41); Căpetenia puterilor aerului (Etes. 2, 2); *principele demonilor*; iar cei-l'alți se numescă ingerii diavolului (Apocalips).

În Sf. Scriptură diavolul și îngerii lui sunt considerați ca ființe reale, iar nu imagine; acesta se vede din istoria vieții lui Iov și din viziunea profetică a lui Zaharia, unde marele preot *Iesu* este prezentat înaintea îngerilor Domnului; iar Satana ședîndu de-a-drépta sa ca acuator (Iov. 1—6—22) (Zaharia 3, 1).

În noul Testament Iisus Christos, în parabola semănătorului, ne arată lămurit că semănătorul neghinei e diavolul.

Când Fariseii, la adresa lui Iisus Christos, dicea că cu Domnul diavolilor scote diavoli, El n'a răspuns că nu există diavoli, ci a răspuns că dacă Satan ar goni pe îngerii lui, atunci împărăția sa s'ar împărechia. (Mat. 12—24).

Și dacă el gonesce demonii cu Domnul Demonilor, atunci fii lui Israel prin ce îi gonesc? Altă dată Iisus a spus că acest gen de ființe nu e de cîtu cu rugăciunea și cu postul. (Marcu 9—28).

Iisus vorbind de judecata universală, dice că celor răi în ziua judecării li se va dice: Duceți-vă de la mine în focul cel vecinic, care este gătit diavolului și îngerilor lui (Mat. 25. 41).

Apostolu Iacob dice că de și diavoli cred în D-zeu și se cutremură, dar nu se pocăesc (Iacov 2, 19). Celu ce comite păcatul este fiu al diavolului, dice Evanghelistul Ión, pentru că diavolul de la început păcătuiește, și fiul lui D-zeu a venit în lume ca să sfărîme lucrările diavolului (I Epist. Ión 3. 8). Din toate aceste locuri se vede că e vorba de ființe reale, iar nu imagine. Și Biserica ortodoxă tot-d'a-una a recunoscut existența spiritelor rele ca o veritate nesupusă îndoiei.

Spiritele rele au fost create bune.

Cum că spiritele rele au fost create bune atestă însuși Iisus Cristos, când dice Iudeilor: «*Voi sunteți fi ai diavolului și voiți să faceți voia tatălui vostru: Elă de la începută a fostă ucigaș și n'a persistată în adevără*» (Ión 8, 44). Decă diavolulă a fostă în adevără creată, și de la elă afirma de a rămâne în adevără. Petru dice: «*D-deă n'a cruțată pe ingeri, cari au păcătuită, ci i-a aruncată în abisă, spre a fi chinuți și ținuți în rezervă pînă la judecată*» (2 Petru 2, 49). Prin următoarele cuvinte Apostolul Iuda afirmă în modă pozitivă, că spiritele cădute au fostă create în inocență și că ele a cădută în greșală prin a loră proprie și liberă voință: «*Îi ține legați în lanțuri vecinice, în întunerică profundă și rezervă pentru judecata marei dăle, pe ingeri, cari n'au consercată întâiea loră demnitate, ci s'au părăsită prima loră condițiune*» (Iuda 1, 6). Învățătura constantă a Bisericei tot-dă-una a fostă că spiritele rele au fostă create bune și s'au făcută rele prin a loră voință. Ast-felă Ireneu dice: «*Fiind-că totă a fostă creată bună de D-deă și diavolulă s'a făcută singură autoră al depărtărei sale de D-deă, atâtă pentru dănsulă călă și pentru cei-l-alți; pentru aceea sf. Scriptură cu dreptă curăntă numesce fi ai diavolului și Ingeri ai celui rău, pe aceia cari rămână în depărtare*» (adversus haereses 4. 4). Tatian dice: «*Celă dintăiă născută (dintre ingeri) s'a făcută demonă prin călcarea legei și prin împietrire; dar aceia cari au urmată trușăsulă lui exemplu au devenită armate ale demonilor și prin propria loră voință s'au dată nebuniei loră*» (adversus Graecos 7), Ciril al Alexandriei dice:

«*Înainte de diavolul nimeni n'a păcătuit; dar el a păcătuit nu pentru că a fost necesarmente și naturalmente înclinat la păcat, (căci atunci cauza păcatului ar trebui să cadă asupra celui, care l'a creat în așa condițiune), ci el a fost creat bun, și din deplina lui voință a devenit ceea ce este*». Teodoret dice: «*Noi nu dicem că spiritele rele au fost create astfel de la început prin Domnul tuturor lucrurilor; că ele au primit de la el o asemenea natură; ci dicem că prin propria lor voință s'au pervertit, au tins de la mai bine la mai rău*».

Căderea îngerilor a fost la puțină timp după crearea lor; căci vedem că spiritul rău, se presintă omului ca *tentator*.

Învățătorii Bisericei admit și recunosc, că nu toți îngerii au căzut de o dată în greșală, ci mai întâi căpetenia lor, și în urmă i-a atras și pe cei-l-alți. Acastă căpetenie după învățătura sf. Grigorie Teologul, era cel mai perfect dintre spiritele create.

Causa căderii spiritelor rele este mândria. Apostolul Paul, indirect vorbind despre acesta, dice către Timotei, să nu alégă *neofiti* la episcopat, ca nu cum-va să se mândrească: «*Ca nu cum-va să se umple de orgoliu și să cadă în aceeași condamnățiune, ca și diavolul*» (Timot. 3, 2, 6). Sf. Grigorie Teologul dice: «*Cea dintâi stea a dimineții, înălțându-se mai presus cu privirile sale din simlul gloriei sale transcendente pînă la onórea supremă a marelui D-zeu, perdu splendórea, cădu cu rușine, și pentru că a voit a se face D-zeu, s'a făcută întuneric*».

Raportul  ngerilor   cu lumea  i hot r irea biserice 

Din  nsemnarea numelui  nger ,  i din misiunea ce au îngerii, putem   n elege limpede cum că ființele angelice stau în raport  nu numai cu Dumnezeu , ci  i cu omul .

Diferitele locuri din Scriptură ne arată că îngerii au anun at   menilor  voin a lui Dumnezeu  în diferite timpuri : Lui Avram pierderea Sodomei, lui Lot fugirea din Sodoma. Asemenea  n Noul  Testament   ngerii anun a născerea lui Iisus Christos, fuga în Egipt , întórcerea din Egipt. N scerea lui Ión Botez torul  ;  ngerii au servit  lui Iisus după ispitire ; îngerii au anun at  pe păstorii că Iisus s'a n scut  în Betleem .

T te aceste date biblice ne  ncredin ez  că îngerii stau în leg tur  cu omul , anun  ndu-i voin a lui Dumnezeu .

Parinții biserice , basa i pe profe ia lui Daniel  (cap. X, 12, unde Daniel   ice că după o rugăciune de 21 de zile Dumnezeu  a trimis  pe  ngerul  Mihail pentru protegerea poporului Israel   i eliberarea din Babilon ), tot -d'a-una au  nv  at  cu statornicie că îngerii sunt protectorii, păzitorii, na iunilor . Iar oficiul   ngerilor , ca p zitor  ai na iunilor , consistă în a apăra  i preserva poporul  de rele, a-l conduce în calea binelui  i progresului, către Dumnezeu , la lumină prin credin   în Iisus, la pietatea cre tin . Acest  oficiu  al   ngerilor  neap rat  rezult  chiar din scopul   ngrijirei lui Dumnezeu  de lume. Prin urmare, c nd Dumnezeu  d  fie-c rei na iuni  i fie-c rei biserice   nger  p zitor , voesce ca îngerii să serv c  de călăuză în calea către Dumnezeu , cu care trebuie să ne unim .  ngerii  mplinind  oficiul  lor  pentru  meni, ei trebuie s  lu-

mineze pe păstorii bisericilor, să inspire sfaturi salutare pentru turmă.

Despre raportul ingerilor cu lumea, ca protectori, biserica ortodoxă a hotărât următoarea dogmă :

Ingerii sunt spirite create de Dumnezeu din neființă în ființă, ca să laude pre Dumnezeu și să-l slujescă ; apoi să slujescă și în lumea acésta ómenilor, povățuindu-l la împărăția lui Dumnezeu. Se dau încă spre paza cetăților, împărățiilor, locurilor, monastirilor, bisericilor și ómenilor celor duhovnicesci și celor mireni, a cărora pildă o avem în faptele apostolilor, unde scrie. «Iar ingerul Domnului nóptea a deschis ușile temniței și scoțându-l pre ei afară, au ȑis : mergeți și stându grăiți în biserică norodului tóte graiurile vestei acesteia. Și iarăși ingerul Domnului a venit și a ȑis lui Petru : încinge-te și te încalță cu încălțămintele tale ; imbracă-te cu haina ta, și vin-o după mine. Și după puțin : iar Petru viindu-și în sine a ȑis : acum știu adevărat că a trimis Domnul pre ingerul Său și m'a scos din mâna lui Irod și de la tótă așteptarea poporului jidovesc.

Asemenea ingerii păzesc și pe copiii cei mici, duple învățătura Mântuitorului nostru, care ȑice : ȑicți vouă, că ingerii lor în ceruri pururea vėdă fața Tatălui meu, celui din ceruri. Incă aduc la dumnezeescă mărire rugăciunile și milosteniile nóstre și cele-lalte fapte bune, nu pentru că dóră Dumnezeu nu vede milosteniile nóstre, ci pentru că aceia mijlocesc pentru noi. (Confes. ort. art. I, resp. 19).

Teologumenele

Biserica a esplicat și lămurit cu de-a măruntul multe din dogmele sale fundamentale, în cātu nu mai

este trebuință de nici unu adaosă esplicativă. Astfel este esplicată dogma despre sfînta treime, dogma despre întruparea Fiului și despre multe alte dogme ortodoxe.

Cu toate acestea, sunt și dogme, cum este judecata particulară, despre timpul căderii îngerilor, despre care biserica nu s'a exprimat în mod precis, când și cum va fi judecata particulară? când și cum și din ce cauză au căzut îngerii?

În lipsă de o hotărîre definitivă a bisericii despre aceste dogme, s'au admis și s'au ținut opiniunile teologice ale părinților bisericii, ca răspunsuri la acele întrebări. Însă aceste opinii teologice despre dogmele în chestiune, numai atunci pot avea o valoare certă și se pot admite de biserică, numai când sunt întemeiate pe revelațiunea divină.

Aceste opinii teologice se numesc cu termenul grecesc *teologume*.

Iată, expunem aici aceste întrebări și opinii emise:

I. Îngerii au căzut îndată după creare? Augustin susține că îngerii au căzut îndată după crearea lor.

Alți învățători ai bisericii, cari credeau că îngerii au fost creați mult mai înainte de lumea vizibilă, recunoscă că îngerii au stat mult timp în grația divină; astfel este Ieronim, Origne Ilariu, Grigoriu cel mare, Anastase Sinaitul, Damaschin, Fotiu, Demetru de Rostov. Origne chiar cita locuri din Scriptură (În Ezech. XII etc.).

II. Cum au căzut îngerii? toți de o dată? Grigore teologul în imnele sacre este de părere că mai întâi a căzut șeful îngerilor; iar acest șef Grigorie dice că era cel mai perfect din toate spiritele create: și Tertulian arată că acest spirit avea intaietatea spiritelor ceresci (adv. Marcian, II cap. 10). «Ille apostota Angelus, qui ita conditus fuerat ut angelorum

caeteris legionibus emnineret, ita superbiendo sucubuit ut nunc stantium angelorum ditioni substratus sit», sau după opiniunea altora, șeful lor era dintre spiritele superioare, (αρχαγγελοι), sub a căroră direcțiune erau subordonați îngerii inferiori (Anastasia Sinaitulă) și a nume din numărul acelora, între cari D-zeu a împărțit administrațiunea diferitelor părți ale lumii (Ioan Damaschin Espun. cred. ortod. cart. II, cap. 4).

Printre puterile îngerescă șeful ierarhiei cerescă. căruia D-zeu i-a încredințat supravegherea pământului, n'a fost creat rău din natură.

Cei-l-alți, pe cari stătea dăile i-a tirat la căderea sa, erau îngerii subalterni, puși sub dominațiunea sa și chiar prin acesta s'au lăsat să fie amăgiți prin exemplul lui și meșesugirile sale. Pentru acesta vedem locurile din Scriptură despre diavol, că este tatăl minciunei (Ioan 8, 44) și *îngerii săi* (Mat. XXI, 41; Ap. XII, 7, 9).

III. *Care* a fost păcatul îngerilor căzuți?

În această privință s'au emis mai multe opinii, dar cea mai temeinică opiniune este aceasta: diavolul, care a tirat după sine pe cele-lalte spirite, a căzut prin mândrie. În acord cu această opiniune Ap. Paul dice, să nu se ridice neofii la episcopat, ca să nu se înalțe de mândrie și să cadă în aceeași osîndă, ca și diavolul (Timot. III, 2, 6).

Prin urmare din aceste dise apostolice orî cine pôte înțelege că diavolul a căzut din cauza mândriei; Sirah (X, 15) dice că principiul orî-cărui păcat este mândria.

Acastă opiniune o împărtășesce sf. Grig. teologul când dice: «Întăia stă a dimineței, ridicându-se prea sus cu privirile sale din sinul gloriei transcendente pînă la onorea supremă a marelui D-zeu, a pierdut strălucirea, a căzut cu rușine, și pentru că a voit să

fie D-zeu, a devenit întuneric. (Imnul sacru serm. VI). Sf. Atanasie cel mare dice: «Satana n'a fost aruncat din înălțimea cerului pentru alte lucruri, ci mândria a afundat în cel mai profund abis pe cel ce dicea: Mă voi sui în cer; voi pune scaunul meu peste stelele lui D-zeu; voi ședea peste muntele alianței și voi fi asemenea celui prea înalt. (Isaia, XIV, 13, 14).

Cum că mândria a fost cauza căderii îngerilor, despre acesta sunt de acord Origene, Vasile cel mare, Chrisostom, Cirilu al Alexandriei, Teodoret, Ieronim, Augustin, Damascen, etc. (Vezi pagina 496 Macaire nota 4).

Provedința divină

Sf. Vasile cel Mare dice: «*Totă ființa creată, fie vizibilă orî invisibilă, are trebuință de îngrijirea lui D-zeu pentru conservarea sa; și D-zeu totu-d-a-una a îngrijit de creaturile sale, ca să poată îndeplini scopul existenței lor pe pămînt.*

Din acestea rezultă prevedința divină, care este lucrarea neconținută a înțelepciunii, a Atoiu-puterniciei și bunătății, prin care D-zeu conservă creaturilor existența și forțele, le dirije spre scopuri bune, favorizează totu binele, dar opresce sau corectează și face a se întorci la bine de la ceea-ce este un rău. Prin urmare prevedința are trei acte de competență: Conservarea, cooperațiunea sau asistența și guvernarea sau direcțiunea.

Conservarea Creaturilor este lucrarea D-zească, prin care cel Atoiu-puternic ține existența sau a lumii, luată în întregul ei, sau a fiecărui din ființele ce compun lumea, cu forțele, cu legile și cu activitatea ei.

Cooperațiunea saŭ asistența este lucrarea, prin care D-zeu celŭ *pré* bunŭ, vine în ajutorulŭ ființelorŭ și le acordă puteri în lucrările lorŭ, lăsându-le însă usulŭ facultăților lorŭ. Acéstă asistență, în mod specialŭ, este simțită pentru creaturile înzestrate cu rațiune și libertate, care aŭ trebuință de grația divină, pentru înaintarea lorŭ în viața spirituală. Când ființele morale facŭ binele, sunt ajutate; iar când facŭ rău, D-zeu, care nu voesce și nu face rău, lasă pe aceste ființe să lucreze cum vorŭ voi; fiind-că nu voesce să le iea libertatea, cu care le-a înzestratŭ, nici să le ridice responsabilitatea pentru faptele lorŭ.

Guvernarea saŭ cărmuirea lumei este lucrarea lui D-zeu, prin care elŭ dirige *creaturile* cu totă viața și activitatea lorŭ către scopulŭ destinatŭ fie-căreia dintre ființe, făcând, ca lucrările lorŭ, pe câtŭ este posibilŭ, să se întorcă spre bine.

Din acestea se vede, că toate lucrările providinței dumnezeesce sunt deosebite unele de altele. *Conservarea* îmbrățișează totă existența creaturilorŭ, *cooperațiunea* privește direcțiunea și activitatea facultățilorŭ, neacordându-se însă de câtŭ celorŭ buni, iar celorŭ răi, lăsându-le desfășurarea culpabilei lorŭ activități.

Toate actele providinței divine nu sunt separate, dar nici nu se confundă; căci D-zeu conservă ființele fără a coopera cu ele și fără a le dirige; le dirige fără a coopera și a le conserva; cooperează fără a le dirige și conserva.

Providința este generală și particulară. Cea generală îmbrățișează Universulŭ în generalŭ cu clasele, ordinele și speciile creaturilorŭ; iar cea specială, are ca obiectŭ fie-care ființă din lume, ori câtŭ de mică și neînsemnată ar fi acea ființă, avind D-zeu cu chipulŭ acesta o esactă cunoștință despre totŭ și despre toate. Providința divină, așa înțelesă, înlătură ideile *Manicheilorŭ*, ale

Gnosticilor și ale altor cretici, care supunea sorței, sau fatalității toate ființele și lucrurile Universului, considerându-l Universul ca opera unui principiu rău-făcător, și lumea ca neavându-l a face nimica cu D-zeu și îngrijirile sale. Asemenea se înlătură ideile *Pelagianilor*, cari negau lui D-zeu cooperațiunea cu creaturile atât raționale cât și ne raționale, socotindu-l cooperațiunea ca nedemnă de perfecțiunea și libertatea ființelor. Nu mai puțin se înlătură și ideile *predestinațiunilor*, prin care să distrugă libertatea umană și D-zeu devine vinovat și cauză a răului. Pe lângă acestea se eschivează și opiniunea unor *Raționaliști* moderni sau chiar și antici, cari zic că D-zeu îngrijește numai în mod general, iar nu și în mod particular, socotindu-l îngrijirea particulară, ca nedemnă de D-zeu.

Realitatea providenței Divine

Sf. Scriptură atât a vechiului cât și a noului Testament este plină de locuri, care atestă despre îngrijirea lui D-zeu de lume. În cartea lui Neemia se află scris :

Tu ești singurul Domn, tu ai făcut Cerul și Cerul Cerurilor și totă țărîrea lor, pămîntul și tot ce elî cuprînde, mările și tot ce e cuprîns întrînsle; Tu însușilești toate creaturile și pe tine te adoră țărîrea Cerurilor (9,6). La Ev. Mat. găsim următoarele: *Fii fi ai Tatălui vostru, care e în cer; care răsare soarele sîn peste cei buni și peste cei răi, și care face să plouă peste cei drepți și peste cei nedrepți* (Mat. 5, 45).

În faptele Apostolilor asemenea găsim: *D-zeu n'a încetat nici odată de a dovedi că elî face bine oamenilor, dîndu ploî din Cer și timpuri favo-*

rabile pentru fructe, dându-ne hrană cu îmbelșugare și umplându inimile noastre de bucurie. (Fapt Apostol.)

La Părinții și învățătorii Bisericesci iarăși aflăm numeroase învățături.

Ambrosiū dice: *Care lucrătorū va neglige opera sa? Cine va părăsi și respinge ceea ce elū va fi creatū? Dacă este neconsecință, când cine-va nu pōrtă grijă de opera sa, nu e ore și mai mare neconsecință, de a o fi creatū și a o lăsa în nimicū, când elū arū fi pututū să nu o creadă și acesta fără nici o injustiție? Dar a scōte o ființă din nimicū și a nu avē grijă de ea, n'ar fi o cruțime?* (De officiis Cart. I cap. 13); Sf. Iōn Damascen dice: *D-deū singurā este bunū și înțeleptū din natură; fiindū bunū elū pōrtă grijă; căci oricine nu pōrtă grijă nu este bunū.* (Ce dicū, omulū însuși are grija de alū său, afară numai dacă este, sau dacă se înfățișază ca ființă denaturată). Și fiindū prē înțeleptū, elū avisēză la mai bune în interesulū creaturilorū sale. (Expun. Cred. Ort. Cart. II, cap. 10).

Din acestea se vede bunătatea lui D-deū cea nemărginită pentru îngrijirea lumēi.

Dacă dar e imposibilū ca D-deū să nu îngrijēscă de lume, opera sa, și dacă D-deū este presinte în totū loculū și este atotputernicū, a cugeta că lumea este lăsată în voiea întâmplărei este ceva absurdū. De aceea, dice Lactanțiu: *Despărțiți de la natură prevedința și puterea Creatorului, și atunci ea nu mai este nimicū.* (De falsa Sapiētia Lib. 3 c 28). Iar Augustin dice: *Atotputernicia și virtutea lui D-deū, tare și stăpânitorū al tuturorū lucrurilorū, este causa existenței orī cărei creaturi; și dacă acēstă virtute ar înceta să guverneze creaturile, la minutū ele ar înceta, și natura întrēgā ar peri. Căci deși*

la noi pe pământ, unu edificiu rămâne în picioare pe basa sa, chiar când arhitectul se depărtează de la el, după ce a terminat lucrarea sa; lumea însă n'ar putea subsista unu singuru minut, dacă D-zeu și-ar retrage prevedința sa. (De geneze, 4. c. 12—22).

În fine, iată cum raționază Teodoret în această privință: Aceia care, negându Provedința, au nebunia de a asigura că lumea cea compusă din Cer și pământ, fără conductor se mișcă cu atâta armonie, facu acesta totu ca și omul, care străbătându mările pe bordul corăbiei și vedându cum cârmaciul întinde opeșile și mănține cârma, elu susține că cârmaciul nu ine cârma; că ea n'are lopeți, că ea nu urmăze direcțiunea ce-l dă cârma; ci ea se mișcă de sine și prin sine biruesce furia valurilor și a vânturilor, fără să aibă trebuință de ajutorul marinarilor. sau de unu cârmaci, care dă lopătarilor ordinele necesare.

Orî-cine poate avea totu ast-fel de idee. când vede cu ochii săi pe suveranul universului guvernându creațiunea, mișcându și conducându tot cu atâta ordine și armonie; orî se întunecă singuru, și dându probă de imprudență, după ce privește darurile providinței, elu le desonorază ridicându-se contra prevedinței, de la care are fericirea sa (Oratio secunda, de providentia).

Realitatea fie-cărui act alu prevedinței

Locurile ce vom cita din Sf. Scriptură ne vor dovedi lămuritu fie-care din actele prevedinței adică: *conservarea, cooperarea și guvernarea.*

Conservarea. — Psalmul 103, v. 27—30 coprinde următoarele: *«Tote creaturile așteptă de la tine să*

le dai hrană la bună-vreme; când le dai, toate adună, și când deschizi mâna ta, toate se umplu de darurile bunătății tale; iar dacă îți vei întorce fața ta, toate se voru turbura. Le vei lua duhul de viață; ele se voru sfârși și în țărina lor se voru întorce. Vei trimite duhul tău și suflarea ta divină? ele voru fi din nou create și vei înnoi fața pământului. Apostolul Paul dice: «D-zeu nu este onorat prin operele mâinilor oamenilor, ca cum ar avea trebuință de creaturile sale, El care dă sora. viața, respirațiunea și toate lucrurile.

El (fiul lui D-zeu), este înainte de tot și toate lucrurile există în El (Colos).

Sf. Vasile dice: «Cuvintul Tatălui atotputernic și cu totul sfânt, pătrundându toate lucrurile, manifestându în totu locul puterea sa și luminându totu ce se vede și totu ce nu se vede, conservă și ține totu în sine; ast-fel că nu există nimic, care să nu participe din influența sa, dar că în totu și pretutindenii fie-care ființă luată în parte și toate în parte sunt însușite și conservate în el (Despre sf. spirit). Ieronim de asemenea dice: Să scim că noi n'am fi nimic, dacă D-zeu însuși n'ar conserva în noi ce ne-a dat. cum dice Apostolul. Acesta nu atirna nici de celu ce voesce, nici de celu ce alergă, ci de D-zeu, care face mila (Rom. 9, 14).

Cooperarea. Cooperatiunea, acordată mai alesu creaturilor morale, este exprimată de sf. Scriptură în modul următor: «D-zeu susține tot prin puterea cuvintului său (Ebrei, 1, 3). De și printre ființele create este diversitate de lucrări, numai D-zeu lucrăz toate în totu (1 Cor. 1296); D-zeu lucrăz în noi spre a voi și spre a face, duple cum îi place lui. (Filip. 2, 13). Intr'insulă avem viața, mișcarea și ființa (Acta 17, 28). Cu toate acestea D-zeu a lăsat omului libertatea sa. Despre acesta Apostolul Paul dice: «D-zeu i-a lăsat în voia inimilor lor la viață și

impuritate (Rom. 1, 24). Sf. Chrisostom vorbind despre acesta dice: «*Totul este cărmuit de divina prevedință; dar unele lucruri sunt cu permisiunea lui D-deu, altele cu concursul sau cooperațiunea sa* (Omilia 23 N. 4 asupra act. Apost.)» Să știi că D-deu așază totul, are grijă de totul, că noi suntem liberi, că D-deu ne ajută în acesta, ne lasă să facem ceea-laltă, că el nu voesce răul, că nu numai prin singură voința sa vine totul, ci și prin a noastră; ori-ce rău vine numai din voința noastră, ori-ce bine rezultă din voința noastră și cooperațiunea lui D-deu (asupra II, Timot C. 4, omilia 8 N. 4).

Sf. Ión Damascen dice: «*Ceea ce atîrnă de prevedință vine din voința lui D-deu, sau cu permisiunea lui. Prin voința lui vine tot ce e bine incontestabil, prin permisiunea lui vine totul ce e rău, alegerea lucrărilor, atîrnă de noi; iar săvîrșirea celor bune atîrnă de concursul lui D-deu, care cu prezența sa alege ce este bine și părăsesce ce este rău* (Ex. Cred. ort. Cart. III).

Guvernarea. Actul guvernării lumii se vede din următoarele locuri ale sf. Scripturii: *A ta e, Dómn, mărirea, puterea și biruința, și ție ți se cuvine laudă; căci tot ce este în cer și pe pămînt al tău este. Ție ți se cuvine a domni, și te-ai înălțat mai pre sus de cît toți principii; a ta e bogăția și gloria; tu ai suverana domnie asupra tuturor creaturilor. Forța și puterea sunt în mâinile tale* (I Paralipon 29, 11—12). *El schimbă timpurile și secolii; el este, care strămută și stabilește împărățiile, care dă înțelepciune celor înțelepți și știință celor, cari au înțelegere și luminează* (Danil 2—21). *Provedința ta, o Părinte, guvernează tot ce este al tău; ea trage căile undelor și drumurile asigurate*

peste valuri (Înțelepciune 14 — 3). *Elu este Domnulă Domniloră și Regele Regiloră* (Apocalips 17—14).

Aceeași convingere și învățătură nestrămutată despre prevedință o găsimă și la Părinții Bisericei. Sf. Ión Chrisostomă ăice: «*Provedința cărmuesce totă; acăsta se vede din ceea ce se petrece sub ochii noștri; căci nu se întâmplă nimică fără prevedință; chiar o turmă și tóte cele-l-alte aă trebuință de direcțiune; și în trecută nimică nu s'a produsă din întem- plare, după cum dovedesce diluviulă, Sodoma, înecărea Egipteniloră, cele petrecute cu Israiliți în pustie* (asupra Epist. Colos. Cap. 2 Fomulia 5). Ciril al Ierusalimului ăice: *D-ăeăscă Scriptură și doctrina adevărului recunósce ună singură D-ăeă, care de și exercitândă prin puterea sa o domina- țiune universală, tolerăză așa de bine lucruri după a sa plăcere. Elă domnesce peste idolatri; dar îi tolerăză cu bunătatea sa; Elă domnesce peste eretici, cari-lă repudiăză; dar îi tolerăză prin marea sa indulgență; Elă domnesce asemenea peste diavolă; dar îlă și tolerăză. nu însă de slăbiciune, ca cum ar fi învinsă de elă. O adăncime a prevedinței lui D-ăeă! Ea face a se întórce réua coință și a de- veni mijlocă de mântuire pentru credăncioși! In adevără: îndată ce ea a făcută a se întórce pla- nurile frațiloră lui Iosif în folosulă propriei loră economii și permițendă să vîndă pe fratele lor din invidie; Ea îndrumăză către Domnie pe acela pe care-lă avusese în vedere de a-lă ridica.*

Astfelă ea permise Satanei de a face rășboiă omulă, ca învingătorulă să merite corónă, și după lucrare Satana a fostă cu atătă mai umilită, cu câtă a fostă trîntită de ună adversară mai slabă; și omulă cu atătă mai gloriosă, cu câtă a triumfată contra aceluia, care odată a fostă Arhanghel (Catiheza 8, 4).

În fine, Teodoret ȋice : « *Creatorulȋu guvernȋ creatura și n'a lȋsatȋ fȋrȋ direcȋiune corabia, ce elȋ a construitȋ ; cȋ elȋ este și constructorulȋ și conducȋtorulȋ și grȋdinarulȋ, care a fȋcut sȋ creșcȋ materialulȋ. Elȋ a creatȋ materialele, elȋ a construitȋ corabia și elȋ o dirige duple a sa voinȋȋ* (De Providenȋia oratio prima).

Profetulȋ și Psalmistulȋ Davidȋ ȋice despre providenȋȋ : « *Cȋntaȋi laudele Domnuluiȋ prin cȋntȋri sfinte și publicaȋi cu harpa gloria Dumneȋuluiȋ nostru ; cȋcȋ elȋ acopere cerulȋ cu norȋ, pregȋtesce pȋmȋntuluiȋ plȋte, produce finȋ în munȋ, face sȋ creșcȋ iȋrbȋ pentru trebuȋnȋa omuluiȋ, dȋ animalelorȋ hrana necesarȋ și puilorȋ de corbiȋ, care ȋȋ cerȋ ajutorȋ. (Ps. 106). Iisus Christos, ȋice : « *lubiȋi pe inimiȋi voștri, ca sȋ fiȋi fiȋ ai Tatȋluiȋ voștru celȋ din cerȋ, care plouȋ peste cei drepȋ și peste cei nedrepȋ (Mat. 5—45). Vedeȋi pȋsȋrile ceruluiȋ ? ele nici nu samȋnȋ, nici nu secerȋ, și ele nu adunȋ nimicȋ în hambare, cȋ tatȋlȋ voștru le ȋngrijește, aȋ voi nu sunteȋi mai multȋ de cȋtȋ ele ? (Mat. 6, 26). Vedeȋi cum crescȋ criniȋ cȋmpuluiȋ ; ei nu lucrȋȋ, nu torcȋ, și cu tȋte aceștea ȋicȋ vouȋ, cȋ nici Solomon în tȋtȋ gloria sa nu s'a ȋmbrȋcatȋ nici o datȋ ca unulȋ din ei. Dacă D-ȋeȋ ȋngrijește ; sȋ ȋmbrace astfelȋ iȋrbȋ cȋmpuluiȋ, care aȋȋ este, iar mâine se aruncȋ în focȋ ; cu cȋtȋ mai multȋ ȋngrijește de voiȋ, o puȋinȋ Credincioșilorȋ ! (Mat. 6, 28—30). Nu este adevȋratȋ cȋ se vȋndȋ 2 pȋsȋri pe unȋ banȋ ? și cu tȋte aceștea nu cade nici una pe pȋmȋntȋ fȋrȋ voiea tatȋluiȋ voștru ; ȋntru cȋtȋ vȋ privesce pe voiȋ, apoi și perȋ capulȋ vȋ suntȋ numȋraȋi. (Mat. 10, 29—30).**

Totȋ asemenea ȋnvȋȋȋturiȋ gȋsimȋ și la Pȋrinȋii Bi-

sericeî ca : *Ierineu, Atenagora, Clemente Alexandrinul, Ciprian și alții.*

Chiar rațiunea ne dovedește acestă adevăr. Dacă s'ar dice că Dumnezeu nu îngrijesce de ființele neînsemnate, prin acésta s'ar afirma 2 lucruri: *orî nu pôte, orî nu voesce.* În casulă I opiniunea nu pôte fi admisă; căci Dumnezeu este omnipotentă. Iar în casulă de al doilea, negațiunea provedinței cade iarăși prin forța adevărului; nu pôte Creatorulă universulă, ca după ce a creată ființele să le părăsescă în voiea întâmplărei; prin acésta Creatorulă universulă s'ar arăta multă mai pe josă de cătă creaturile sale, chiar cele mai neînsemnate, carî îngrijescă cu multă afecțiune de ai loră.

În privința participărei tutoră persóneloră sf. Treimă în actele provedinței sf. Scriptură ne dă următorele învățături: (Despre Dumnezeu Tatălă s'a vădută în lecțiunea precedentă): *Amină, amină dăcă vouă. Totă ce veți cere de la Tatălă meă, el va da vouă,* (Ioan 3, 16—17). Despre Fiulă însuși dăce: «*Tatălă meă pînă acum lucră și elă lucreză* (Ioan 5, 17). Și iarăși: «*Iată elă voiă fi cu voi pînă la sfîrșitulă véculei* (Mat. 28, 20). Despre Spiritulă sfîntă găsimă următorele: «*Sunt felurite Darurile; dar nu este de cătă unulă și acelaș Spirită. Iar darurile sf. Spirită sunt date fie-căruia spre folosă. Este unulă și acelaș Spirită, care lucră tôte aceste lucruri, distribuindă fie-căruia darurile sale, duple cum îi place.* (Corint. 12—4, 6, 11).

Dacă atributele, *de atotăsciință, omnipresență, înțelepciune, a totăputernicie și bunătate* sunt comune tuturoră persóneloră sf. Treimă, atunci lesne pôte înțelege orî-cine, că tôte persónele sf. Treimă participă la actele provedinței, care nu este de cătă complexulă tuturoră acestoră atribute.

Raportul între providință, libertatea ființelor morale și răul existent în lume

Ingrijirea lui Dumnezeu de lume nu atinge cătușă de puțin libertatea morală a omului și nici răul existent în lume nu se poate imputa guvernatorului lumii.

Acésta se poate proba prin faptul, că noi Creștini ne simțim și suntem liberi în toate relațiunile noastre, și prin urmare, prin providința divină, ce ni se acordă în ori-ce moment al vieții noastre nu simțim ca perdută libertatea. Pe de altă parte, Dumnezeu, în virtutea atributelor sale și mai ales, ca *immutabil*, când o dată a dat omului libertatea, nu mai revine spre a i-o lua: căci darul lui Dumnezeu este cu nepărere de rău. Scopul providinței nu este de a lua puterile omului, date o dată, ci de a-l ajuta spre a face binele în diferite împrejurări ale vieții.

Din experiență ne încredințăm că noi putem dispune într'un fel sau într'altul pe aprópele nostru și putem cirmui un însemnat număr de ómeni, orí un întreg popor, fără a-i răpi libertatea. Dacă noi putem face acésta, apoi Dumnezeu ca a-totú-puternic, nu poate găsi mijlocul de a ajuta pe om, fără a-l lipsi de ceea-ce i-a dat?

Răul existenț, în lume, nu poate fi imputat lui Dumnezeu, pentru că D-deu nu este cauza răului. Causa răului residă în libertatea omului. Dumnezeu opresce răul prin legile sale cuprinse în Scriptură. Ce este și mai mult, pentru împedicarea răului Dumnezeu a acordat omului revelațiunea, a trimis profeți, ba încă a dat pe Fiul său unic, Iisus Christos, a acordat omului grația sa spre a face chiar minuni. Răul fizic, care provine din imperfecțiunea unor obiecte

vătămătore inteligenței și simțurilor, precum sunt veninurile etc., nu tot-d'a-uua este un rău ; căci scimă că produce și bine. Și apoi unele rele sunt efectulă totu alu voinței omulu ; căci pămîntulă a fost blestemată din cauza greșalei omulu.

Economia lui Dumnezeu pentru mântuirea omulu

Dumnezeu, a căru știință e fără limită și se estinde din eternitate pînă în eternitate, când a creată pe omă a știută mai dinainte că elă va greși, ca ființă liberă. Pentru acēsta a și întocmită planulă pentru mântuire. Acestă plană ală mântuirei omulu se numesce *Economia Divină* ; iar Apostolulă Pavel numesce acēstă economie : *taina cea din vécă ascunsă și nesciută nici chiar de îngeră*. (Colos 1, 26) ; Efes, 3, 90).

Din cele precedente ori-cine înțelege, că Dumnezeu, ca creatoră nu putea părăsi operile sale și mai alesă pe omă, ființă asemenea lui ; nu putea să o lase în voia întimplărei, *ci fiind bogată în milă, pentru multa dragoste cu care a iubită pe ómenă, cari erău morți prin păcată, i-a înviată în Iisus Christos, ca să arate în vécurile viitoare marea bogăție, a grației sale cu bunătate spre noi întru Christos Iisus*. (Efes. 2., 5—7).

Insuși Christos ȑice : « Așa a iubită Dumnezeu lumea, în câtă și pe Fiulă său unică l'a dată, ca celă ce va crede într'ensulă să nu piără, ci să aibă vieța de veci (Ión C. 3, 16).

Pentru acēsta, după căderea omulu în greșală, Dumnezeu a descoperită planulă său pentru mântuirea ómenirei, promițendă că Mesia va sfărîma capulă șarpelui și omulă va fi restituită în starea primitivă ce avea înainte de cădere. Apostolulă Paul vorbindă despre

Mesiea celu promis, spre mântuire, dice despre toți câți au avut credință în venirea Răscumătorului omenirii :

Cauza venirii prea târzie a Răscumpărătorului a fost, ca omenirea după cădere, pentru neascultarea sa să trecă prin școala suferinței îndelungate, pe de o parte, spre a se convinge de gravitatea greșalei sale și tristele ei consecințe; iar pe de alta spre a se pregăti pentru primirea Mântuitorului promis. Căci cu câtă cineva este mai mult pătuns de greșala sa și de relele ce i-a acusat, cu atât mai mult, și cu mai multă căldură a credinței și a iubirii sincere prețuește redobândirea fericirii pierdute. Acesta se vede din faptele Apostolilor, când primii creștini erau așa de mult însuflețiți de dragostea creștină.

După cădere, Dumnezeu pedepsește pe cei culpabili, iar șarpelui său spiritului rău îi dăce : *«Inimiciție voiți pune între tine și între femeie. între sămînța ta și între sămînța ei; acesta va zdrobi capul tău și tu vei pândi călcăiul ei.* (Facere 3, 15). Despre venirea acestui Rescumpărător și despre mórtea lui pentru mântuirea omului, în sacrificiile legii vechi, Dumnezeu a lăsat să se înțelégă sub formă simbolică, răstignirea lui Mesia. Lui Avram i-se promite că *din sinul său va eși, acela, în care se vor binecuvînta*

tóte națiunile pământului. (Facere 12, v. 3); Iacob în Egipt, când bine-cuvintéză pe fiul său Iuda ȋice : «Nu va lipsi domnă din Iuda și povățuitoră din cõpsele lui, pînă nu vor veni cele gătite lui, și Acela va fi așteptarea nẽmuriloră (Facere 49, 10). Moise aprõpe de sfirșitulă vieței sale, chiemă poporulă și pe lingă alte învățături ce-ı dă, profetiséză despre Mesiea prin următõrele vorbe : «*Profetă ca pe mine va ridica Domnulă Dumneȋeulă tẽu din frații tẽi ; de elă să ascultați* (Deuteron C. 18, v. 15).

Pe lingă acestea, în tõe ceremoniile instituite de Moise, duple porunca lui D-ȋeu, se vȋdă tõe simbolele, carı preinchipuiau pe Mesiea, Rescumpȋrătorulă lumei, pentru care Apostolulă ȋice : «*Legea ne-a fost pedagogă spre Christos, ca să ne îndreptămă prin credință. Iar după ce a venită credința, nu mai suntem sub pedagogă*». (Gal. 3, 24—25). Și iarăși : «*Avȋndă legea umbră a bunătațiloră celoră viitoare*».

Nu numai acestea, dar chiar ómenii, ce nu făceau parte din poporulă lui Israil, cunoscȋtoră ală legei și ală promisiunei despre Mesiea, profetiséză despre Mesiea. Ast-felă Balaam, ună omă venită din părȋile Babiloniei, ca să arunce blesteme asupra poporului a ȋisă : «*Va rȋsări o stȋ din Iacob, și se va scula ună omă din Israil și va stăpăni nẽmuri multe și va cresce împărăȋia lui*. Cel ce-lă bine-cuvintéză pre elă, se voră bine-cuvinȋa, și cel ce-lă blestȋmă pre elă se voră blestema. (Numeri 3, 16, 18).

David, în Psalmi sȋi, profetiséză în o mulȋime de locuri despre Rescumpȋrătorulă numindu-lă *fiu născută din veci*. (Ps. 2 și 109); ilă numesce *preotă duple rȋnduieȋa lui Melchisedec* (Ps. 109, 4). Preȋice despre patimile lui Iisus Christos și despre sorȋulă aruncată pentru împărtȋirea haineloră sale după rȋstignire. (Ps. 21, 68, 108). Și, în fine, că supunȋndă

sub picióre pe vrăjmașii săi, se va înălța la cer și va ședé d'a drépta lui D-șeú Tatălú. (Ps. 23, 7, 109).

Profetulú Iona prin șederea sa 3 zile în pîntecele chituluí, a preînchipuitú învierea lui Iisus Christos după 3 zile, lucru, despre care însuși Domnulú Iisus Christos a afirmatú că se raportă la sine acelú faptú alú lui Iona și pre dinsulú l'a preînchipuitú șederea lui Iona 3 zile în pîntecele chituluí: «*Némulú acesta semnú cere; nu se va da lui semnú fără numai semnulú lui Iona, care a statú 3 zile și 3 nopți în pîntecele chituluí; așa va fi Fiulú omuluí 3 zile și 3 nopți în inima pămîntuluí*». (Mat. 12, 40).

Isaia dice: «*Iată fecióra în pîntece va lua și va nasce fiú și va chiema numele lui Emanoilú (cu noi D-șeú, Isaia, 7, 14). Elú va fi D-șeú tare, ingerú de marc statú. Domnú alú păcei. (Ibidem c. 9; 6, 7). Și va întemeia o nouă împărăție. în care va chiema și pre păgânii cei ce mai înainte nu invocau numele adevăratuluí D-șeú. (Ibidem C. 9).*

Profetulú Michea în Cap. 5 v. 2, a arătatú destulú de clarú, că Mesia se va nasce în Belleemulú Iudei. Ioil predice despre revărsarea darurilorú Sf. Duchú asupra celorú ce vorú crede în Iisus. «*Și voiú turna din Duhulú meu preste fiú și fiecele mele și vorú prooroci (Cap. 2, 28).* (lucru, care s'a realizatú când Duhulú Sfintú s'a pogorátú asupra Apostolilor la cincî-deci de zile după înviere). Profetulú Daniil ca și patriarchulú Iacob, predice timpulú venirei lui Mesia, arătându că, Mesia, Rescumpărătorulú va veni după 70 de săptămáni, începéndú aceste săptămáni de la decretulú lui Artaxerse Longimanul, datú pentru întórcerea Judeilorú în Palestina. Profetulú Ageu, mângáindú pe poporú la rezidirea templuluí, dicea că, acestú templu, de și este inferiorú în splendóre, dar va

fi multă mai strălucită prin faptul, că în acestă templu se va arăta Rescumpărătorulă promisă. Profetulă Zahariea pređice chiar vîndarea lui Iisus Christos pe 30 de arginți (Cap. 11 v. 12).

Pregătirea lumei pentru primirea Rescumpărătorulă

În cele precedente am văduț că Apostolul Paul numesce legea Vech. Testament pedagogă saă conducătoră spre Christos. De și D-deă a lăsată pe omă să trecă prin șcôla suferinței, cu tôte aceștea a purtată grijă, ca celă căduț să nu piără, ci să se întorcă la cunoștința adevărulă. În scopulă acesta a dată legea prin Moise, ca să pregătască mai întâiă pe Iudei; a trimisă *profeți* din timpă în timpă, ca aceștia să caute nu numai a îndrepta pe popor în calea arătată de lege, ci să le și reamintască promisiunea despre venirea lui Mesiea saă Iis. Christos, ca acéstă promisiune să nu rămăe în uitare pînă la venire, și ca să se scie, cine este celă ce a venită în mijloculă lui Israil. Legea Ceremoniilor trebuia să-î deștepte mai târduă spre a se gâdi ce reprezentaă acele simbole ceremoniale și prin acéstă să se convingă despre economia lui D-deă pentru lume, și să vadă că tôte erau spre realizarea marelă scopă ală mântuirei omulă.

Afară de acéstă împrejurările istorice, prin care a trecută poporulă lui Israil, aă lucrată cu multă putere spre a redeștepta credința și speranța în venirea Rescumpărătorulă. Neapărată că tratamentulă aspru, ce a suferită poporulă Ebreă din partea popóreloră, sub a căror putere cădea din timpă în timpă, îl făcuse să pervertască adevărata idee despre Mesiea și majoritatea poporului să aștepte un *Mesiea* cuceritoră. De și per-

vertită adevărata noțiune de Mesiea, cel puțin așa cum se afla, acésta noțiune făcea să se păstreze și să se nutrească credința într'un Răscumpărător, pe care *Simeon* și alții îl așteptau să vie în adevăratul înțeles și scop al promisiunii. Orî câtă de falsificată era la Judei credința despre Mesiea, totuși a servit ca din contactul Judeilor cu alte popore să se propage ideea despre venirea unui liberator, a unui Restaurator chiar și printre păgânî. Acésta idee prinsese rădăcinî temeinice printre poporele păgâne, după ce biblia s'a tradus în limba elină, pe timpul lui Ptolomeu Filadelful, traducere care putea să fie înțelesă și de cei ce nu erau din nêmulul lui Israil.

Afară de acésta se scie, că aprôpe de venirea lui Iisus Cristos, în lume era o mare neliniște; toți așteptau o reformă; nu-și mai găsia repausul în principiile legii vechi, și cu atât mai puțin în religiunile păgâne. Și când poporele se aflau în acésta neliniște morală și în așteptarea restituirii unei epoci de *aur*, cum diceau păgânî, atunci cele aflate la Judei, despre venirea lui Mesiea găsia mai mare credit și le întăria credința și speranța în lericirea așteptată. Acésta explică faptul, pentru ce păgânî au primit creștinismul cu atâtă căldură.

Realizarea promisiunii despre venirea Răscumpărătorului

Când peste Israeliți nu mai era un rege din nêmulul lui *Juda*, ci era un strein din Idumeea, numit *Irod*, și când trecuseră 453 de ani, de la decretul lui *Artaxeex* *Longimanul*, relativ la permisiunea dată Israeliților de a se întorce în țara lor, Palestina: atunci conform profetiei lui Iacob, și conform profetiei lui

Daniilü, Mesiea saü Iisus Christos s'a născutü, și anume s'a născutü în Betleemulü Judeei, conformü profeției lui Micheea și din Sf. Feciörä Mariea, conform profeției lui Isaiea.

La 30 de anî de la nascere, Iisus priimesce botezulü, și atunci se împlinesc 483 de anî, după liberarea decretului. De la acéstă dată Iisus începe activitatea sa publică, adică misiunea Mesianică, pentru care a fost promisü lumei. Răstignirea se face în mijloculü sептămănei 70-a.

Judeii neconvertiți pînă astăzi, nu recunoscü că Iisus este Mesiea celü promisü; și de aceea ei îlü așteptă în viitorü. Dar cum că acéstă speranță a lor este și rămăne deșartă pentru tot-d'a-una, se pöte învedera nu numai din cele arătate pînă aci; dar și din cele următöre :

Töte profețiile amintite în lecțiunile precedente ne arată lămuritü că ele s'au împlinitü în persöua lui Iisus Christos : Ca dătătorü de lege, cum a fostü Moise, ca descendentü din nēmulü lui Avraamü, din familia lui Davidü ; căci elü a luatü natură omenescă și s'a născutü ca omü ; și conform promisiunei primitive elü trebuia să fie din seminția femeii.

Profețiile despre blăndețea lui Mesiea s'au realizatü în persöna lui Iisus. Insuși Botezătorulü Iön îlü numesce *Mielulü lui D-deü, care ridică păcatele lumii*. La Botezulü Domnului însuși Tatălü a mărturisitü dicēndü : *Acesta este Fiulü meu celü iubitü*.

Afară de acestea chiar Iisus mărturisesce despre sine, dicēndü : *că elü este Mesiea celü promisü* ; Și anume : pe calea către Emaus, spune la 2 din ucenicii săi, că *restignirea lui Iisus este faptulü despre care s'a scrisü în lege, în prooroci și în Psalmi*. Când plăngeau surorile lui Lazăr, Iisus le spune, că eiü *insuși este vieța și învierea, și că elü este Mesiea*. Asemenea

mai arată Iisus și Samarinencei la puț, când i-a cerut apă.

Ca om în lume, Istoria nu cunoște uă natură de om mai sinceră, ca Iisus Christos. De aceea cuvintele sale afirmative, că el este Mesia, sunt proba cea mai irecusabilă despre realizarea profețiilor, în persoana sa

Zahariea, tatăl înainte-mergătorului îl numește. *Domn, răsăritul cel din înălțime*, venit ca să lumineze pe cei ce ședeau în întunecul și în umbra morții. (Luca 1, 76 — 77). — Simeon îl numește *lumină spre descoperirea sa și luminarea nemuritorilor și mărirea lui Israel* (Luca). Apostolul Petru îl numește Mesia, fiul lui D-zeu (Mat. 16, 16), care a venit să mântuiească pe cei păcătoși, după mărturisirea sa înaintea lui Iisus Christos; iar Pavel îl numește unicul mijlocitor între D-zeu și oamenii (I Timot., 2. 5), afară de care *întru nimeni altul nu este mântuire* (Act. 4, 11 — 12).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Despre Intruparea lui Iisus Christos

Greșala omului fiind mare și din această cauză omul înstreinându-se de la D-zeu și chiar pierdându mai cu totul adevărata noțiune despre D-zeu, Creatorul său, omul a căzut într-o stare rea și cu totul opusă destinației sale, ca ființă inteligentă, în care se vedea chipul și asemănarea Creatorului. Căderea era așa de mare, în cât omul prin propriile lui puteri nu se putea scula și ridica la înălțimea chemării sale pe pământ. A rămâne omul în această stare era contra voinței Creatorului; a se ridica singur omul prin a sa proprie putere îi era peste putință. Era neapărat dar, ca, sau omul să se înalte la D-zeu adică la adevărata sa destinație, sau D-zeu să

se pogore la omă spre a-lă ridica. Decă omulă neputendă singură a se ridica la cunoscința adevăratulă D-đeă, Creatorul lumelă, însuși Fiul lui D-đeă, înțelepciunea Tatălă, a luată corpă omenescă și s'a născută ca omă, spre a pută vorbi cu omulă. spre a-lă lumina prin învățătura sa divină și spre a-lă restitui în starea pierdută prin greșala primului omă.

Decă Fiulă lui D-đeă, a doua persónă a sf. Treimă, care în Scriptură se mai numesce și *Cuvintă*. a priimită în persóna sa *unirea ipostatică*, adică, într'o singură persónă a întrunit natura divină și natura umană. De aceea sf. Scriptură đice: «*Și Cuvintulă trupă s'a făcută și s'a sălășluit întru noi și am vedută mărirea lui, mărire ca a unuia născută din Tatălă, plină de dară și de adevără* (Ión 1, 14).

Acéstă unire a ambelor naturi într'o singură persónă se numesce întruparea Cuvéntulă săă a Fiulă lui D-đeă.

Unirea ipostatică între cele 2 naturi, divină și umană nu este o unire morălă, cum ar fi unirea dintre D-đeă și omulă celă dreptă, nici ca aceea, care ar fi între 2 persóne óre-care, ci este unirea cea mai intimă, cea mai strînsă ce póte exista între două substanțe fără a se confunda; este unirea personală. în virtutea căreia 2 substanțe, saă naturi diferite există în aceeași persónă.

Am đisă mai sus că, *Cuvintulă trupă s'a făcută*. Prin acéstă expresiune, înțelegemă că unirea ipostatică a celoră două naturi este numai a Cuvéntulă saă a Fiulă lui D-đeă, iar nu și a Tatălă și a sf. Spirită; căci din cele precedente despre persónele sf. treimi scimă că numai Fiulă are ca atribută distinctivă *întruparea*.

Se poate demonstra prin rațiune unirea ipostatică?

Dogma unirei celor 2 naturi în Iisus Christos într-o singură persoană este mister, sau taină înaltă ca și misterul sau taina despre sf. Treime. Și greu lucru este pentru mintea omenescă, ca să pătrundă și să înțeleagă în deajuns acest mister, căci această *unire ipostatică*, este și rămâne taină a iconomiei lui D-zeu pentru om. Dar dacă prin rațiune nu se poate demonstra, se demonstrează prin fapt, că este posibilă. Dacă rațiunea nu poate demonstra posibilitatea, nu poate demonstra nici imposibilitatea; căci distincțiunea între natura divină și umană, cum și unirea lor intimă noi o cunoștem prin revelațiunea cuvântului lui D-zeu, coprins în Sfânta Scriptură și D-zeu care ne-a făcut descoperirea, nici pe sine nu se poate înșala, nici pe omeni nu-l poate înșala.

Cu toate acestea, avându în noi puterea credinței, putem găsi în unirea corpului cu sufletul o imagine a *întrupării Cuvântului*, după cum și în cele 3 facultăți ale sufletului am văzut imaginea sf. Treimi.

În privința acesta iată ce dice Bossuet: «*Sufletul nostru, care este de o natură spirituală și nestricăciosă, are unită cu sine un corp stricăcios, și din unirea unuia și a celui-altă, rezultă un tot, care este omul. — Spirit și corp împreună, — nestricăcios și stricăcios, inteligent și brut. Acesta însușire se curine totului, în raport cu fie-care din cele 2 părți ale sale. Astfel Cuvântul divin, a cărui putere susține totul, s'a unit într'un chip particular, sau devine el însuși prin o perfectă unire; acesta este Iisus Christos Fiul Mariei; acesta face că el este D-zeu și om, născut*

în timp, tot-d'a-una viu în sînulă Tatălui, și mortă pe cruce pentru mîntuirea noastră.

Dar unde D-șeă se găsește amestecată, comparațiunile trase din lucrurile omenesci, sînt imperfecte. Sufletulă nostru nu este înaintea corpului nostru, și orî-ce lucru îi lipsește, îl este separată. *Cuvîntulă*, perfectă în sine din eternitate, nu se unesce cu natura noastră de cătă spre a o onora. Sufletulă, care presidă în corpă și face în elă diferite schimbări, suferă și elă la rîndulă sêă. Dacă corpulă este mișcată după porunca și voința sufletului, sufletulă este și elă turburată, întristat și agitată în mîl de feluri de agitațiuni supărătore, orî plăcute, după dispozițiunile corpului; așa că după cum sufletulă înalță corpulă la dînsulă guvernându-l; totă astfelă și elă este pogorîtă mai josă de elă prin lucrurile ce suferă.

Dar în Iisus Christos, Cuvîntulă presidă la totă. Cuvîntulă ține totă sub mîna sa. Omulă este ridicată și Cuvîntulă nu se înjosește nicî într'ună modă, ci *imutabilă* și *nealterabilă* domină peste natura ce este unită cu sine.

De aci vine că în Iisus Christos, omulă absolută supusă direcțiunei întime a Cuvîntului, care-lă ridică la sine, n'are de cătă cugetări și mișcări divine. Totă ce cugetă, totă ce voesce, totă ce dîce, totă ce ascunde în năuntru, totă ce arată în afară este însuflețită de Cuvîntă, condusă de Cuvîntă, demnă de Cuvîntă, adică, demnă de rațiunea, de înțelepciunea și de însuși adevărulă supremă. Pentru acêsta în Iisus Christos totă este lumină; purtarea sa este o regulă, minunile sînt instrucțiuni, parabolele sînt spirită și vieța.

Dacă nu potă toți să înțelăgă aceste adevăruri cum și minunata imagine a lucrurilor divine existente în noi înșine, cauza este că cei mai mulți sînt prea multă supuși simțurilor și imaginațiunea noastră, care

voesce a se amesteca în toate cugetările noastre, nu ne permite tot-d'a-una să ne oprimă asupra acestei lumini așa de curate. «Noi, dice Bossuet, *nu ne cunoștem pe noi înșine, nici bogățiile ce purtăm în fundulă naturei noastre; numai ochii cei mai curați pot să le pricépă. Dar ori cât de puțin am intra în acestă secretă și am sci să notăm imaginea misterelor trinității și a întrupărei, cari sunt fundamentul credinței noastre, acésta ar fi destulă spre a ne ridica mai pre susă de totă și nimică muritoră nu ne va atinge.* (Discours sur l'histoire universelle, Part. II, 6).

Probe despre Intruparea Cuvîntului

Despre întruparea Cuvîntului Evanghelistulă Ioan dice: «*La începută era Cuvîntulă și Cuvîntulă era la D-deu și D-deu era Cuvîntulă. Toate printrînsulă s'a făcută și fără de densulă nimic nu s'a făcută, ce s'a făcut.* (Ioan 1, 14) *Acesta era lumina cea adevărată, care luminează pe totă omulă, ce vine în lume. El era în lume și lumea printrînsulă s'a făcută, și lumea nu l'a cunoscută.* (Ibidem v. 9—11). *Și Cuvîntulă trupă s'a făcută și a locuită întru noi, și am vedută mărirea lui, mărirea ca a unui născută din Tatălă plină de dară și de adevăr.*

Aci cuvîntulă *trupă* este întrebuințat în locă de omă, în locă de natură omenescă; și omă n'a putut a se face, de călă luândă natura omenescă întregă, unită cu cea divină.

Apostolulă Paul dice: «*Să fie în voi acelaș cugetă, care era și în Christos Iisus, care fiind în chipulă lui D-deu n'a socotită o răpire a fi întocmai cu D-deu, ci s'a înjosită pe sine luândă chipă de robă,*

făcându-se în asemănarea omenilor, și aflându-se în formă ca omul, s'a smerit pe sine făcându-se ascultător pînă la mörte, iar mörte de cruce.

Din acestea se vede limpede că unul și același Christos, una și aceeași persónă are în același timp și forma sa natura divină, egală cu a lui D-đeü tatăl; și forma sa natura omenescă; căci a murit ca *om*, s'a supus ca *om*. Deci în Iisus Christos este o singură persónă și două naturi. Când a venit împlinirea vremii, ȳce Apostolul Paul, D-đeü a trimis pe fiul sãu, nãscut din femeie, nãscut sub lege, ca sã rãscumpere pe cei ce erãu sub lege (Galat. v. 4—5). Iatã dar trimisul lui D-đeü, care este Fiul lui D-đeü, și totu de o datã Fiul sãntei feciõre Mariea. Deci același Christos este în același timp și Fiul lui D-đeü și fiul omului; D-đeü adevãrat și om adevãrat.

Hotãririile Sinod. Ecumenice despre Intruparea Cuvîntului

La anul 428 Nestoriu devenind Patriarh al Constantinopolei a susținut că în Iisus Christos sunt două persõne, adicã *persõna Cuvîntului* și *persõna omului*. Adicã Iisus Christos nu s'a făcut *om*, ci numai s'a unit cu omul într'unu chip moralu.

Și din acẽstã cauzã elu susținea că Feciõra Mariea nu trebuie numitã *nãscõtore de D-đeü*, ci *nãscõtore de Christos*.

În contra acestei rãtãcirii a lui Nestoriu s'a convocat la 431 Sinodul alu III-lea ecumenicu, care a condamnat erõrea lui Nestoriu, aprobãndu și recunoscẽndu ca ortodoxe 12 anatematisme ale lui Ciril din Alexandria și determinãndu că în Iisus Christos sunt două naturi, *natura divinã* și *natura umanã*

într'o singură persoană, unite în modă intimă, iar nu în modă morală, cum ar fi unirea morală între două persoane sau doi omeni.

După cât-va timpă ună *monahă*, numitū Eutiches din Constantinopole, voi să combată eresiea lui Nestorū, care separa naturile în Iisus Christos recunoscendū 2 persoane.

Elū, din contră, cădu în altă eróre, tocmai contrarie celei Nestoriene contopindū, duple a sa socotină, cele *două naturi* în Iisus Christos și recunoscendū, că, natura divină a absorbitū și anihilatū natura umană după unire.

Prin acestă aberațiune Eustiche profesandū că în Iisus Christos nu este de cătū o singură natură, adică numai natura divină, a datū nascere unei secte erefice, care s'a numitū «*Monofisitismū*».

Contra acestei eresii a *Monofisitismului* s'a convocatū Sinodulū alū IV-lea ecumenicū (451) în Calcedona și s'a condamnatū eresiea lui Eutiche prin următorul decretū: «*Conform învățătorei sf. Părinți, declarămū în unanimitate, că trebuie să mărturisimū unulū și acelaș Iisus Christos, Mântuitorulū nostru, D-deū adevăratū și omū adevăratū, D-deū perfectū și omū perfectū, ca omū, compusū din sufletū raționalū și din corpū; ca D-deū consubstanțialū cu Tatălū și ca omū consubstanțialū cu noi; în toate asemenea cu noi afară de păcatū; născutū din Tatălū mai înainte de toți vecii, după D-deire, născutū în timpū, după omenire, din sf. Fecioră Mariea, pentru noi și pentru a noastră mântuire; unulū și acelaș Christos Domnulū în două naturi, neamestecate, neschimbate, nedivizate, neseparate, fără ca unirea să ridice diferența naturilorū, ci conservându-și fie-care însușirile sale în una și singura persoană, nefiindū divizatū în două persoane,*

ci fiind unul și același fiu unic, D-zeu cuvântului, Iisus Christos, Mântuitorul nostru, după cum ne-a transmis simbolul Părinților».

La citirea acestei definițiuni a credinței despre cele două naturi în Iisus Christos toți membrii Sinodului au strigat: «Acésta este credința Părinților, credința Apostolilor; toți o urmăm și cugetăm ca și ei».

La Sinodul al 6-lea, iarăși a venit erezia lui Eutiche sub altă formă. Monofisiții diceau că în Iisus Christos sunt două naturi, dar este o singură voință, adică voința divină. Sinodul al 6-lea a respins această nouă formă de monofitism și a determinat că în Iisus Christos sunt două voințe: *divină și umană*, însă voința umană supusă voinței divine.

Probe de la Părinții bisericești despre Întruparea Cuvântului. După hotărârile Sinodelor ecumenice, indicate mai sus, mulți dintre Părinții bisericești au scris și susținut dogma întrupării lui Iisus Christos în modul cum s'a arătat pînă aci.

Dintre acei Părinți se pot enumera numai cei următori: *Chrisostom* (în omilia II-a asupra Ev. Mat. Omilia XI asupra Ev. lui Ión), *Gregoriu de Nazians*, (în discursul 51), *Gregoriu de Nissa*, (contra lui Apolinarie, discursul 4, contra lui Eunomiu), *Vasilie cel Mare* (Epist. 261 despre schisma donatiștilor, Cart. I), *Atanasie cel Mare*, (în discursul 4, contra Arienilor, Cart. I, contra lui Apolinarie 4; Cart. I, contra lui Apolinarie Cap. 16, asupra Ps. 21), *Ciril de Ierusalim*, (Catihesa XI).

Prin urmare Părinții Bisericești, atât cei din nainte de Nestoriu și de Eutiche, cât și cei din urma lor, tot-d'a-una au mărturisit și susținut dogma întrupării Cuvântului întocmai, după cum s'a hotărât de Sinodul al 4 ecumenic, și Biserica noastră stă pe această temelie neclătinată a credinței ortodoxe.

Iisus Christos are natură D-đeiéscă și este Fiulú lui Dumnezeu născutú din Tatálú, mai 'nainte de toți vecii

Din cele precedente s'a văđutú că Iisus Christos are natură D-đeiéscă și omenéscă. Cele đise pînă aci ar fi de ajunsú, pentru tária credinței nóstre. Cu tóte acestea, ne vomú servi și de alte probe, în modú specialú în acéstă cestuine, servindu-ne nu numai de sf. Scriptură și de lucrările Părinților Bisericei, ci de probe chiar de la însuși Iisusú Christos, care a fostú expresiunea și tipulú sincerității și alú veracității în lume, ca omú.

Am đisú mai susú că Iisus Christos se numesce și *Cuvintú*. Acéstă numire a mântuitorului, ne face să înțelegemú și nascerea sa din Tatálú, mai 'nainte de veci. Despre nascerea supranaturală a Fiului, găsimú în noi însi-ne o imagine, care ne pune în pozițiune de a înțelege nascerea Cuvintului.

În spiritulú nostru se nasce cugetarea. Cugetarea ca să pótă fi înțelésă de ómení, trebuie să fie exprimată prin vorbe. Omulú nu simte nici o durere, nu simte nici o suferință. când cugetă, când se nasce cugetarea.

Totú astfelú, cugetarea, rațiunea D-đeiéscă, se nasce din mintea supremă, și, ca să se manifeste în lume, a trebuitú să iea formă concretă. Pentru acéstă fiulú lui D-đeú a luat natură omenéscă, ca, după ce D-đeú a vorbitú luméi prin profeți, în legea Vechiului Aședământú, să vie însuși spre a învăța pe ómení, duple cum đice Scriptura: «În multe feluri de demultú, D-đeú a grăitú părinților nóstri prin Profeți; iar în đilele acestea mai de pe urmă aú grăitú noué întru Fiulú».

Despre nascerea *Fiului* sf. Scriptură đice: «că Fiulú

lui D-zeu este născut din Eternitate din esența Tatălui : *«Fiul meu ești tu, Eu astăzi te-am născut, cere de la mine și Eu îți voi da nemurirea spre moștenirea ta și marginile pământului spre stăpânirea ta.*

Acesta este D-zeul nostru și nu se va adăoga altul spre densusul. După acesta pe pământ s'a arătat și cu omenii a petrecut. (Baruh. C. 3, 36—38). Evanghelistul Ión dice : *«D-zeu adevărat și bine-cuvîntat în veci, care s'a arătat în trup (I Ión 5, 20; Rom. 9, 5); Iar când a venit plinirea vremei, D-zeu a trimis pe Fiul său unul născut (Galat 4, 4). Iisus în convorbirea sa cu Nicodim dice : «Nimeni nu s'a suit la cer, de cât cel ce s'a pogorît din Cer, adică Fiul omului care este în cer; căci D-zeu așa a iubit lumea în cât și pe Fiul său unic l'a dat, ca tot cel ce va crede într'insul să nu piară, ci să aibă viață de veci. Cel ce va crede într'Isus nu se va osîndi; dar cel ce nu va crede se va osîndi, pentru că nu crede în Fiul său unic. (Ión 3, 13—16—18).*

Prin parabola Stăpînului, care a sădit vie și la vreme a cerut rîde de la lucrători, trimițîndu în mai multe rînduri pe servitorii săi pînă chiar și pe fiul său unic, Iisus Christos, însuși Domnul ne încredințază pe deplin că el e Fiul lui D-zeu (Cap. 12). Când Fariseii acusa pe Iisus că vindecă pe bolnavi Sâmbăta, el le răspunde : *«Tatăl meu pînă acum lucrează și eu lucrez asemenea» (Ión 5. 16—17, 18).* prin care își arată egalitatea sa cu Tatăl în drept și putere, și din care causă Iudeii îl căuta să-l omore, Iar Iisus nu numai n'a ținut că ei îl înțeleg greșit, ci încă a adăogat că Fiul omului nu face nimic de la sine, ce nu ar vedea pe tatăl făcînd; căci cele ce face Tatăl acelea face și Fiul omului; pentru că precum Ta-

tălă scôlă morții și îl înviează; așa și fiulă înviează pe cine voesce; căci Tatălă nu judecă pe nimeni, ci a dată Fiulă totă judecata, ca toți să cinstescă pe Fiulă, cum cinstescă pe Tatălă. Celă ce nu cinstesce pe fiulă, nu cinstesce nici pe Tatălă

Iisus viindă la templulă din Ierusalim a fostă întrebătă de Iudei: «*Pină când ne ții în suspensiune? De esci tu Christos, spune fără sfielă;*» iar Iisus a răspuns: «*Eă v'am spusă și nu credeți: Lucrurile, care eă le facă în numele Tatălă meu, acelea mărturisescă despre mine (Ión, 10, 24—26); Eă și Tatălă meu una suntem.* La aceste cuvinte Iudei luară pietre să dea în elă; iar Iisus întrebându-i pentru ce vor să dea cu pietre în elă, ei răspuseră: «*pentru că omă fiindă tu, te faci D-deă*». Iisus însă le spune: «*pentru-că v'am spusă că sunt Fiulă lui D-deă! Dacă nu facă lucrurile Tatălă, să nu credeți; iar dacă facă credeți lucruriloră, ca să înțelegeți că Tatălă este întră mine și eă întră elă.* (Ión. 10, 31—38)».

Iisus, fiindă prinsă și dusă la Caiafa, a fostă întrebătă: «*Te jură pe D-deulă celă viă, să spui dacă tu esci Christos fiulă lui D-deă?* (Mat. 26, 63; Marc. 14, 61). Iisus răspunde: «*Sunt*». Dar vă spui că veți vedă în urmă pe Fiulă omulă ședendă de a drepta majestăței lui D-deă, venindă pe noră cerulă. (Marcu, 14, 62). Caiafa atunci dice: ce vi se pare? ați audă hula lui? Elă merită să mără. Afară de acestea. Iisus Christos și-a însușit atribute D-deesci: «*Eă sunt înainte de Abraam (Ión, 8, 58). Și tu părinte proslăvesce-mă la tine însuși cu mărirea, care am avut-o la Tine măi nainte de a fi lumea (Ión, 17, 5); Oile mele înțelegă glasulă meu; Eă le cunoscă și ele imă urmază; eă le daă vieă eternă și nu vor peri nici-o dată și nimeni nu le pôte răpi din mână*

Tatăluș meu. (Ión, 10, 27—30). Nimeni nu cunoște pe Tatăl de câtă Fiul; nimeni nu cunoște pe Fiul de câtă numai Tatăl și acela căruia voește fiul să-î descopere. (Mat. 11, 27). (Ión, 10, 15). Totu aceleași învățături despre Iisus Christos, aflăm la Apostoli și la Părinții Bisericești.

Pe lângă acestea, Biserica păstrându această doctrină ortodoxă neatinsă, a înlăturat orice abatere de la Credința fundamentală în natura divină a lui Iisus Christos. Astfel la Sinodul I ecumenic, Biserica a respins și condamnat eresul lui Ariu și a întocmit articolele de la I pînă la al VII-lea, și în special de la al II-lea pînă la al VII-lea inclusiv numai despre natura umană și divină a lui Iisus Christos tratează, stabilindu că el este născut nu creat și că este consubstanțial cu Tatăl.

Iisus Christos are natură omenescă cu adevărat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În cele precedente s'a arătat că Iisus are perfectă natură divină, adică este D-zeu adevărat. Aici vom arăta că Iisus e și om adevărat, adică cu D-zeirea a unită natura adevărată a omului, iar nu aparentă. Acest adevăr se poate învedera prin profețiile despre Mesia: prin genealogia lui Iisus Christos (De la început Ev. lui Matei și de la Luca), prin narațiunile Evangeliștilor, despre împrejurările nașterii și vieții lui Iisus Christos, cum și prin moartea sa pe cruce.

În promisiunea despre Mesia, la început el e numit că va fi din seminția femeii, apoi din neamul lui Abraam, Isac și Iacob, toiag din rădăcina lui Iese și flăcău dintr'insul, descendent al lui David, născut din fecioră și anume născut în Betleem; în sfîrșit, în psalmi, la Isaia și la Zaharia sunt prețise toate

patimile lui *Mesica ca omă*. (Fac. 3, 15; 12, 23; 22, 18; Isaia, 26, 4; 28, 14; Is. 11, 1—3; Ier. 23, 5 și 6; Is. 7, 14; Micheea, 5, 2; Ps. 71, 10—11; 77, 2; Is. 35, 3—6; Zah. 9, 9; Is. 53, 3—10; Ps 20, 8—9).

Dintre evangeliști, Matei și Luca arată genealogia lui Iisus Christos ca omă. Matei începe nămălă lui Iisus cu Abram și termină cu Iosif și cu sfânta Fecióră Mariea, ca dosendenți din nămălă lui David și Abram. Matei procede cu narațiunea pogorîndu-se pînă la Iisus; iar Luca începe cu Iisus și se urcă pînă la Avram.

În privința născerei lui Iisus, Arhanghelulă anunță sfîntel Fecióre, că ea a aflată grație înaintea lui D-șeă, și va născă ună fiă, pe care-lă va numi Iisus. (Luca 1, 30—31).

După acăsta, îngerulă anunță lui Iosif că zămislirea lui Iisus este de la Duhulă sfîntă.

La termenulă obicinuită pentru născă, sfînta Fecióră a născută pe Iisus și lă pusă într'o esle la Belleem. Păstorii din prăjma Belleemului, înștiințați prin căntarea îngerăscă: «Mărire întru cei de susă lui D-șeă etc.» se ducă și găscă prunculă în esle. Asemenea Magii aducă daruri la Belleem pentru prunculă născută, ca noă împărată; La optă zile a fost circumcisă, ca oră-ce copilă Judeă și numit Iisus, dăpre cum anunțase îngerulă; și în fine, la 40 de zile după născă a fost dusă în Templu, și luată în brațe de Simeon. care a prădă că elă va fi spre căderea și scularea multora din Israil.

Iosif și sfînta Fecióră Mariea, după anunțarea îngerului, fugiră în Egipt cu prunculă, spre a nu fi ucisă de Irod. (Mat. 12, 13, 14).

După întărcărea din Egipt Iisus a viețuit în Nazaret. La vârsta de 12 ani s'a dusă cu Părinții săi la Ierusalim pentru serbărea Pascelor; iar după întărcărea la Nazaret a stată sub ascultărea Părinților pînă la vârsta

de 30 ani, când a priimit botezul de la Ion, a luat parte la nunta din Cana, făcându prima minune, și începându să predice învățătura sa. A cinat în casa lui Lazăr și a lui Zacheu, a făcut Pascele cu ucenicii săi; a fost prins, legat, dus la judecată, răstignit pe cruce, înmormântat, și a 3-a, și a înviat din morți.

Atât înaintea de moarte cât și după înviere Iisus ca om avea trebuință de hrană, cum este cazul, când a cerut apă de la Samaritana; avea trebuință de repaos și de somn; se impresiona ca orice om și plângea chiar, cum a fost la moartea lui Lazăr și când predicea ruina Ierusalimului.

Iisus, și despre sine: «*Intristat e sufletul meu pînă la moarte*» (Mat. 26, 38). Evangelistul Matei ne spune că Iisus fiind pe cruce a și: «*Părintele meu! în mâinile tale îmi dai Duhul meu*». În grădina Gethsemani, Iisus a și: «*Părintele meu! de e cu putință trecă de la mine paharul acesta; însă fie voia ta, iar nu a mea*». (Mat. 26—39); Luca 22, 42). Pe cruce după ce a bătut oțet Iisus a și: «*Totul s'a săvârșit și plecându-și capul și-a dat Duhul*». Simțirea bucuriei ca orice om: Într'acestă ceas s'a bucurat Iisus cu Duhul și a și: mulțămescu-ți ție Dómnice etc. și iarăși: «*Și mă bucur pentru voi*». (Ión. 11, 15): «*Și a suspinat Iisus în Duhul său și s'a turburat*».

După înviere Iisus găsindu pe Apostoli prindându pește la Genisaret, l-a întrebată dacă au ce-va de mâncare, și dându-i dintr'ună fagure de miere, a luat și a mâncat înaintea lor.

Pe lângă această biserică ortodoxă, în toate timpurile, de la început și pînă astăzi, a conservat dogma despre natura umană reală în Iisus Christos. Din această cauză în secolul al 2-lea Biserica a condamnat ereza Docetilor, care susținea că Iisus a avut corp aparent, nu real; asemenea în secolul al 4-lea, a con-

damnată erezia lui Apolinarie, care susținea că Iisus a avut numai corp omenesc și în loc de suflet a avut D-zeirea.

Dreptatea d-zeiască cerea pedepsă pentru greșala omului. Dacă Iisus n'ar fi avut natură omenescă reală s'ar fi putut a se aduce pe sine sacrificiu pentru lume, D-zeirea neputându suferi patimi?

Iisus Christos este om fără de păcat

În cele precedente s'a arătat probe despre adevărata natură a lui Iisus Christos ca D-zeu și om; acum vom aduce cuvenitele probe, că Iisus Christos de și om adevărat întocmai ca și noi, însă a fost fără de păcat și s'a născut în mod miraculos.

Cum că Iisus a fost fără de păcat, acesta se poate dovedi din următoarele locuri ale sf. Scripturii. Însuși Iisus zice: «*Cine din voi mă va acusa de păcat?*» (Ión 8—46). Iar când era să meargă la patimi, zicea ucenicilor: «*Stăpînitorul lumii acesteia vine, care n'are nimic în mine* (14, 30).

Apost. Ión zice: «*El s'a arătat ca să ridice păcatele noastre, într'însul păcat nu este* (I Ión 3, 5). *El n'a săvârșit nici un păcat și cuvînt înșelător din gura lui n'a eșit* (I Petru 2, 22). *Pentru dragostea noastră, pe cel ce n'a cunoscut păcat l-a făcut păcat, ca noi să ne facem dreptatea lui D-zeu într'însul* (2 Corint. 5, 21). *Prin sângele lui Christos ca al unui miel fără de pată și fără defect ne-am răscumpărat* (I Petru 1, 18—19). *Nu avem arhiereu, care să nu poarte patimi împreună cu neputințele noastre, ci ispitit în toate ca și noi, afară de păcat* (Ebrei 4, 15). *Arhiereu ca acesta ni se cuvenia, care este sfînt,*

fără de răutate, fără de spurcăciune, osebită de cei păcătoși (Ebrei 7, 26). Avem apărători către Tatălă pe Iisus Christos, celă dreptă (I Ión 2, 1).

Doctrina despre Iisus Christos, că n'a fost supusă păcatului, ca omă, Biserica ortodoxă, tot-d'a-una, a profesat-o cu statornicie și intactă. Acésta se vede și în decisiunea sinodului ală IV-a ecumenică, care a hotărîtă că Iisus este omă adevărată ca și noi, afară de păcată.

Totă asemenea doctrină găsimă și la Părinții Bisericei. *Ipolit* numesce pe Iisus Christos omă fără de păcată. Tot asemenea și alți Părinți ai Bisericei ca *Clemente Alexandrinu*, *Ireneu*, *Dionisie Alexandrinu*, *Chrysostom*, *Atanasie*, *Gregoriu de Nissa*, etc.

Nascerea lui Iisus Christos a fost miraculosă, extraordinară și supranaturală. Duchulă sfântă ăce *Ingerulă către sf. Fecióră, se va pogorî peste tine și puterea, celui pré înaltă te va umbri* (Luca 1, 35). Tot asemenea Ingerulă anunță lui Iosif: «*Nu te teme Iosife, ce s'a concepută într'insa de la Duchulă sfântă este*».

Activitatea mesianică a lui Iisus Christos

Mesiea celă promisă trebuia să regenereze lumea prin învățătura sa divină; căci omulă depărtată de la D-ăeă, se află în întunericulă nesciinței; perduse cunoștința adevărului, și, în specială, a adevăratului D-ăeă. Pentru acésta Iisus după primirea Botezului, a începută să predice învățătura Evangheliei, a căutată oia cea răătăcită, omenirea, și luând-o pe umeri a adus-o la Staul. În timpă de 3 ană a cutreerată Iudeea, Samaria și chiar Fenicia, trecendă chiar și în părțile de răsărită ale Genizaretului, neconținută a predicată cuvintulă adevărului Evangheliei. Insuși D-lă ăceea: «*Să mergemă*

în orașele și satele, care sunt mai aproape, ca să propovăduim și acolo, căci pentru acesta am venit. (Marcu I, 38. Luca 4, 43).

Învățătura sa Iisus a predicat-o uneori direct, alte ori în formă parabolică, după împrejurările, în care se afla.

Pe lângă propria sa predică, Iisus a ales 12 Apostoli, dintre cei mai săraci și mai neinstruiți oameni, ca aceștia în simplitatea lor, să predice Evanghelia și să chleme omenirea la cunoștința adevărului.

Lucrurile de căpetenie, pe care le-a oferit Iisus Christos lumii prin învățătura evangheliei sunt :

a) Cunoșterea adevăratului D-zeu, adorat în sf. Treime.

Mergându, dăce Iisus, învățați toate nemurile, botezându-le în numele Tatălui, al Fiului și al sf. Duh, învățându-i să păzescă toate câte v'am poruncit voue.

b) A învățat lumea despre modul, cum trebuie să se închine, să adore pe D-zeu dicându : *«Duh este D-zeu și cel ce se închină lui, se cade să se închine în spirit și în adevăr.* Prin acestea Iisus a făcut să se înțeleagă, că de aci înainte trebuie să înceteze jertfele de animale, și să adore pe D-zeu cu spiritul.

c) A învățat pe oameni să aibă unul către altul adevărată iubire frățescă, dicându : *«Intru acesta vor cunoște oamenii că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi ; iubiți-vă unul pe altul, precum și eu v'am iubit pe voi. Mai mare dragoste nu poate să fie, de cât să-și pue cine-va sufletul pentru prietenul său.*

d) A făcut cunoscut lumii că toți cei ce primesc învățătura sa și cred întru însul, toți aceia devin fi ai lui D-zeu, și prin urmare D-zeu este părintele tuturor. Cu alte cuvinte : Iisus a stabilit principiul, că D-zeu este Tatăl, iar Creștinii sunt fiii, ștergându prin acesta ideea și credința anticilor, despre cre-

dința, că ființele divine în cari credeaū ei, sunt îngrozitoare și sângeroase.

e) A învățatū lumea să scie și să fie pe deplinū convinsă că aproapele nostru este totū omulū; căci toți oamenii sunt creați duple chipulū și asemănarea lui D-deū. Acesta a arătat-o Iisus Christos prin parabola despre *Samarinénul milostivū*, căruia i-s'a făcutū milă de celū căduțū în mâinile tilharilorū.

f) A învățatū omenirea ca să iubescă nu numai pe prietini, ci și pe vrājmași, ca prin acēsta să pôta trăi toți în pace: *«De faceți bine numai celorū ce vē iubescū, ce darū este vouē; căci și păgânii același lucru facū; iubiți pe cei ce vē urescū și vē rugați pentru cei ce vē blestemă. Nimēnuī să nu datorați nimicū, de câtū de a vē iubi unulū pe altulū.*

g) A învățatū pe lume caritatea, ajutorulū ce trebuie să-și dea oamenii unulū altuia. Acesta a arătat-o Iisus Christos în învățătura despre judecata universală, dicēndū, că *celorū ce n'au făcutū bine semenilorū lorū, judecătorulū le va dice: duceți-vē de la mine blestemațilorū; căci dacă n'ați făcutū unuia dintre aceștia mai micī, mie nu mi-ați făcutū.*

h) În fine Iisus, a datū lumină și asigurare despre învierea cea de obște, făcēndu-se pe sine celū d'întăiū sculatū din morți, și dāndū prin acēsta putere credinței creștine, ca să aștepte cu încredere sau convingere desăvērșită realizarea împărăției lui Dumnezeu în lume.

Prin toate aceste puncte de învățatură fundamentală, Iisus a pusū bazele religiunei și bisericei sale creștine pe care porțile Iadului, cum dice însuși Domnulū (adică rătăcirile din cursulū vécurilorū), nu o vorū sfărîma.

Punēndū astfelū Iisus temelie bisericei sale, supunēndu-se patimilorū și morței pe cruce, s'a adusū pe sine sacrificiū de rescumpărare pentru némulū omenescū.

Legea vechiului aședământū fiind numai preînchipuire

și pregătire pentru primirea lui Iisus Christos și a doctrinei Evanghelice, a trebuit de aci înainte să înceteze, rămânând în vigoare numai legea morală. Căci ceremoniile cultului judaic, fiind simbolice, care preînchipuiau pe însuși Domnul, cu venirea și jertfirea sa, acele simboluri s'au realizat și legea ceremoniilor a încetat.

Avându în vedere păstrarea legii morale cu principile sale eterne, Mântuitorul ȳice : « *Nam venit ȳă stricȳ, ci ȳă ȳmplinescȳ.* (Mat. 5, 17—18).

Prin sacrificarea lui Iisus Christos pe cruce, ca omȳ, s'a satisfȳcutȳ dreptatea dumnezeȳscȳ pentru greșala lui Adam. iar omulȳ s'a restituitȳ în starea, pe care o pierduse prin greșalȳ. Cȳci dupre cum printr'un omȳ a intratȳ pȳcatulȳ în lume, așȳ și prin noulȳ Adam, Iisus Christos, s'a rescumpȳratȳ nȳmulȳ omenescȳ, sfȳrȳmȳndu-se, cum ȳice biserica în imnele sale, zidulȳ celȳ din mijlocȳ, care despȳrȳia pe omȳ de Dumnezeu. Pentru acȳsta Apostolul Paul ȳice : « *Christos pe noi ne-a rescumpȳratȳ din blestemulȳ legii, fȳcȳndu-se pentru noi blestemȳ.* (Galat. 3, 13), *pe care l'a rȳnduitȳ Dumnezeu pentru curȳȳire prin credinȳȳ în sȳngele lui, spre arȳtarea dreptȳȳei sale pentru iertarea pȳcatelorȳ lorȳ mai nainte fȳcute.* (Rom. 3, 25, 26). *Pe celȳ ce n'a cunoscutȳ pȳcatȳ, pȳcatȳ l'a fȳcutȳ, ca noi ȳă ne facemȳ dreptate a lui Dumnezeu în elȳ. Dupre cum prin greșala unuia intru toȳȳ ȳmenii a intratȳ osȳndire, așȳ și prin dreptatea unuia intru toȳȳ ȳmenii a intratȳ ȳndreptarea vieȳei.* (Rom. 5, 18).

**Intreitulȳ oficiȳ alȳ lui Iisus Christos de profetȳ,
arhiereȳ și de rege**

Numele ce pȳrtȳ Mȳntuitorulȳ, ne esplicȳ ȳntreitulȳ oficiȳ ce a ȳndeplinitȳ în lume pentru mȳntuirea omulȳ.

Iisus înseamnă mântuitor. Acesta este înțelesul cuvântului în limba ebraică și chiar îngerul, când a anunțat născerea lui Iisus, totuși această însemnare i-a dat cuvântului; pentru că avea să mântuiească pe popor; iar numele Christos înseamnă *uns*, care ebreesc se dice *Mesiea*.

Iată dar din aceste două nume rezultă realizarea marelui opere ce trebuia să împlinescă Iisus în lume pentru mântuirea lumii.

În legea vechiului așezământ se ungeau și profeții și arhierii și regi, când intrau în activitatea lor respectivă.

Iisus Christos întrunind în persoana sa, ca om, câte-și trele aceste oficii a realizat opera pentru mântuirea lumii.

Pentru aceasta vom studia aici pe fiecare din aceste oficii.

Oficiul său servirea profetică

Oficiul profetic avea drept scop de a anunța oamenilor voința lui Dumnezeu spre a-i instrui, lumina și întări în credință și pietate.

Iisus Christos, fiindu-se profetul prin excelență, a anunțat omului voința divină în toată claritatea și deplinătatea sa posibilă prin legea sa perfectă pentru credință și pietate.

Despre misiunea profetică a lui Mesiea, iată ce dice însuși Domnul către Moise: «Voi scula din mijlocul fraților lor un profet asemenea cu tine; îi voi pune în gură cuvintele mele și el va dice totuși ceea ce eu îi voi porunci. Dacă cine-va nu voiesc să asculte cuvintele, pe care acest profet le va pronunța în numele meu, eu îi voi răsbuna». (A doua lege

XVIII, 18, 19. Asemenea ȳice David (Ps. S. XXI, 23; XXXIX, 8, 9, 10),

Iar la Isaia găsimă acestea: Spiritulă Domnului s'a repausată asupra mea; pentru care Domnulă m'a unsă; elă m'a trimisă să bine vestescă cuvintulă seă celoră blândi, spre a vindeca pre cei sdrobiți la inimă, spre a predica, grațiea celoră captivi și libertatea celoră din lanțuri, spre a publica anulă împăcării (Isaia 61, 1, 2; Luca IV, 18).

Insuși Iisus Christos ȳicea: «Eă pentru adevără m'am născută, și cine este pentru adevără ascultă glasulă meă (Ión XVIII, 37). Asemenea Iisus se numia pe sine *lumină a lumii*, învățătoră. In cele din urmă Mântuitorulă a ȳisă: «Părinte, eă te-am prea mărită pe pămîntă, lucrulă, cu care m'ai însărcinată, l'am împlinită; am făcută pe ômenă să cunoscă numele teă; le-am dată cuvintele, ce tu mi'ai dată și ei le-a priimită; aă recunoscută că eă de la tine am eșită și aă creȳută că tu m'ai trimisă». (Ión, XVII, 4, 6, 8).

Apostolii numescă pe Iisus proorocă puternică cu lucrulă și cu cuvintulă înaintea lui Dumnezeu și a totă poporulă (Soc. XIV, 19). Ilă numescă Lumina cea adevărată ce luminează pe totă omulă, ce vine în lume. (Ión I, 9).

Totă acăstă credință și învățătură despre Iisus ca profetă, aă profesată și părinții bisericei. Ca Cirilă ală Ierusalimului catehesa VI, n. 11; Atanasie celă mare în cuvintulă despre *întroparea Cuvintuluiă lui Dumnezeu* (14).

Oficiulă arhierescă ală lui Iisus Christos

1) Iisus ca profetă s'a mărginită numai în a anunța și învăța pe ômenă. Oficiulă arhierescă însă consistă în a aduce sacrificiă pentru păcate (Ebr. V, 1). Dar Iisus s'a adusă chiar pe sine sacrificiă pentru cură-

șirea păcatelor lumii, împăcându-ne cu D-zeu, mântuindu-ne de păcat și de urmările lui și câștigându-ne bunurile vecinice.

2) Sf. Scriptură numește pe Iisus: *preot în veci după rînduieala lui Melhisedec* (Psalm CIX, 4) și Iisus la Matei (XXII, 44; Marcu XII, 36; Luca XX, 42) Și-a însușit acel psalm, că la el se reporta cele profetate acolo.

3) Apostolul Paul a arătat destul de limpede că Iisus a împlinit misiunea de arhierie (Ebr. V, 5, 6; III, 1).

Apostolul Paul nu numai explică pentru ce Iisus se numește preot după rînduieala lui Melhisedec, că s'a născut fără de mamă, ca D-zeu, și fără de tată ca om; ci încă și mai mult arată că arhieria lui Iisus este superioară celei din vechiul Testament; de ore ce arhieria lui este de un caracter vecinic, iar nu provisoriu ca acelor din legea veche; de ore ce arhierii vechiului aședămînt, ca omeni, muriau; iar Iisus Christos rămîne în veci. În fine, arhierie cu totul superioră celor vechi prin faptul, că aceia ca omeni fiind supuși păcatului, Iisus este arhierie, ca om desăvîrșit, dar fără de păcat și că s'a adus chiar pe sine sacrificiu pentru cei ce s'au sfințit și pentru tot-d'a-una.

Oficiul regal sau împărătesc al lui Iisus Christos

Iisus Cristos ca profet ne-a anunțat taina răscumărării, iar ca arhierie a săvîrșit mîntuirea liberîndu lumea de păcat prin sacrificiul său pe cruce. Cu toate acestea omenii n'ar fi putut crede întrînsul, dacă el n'ar fi dovedit prin fapte extraordinare și mira-

culose puterea sa d-zeiască. Pentru acésta a trebuită ca Iisus Christos să săvêrșească fapte mari: să facă minuni și să biruască mórtea. Deci puterea suverană și împărătască a lui Iisus consistă în acésta că elă ca împărătă vecinică, în Dumeđeirea sa, fiind unsă ca omă, a întrebuiňată autoritatea și puterea sa regală spre a săvêrși marea operă a mântuirii némului omenescă.

Iisus s'a născută ca rege duple profetăia lui Isaia: Ună mică copilă ni s'a născută și ună fiă ni s'a dată. Elă va purta principatulă pe umărulă lui și se va numi admirabilă sfetnică, D-đeă tare, Părinte ală véculă, ce va să fie, Prințulă păcei. Împărătăia sa se va întinde din ce în ce, și pacea nu va avé sfârșită; elă va ședé pe tronulă lui Davidă și va stăpini împărătăia sa spre a o întări în ecitate și dreptate de acum și pentru tot-d'a-una.

Iisus Christos a afirmată că este împărătă, când poporulă striga: osana fiulă lui David, bine cuvintată este celă ce vine în numelă Domnului, regele lui Israel (Mat. XXI, 9; Ion XII, 13). Și când fariseilă aă audită aceste strigări aă disă: n'audă ce dică aceștia? iar elă le-a răspunsă: de nu voră striga aceștia, voră striga pietrele.

Afară de acestea Iisus Christos a confirmată însuși puterea împărătască prin aceste cuvinte adresate uceniciloră săi: Datu-mi-s'a totă puterea în ceră și pe pămîntă (Mat. XXVII, 18).

Pentru acestea sfîntulă Metodiă din Patara dăce: Scriptura însușese Fiului onóre regală; nu că i-ar fi comunicată din afară, saă că ar avé un începută, saă că ar puté cresce (onórea), ci pentru că onórea este a sa din natură.

A schimba apa în vină, a da viétă morțiloră era putere a celă ce domnesce suverană peste totă natura.

Invierea lui Iisus Christos

Iisus Christos fiind condamnat la moarte și fiind răstignit la Golgota, Iosif și Nicodim a luat corpul său de pe cruce și l-au pus în mormânt. A treia zi după îngropare Iisus s'a sculat din morți. Ziua sculării din morți a lui Iisus Christos din timpurile Apostolice și pînă astăzi se numește ziua Domnului, *dies dominica* sau ziua Învierii, numită grecesce: (*πᾶσις ἀναστάσις*).

Adevărul învierii Domnului nostru Iisus Christos a fost preșis în v. Testament. David dice: «Nu vei lăsa sufletul meu în *iad*, nici vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciune. (Ps. 15 v. 10).

Asemenea învierea a fost preînchipuită prin eșirea lui Iona din chit după 3 zile, lucru, despre care însuși Iisus Christos a atestat că a preînchipuit învierea sa.

Faptul învierii Domnului este lucru nesupus nici unei îndoeli; căci după înviere Domnul s'a arătat ucenicilor săi și i-a învățat, completându-le învățătura dată mai înainte. Afară de acesta, după înviere, când Iisus găsea pe Apostoli, spre a-i încredința că el este, lua și mîncă înaintea lor.

Dacă, nici o altă probă n'am avé despre învierea lui Iisus, este și rămîne un fapt, care pune în uimire, orî-ce spirit. Orî-ce minte serioasă și orî-ce judecată omenească cît se pôte de severă nu pôte tăgădui faptul învierii Domnului, care a intrat și rămas în domeniul Istoriei. Dacă Iisus n'ar fi înviat, cum însuși preșisese, că după 3 zile se va scula din morți, Apostolii, l'ar fi considerat, că pe un înșălător și n'ar fi mai împlinit nimic din ceea ce le-a poruncit și i-a învățat să facă; ar fi încetat imediat de la predicarea Evangheliei. Dar Apostolii au preferat torturile cele mai îngrozitoare, au preferat moartea mai bine de cît să

tăgăduescă adevărul învierii lui Iisus. Cum s'ar explica acestu fapt? Cum s'ar explica sacrificiul vieții, când Iisus nu le promisese nici unu bine pămîntesc, ci numai suterințe? Când Apostoliî nu urmăriaî nici-unu bine pentru ei, și când nu li se dedese nici o speranță de viitoru strălucit în lume, ci numai îi trimitea ca pe nisce oi înaintea lupilor, spunându-le că voru fi duși înaintea Domnilor și a împăraților, dar să nu se témă ce voru răspunde; că elu le va da gură și înțelepciune. Când toate acestea le scieaî Apostoliî, ar fi părăsitu cu totul gîndul de a predica Evangelica. Dar ei n'aî încetat un minutu de a împlini porunca Domnului. Și pentru ce? Pentru că vîduseră pe celu rîstignit pe cruce înviat din morți. Acestu adevăr nu se putea impro-tivi Apostoliî, ci mai lesne priimiaî mörte, de câtu să tăgăduescă adevărul. De aceea *Pascal*, dice: «Cređu bucuros, pe martorii, care priimesc mai bine să fie jupuî de vi, de câtu să tăgăduiesc adevărul cunoscutu de ei. Acesta a făcutu pe Apostoli să invingă totu și să cucerescă lumea; deși ei eraî nisce pescari săraci, și ömeni fără nici o autoritate mai nainte.

Inălțarea

La patru decî de zile după înviere Iisus Christos după ce a completat învătura, dată apostolilor săi: după ce le-a dat ordinu de a predica învățatura Evangeliei; după ce le-a promis că le va trimite pe Duhul sîntu, care să-î învețe toate, și după ce le-a dîsu, că unde vor fi doi, sau trei adunați în numele său, va fi și elu, și că elu va fi cu ucenicii săi pînă la sfîrșitul vîcului: atunci, mergîndu în Betania, unde înviiase pe Lazăr, după ce a bine-cuvîntat Apostoli, s'a înălțat la ceru și a ședut de a drîpta lui D-đeu. Tatăl. după cum era scrisu

pentru elu : «*Sedî de a drepta mea, pînă cînd voiî pune pe vrăjmaşii tîi aşternutî pîciórelorî tale*» (Ps. 109, 1).

Astfel s'a împlinitî misiunea mesianică a lui Iisus Christos pentru mîntuirea lumî. Biserica, întemeiată de Iisus Christos, celebrîză neconţinutî întrîga activitate mesianică şi întrîga economie a lui D-deu, în sînta Liturgie, a cîrei substanţă consistă în săvîrşirea *sfînteî cinî*, pe care Iisus Christos a săvîrşit-o şi instituit-o înainte de rîstignirea sa, dicîndu Apostolilor : «*Acîsta să o faceţi întru pomenirea mea*», adică Apostolii şi succesorii lorî prin actulî sfînteî liturgiî să comemoreze profeţiile, nascerea lui Iisus, activitatea, învăţătura, patimile, mórtea, învierea şi înălţarea la ceru a lui Iisus Christos ; tóte acestea fiind săvîrşite negreşitî, pentru Iertarea pîcate-lorî şi mîntuirea omenireî.

BCU Graţia divină library Cluj

Graţia divină este un darî gratuitu, care vine de la D-deu, ca mijlocu de a ajunge la mîntuire, adică la vieţa cea vecinică şi fericită.

Graţia divină e de douî feluri : *naturală* şi *supranaturală*.

Naturală se numesce Graţia, cînd se acordă creaturilor tóte darurile necesare vieţei, sănătăţei, libertăţei şi bunului traiu fizicu.

Iar *graţia supranaturală* consistă în luminarea raţiunei fiinţelor raţionale prin lumina adevîrului şi susţinerea voinţei lorî în practica pietăţei. Graţia supranaturală e de douî feluri : *Graţia lui D-deu Creatorulu* şi *Graţia lui D-deu Mîntuitorulu*. Cea d'întăiu se comunică creaturilor morale, câtu timpî ele sunt şi rîmân în inocenţă ; iar graţia Mîntuitorulu

este grația ce Iisus Christos a acordat omului după cădere, după cum aleasă Apostolul Paul: «*Noi fiind ore-când fără minte și neascultători, ratăcindu-ne, slujind pozele multor feluri de desfătări, viețuind în răutate și pismă, fiind urâți și urîndu unul pe altul..... bunătatea și iubirea de oameni a lui D-zeu, Mântuitorul nostru, s'a arătat nu din lucrurile cele în dreptate, ce am făcut noi, ci după a lui milă ne-a mântuit prin baia renascerei și a sfîntului Duh*» (Tit. 3 v. 4—6).

Din locul sus citat, vedem că grația Mântuitorului s'a oferit omenirei spre mîntuire, nu pentru meritele omului, ca și cum ar fi făcut el fapte de dreptate, ci numai din propria milă și bună-voință a Creatorului, pentru creatura sa inteligentă și rațională.

Tot daruri ale grației divine sunt darurile oferite membrilor Bisericii, oferite pentru edificarea reciprocă, cum este *profecia, vorbirea limbilor, săvîrșirea minunilor*.

În fine, prin grația acordată, omul dobîndesce sfințirea, curățirea și justificarea sa îndreptarea înaintea lui D-zeu; iar pe de altă parte dobîndesce nașterea și întărirea în virtute pentru viața vecinică.

Grația divină sfințitoare se numește *Externă*, când lucră asupra omului prin mijloace externe, cum este: prin cuvîntul lui D-zeu, prin predica Evangheliei, prin minuni; iar *internă* se numește grația, când lucră în om în mod învisibil și tainic, ștergînd păcatul, luminîndu-l spiritul, îndemnîndu-l și dirigîndu-l spre bine. Acastă grație se numește *constantă*, când lucră permanent în om, făcîndu-l just și plăcut lui D-zeu. Când însă precede faptei atunci grația se numește *precedentă*, iar dacă însoțesce pe om și cooperează cu el la bine, atunci se numește grație *concomitantă*.

Necesitatea Grației divine

Pentru ca unu omu cădutu în greșeli să pôta eși din starea păcatului și să devină unu adevăratu creștinu, care să-și însușescă meritele Mântuitorului, îndreptându-se și reînnoindu-se. are neapărată trebuință de ajutorul grației divine. De aceea Iisus Christos dice: *«Nimeni nu pôte veni la mine, dacă nu l-ar trage Tatălă meu (Ión 6, 44). Dacă cine-va nu se va nasce din apă și din Spiritu, nu va puté intra în împărăția lui D-deu. (Ión, 3, 5). Duple cum mlădița n'ar puté aduce ródă, singură fiind, dacă n'ar rămâne în trupina viței, totu așa și voi, dacă nu rămâneți întru mine. Eu sunt vița, iar voi mlădițele. Acela. care rămâne întru mine și eă rămăiú întru elú multă ródă aduce; căci voi nu puteți nimicú fără de mine. (Ión, 15, 4, 5).*

Din locurile citate orî-cine pôte înțelege, că fără ajutorul grației divine nimeni nu pôte intra în sînul bisericeî, în împărăția lui D-deu. Fără grația divină nu putem nici a voi, nici a face ce-va bunu.

Pentru acésta Apostolul dice Corintenilor: *«Ce este Paul și ce este Apolos? servitorî ai aceluia, în care ați cređutú și fie-care duple darulú ce a priimitú de la D-lú. Eu am plantatú, Apolos a udatú; iar D-deu a făcutú să crească. (I Corint., 3, 5—7). Lucrați, dice Apostolulú, mântuirea róstră cu frică și cu cutremurî; căci D-deu lucréză în voi și spre a face, duple cum îi place. (Filip, 2, v. 12 — 13). Și iarăși: ca D-deulú păcei, care a învialú din morți pe D-lú nostru Iisus Christos, prin sângele noului Testamentú vecinicú, marele păstorú al oilorú, să vă facă dispuși la tótă fapta bună ca să faceți voiea bună*

făcându în voi ce-I place lui Iisus Christos. (Ebrei, 19 — 21).

Despre necesitatea grației Ireneu dăce: «*Dupre cum unu măslinu sêlbaticu dacă nu este altoitû, rămâne fără ródê pentru posesorulû sêu din cauza sêlbăticiêi, și dupre cum unu arbore, care nu aduce rodû este tăiatû și aruncatû în focû, totû ast-felû și omulû, dacă n'a priimitû prin credință altoitulû spiritului sfintû, urmêză a rămâne, ce a fostû pînă atunci. Fiindû sânge și carne. elû nu pôte moșteni împărăția lui D-deu, (Adversus haereses, 5, 10, N. 2).* — Sfintulû Macarie dăce: «*Dacă în acêstă lume sufletulû nu priimesce sfințirea spirituală prin o credință solidă și prin rugăciune; dacă sufletulû nu participă din natura divină și nu priimesce grația, cu ajutorulû căreia pôte implini cu sfințenie și fără imputare tóte poruncile, atunci sufletulû rămâne incapabilû de a intra în împărăția Cerurilor. (Omilia asupra schimbărilorû sâvêșite în chreștinismû prin Iisus Christos).*

Rățiunea sănătósă a omului, sprijinită pe principii teologice, pôte să-și dăcă: *Dacă omulû ca ființă limitată și fără vieță în sine, avea trebuință de grația divină chiar înainte de cădere, acêstă grație nu este ea cu atâtû mai multû trebuinciosă omului astă-dî, după cădere?* Chiar atunci nu putea trăi fără hrană spirituală și fără aerû, și cum să recunoscî că acêsta s'ar puté astă-dî? Atunci omulû întregû și curatû n'avea de câtû să facă binele; dar astă-dî, când este slabû, și când stricăciunea l'a coprinsû, ar puté ôre viețui fără ajutorulû grației divine?

Raportul între grație și libertate

Se scie că biserica Ortodoxă tot-d'a-una a respinsu atăt *doctrina predestinațiunei*, prin care se susține că numai grația divină are putere pentru mântuirea omului, cât și *doctrina pelagianismului*, care susține că omul singur, prin voința, libertatea și propriile sale puteri își pôte câștiga mântuirea fără un alt ajutor extern. Pentru acêsta biserica a stabilită ca dogmă, că pentru mântuirea omului este necesară atăt grația divină, cât și libertatea morală a omului. Prin următoarele locuri din scriptură se învederă, că grația divină, îndemnă numai, iar nu forțază: «*Iată-mă, bată la ușa, ȳce Mântuitorul. Dacă cine-va înțelege vocea mea și-mă deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu mine* (Apo-calips 3, 20). *Dacă înțelegeți vocea lui D-ȳeu, păziți-vă de a vă împietri inimile*» city Library Cluj

Din aceste locuri se vede că nu este considerată ca neexistând voința umană. Ce este și mai mult, Apostolul Paul ȳice: «*Să ne silimă decă spre a intra în acestă repaosă, ca să nu cadă cine-va în neascultare, asemenea celor necredincioși*. (Ebrei 4, 11). *Voi cei țari la cerbice, necircumciși la inimă și la urechi, voi tot-d'a-una vă opuneți spiritului sfânt, ca și părinții voștri*. (Art. 7, 51).

Din acestă loc al sf. Scripturii se pôte vedé că doctrina chreștină ortodoxă recunósce omului chiar posibilitatea de a se opune grației divine.

În sf. Scriptură se coprindă îndemnuri, promisiuni, amenințări, tôte cu scopu de a escita pe om la virtute. Pentru ce tôte acestea, dacă grația divină ar lucra asupra omului prin forța necesității, fără să ȳie socotă, de voința liberă a omului?

Sf. Ión Crisostom, dice: «*D-zeu nu constrânge pe nimeni, ci dacă voesce (cine-va); și este imposibil ca noi să nu voim mântuirea noastră, nu că voința sa divină e fără putere; ci nu voesce să constrângă pe nimeni.* (Omilia III, No. 6); cf. omilia a XII, 2, 3 asupra evang. lui Ión.

Deplina libertate a omului în actul mântuirii se vede și din următoarele locuri: «*Apropiați-vă de D-zeu și D-zeu se va apropia de voi* (Iacov. 4, 8). *Pocățiți-vă și fie-care din voi să se boteze în numele Domnului Iisus Christos pentru ȋertarea păcatelor ȋestre și veți primi darurile sf. Spiritu* (Act 2, 38).

Cine voesce să vie după mine să-și ia crucea și să mă urmeze (Mat. 16, 34); *dacă voesci să fi desăvârșit, vindeți ceea ce ați și da săracilor, și veți avea comoră în cer, și apoi vino după mine* (Mat. 19, 21).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Efectele grației divine

Grația divină lucrându asupra omului produce: 1) înnoirea sa și renașterea omului, devenind om nou, zidit întru dreptate și sfințenia adevărului. Pentru acesta Apost. dice: «*Orî-cine este întru Christos, făptură nouă este* (2 Corint. 5 17). *Dupre a lui milă ne-a mântuit pe noi, prin baia născerei de a doua și a înnoirii duhului sfințit, pe care l-a vărsat peste noi cu prisosință prin Iisus Christos, Mântuitorul nostru* (Tit. 3, 5—6). *Să lepădați după viețuirea de mai înainte pe omul cel vechiu, care se strică după poștele înșelăciunei, și să vă înnoiți în duhul minții ȋestre, și să vă îmbrăcați în omul cel nou, care după D-zeu s-a zidit întru dreptate și în sfințenia adevărului.* (Efes. 4, 22 —25).

2) *Justificarea saă îndreptarea*, care consistă în eliberarea omului de păcatul original, și ștergerea orî-cărui păcatul făcut cu voie și îmbrăcarea omului în dreptate, împăcându-se cu D-zeu devenindu fiu al lui D-zeu, și liberându-se de sub blestemul legii. Despre realizarea acestor acte ale grației divine în om, iată cum ne învață sfînta Scriptură: «*Îndreptați fiind din credință, pace avem cu D-zeu prin D-lu nostru Iisus Christos (Rom. 5, 1); Fiind noi vrăjmași ne-am împăcat cu D-zeu, prin mórtea fiului lui (Rom 5, 10); căți cu duhul lui D-zeu se pórta, aceștia sunt fii ai lui D-zeu, că nu ați luat iarăși Duhul robiei spre temere, ci ați luat duhul prîimirei de fiu*». Christos pe noi ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-se pe sine blestem (Galat. 3, 13).

3) Omul prin cădere fiind înstreinat de la D-zeu, devenise urit și neplăcut înaintea Creatorului său; prin grația divină însă omul a eșit din accea stare, apropiindu-se de D-zeu. Acastă nouă stare a omului, se numesce stare de sfîntenie a omului renăscut. De aceea Iisus Christos dice: «*Sfînșește-i pe dinșii întru numele tău, ca să fie sfînți întru adevăr*» (Ion 17, 17—19).

Pentru acestu motiv toți chreștinii sunt numiți sfînți în epistolele Apostolilor și chiar în Liturgie, când se pronunță cuvintele „*să luăm aminte etc. și răspunsul sfintele sfînților*”. «D-zeul păci să vă sfînșească pe voi întru toate desăvârșit și întru totu întregu duhul vostru și sufletul vostru fără prihană întru venirea D-lui nostru Iisus Christos, să vă pădască dice sfînta Scriptură.

4) Prin grația divină omul se unesce cu Iisus Christos: «Precum mlădița nu pôte să aducă ród de sine singură, de nu va fi în viță, așa și cel ce

rămâne întru mine și eu întru el, acela va aduce multă rodă, căci fără de mine nimic nu veți face. — *ține Iisus Christos.*

5) Prin grația divină să lumineze inteligența omului, pentru cunoșcerea înaltelor adevăruri ale credinței, precum ține Apostolul Paul: «*D-zeul Domnului nostru Iisus Christos, părintele mării, să vă dea vouă spiritul înțelepciunii și ală descoperire spre cunoșcerea Lui, luminându ochii inimii voștre ca să știți, care este nădejdea chemării lui, și care este bogăția mării lui întru sfinți* (Efes. 1, 17—20).

6) În fine grația divină împuternicește voința noastră, în practica binelui, a faptelor creștinești, și ne inspiră cugetări și dorințe, ne ajută să învingem piedicile și chiar ne aduce vindecarea de boalele trupesci și sufletești.

Pentru aceea ține Apostolul: «*Părintele Domnului nostru Iisus Christos să vă dea vouă cu putere să vă întăriți prin duhul lui întru omul cel din întru, ca să locuască Christos întru inimile voștre prin credință, că întru dragoste înrădăcinați și întemeiați să fiți* (Efes. 3, 16—17). *D-zeul nădejdei să vă umple pe voi de totă bucuria și pacea întru credință, ca să prisosiți voi în nădejde cu puterea Duhului sfânt* (Rom.)

Noi, care suntem insuficienți a cugeta de la noi ce-va dintru noi, îndestularea noastră e de la D-zeu (2 Corint. 3, 5).

Rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav, și-l va ridica pe dânsul (Iacob 5, 14—16).

Partea de activitate ce trebuie să desfășure omul pentru dobândirea efectelor grației Divine

Spre a pute orî cine să înțelégă partea de acțiune ce omul trebuie să desfășure pentru sfîntirea și justificarea sa, iată ce ȋice sf. Scriptură: «*Intôrceți-vă la mine și mă voiî întôrce și eu la voi.* (Ieremia, 31, 18); *Apropiati-vă de Dumnezeu și elî se va apropia de voi.* (Iacob 4, 8); *vă conjurămî, în numele lui Iisus Christos, de a vă împăca cu Dumnezeu.* (2 Corint. 5, 20); *Celî ce nu-și ia Crucea și nu mă urmază nu este vrednicî de mine.* (Mateiî, 10, 38, 19, 21); *Dacă cineva nu se nasce din apă și din spiritî nu va intra întrî împărătîea lui Dumnezeu.* (Ión, 3, 5); *Pocuîți-vă și fie-care să se boteze în numele lui Iisus Christos pentru iertarea păcatelorî vóstre, și veți priimi darurile sf. Duhî.* (Fapt. 2, 38),

Acela, care rămîne întrî mine și eu rămîi întrî elî, multă ródă aduce. (Ión, 15, 5); *Dacă mă veți asculta, de bunătățile pămîntului vă veți sătura; iar dacă nu veți voi și dacă mă voiî mânia contra vóstră, sabia vă va mânca.* (Isaiea 1, 19—20); *Rămâneți tari și neclintiți și lucrați fără încetare din ce în ce mai multî la opera lui Dumnezeu, știindî că lucrulî vostru nu va fi fără răsplată înaintea Domnului* (1 Corint 15, 58); 1 Tesal. 1—3; Ebrei 6, 10). *Luați sêma de voi, ca să nu perdeți faptele bune ce ați făcutî, ci ca să priimiți o deplină răsplată* (2 Ión, 8). *Fie-care va priimi răsplata sa particulară duple lucrulî sêu.* (1 Corint, 3, 8); *Mam luptatî multî, amî terminatî cursulî, amî păzitî credința; mi se păstrează cununa dreptăței, care mi este rezervată, și pe care Domnulî, ca dreptî*

judecătoră, mî-o va da în dîna aceea, nu numai mie ci și tuturoră aceloră, cari iubescă venirea sa. (2 Timot. IV, 7, 8). Mat. V, 12, I Corint 4, 5 : 15, 58; Apoc. 22, 15).

În privința acestei cestiuni părinții bisericești se exprimă astfel: *«Lucrul lui Dumnezeu e de a planta și uda, al vostru de a da roduri; lucrul lui Dumnezeu este de a acorda grația, al vostru de a o primi și a o păstra. Nu desprețuiești grația, căci ea este un dar; ci primind-o păstrați-o cu pietate (Ciril din Ierusalim Catehesea I, 4)»*.

Virtutea, ȋice sf. Grigorie Teologulă, nu e numai un simplu dară al lui Dumnezeu, care a onorată tipulă său, pentru că și sârguința văstră e necesară. Cea mai bună vedere nu pôte deosebi prin sine singură obiectele; trebuie și o mare stă, care să fie vizibilă în ochii loră și să-l lumineze și pentru perfecțiunea aceea trebuiescă 2 părți ale marelui Dumnezeu.

D-ȋeu m'a creată cu iubirea de bine, el imă dă și forță; dar în mijloc e și alergătorulă pe arenă. Nu amă piciorulă prea ușure; cu toate acestea alergarea mea din toate puterile nu e fără recompensă, pentru că Iisus Christos e răsplata, puterea și bogăția mea minunată (Cântarea sacră asupra virtuții omenești).

Când am vorbită despre raportul dintre libertate și grație, am vedută că grația divină nu distruge libertatea omului; prin urmare dacă ne vomă observa cu atențiune, vomă vedă că noi suntem în deplină libertate de a lucra, și din acăsta se vede că și din partea noastră se cere lucrare, pentru primirea grației divine, ca printr'însa să ne împăcăm cu D-ȋeu, să ni se sfîțască viața, și să fimă restituiți în starea perdută prin păcate.

Pînă aci, prin textele din sf. Scriptură și învățătura părinților Bisericești, s'a arătată și s'a pusă în evidență

principiul despre activitatea din partea omului, fără să se arate ce trebuie să facă omul. In cele următoare vom arăta că omul trebuie să aibă credință dreaptă și să facă fapte conforme cu credința.

Despre Credință

Credința este convingerea despre cele ce nu se văd și încrederea despre cele ce se speră. Credința deci este un act al omului, act, prin care el în mod liber primesce și-și însușește toate adevărurile, pe care D-zeu le-a descoperit prin Iisus Christos spre sfințire și spre mântuire. Adevărurile pe care nu ni le poate da știința, ni le dă credința; unde nu se poate înălța știința, se înălță credința.

Despre necesitatea credinței Iisus dice: «Cel care va crede și se va boteza, se va mântui; iar cel care nu va crede se va osindi» (Marc. 16—18). Evangelistul Ión dice: «*Acestea s'au scris, ca să credeți că Iisus Christos este fiul lui D-zeu, și credându-vă viața să aveți întru numele lui*» (Ión 20, 31).

Din acesta se vede că credința e de neapărată trebuință pentru om; pentru că cele mai multe dintre adevărurile descoperite de D-zeu nu sunt ca cele din domeniul științelor, accesibile rațiunii umane, ci ele sunt revelate și necoprinsibile de puterile inteligenței omenesci. Pentru acesta Iisus dice: «*Mergeți în toată lumea, predicați Evanghelia la toată creatura; acela care va crede și se va boteza, se va mântui etc*; iar Evangelistul Ión dice: *Acestea s'au scris, ca să credeți că Iisus este fiul lui D-zeu și credându-vă viața să aveți întru numele lui.*

Din cele șise despre credință, se poate vedea, că ea este o putere activă a sufletului, o putere care judecă.

deliberăză și acceptă. Credința e de o mare însemnătate pentru om, nu numai pentru activitatea dîlnică ce trebuie să desfășurăm în privința adevărurilor necesare mîntuirii, dar și pentru întreaga activitate, care privesce la trebuințele vieții, la cultivarea științei, la dezvoltarea industriei și la toate întreprinderile de utilitate pentru progresul omenirii.

Descoperirea Dumnezească se adresează celor 3 puteri ale sufletului creștinu: *credința, speranța și dragostea creștinească*.

Prin *credință* ne însușim adevărurile dogmatice ale religiunii creștine, prin *speranță* adevărurile promise și prin *dragoste* adevărurile morale. De aceea Apostolulă dăce: «*Iar acum rămână aceste 3: credința, speranța și dragostea; iar mai mare de cătă acestea este dragostea. De aș ară credință în cătă să mută și munții, iar dragoste nu aș ară, nimic nu sunt. De aș vorbi în limbă îngerească și omenescă, iar dragoste nu am, făcutu-m'am aramă sunătoare și chimvală răsunătoră. Dragostea nu se înaltă, nu se trufesce, nu caută ale sale, toate le rabdă, la toate are nădejde, dragostea nică-o-dată nu cade.* (I Corint XIII, 13).

Fără credință nu putemă plăcé lui Dumnezeu; căci spre a ne pută apropia de Dumnezeu, trebuie să credemă că e un Dumnezeu, care va răsplăti pe cei ce-lă caută. (Ebrei XI, 6). Acestă este viața vecinică, ca să te cunoscă pe tine unulă ade-văratulă Dumnezeu, și pe care l-ai trimisă, pe Iisus Christos. (Ioan XVII, 3). Acela ce crede în fiulă are viața eternă; iar acela ce nu crede în Fiulă nu va vedă viață. ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste elă. (Ioan III, 36; VI, 29; I Petru I, 8).

Credința fără fapte este m^ortă

Pentru dobîndirea grației și pentru însușirea tuturor adev^erilor creștine am v^edu^t căl^u e de necesară credința; dar pentru conservarea adev^erilor priimate prin credință este necesară speranța și dragostea creștină; căci justificarea și sfințirea nu se dobîndesc^u numai prin credință, ci și prin fapte bune. *Ce folos^u este. frații mei, dacă ar dⁱce cine-va că are credință, iar dragoste nu are. A^u p^ote credința să-l^u m^ontu^escă. Credința fără fapte este m^ortă d^upre cum și corpul^u fără suflet^u este m^ort^u.* (Iacob II, 17, 18—26). *Fii^u mei, să nu iubim^u numai cu v^orba, nici numai cu limba, ci prin fapte și în adev^er^u.* (Ioan III, 18). *Noi suntem opera sa, creată în fapte bune, în Iisus Christos, pe care Dumne^eu^l le-a pregăt^ut, ca noi să mergem^u acolo.* (Efes. II, 10). *Grația lui Dumne^eu^l, M^ontuitorul^u—pentru toți omen^ui s'a arăt^ut și ea ne-a învăț^ut, că renunț^und^u la nelegiuire și patimile lumei, trebuie să trăim^u în secolul^u present^u, în temperanță, în justiție și în pietate, fiind^u tot-d'a-una în așteptarea fericirei ce sperăm^u, a venirei gloriose a Marelu^l Dumne^eu^l și M^ontuitorul^u nostru Iisus Christos, care s'a dat^u pentru noi, ca să ne răscumpere din toată nedreptatea și să ne curățescă spre a ne face un^u popor^u special^u consacrat^u și fierbinte în fapte bune.*

Fiul^u omulu^l trebuie să vie întru mărirea Tatălui^u s^eu, cu ingerii s^ei, și atunci va da fie-căruia d^upre faptele sale (Matei^u 15, 34—36). *Fie-care va primi de la Domnul^u răsplata binelui, ce a făcut^u* (Efes. 6. 8). *Va da fie-căruia d^upre faptele sale* (Roman^u 2, 6). *Trebuie ca toți să ne înfățișăm^u*

înaintea tribunalului lui Iisus Christos, ca fie-care să primească, ce se cuvine bunelor și răilor lucrări, ce a făcut, când a fost îmbrăcat în corp (2 Corint. 5, 10). *Nu știți că cei nedrepti nu vor moșteni împărăția lui D-zeu?* (Corint. 6, 9; Galat. 5, 19—20; Ebrei 12, 14).

În privința unirei intime dintre credință și fapte bune sf. Chrisostom dice: «*Vă rog să ne silim din toate puterile, să rămânem tari în credința adevărată și să ducem o viață virtuoasă; căci dacă cu credința nu unim viața demnă, ne supunem la mai aspră pedepsă. Insuși Iisus a confirmat acest adevăr prin Evanghelia sa, când a spus că mai mulți, care goniau demonii și profetisau, vor fi condamnați.*»

Toate parabolele evanghelice arată marea însemnătate ce a pus Mântuitorul pe faptele bune ale omului.

Să dicem mai mult: toate parabolele sale, ca parabolele cu fecișoarele, cu arborele neroditor, ceru ca noi să fim virtuosi.

Domnul rar vorbește despre dogme (căci e lesne să crești), dar despre viața virtuoasă tot-d'a-una; căci în această luptă e neîntreruptă, și prin urmare și munca. Și ce dică despre desprețul complet al virtuții? Chiar neglijența celor mai mici părți ne expune la cele mai mari nenorociri (Omilia asupra Ev. lui Matei).

Pentru acesta n'au dreptate eterodocșii, cari cred că numai credința e necesară pentru membrii bisericii iar nu și faptele bune. Dacă Apostolul Paul în unele părți ale învățătureri sale, coprinse în Epistole, se pare că pune puțin preț pe fapte, apoi prin această înțelege practicile ceremoniale ale legii, care în fața adevărului creștin nu aveau nici o valoare; de orice ele au încetat îndată după sacrificarea lui Iisus Christos pe cruce.

Despre religiune

Religiunea e legătura sfântă dintre D-zeu și om. De aceea sf. Scriptură dice: *«D-zeu a făcutu cu ei legătură vecinică și i-a învâțat judecățile sale.* (Sirah 17, 1—10). *D-zeu s'a arătat lui Abraam și i-a ȋsisu: Eu sunt a-totluputernic; mergi înaintea mea și fii perfectu. Voiu întări legătura mea cu tine și cu seminția ta după tine, în urma generațiunilor lor printr'o lege vecinică, ca să fii D-zeul tău, și alii urmașilor tăi după tine* (Facere 6—1—6 Sequentes). Iar Apostolul Paul dice: *«Christos a priimitu acum mai excelentu oficiu, că e mijlocitorul unei mai bune legături, care s'a aședat pe mai bune făgăduințe»* (Ebrei 7. 6).

De și toate ființele din universu stau în legătură cu D-zeu, prin faptul că D-zeu îngrijesce de toate; cu toate acestea legătura ființelor neraționate cu D-zeu, nu constituiesc o religiune; căci legătura nu e ce-va isvoritū din voință și cugetare, ci e o necesitate a existenței lor. Deci pentru ființele neraționale nu există religiune. Religiunea e proprie numai omului; căci numai el tinde la unirea sa cu D-zeu, sau numai el se depărtază de la D-zeu prin propria lui voință.

Scopul religiunii e unirea omului cu D-zeu, după cum dice Ev. Ión: *«Celū ce rămâne în dragoste, rămâne în D-zeu, și D-zeu întrînsulū* (I Ión 4—16) *iar scopul unirei omului cu D-zeu, este mărirea lui D-zeu și fericirea omului. Așa să lumineze lumina voastră înaintea ómenilor, ca vedându faptele vóstre cele bune să mărescă pe Tatăl vostru celū din ceruri, dice Iisus Cristos.* Iar Augustin dice: *«Nu suntem fericiți de câtū unindu-ne cu D-zeu* (De civitate Dei. liber X cap. 1).

Religiunea creștină

Am vădit că religiunea, în general, este legătura sfântă dintre D-zeu și om, pe care D-zeu a pus-o în om de la creațiune.

Religiunea creștină e reînnoirea legăturii dintre om și D-zeu; ea e readucerea omului la starea pierdută, prin greșala primului om. De aceea Apostolul Paul ține: *«Și unii și alții avem apropierea de Tatăl prin același Spirit»* (Efes. 2, 18). Insuși Iisus Christos ține: *«Eu sunt calea, adevărul și viața; nimeni nu vine la Tatăl decât prin mine* (Ión 14, 6). *Dupre cum Moise a înălțat în pustie șarpele de aramă, totu asemenea trebuie ca Fiul omului să fie înălțat; ca totu cel ce va crede în el să nu piară, ci să aibă viață vecinică»* (Ión 3, 14—15). *Dacă cineva nu se naște din apă și din spirit, nu poate intra întru împărăția Cerurilor* (Ión 3, 5). Apostolul Paul ține: *«Fiind îndreptați prin credință, să avem pace cu D-zeu prin Iisus Christos, Domnul nostru, care ne-a dat și intrarea prin credință în grația divină, în care noi stăm tari»* (Rom. 5, 1—2).

Basa religiunii creștine

Omule pentru neascultarea sa cădându. căderea a produs trebuința pentru restabilirea legăturii dintre D-zeu și om, prin răstignirea lui Iisus Christos. De n'am ști și n'am profesa dogma despre căderea omului, reînnoirea așezămîntului dintre D-zeu și om ar fi ce-va neînțeles. În cele precedente am vădit, că omule de și căduse în greșală; de și pierduse în cursul

vécurilor cunoscința despre adevăratul său Creator; dar chipul și asemănarea sa cu D-zeu nu o pierduse. Omul și-a păstrat libertatea (de și debilitată) și a avut deplină cunoscință și conștiință, că este vinovată înaintea lui D-zeu, și, în același timp, a avut și dorința sinceră de împăcare cu D-zeu. De aceea Iisus Christos dice: «*Pocăiți-vă, căci s'a apropiat împărăția cerurilor*» (Mat. 4, 14).

De s'ar înlătura dogma despre căderea omului, atunci s'ar lua înaltă semnificațiune a Creștinismului pentru restabilirea chipului lui D-zeu în om. După cum s'a spus în alt loc, D-zeu a știut din eternitate despre căderea omului, și pentru acesta răscumpărarea a fost hotărâtă a se face prin Fiul său unic, cum dice Sfânta Sscriptură: *Pe acesta (Iisus), fiind predat după sfatul celui determinat și după știința și după mai înainte știința lui D-zeu, luându-l prin mâinile celor fără de lege, răstignindu-l la omorât.* (Fapte, 2, 23). Iar Apostolul Paul dice: *Și ne-a ales înainte de creațiune prin dragostea ce a avut către noi, ca să fim sfinți și fără prihană înaintea ochilor săi, predestinându-ne prin a sa bună voință, spre a ne face fiu adoptivi, prin Iisus Christos.* (Efes, 1—45).

Îndeplinirea acestei opere de iubire a lui D-zeu a început din momentul căderii omului, și credința în Răscumpărătorul Christos s'a păstrat neîntreruptă în omenire, pînă când răscumpărarea s'a realizat.

Pentru păstrarea acestei credințe D-zeu a inspirat pre Profeți și pre Apostoli, spre a lucra pentru realizarea mântuirii omului. Nu numai atîta, ci însuși Fiul lui D-zeu s'a întrupat spre a ridica păcatul lumii, el fiind fără de păcat. *El fiind drept, a murit pe cruce ca om, pentru nedreptatea noastră. El prin sângele său a șters zapisul celui*

care era contra noastră, și prin decretale sale a desființat acestu zapisu punându-lă pe cruce. Și noi, inimiți ai lui D-zeu, ne-am împăcatu cu elu prin mórtea Fiuluu sãu. (Rom. 5, 10).

Dar pentru realizarea acestui lucru, Fiulu lui D-zeu a datu mijlocele necesare și a pusu condițiunile trebuincioase, pe care omulu este datoru să le împliněscă: I. Orice omu trebuie să recuněscă și să priiměscă revelațiunea divină și tóte adevěrurile credinței, speranței și dragosteii creștine. «Cela-ce va crede și se va boteza se va mântui; de nu va asculta, spune-lu bisericeii; și de nu va asculta nici de biserică, să-ți fie ca unu păgănu și vameșu». II. Totu Creștinulu să se facă părtașu alu Sfinteloru taine, și să participe la serviciile divine. «De nu se va nasce cine-va din apă și din Spiritu, etc». (Ión, 3, 5).

Totu Creștinulu trebuie să se supue administrațiunei Bisericeii: «Nu tot celu ce-mi dice Dómnne, Dómnne, va intra intru împărăția lui D-zeu, ci acela ce va face voia Tatălui meu, care este în ceruri. (Mat. 7, 21).

Acěsta e basa religiunei Chreștine, și acestea sunt condițiunile Rescumpărării; iar scopulu religiunei Creștine consistă în unirea omulu cu D-zeu pentru mărirea lui D-zeu și fericirea omulu.

Criteriile externe și interne despre veritatea religiunei Chreștine

Când am vorbitu despre fazele, prin care a trecutú promisiunea despre venirea lui Mesia. s'a arătatú că tóte profetiile vechiulu Testamentu s'au realizatú exactu și precisu în persóna lui Iisus Christos. Prin urmare, elu este adevěratulu Mesia; elu e Fiulu lui D-zeu. Ce este și mai multu: Insuși Iisus a afirmatú în modu

pozitivă, în diferite ocazii, că el este Mesia. Și în mod istoric se știe, că omenirea n'a înregistrat în sine un alt caracter omenesc mai sincer și mai verace decât Iisus Christos ca om. Deci, afirmațiunea sa este adevărul pur. Acesta constituie criteriul extern, cum că religia creștină e adevărată și de origina divină.

Pre lângă acestea, minunile săvârșite de Iisus Christos, — și a căror realitate — nu a putut fi contestată de contemporanii, ei au fost considerate numai ca făcute prin puterea Spiritului sfânt, au dovedit în mod peremptoriu caracterul divin al lui Iisus Christos și al religiei sale.

Dar afară de aceste criterii externe ale religiei creștine, sunt și *criteriile interne*.

Lumea trecând prin mai multe faze, în viața ei morală, și fiind într-o adevărată stare de neastăpărare pentru restaurarea timpului său epoci de aur, simțea o nespăsată trebuință pentru îndeplinirea cerințelor morale și pentru îndeplinirea liniștii conștiinței ei, care era atât de turburată prin tot felul de învățături și religii, care rămăneau neîndestulătoare pentru omenire. Tocmai în acest timp de așa neliniște a venit Împăratul de pace, așteptat și s'a născut tocmai în locul prețuit de profeți.

Deci religia creștină nu stă în contradicție nici cu profețiile, nici cu împrejurările timpului.

Învățăturile religiei creștine sunt de așa natură, că nici nu se contradic în sine, nici nu sunt în contradicție cu judecata sănătoasă; ei sunt conforme cu natura și cu demnitatea omului, cu sfințenia lui Dumnezeu și nu contradic adevărurile evidente.

Mulți oameni din diferite timpuri au voit să găsească Creștinismul în contradicție și să-l descrediteze; dar silințele lor au rămas fără rezultat; Creștinismul

totu-dé-una a triumfată și adversarii săi totu-dé-unu
au rămasu învinși.

Religiunea creștină s'a lățitu prin cuvintul blândeței
și alu convingerei, iar nu prin forță, ca *Islamismul*, și
cu toate acestea s'a lățitu în modu uimitoru și spre
rușinea adversariloru. Predicatorii creștini, aleși de Iisus
Christos, erau ómeni simpli și săraci; cu toate astea au
biruitu lumea. Acesta e unu adevêru mare și evidentu,
și pôte încredința pe ori-cine despre origina divină a
religiunei creștine, duple cum a mărturisitu însuși fa-
riseulu *Gamaliel* dicêndu: «*Dacă (ceea ce spunu*
Apostoliu) va fi de la Dumnezeu, nu vomu putê
să ne împotrivim; iar dacă va fi de la ómeni, va
peri de sine.

În religiunea creștină, creștinii mărturisescă că Ddeu
e ființă desăvêșită, că este unul în esență și adorat
în 3 persóne: Tatăl, Fiul și sfintul Duh. Învățatura
religiunei creștine, învață pe omu, că Dumnezeu a creat
lumea din nimic și o guvernează ca Domnu al uni-
versulu și alu tuturor creaturilor.

Dumnezeu în creștinismu e părintele tuturor și pe
toți îi iubescă ca pe fi; iar ómenii sunt creaturi duple
chipul și asemnarea lui Dumnezeu, adică înzestrați cu
puteri sufletesci superióre tuturor creaturilor, pe care
omul le stăpînescă. Religiunea creștină ne învață că
însuși Fiul lui Dumnezeu a venit în lume și a ridicat
némul omenescă la demnitatea de fi al lui Dum-
nezeu; de óre-ce omul căduse și se afla sub greutatea
greșalei lui Adam.

În fine, religiunea creștină ne învață să viețuim
ca frați și prin mijlocul tainelor, însușindu-ne toate
meritele lui Iisus Christos să ajungem la unitatea cre-
dinței spre a fi o turmă și unu păstoru.

Religiunea creștină ne învață să iubim pe Dumnezeu
din totă inima și din totu sufletul, iar pe aprópele

ca pe noi înșine; ne învață ca să ne închinămă lui Dumnezeu în spirit și în adevăr; căci spiritul e Dumnezeu, ăce Iisus Christos. În privința greșalelor ce face omul, creștinismul ne învață ca să ne corigem, făcându penitență, ca să rămănemă fii ai Celui pre înalt; căci sfintul este Dumnezeu și noi fii săi trebuie să imitămă sfințenia lui. Să lepădămă deprinderile rele și să viețuimă duple omul celă nouă creștinesc, care e zidit în dreptate și în sfințenia adevărului.

Tote aceste adevăruri măreț și admirabil le exprimă religiunea creștină prin cultul public, la care ia parte toți creștinii, ca frați și fii ai aceluiași părinte.

În creștinism, nimic nu se propune ca îndelnic, ci determinat și cert. Acesta produce liniște în sufletele creștinilor. Doctrina creștină nu menăjează patimile omenesci, cu scop de a atrage pe omeni.

Aceste caractere nu le are nici una din religiunile anterioare și posterioare creștinismului. Limpede, sinceritatea, simplitatea și înălțimea religiunii creștine dovedesc că origina ei e divină și Iisus Christos e fiul lui Dumnezeu, desăvârșit cunoscător al naturei omenesci și al tuturor trebuințelor celor mai imperioase pentru viața și destinațiunea omului.

Veracitatea Religiunii creștine

Dacă profețiile despre Mesia s'au realizat deplin și exact în persoana lui Iisus Christos și dacă însuși Domnul a afirmat că el e Mesia și că la el se raporta cele coprinse în lege, în psalmi și în prooroci.

Dacă Iisus Christos, prin parabola despre lucrătorii de vie, cari au omorât pe Fiul Stăpînului și prin răspunsul ce a dat Arhiereului la judecată a stabilit că el e fiul lui Dumnezeu.

Dacă Iisus Christos a profetisat despre mórtea și învierea sa ca om și toate acestea s'aú realizatú. Dacă Apostolii aú priinitú mai bine sã fie jupuiți de vii, sã fie torturați îngrozitorú și sã fie uciși fără cruțare de câtú sã nu împlinescã poruncile Domnului. Dacă istoria omenirii n'a pututú înregistra unú altú caracterú de omú, mai sincerú și mai verace ca Iisus Christos, și dacã învățatura lui Iisus Christos este cea mai potrivită cu natura și cerințele vieții omenesci, este evidentú cã religiunea întemeiată de Elú este singura verace, singurã care ne-a descoperitú și ne-a datú numai adevérulú curatú.

Aceea ce este imperfectú în sine, aceea ce însuși are trebuință de o neprecurmată perfecționare. nu pôte sã ne dea adevérulú absolutú. Religiunea creștină e perfectă, și nu are trebuință de o treptată perfecționare. Prin urmare ea ne-a datú învățatura adevărată; cãci Religiunea creștină ne-a datú învățatură perfectă despre natura și atributele lui Dumnezeu, despre modulú, cum trebuie sã ne închinămú lui în spiritú și în adevérú; ne-a datú învățăturile cele mai trebuincioase despre raportulú cu ómenii. ca frați și fiú ai lui Dumnezeu; a ridicatú demnitatea omului, distrugândú lanțurile robiei și ale degradării femeiei. Prin urmare toate adevérurile absolute, necesare ale credinței și ale moralei creștine, sunt certe și nimic nu le pôte covârși. în cât omulú nu mai are nici o trebuință religioasă de satisfăcutú, și i se cere numai ca împlinindú învățăturile creștinesci, sã lucreze cele ce atinã de puterile sale pentru cultura și dezvoltarea timporală ca cetățenú și ca membru al marelui societății a némului omenescú. Și dacã aceste trebuințe religioase sunt satisfăcute în chipulú cel mai potrivitú cu natura omenescă și cu demnitatea omului, acésta însemnăzã, cã religiunea creștină e perfectă, și, ca fondú nu are trebuință de perfecționare, ci numai

în forma externă p^ote face progres^u. Decⁱ religiunea creștină e verace și nu ne dă de cât adevăruri pure și sfinte.

Religiunea Mosaică a fost^u preparațiunea către creștinism^u, și când Iisus a venit^u și s'a dat^u pe sine jertfă pentru lume, ea a încetat^u fiind provisorie. Religiiile păgânismului, fiind instituțiuni abominabile, au fost^u cu totul departe de a înălța pe om^u, de a-i da adevărata lui val^ore. Divinitățile păgânismului erau patimile personificate și divinisate, și nu puteau să dea om^{en}ilor^u adevărul^u; căci din pasiune nu p^ote să ăsa adevărul^u. Numai religiunea creștină este plenitudinea grației divine pentru mântuirea omului; numai ea e adusă de Fiul^u lui Dumnezeu, care e nemincinos^u și veridic^u.

De aceea Evangelistul^u I^on dⁱce: «*Din plenitudinea lui Iisus noi toți am luat^u..... căci legea prin Moise s'a dat^u, iar darul^u și adevărul^u prin Iisus s'a făcut^u* (I^on 1, 16).

Apostolul^u Paul dⁱce: «*Altă temelie nimeni nu p^ote pune, afară de aceea care e pusă, care e Iisus Christos* (I Corint 3, 11).

Spiritul^u lui D-de^u a luminat^u desăvârșit^u pe Apostoli ca să înțelegă adevărul^u creștin^u și nu s'au dat^u în lături de al^u predica chiar cu sacrificiul^u vieții. De aceea Apostolul^u Paul dⁱce: «*Măcar și noi, sa^u inger^u din Cer^u de va predica altă evang^{el}ie de cât^u aceea ce noi v'am^u predicat^u, blestemat^u să fie.* (Galot. 1, 8). *Iisus Christos erⁱ și a^u și același în véc^u.* (Ebrei 13—20). (Intru nimeni altul^u nu e mântuire, pentru că nici un^u nume altul^u sub Cer^u, nu e dat^u om^{en}ilor^u, intru care ne mântuim^u. (Fapt. 4—12).

Despre Biserică

Biserica este societatea religioasă morală a tuturor oamenilor care cred în Iisus Christos, care țin înveșăturile sale, așteptându realizarea împărăției lui Dumnezeu pe pământ și în tot cursul vieții silindu-se a se face părtașii acestei împărății.

Din această definițiune rezultă că membri ai bisericii sunt toți câi cred în Iisus Christos, fie ei de ori-ce națiune și sex; fie că ei au trăit înainte sau după venirea lui Iisus Christos. Intemeietorul Bisericii e Iisus Christos, care s'a înjosit, a luat natură omenescă, și a venit între oameni, ca să aducă înveșătura Evangheliei și să săvârșască mântuirea omului.

Apostolul Paul dice: *«Altă temelie nimeni nu poate pune afară de acela, care este Iisus Christos. (I, Corint 1, 11). Pe această piatră (adică pe mărturisirea lui Petru) voi zidi Biserica mea și porțile Iadului nu o vor sfărâma. (Mat. 16—18).*

Eă sunt păstorul cel bun; cunosc oile mele și oile mele mă cunosc. Am și alte oi, care nu sunt din staulul acesta, trebuie ca și pe acelea să le aduc; ele vor asculta glasul meu și va fi o turmă și un păstor (Ión 10, 14—16).

Primele fundamente ale Bisericii le-a pus însuși Iisus Christos, alegându 12 Apostoli și formându o societate al cărei cap era el.

Constituind Biserica Iisus a instituit și tainele pentru sfințirea membrilor ei: a instituit euharestia (Math. 26—v, 26—28), penitența (Math. 18, 19, Ión 20, 23), a instituit Ierarhia (Ión 20, 23, Efes 4, 11.) Botezul (Mat. 18, 19; Ión c. 2, v. 3; c. 4, v. 1, Marcu c. 16 v. 15); ast-fel dară Iisus din timpul său constituise

Biserica cu totă organizațiunea și cu toate mijlocele pentru a ajunge la scopul ei.

Capul Bisericii este Iisus Christos

Iisus Christos după ce a constituit Biserica și ierarhia ei și după ce a instituit tainele, ca mijloce de sfințire ale vieții creștine, n'a lăsat Biserica singură, ci în mod nevădit o guvernează fiind capul ei. Acesta se vede chiar din cuvintele sale: *«Iată eu sunt cu voi pînă la sfîrșitul vîecului»*. (Mat. 28, 20). *Acela care vă ascultă pe voi pe mine mă ascultă și cine vă desprețuește pe voi, pe mine mă desprețuește* (Luca 10, 16). Apostolul Paul în epistolele sale, în mod direct și fără ocolire numește pe Iisus capul Bisericii: *«Elu este Capul corpului Bisericii»*. (Colos 1, 18); *Bărbatul este capul femeii, precum Iisus Christos este capul Bisericii, al cărei mîntuitoru este*. (Efes 1, 22, 23, 4, 11—16; Rom 12, 4—5; Colos 2, 19, I Corint. 10, 17; 12, 12).

În biserică fie-care membru este ținut în armonie cu celelalte membre prin singurul și adevăratul cap, care este Iisus Christos, dice sf. Vasile; iar sf. Grigorie Teologul dice: *«Nu este de cît unu singur Christos, nu este de cît unu singur cap al Bisericii»*. (Oratio tricesima).

Notele Bisericii Ortodoxe

Biserica este una. Capul bisericii fiind unul, corpul nu pöte fi de cît totu unul. De aceea Iisus Christos dice, că trebuie să fie o turmă și un păstor. În parabolele sale adesea represintă unitatea Bisericii sub diferite forme.

Unitatea Bisericeii se vede și în organizațiunea exterioară, căci este împărțită în păstori și turmă: păstorii spre a învăța și conduce, iar turma spre a se conduce în calea mântuirii. Păstorii predică credința, speranța și caritatea; iar turma trebuie să urmeze și să împlinescă învățăturile lor. Din acesta decurge neapărat unitatea bisericeii; toți membrii și fiii bisericeii constituind un singur corp și un spirit. (Efes 4. 4). Nu mai puțin se vede unitatea bisericeii și din următoarele dise ale Apostolului Paul: *Acela a dat pe unii Apostoli pe alții profeți, pe alți evangeliști, iar pe alți păstori și învățători spre desăvârșirea sfinților spre lucrul slujbei, spre edificarea corpului lui Iisus Christos* pînă când vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu. Precum trupul e unul și are multe membre și toate membrele unui corp, *fiind multe sunt un corp, așa și Christos, căci prin un spirit noi toți ne-am botezat într'un corp, ori Iudei ori Elini, ori robii, ori liberi și toți ne-am adăpat într'un spirit*; căci și corpul nu este un membru ci multe, sunt membrele, dar un singur corp. (I. Corint. 12, 12—14 20). Siliți-vă a păzi unitatea Spiritului întru legătură pămăntă, un spirit precum și sunteți chemați într'o speranță a chemării voastre, un Domn, o credință, un botez; un Dumnezeu și tată al tuturor, care e peste toate și prin toate și în voi toți. (Efes 4, 3—6).

Biserica este sfântă. Când recităm art. 9 al simbolului credinței dicem: «și într'una sfântă..... Biserică» din care vedem că biserica ortodoxă, are ca însușire *acesta. este sfântă*. Iisus, Intemeietorul și capul Bisericeii, fiind sfânt și mai presus de toți sfinții este izvorul sfințeniei. și el fiind cap al Bisericeii sale, a instituit-o sfântă, ca să sfințească pe membrii ei prin învățătura sa morală, prin dogme, prin tainele ce a

instituită și prin toate mijlocele ce i-a oferit spre acestu scop: *Fiiți sfinți precum și eu Domnul D-zeul vostre sfântă sint*. Prin urmare Biserica fiind sfântă are drept scop de a sfinți pe membrii ei. Cu toate acestea membrii bisericei ortodoxe, nu se poate dice și afirma, că nu comit greșeli. Pentru acesta nu putem dice iarăși că membrii bisericei căduți în mari greșeli nu sunt membrii ai bisericei; *căci Evanghelistul Ión dice: «dacă am dice că păcatu nu avem, ne-am înșala și adevărul n'ar fi în noi.* (I Ión, 1—8). Acela a dat, pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, iar pe alții păstori și învățători, pînă când vom ajunge la *desăvîrșirea sfinților* spre împlinirea slujbei, spre edificarea corpului lui Iisus Christos.

Asemenea dice Apostolul Paul: cum Christos a iubit Biserica și pe sine s'a dat pentru dinsa, ca să o sfințească, curățind-o cu spălare de apă prin cuvînt, ca să o puie pe va înainte-și biserică mărită. neavîndu pată sau sbîrcitură, sau alt-ceva de acestu fel, ci ca să fie sfîntă și fără prihană. (Efes. 5, 25, 28).

Pe lingă acestea biserica învață pe omeni cuvîntul sfînt al lui D-zeu și săvîrșesce tainele pentru sfințirea vieții omului și a actelor sale, făcîndu pe omu templu al darurilor Duhului Sfînt, cum dice Apostolul: «Aă nu socotiți că sunteți biserica Duhului Sfînt». (I Corint, 6, 19)?

Cirile din Alexandria dice: «*Elă, numesce Biserica orașul sfînt, căci s'a sfințit nu prin serviciul duple lege, pentru că legea nu conduce pe nimeni la o perfectă dreptate* (Ebrei, 7, 19), ci devenind conformă cu Christos și participîndu cu natura sa divină prin împărtășirea Spiritului sfînt, cu care suntem însemnați, ca cu unu sigiliu pentru ziua rescumpărării (Efes, 4, 30), fiind curățită de totă nedreptatea, și fiind liberată de totă necurătenia (asupra lui Isaia, cap. 52, v. 1).

Din cauza acestor însușiri, diferiții scriitori numesc biserica casa lui D-zeu, mirăsa și coróna lui Christos, deplinătatea darului lui D-zeu.

Biserica e universală, (sobornicescă, catolică). Biserica creștină ortodoxă se numește și universală sau catolică.

1) Pentru că ea priimesce în sinul său ca membri pe toți oamenii din toate părțile. Fie oameni cât de depărtați în lume, fie printre popoarele inculte și prin insulele Oceaniei și Americii, dar ținându doctrina creștină ortodoxă sunt și rămân fil ai Bisericii; pentru că Iisus a rupt zidul de deosebire între naționalități, dicându: *Predicați evanghelia la totă zidirea*.

Prin urmare principiul, care face ca biserica să fie universală, stă într'acosta, că ea nu este numai pentru un popor, ci pentru totă omenirea; nu numai pentru un timp, ci pentru totu-de-una; căci numai religiunea creștină ortodoxă e singură adevărată și descoperită de însuși Fiul lui D-zeu. Deci și biserica întemeiată de Dinsul este pentru totu-de-una ca operă a lui D-zeu. Celelalte religii sunt lucru al oamenilor și nu coprind în ele adevărul absolut, etern și neschimbat; ele nu predică adevărata învățătură a lui D-zeu, ci a oamenilor, cari au înființat acele religii.

II) Biserica se numește universală pentru că ea, fiind opera lui D-zeu, coprinde în sine toate adevărurile necesare, atât pentru credință cât și pentru viața morală a tuturor membrilor, și nu are necesitate de a împrumuta de nicăieri nimic din ceea ce e necesar mântuirii oamenilor.

Biserica se numește Apostolică. Iisus dicându Apostolilor să predice evanghelia la totă făptura. (negreșit făptura inteligentă a omenirii), prin acesta a dat Apostolilor autoritatea de a funda Biserici în

tote părțile, pe unde predicaă. Organisațiunea acestoră bisericii e opera Apostolilor; constituirea ierarhiei, continuată pînă la noi și pentru totu-dé-una, este lucru alu Apostolilor. Acestea tote daă bisericii dreptul de a sta pe bazele stabilite și de Apostoli, și pentru acestu motivu ea se numesce și Apostolică saă Apostolăscă.

Afară de acesta, Apostoli sfințiți de însuși Domnulă aă priimită puterea de a sfinți saă hirotonisi, Episcopi, presbiteri și diaconi, și aceștia aă hirotonisită pe urmașii loră pînă în zilele năstre. Iisus a disă Apostolilor: «*Datu-mi-s'a totă puterea în ceru și pre pămîntu. Dreptă aceea, mergëndu, învęțați tote nęmurile*», etc., învęțându-i să păzescă tote cāte am poruncitū voue, și iatā eū sunt cu voi pînă la sfirșitulū vēcurilorū. (Mat.). *Dupre cum Tatălū m'a trimisū, așa și eū vē trimitū pre voi.* (Iar către Petru dīce: «*Tu ești Petru și pe acēstă piētră voiū zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor sfărīma. Tīe-ți daă chieile împērăției cerului. Totū ce vēi lega pre pămîntū, va fi legatū și în cerū, și ce vēi deslega* etc. (Mat. 16, 19). Din aceste dīse ale lui Iisus Christos ori-cine pōte înțelege, cā biserica, de și e întemeiată de Iisus Christos și elū e capulū ei; cu tote acestea, este și Apostolică, adicā întemeiată pe învęțaturile Apostolice.

Dintre Părinții bisericii, Clemente Romanulū dīce: «D-deū a trimisū pe Iisus și Iisus pe Apostoli. Acești miniștrii credincioși, priimindū porunca din gura Dumnedeescului lorū învățatorū, s'aū dusū pretutindenī să anunțe și să propoveduiescă apropierea împērăției lui Dumnedeū.

Predicāndū ei ast-telū prin țări și orașe și constituindū bisertei saă comunități creștine, aū alesū pe cei d'întāiū ai Bisericilorū. După ce i-aū încercatū prin

luminile Sfântului Duh, de care ei erau plini, i-au stabilit Episcopi, presbiteri și diaconi peste toți aceia, cari trebuiau să creadă în cuvântul Evangheliei. Și au poruncit ca după moartea lor, alți bărbați încercați (probați) să urmeze în oficiul lor.

Și așa toți părinții bisericei, mărturisesc despre temelie apostolică a bisericei; din care cauză, Apostolicitatea Bisericei este pusă și recunoscută chiar în Simbolul Credinței.

Biserica ortodoxă este infailibilă. Religionea și biserica creștină ortodoxă, fiind instituite de însuși Fiul lui Dumnezeu; pe de altă parte, biserica stând tot-de-una pe piatra fundamentală pusă de Domnul, Capul nevădit al ei, ne-abătându-se nici-o dată de la învățătura sfintei Scripturi, nici o dată nu poate fi supusă greșelii. Persoanele sau membrii bisericei, ca indivizi pot greși, dar biserica, careia nu i se poate pune altă temelie de cât cea pusă de Iisus Christos, nici o dată nu greșesc: ea nu se poate înșala, nici nu poate înșala pe nimeni. (Epistola Patriarhilor, art. 2, 12). Intalibilitatea bisericei residă în reprezentațiunea sa ecumenică.

Despre Mistere ca mijlăce de comunicare a Grației Divine

Misterele sau tainele sunt lucrări sfinte, care, săvârșite fiind sub forme vizibile, împărtășesc sufletelor credincioșilor, grația sau darul cel nevădit al lui Dumnezeu (Conf. ortod. R. 99). Prin urmare misterele nu sunt numai semne, ci sunt organe sau instrumente, prin care lucrează grația divină asupra acelor, cari se apropie de ele. (Epis. Patri. art. 15).

Însușirile pe care Biserica ortodoxă le socotesce

esențiale pentru mistere sunt: 1) că ele sunt instituite de însuși D-zeu; 2) că sunt ceremonii vizibile; și ală 3-lea, că prin ele ni se comunică grația sa și darurile cele nevădute ale lui D-zeu.

Misterele sunt 7 și anume: *Botezul, ungerea cu sf. Mir, Eucharistia, penitența, preoția sa și hirotonia, nunta și maslul*. În practica vieții creștine de la început s'au săvârșit în sinul Bisericii Ortodoxe toate aceste taine; dar nefiind necesitate, nici o dată nu s'a accentuat numărul de 7 și nu s'a făcut nici o enumerare cum facem astăzi.

Însă după aparițiunea protestantismului și în vederea tendințelor de înlăturare a ideilor luterane, și, în special, avându-se în vedere că protestantismul nu mai ținea de cât *Botezul și cina*, ca taine, Biserica ortodoxă a fost silită să preîntâmpine lăfșirea erorilor printre ortodocși și a trebuit să ia o deciziune formală și sinodală în privința tuturor dogmelor ortodoxiei, enumerând aproape toate dogmele, cari constituiesc substanța ortodoxiei și conștinându-le într-o carte simbolică, numită Conf. ortodoxă, a bisericii ortodoxe de Răsărit (la anul 1642 Sinodul Iași).

Pentru săvârșirea oricărui mister este necesar întâi materia potrivită cu natura tainei, cum este apa la *Botez*, pâinea și vinul la *Eucharistie*, unt de lemn și alte substanțe, preot canonic, chemarea darului Duhului sfânt și ore-care cuvinte ce pronunță săvârșitorul tainei.

Sectele protestante se deosebesc de biserica ortodoxă în privința misterele: I Protestanții în materia necesară fie-cărui mister nu ved de cât nise semne ale promisiunii divine, pentru escitarea credinței și iertarea păcatelor.

Calvin și Zvingli socotesc că substanțele sunt semne ale grației divine, prin care cel ales e asi-

gurată de credința sa și de promisiunile divine, ce a priimită. *Socinienii* în mistere văd numai nisce forme externe, care deosebesc pe creștinii de cei ce profesază altă religiune. *Anabapțiștii* consideră tainele ca semne alegorice ale vieții spirituale. Cvackeri, lepădă orî-ce formă externă a mistereleor și nu văd în ele de cîtă acte spirituale interne ale lîmei cerescă.

În generală vorbindă, tôte sectele protestante nu recunosc și nu admită adevărata formă și adevăratulă fondă; nu admită că ele comunică grația divină și nu recunoscă că prin taine se renaște și se sfințește omulă.

Protestantismulă, sub tôte numirile și subdivisiunile sale, nu s'a mărginită numai a nu admite adevărata esență a tainelor și eficacitatea loră, căci pe lîngă diferitele loră opinii, în scurtă menționată mai susă, ei nu recunoscă tôte misterele ca taine, ci, după cum s'a dis mai susă, numai botezulă și euharistia, însă și acestea după ale loră greșite socotințe.

Săvîrșirea tainelor protestanților nu o condiționează cu existența preotului său archiereului, căci la ei pôte orî-ce laică a săvîrși taina.

În vechime Donatiștii, mai pe urmă Albigenii (sec. XII), vicleșiții (sec. XIV) socotău că ună misteră numai atunci e valabilă, când e săvîrșită de o persoană piôsă; altfelă taina săvîrșită chiar de ună preotă canonică, n'are nici o valoare. Reformații și Luteranii socotescă că eficacitatea unei taine atîrnă de credința și dispozițiunea persoanelor ce priimescă taina. Așa că o persoană dacă nu asistă la ună misteră și n'are credință taina nu însemnăză nimic (Conf. Ausburgica art. 13).

Misterele sunt șapte

Biserica ortodoxă are 7 mistere, și nu are nici mai multe, nici mai puține. Protestanții nu admită de cîtă

numai 2 duple cum s'a ȑisă mai susă. Protestantă neadmițându ca normă de credință și învățătură de călă numai sfinta Scriptură, pretextăză că nu tôte misterele bisericei ortodoxe sunt coprinse în modă expresă în sfinta Scriptură, și de aceea admită numai botezulă și cina, creșându că numai acestea sunt coprinse în modă expresă în sfinta Scriptură. Dar în sfinta Scriptură nu se spune, dacă sunt 7 mistere, saă dacă sunt 2, 3 saă numai 1. Cu tôte acestea biserica ortodoxă e păstrătoare adevărulu creștină ; la ea trebuie să ne adresămă pentru cunoșcerea adevărulu ; căci ei s'a încredințată adevărulu și depositulu sfintă.

Tradițiunea constantă a bisericei, coprină în învățăturile Părințiloră, ne încredințăză că sunt 7 mistere.

Practica constantă a bisericei din timpurile primitive și pînă aȑlă, e proba cea mai evidentă pentru No. de 7 ală mistereloră. Nu numai atâtă, ci și altă dovadă avemă pentru numărulu mistereloră. Se șcie, că nu numai biserica catolică occidentală ține numărulu 7, dar și diferitele secte orientale ca : Nestorienă, Monofisită păstrăză pînă astăȑlă numărulu de 7 mistere. Aceste secte sunt eșite din sinulu bisericei ortodoxe de pe la începutulu secolulu al V-a, și nu se pôte sustine că în decursulu timpulu, ele ar fi împrumutată de la ortodocșă numărulu de 7 ; căci ochiă răi, cu cari aceste secte priviaă biserica mună, de la care s'aă depărtată, nu le-ar fi lăsată să considere și să iea ca bună ceea ce n'ar fi avută pînă la despărțirea loră.

Dacă Sinodulu din Iași (1642) a determinată în conf. lui Petru Movilă, numărulu de 7, acăsta nu însemnăză că ele pînă aci n'ar fi fost tôte în practica ortodoxiei ; ci însemnăză numai atâtă : în acestă timpă începându protestantismulu să-și propage credințele sale și să sustină că sunt numai 2 mistere, Sinodulu din Iași a fost ținută, pentru lămurirea tuturoră

creștinilor ortodocși, ca să enumere tainele, spre a nu fi nimeni indus în eror, de către misionarii protestanți.

Dacă pînă aci nu s'ar fi știut, că misterele sunt în număr de 7, pentru ce ele se găsesc în biserica Romei, care s'a despărțit de biserica mamă din din secolul al XI-lea ?

În sfînta Scriptură dacă nu se găsește spusă anume despre fie-care mister și nu li se dă anume această numire, motivul este ca evanghelia și epistolele apostolilor, nu sunt un curs sistematic, care să fie întocmit ca un manual, în care se propune știința în școală, ci noul Testament este suma tuturor principiilor creștine, pe care ori-ce membru al bisericii trebuie să le înțeleagă în adevăratul lor spirit, și să aplice la locul convenit fiecare principiu. În acest înțeles toate tainele, în substanța lor, sunt enunțate în sfînta Scriptură și la locul respectiv se vor vedea principiile evanghelice, pe care se bazează fiecare mister ortodox, fără nici o sfortare de înțeles a locului ce se va cita.

Dacă ni s'ar cere să spunem pentru ce sunt 7 mistere, acesta n'am pute-o ști din vre-un cuvînt al Mîntuitorului; ci am putea dice numai, că așa a voit Întemeietorul bisericii, și că aceste 7 mistere corespund cu numărul celor 7 daruri ale Duhului Sfînt, etc.

Despre Botez

Botezul este întăiul mister al bisericii ortodoxe, pentru că nimeni nu pôte fi membru și fiu al bisericii, de nu va primi botezul. Decî botezul e nu numai ușa de intrare în biserică, ci e condițiunea neapărată și dobîndirea posibilității de a primi pe celelalte mistere. Acesta e motivul, pentru care biserica nu prii-

mesce căsătoriile între fiil ei cu ómenil ce nu sunt creștinî.

Botezû înseamnă afundarea în apă; afundarea în apă se face, pentru spălare. Din scopul afundărei rezultă însemnarea dogmatică a tainei. De aceea botezulă ca misterû îlă putemă defini astfelû: Botezulă este spălarea omului de păcatû strămoșescû și de ori-ce păcatû făcutû innainte de botezû.

Botezulă se săvêrșesce prin afundarea în apă de 3 orî în numele Tatălui, al Fiului și alû sfîntului Duhû. Prin acéstă lucrare vêdută, se comunică sufletului celui botezatû darulă celû nevêdută alû lui Dumneđeû, adică nascerea din noû, pentru mântuire saû fericire: *Celû ce nu se va nasce din apă și din spiritû, nu va intra întrû împêrăția lui Dumneđeû.* (Ión, 3, 5).

Forma vêdută a botezului fiind afundarea, și prin urmare spălarea materială cu scopû de renaștere spirituală, botezulă la Părinții bisericei pórta diferite numiri, corespundetóre atătû cu forma vizibilă câtû și cu înțelesulă dogmaticû. Astfelû: *Iustin filosofulă* numesce botezulă baie; *Augustin* îlă numesce *isvorû sfîntû*, *Barnaba*, îlă numesce *apă*, *Justin* îlă numesce *lumină saû lumînare, renaștere*, *Grigorie din Nisis*, îlă numesce *sfîntire*, *Epifaniû* pecetia lui *Christos*; în fine, *Efrem Sirul* îlă numesce *sigiliulă chreștinismului*. În *Constituțiunile apostolice* se numesce *baiea vieței*, iar *Ciprian* îlă numesce, *apa vieței eterne*.

Botezulă a fostû instituitû de Iisus Christos, după ce a săvêrșitû tótă opera pentru mântuirea lumei, adică după restignire și înviere, când ȃice: «*Datu-mi-s'a tótă puterea în cerû și pe pămîntû; dreptû aceea mergêndû, învêțați tôte némurile, botezându-le în numele Tatălui și alû Fiului și alû sf. Duhû, învêțându-i să păzescă tôte câte am poruncitû vouê, și iată eû cu voi sunt pînă la sfêrșitulă vécului*

(Mat. 28, 19—20). *Celū ce va crede și se va boteza se va mântui; iar celū ce nu va crede se va osândi.* (Epist. Patriar. Art. 15).

Din acestea se vede că botezulū e instituitū de însuși Iisus Christos.

Din cuvintele Mântuitorului despre botezarea tuturorū nēmurilorū. se vede că botezulū, nu avea și nu are caracterū exclusiv, adică nu este numai pentru Iudei, ci elū este pentru tōte nēmurile.

Pe lingă acestea se vede și scopulū botezului, adică elū este instituitū pentru dobîndirea mântuirii saū a fericirii omului. Botezulū lui Ión era numai ca pregătire; căci elū dicea că botéză cu apă, și că după elū vine altulū, care să boteze cu focū și cu Duhulū sfîntū,

Când Petru a ținutū unū discursū în ziua cîncîdecimei. poporulū l-a întreatū: ce să facemū? Iar elū le-a spusū: *pocățiți-vă și fie-care să se boteze în numele lui Iisus Christos pentru iertarea păcatelorū și veți primi darulū sf. Duhū* (Fapt. Apost. 2, 28). În chipulū acesta s'au botezatū 3000 ómenī în ziua cîncî decimīe. Mai pe urmă Petru a botezatū pe Corneliū, celū dintăiū dintre păgânī, cu tótă casa sa. Paul a botezatū pe Siđia și pe Crispu; Filip a botezatū pe servitorulū Reginei Candaciea din Etiopia. Și ast-felū botezulū, duple cum a fostū săvērșitū de Apostoli, așa s'a transmisū pînă la noi. Cele ce am đisū pînă aci despre botezū. se vėdū lămuritū și la Părințiī bisericesci, la Tertulian. în cartea sa de Baptismo (Cap. 10, 11 și 13), la Basiliu Celū Mare în «Omilia despre botezū», unde đice: *Ión predica botezulū pocăinței și tótă Iudeea alerga la elū; Domnulū predica botezulū adopțiunei; și cine dintre aceia, care au pusū în elū speranța, va refusa de a se supune? Sf. Ión Chrisostomū đice: Veți întreba, pentru ce Domnulū nu boteza elū însuși?*

Înainte Ión dicea: Acela vë va boteza cu sfântul Duh și cu foc. (Math. 3, 11—18); dar el nu dedese încă spiritul sfânt și pentru acesta nu boteza.

Partea vizibilă a botezului

Partea vizibilă a botezului este afundarea celui ce se botează, și anume afundarea de 3 ori în numele sfintei Treimi. Aci distingem 3 lucruri: Apa ca materie necesară pentru săvârșirea actului său a tainei prin întreita afundare și forma sa cuvintele ce pronunță săvârșitorul tainei.

Biserica Ortodoxă, la Sinodul din Iași, a determinat practica necesară, care se observă cu strictețe din timpurile primitive, ca apa să fie curată, cum a fost și apa Iordanului, în care s'a botezat însuși Domnul și pe care el a sfințit-o pentru acest scop.

Sfântul Ciril al Ierusalimului dice: După cum omul e format din suflet și corp, totu ast-telu și curățirea este îndoită: nematerială pentru suflet și materială pentru corp. Apa curățește corpul, iar Spiritul sfânt pecetluesce sufletul, ca să putem merge la D-deu, cu inima și cu sufletul spălate în apă curată. (Catehesa III, No. 2).

Sf. Vasilie dice: Botezul propunându-și un îndoit scop: adică să distrugă corpul păcatului, ca el să nu mai poarte fructele morții și să facă să trăească prin spirit, ca să producă roadele sănătății. Apa însemnează morrea, priimind corpul ca în mormint; iar spiritul comunică puterea vie reînviind sufletele noastre, și făcându-le să treacă din paliditatea mortală a păcatului la viața primitivă. (Despre Spiritul sf. 15).

În fine, sf. Ión Damaschin dice: Domnul ne-a poruncit a ne renaște prin apă, și prin Spirit, sub infu-

siunea Spiritului sfânt în apă, după rugăciunea de chemare; pentru că omul e format din 2 părți: suflet și corp. Domnul ne-a curățit prin apă și prin spirit. Prin spirit pentru a renoi în noi chipul și asemănarea cu Dumnezeu; prin apă pentru a curăți corpul de păcatul prin grația spiritului și a-l libera de peire. Apa aici e chipul morții, iar spiritul arvuna vieții.

Din cele de mai sus se poate vedea și înțelege de oricine, că nu e permis să se întrebuiască la botez, alt lichid decât apa. Dacă Luteranii, în casă de lipsă, admit și alt lichid, prin această sunt în contradicție cu practica primitivă a bisericii și cu spiritul curat al doctrinei Evanghelice.

Săvârșirea acestor taine nu se face decât prin afundarea de trei ori în apă. În numele sf. Treimi, simbolisând nascerea, mărta și învierea D-ului (Ciril al Ierusalimului *μυσταγωγία* institutio mystagogica).

Din această cauză Biserica ortodoxă totdeauna a considerat că nul și neeficace botezul Eunomialilor și Montaniștilor, făcut prin o singură afundare.

Botezul prin stropire, dacă a fost tolerat în timpurile primitive, în casuri de (forță) băla, nu este admis în ortodoxie, căci astfel de botez prin stropire, nu numai că este o excepție, dar este în contradicție, chiar și cu semnificația proprie a cuvântului botez.

Botezul trebuie să se facă în numele sf. Treimi. căci în casă contrariu botezul nu e valabil. În constituțiunile apostolice e determinat, că dacă vre-un Episcop sau presbiter, botează altfel decât după instituția Domnului, în numele Tatălui, al Fiului și al sf. Duh, să fie destituit (Regula 49). Ciprian deice: Iisus Christos însuși a prescrist, ca să se boteze în numele sf. Treimi, (baptizare in plena et adunata Trinitate) Epist. ad Iubam 73). Sf. Vasile deice: Sunt 2 mij-

lôce pentru mântuire, unite prin natura loră și nese-parabile; căci credința este deplină prin boteză, și botezulă este întemeiată pe credință; dar și botezulă și credința sunt îndeplinite prin acelașă nume. După cum credemă în Tatălă, Fiulă și sf. Duhă, totă asemenea suntem botezați în numele Tatălă, Fiulă și sf. Duhă, și după cum mărturisirea credinței vine înainte astfelă și botezulă pecetluesce asentimentulă nostru și credința noastră vine în urmă. (Despre Spiritulă sfântă).

Locurile din scriptură despre botezulă în numele lui Iisus nu sunt ceva contrari botezului sf. Treimă; căci aceste locuri atâtă însemnare aă, că trebuie cine-va să se boteze cu botezulă instituită de Iisus Christos iar nu numai în numele lui Iisus Christos. Exactitea acestui înțelesă ală locurilor din scriptură se învederează chiar de Iisus Christos; căci dacă mântuitorulă ar fi înțelesă și voită că botezulă să se facă numai în numele lui, atunci n'ar fi poruncită Apostoliloră, să boteze în numele Tatălă, ală Fiulă și ală sf. Spirită.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Efectele sf. Boteză.

Efectele dobândite prin sf. Boteză sunt: 1) Renascerea, adică nascerea din nouă sufletesce, după care Iisus Christos dăce: *«Dacă cine-va nu se va nasce din apă și din spirită nu va pută intra în împărăția lui D-deă»*. 2) Prin boteză omulă se curățesce, se justifică, se sfînțesce și se împacă cu D-deă. Acăsta se vede din cuvintele Apostolului Pavel, când dăce: *«Pocăți-vă, și fie care să se boteze în numele lui Iisus Christos pentru iertarea păcatelor»* (Fapta 11.38) Iară Apostolulă Paulă dăce. *«Iisus Christos a iubită biserica și pe sine s'a dată pentru dinsa ca să o sfînțescă cu spălare de apă, prin cuvântulă vieții, ca să o*

pue înainte-și plină de mărire, neavându sbârcitură și alt-ceva de acestu felu, ci ca să fie sfintă și fără imputare. (Efes. 5.; 25,27).

3) Toți cei ce primesc botezul se fac fi ai lui D-zeu și membrii ai bisericii, căci toți câți se botează, în Iisus Cristos se îmbracă, adică toți devin uniți cu Iisus Christos.

4) Toți membrii bisericii spălându-se de păcatul strămoșesc, se mântesc de pedepsele vecinice ale neascultării primilor părinți și se fac părtași vieții vecinice celei fericite, după cum dice Apostolul Paul: *«Și elu ne-a mântuit nu pentru faptele noastre de dreptate, care le-am făcut, ci pentru misericordia sa, prin baia renascerei, și prin renascerea spiritului sfânt, pe care l-a vărsat peste noi cu îmbelșugare prin Iisus Christos mântuitorul nostru, ca fiind îndreptați prin grație, să ne facem moștenitori ai vieții vecinice, după speranță. (Tit. II 5, 7; I Petru 3, 21).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Necesitatea Botezului

Omul, creat după chipul și asemănarea lui D-zeu, a fost destinat pentru fericire. Prin neascultare s'a înstreinat de la D-zeu și a pierdut fericirea. D-zeu n'a voit și nu voesce pierderea omului, ci voesce ca toți să se mântuiască și să fie vii. Pentru acesta fiul unic al lui D-zeu a luat natură omenescă și a venit în lume spre a o readuce la D-zeu și fericire.

Mijlocul de readucere este renascerea spiritului prin grația divină. Acestă grație nu se dobândește de cât prin botez și credință. Deci nimeni nu se va putea întorce la fericire în împărăția lui D-zeu, de cât prin botez, cum s'a spus mai sus: *De nuse va naște cine-va din apă.* etc.

Dacă dar omul este destinat pentru fericire și dacă această stare nu și-o poate redobândi de cât prin botez, este evident că omul trebuie să primească neapărat botezul, fie el, în vîrstă înaintată, fie copil. Iisus Christos dice: «*Lăsați pruncii să vină la mine, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu*».

Istoria Bisericii ne dovedește că chiar din timpurile Apostolice era stabilită a se boteza nu numai cei în vîrstă, ci și pruncii. Această practică să vede în Biserica ortodoxă chiar și pînă în ziua de astăzi; ce este și mai mult, botezarea copiilor există chiar și în Bisericile eterodoxe.

Pe lângă cele discutate pînă aci, despre botez, este necesar a se aminti și despre cei ce au murit în persecuțiune, fără a pute primi botezul; căci dacă biserica a recunoscut ca membrii și fii ai săi chiar și pe cei ce au adormit înainte de venirea lui Iisus Christos, pentru credința lor în Iisus Christos, care avea să vie, cu atît mai mult, biserica nu poate a nu recunoște de membrii și fii ai săi pe cei ce au murit în timpul gînelor, mărturisind pe Iisus Christos și învățătura sa înaintea omenilor, căci aceștia au fost botezați în sîngele lor și au suferit chinurile și mîrtea prin credința în Iisus Christos și a învățăturilor sale. Prin urmare ei s'au mîntuit și s'au botezat prin propriul lor sînge. Despre acesta atestă însuși Iisus Christos, cînd dice: «Oricine mă va mărturisi și mă va recunoște înaintea omenilor, îl voi mărturisi și eu etc. (Matei 10; 32); Celu ce va voi să se mîntuiască, se va pierde; și celu ce se va pierde pentru mine și pentru Evanghelie se va mîntui (Mat. 8; 36, 10; 36, 15; 25).

Acest botez a fost înțeles de Iisus Christos, cînd a discutat cu Apostolilor și i-a întrebat: «*Puteți să vă bote-*

zați cu botezul, cu care mă voi boteza eu?» (Marcu 10, 38).

Sf. Basiliu dice: «Sunt ómenī, carī, în lupta pentru credință, aū priimitū mórtea pentru Christos; ei nu măi aū trebuință de simbolul apei pentru mântuirea lor, fiind botezați prin propriul lor sânge (Despre sf. Spiritū, cap. 15).

Cine póte săvârși Botezul?

Iisus Christos a datū Apostolilorū puterea de a boteza. Acéstă putere din tótă vechimea a avut-o nu numai Apostolii, ci și succesorii lor Episcopii și Presviterii. Acéstă se póte vedé din practica Apostolică coprinsă în constituțiunile Apostolice. Cu tóte acestea, după exemplulū diaconulū Filip, în vechime se permitea și diaconilor de a săvârși botezul (Acta 6.5); 8.12; 13.38. În cazul de absolută necesitate, (în lipsă de Episcopū saū presbiterū), după cum atestă Tertulian (de baptismo cap. 18), cum și alți părinți ai bisericii. În cazul de imperiósă necesitate, era permisū chiar și laicilor creștini de a boteza în numele sf. Treime, cum se permite chiar și până astă-zi. (Conf. ortod. R. 102. Epist. Patriarch. capit. 16). Acéstă permisiune. Biserica a dat-o negreșitū în virtutea principiulū stabilitū la taina preoției, că preoția este de 2 feluri: *preoția universală și preoția specială sēu misterioasă*. Și de óre-ce toți chreștinii ortodoxi sunt membri ai preoției universale; de óre-ce ei aū priimitū unū gradū de sfințenie superiorū celei din vechiulū Așezământū, lucru ce se póte vedé și dovedi, prin faptulū că Creștinii intră în Biserică, unde oficiază preoții, ba une-orī și în altarū. fără a fi consacrați în treptele e-rarhice ale preoției speciale.

Copiii, ne putëndu pronunța și recita articolele simbolului credinței cum era stabilitu din vechime în rîndurile bisericeî ortodoxe, pentru cei ce veniau la creștinismu, ei sunt botezați pe basa mărturisireî credinței nașului lor, care ca părinte spiritualu și prin faptul priimireî copilului în brațe și alu recitărei artic. credinței își iea sarcina de a crește pe noulu fiu spiritualu, în totă puritatea doctrineî ortodoxe. Prin recitarea artic. Simbolului de către nașu se pôte vedé că elu garantează înaintea lui D-deu și a ómenilor despre creșterea copilului în credința pură a bisericeî ortodoxe. Pentru acésta nașulu tot-dé-una trebuie să fie fiu și membru al Bisericeî ortodoxe și nici de cum de altă confesiune și cu atâtu mai puțin nu pôte fi necreștinu.

Ungerea cu sf. Miru

Prin Botezú renăscendu-ne și intrându într'o nouă vieță spirituală a împărației lui D-deu, suntem curățiți de păcatulu originalu, îndreptați și sfințiți. Dar, precum în vieța naturală a omului, după ce el a venit în lume, are trebuință de aeru, de lumină, de ajutore, spre a se desvolta treptatú; totu așa e și în vieța spirituală. Din momentulu, ce omulu s'a născutu de susú prin grația divină, nu pôte trăi și a se desvolta spiritualmente fără ajutorulu grației divine. Acésta îi este aerulu și lumina și de ea are trebuință nu numai pentru întreținerea nouei vieți spirituale, ci și pentru întărire și desvoltare treptată. Decî pentru întărirea darului lui D-deu priimitu la botezú se săvêrșesce asupra celui botezatú al 2-lea misteru numitu *ungerea cu sfintulu Miru*.

Ungerea cu sf. Miru este unu misteru al bisericeî creștine ortodoxe, care se săvêrșesce prin ungerea cu sf. Miru,

părților determinate ale corpului celui botezat și pronunțându următoarele vorbe: *«pecetea darului sf. Duh»* prin care cel ce primește ungerea dobîndesce puterile necesare spre a se întări și crește în viața spirituală. Acestu misteru în scrierile Păr. Bisericeî, poartă diferite numiri: une-orî se numesce *impunerea mâinilor* (fapte 8; 16, 17); mai adesea se numesce *ungere, ungere misterioasă, ungerea mîntuirii, darul sf. Duh, simbolul spiritului, confirmățiune, săvîrșire, sigiliul vieții eterne, sigiliul spiritual, sigiliul Domnului*.

Instituția divină a ungerei cu sf. Mir. Ca să putem vedé, că ungerea cu sf. Miru își are origina divină, trebuie să luăm și să înțelegem bine locurile din sf. Scriptură, relative la acestu misteru. Intre aceste locuri se potu cita cele următoare: Iisus stîndu în picioare dicea cu voce tare: *«Dacă cine-va însetează, să vie la mine și să bea. Dacă cine-va crede în mine, rîuri de apă vie vor curge din inima lui»*. Prin aceste dîse se înțelege spiritul sfîntu, pe care avea să-lu primescă cei ce voru crede în elu; căci spiritul sfîntu nu se dedese, de ore-ce Iisus nu se glori ficase încă (Ión, 7, 37—39). Prin urmare în aceste dîse trebuie să înțelegem că e vorba despre darurile sf. Duh, cari aveau să se reverse asupra sufletelor credincioșilor.

În faptele Apostoliloru iarăși se dice, că Apostolii, care erau la Ierusalim, după ce au aflatu că cei din Samariea priimiseră cuvîntul lui Dumne-deu, li-au trimis pe Petru și pe Ioan, care au făcutu rugăciuni pentru ei ca să primescă Spiritul sfîntu; căci nu se pogorise peste nici unul din ei Spiritul sfîntu, ci priimiseră numai botezul în numele Domnului Iisus.

Atunci ei și-au pusu peste dinșii mâinile și au priimitu sfîntul Spiritu (Fapte 8; 14—17).

Din acestă locă ală Scripturēi se vede că Apostoliū comunică credincioşiloră sfintulă Spiritū nu prin botezū, ci prin punerea mâiniloră, asupra aceloră, care priimiseră botezulă ; şi că prin acestă punere a mâiniloră le comunică darurile sfintului Spiritū, necesare pentru orī-cine a priimită botezulă. Totū de o dată se vede lămuritū, că impunerea mâiniloră, constituia o lucrare misterioasă, deosebită de a botezului. Şi dacă Apostoliū în tôte lucrările loră erau inspiraţi de Duhulă sfintă, urmēză că acestă operaţiune misterioasă îşi are origina sa la Dumneḃeū.

Totū asemenea aflămū despre nisce ómenī, pe cari Apostolulă Paul i-a întreatū ; cu ce botezū s'aū botezatū ? Iar ei i-aū spusū că s'aū botezatū cu botezulă lui Ión. In urma acestui răspunsū Apostolulă i-a botezatū în numele lui Iisus Christos şi în urmă puindu-şi mâinile peste ei, Spiritulă sfintă s'a pogoritū peste dinşī (Fapte 7). Totū apostolulă Paul ḃice : Acela, care ne confirmă pe noi cu voi în Iisus Christos şi care ne a unsū cu a sa ungere, este însuşi Dumneḃeū şi elū ne-a însemnatū cu sigiliulă sēū şi ne-a datū, ca arvună, sfintulă Spiritū în inimile nōstre (2 Corint. 1 ; 21—22).

Prin urmare Apostoliū săvērşăū acestū misterū prin punerea mâiniloră şi totū ei în urmă, nu rămāne îndoelă, l'aū înlocuitū cu unū semnū, care corespunde mai bine cu vorba ungere.

Partea visibilă a acestui misterū este ungerea în crucişū a membrilor prescrise în ritual. La săvirşirea acestei taine avemū a deosebi mai multe lucruri şi anume :

1. Rugăciunea, ce se face înainte de ungere pentru chīemarea sfintului Spiritū, se făcea chiar şi în timpulă Apostoliloră, cum vedemū că a făcutū Apostoliū Petru şi Ión (Acta 8 ; 15).

2) Materia ungerii este sfintulă Mirū, care-şi are

origina chiar de la Apostoli, după cum s'a spus mai înainte (I Ion 2, 20; II Corint 1; 21—22). Această ungere materială e așa de veche în biserică, în cât nimeni nu-i poate fixa o dată posterioară; ceea ce face ca această ungere să coincidă cu timpurile apostolice. Pe lângă acesta apostolii deteseră ordine aspre ca să se păstreze tradițiunile lor scrise sau orale. (Timot. 6; 20: 2 Tessal. 2; 15); iar urmașii știind locul sfânt, ce a încălzit inimile Apostolilor și credința lor pînă la moarte, nici o dată nu și-ar fi permis de a schimba ceva din rînduiele Apostolilor și mai ales cele relative la mistere. Afară de acesta, când scim cu câtă scrupulositate au păstrat aședămintele apostolice, nu putem admite că această schimbare ar fi făcut-o cineva fără consimțimîntul întregii biserici.

Și dacă ar fi tentat cineva, s'ar fi făcută sgomot în totă biserică; totu asemenea s'ar fi știut timpul, dacă biserică, prin vre-o adunare a ei, ar fi făcut această schimbare. Afară de acesta întrebuițarea sfîntului mir ca substanță de ungere la săvîrșirea acestui mister tot-dé-una a fost considerată neapărată, nu totu așa însă și punerea mâinilor.

Sinódele ortodoxe, fie particulare fie ecumenice, cum e Sinodul din Laodicea (364) și Sinodul al II-lea ecumenic (381) determinîndu condițiile de admitere a unor erefici în sinul Bisericii a hotărît ca primirea să se facă prin ungere cu sf. Mir (Sinod. 2 ecum. canon. 7; Laodicea C. 7, 48; Sinod. 6 ecum. c. 95).

Părinții Bisericii iarăși la săvîrșirea acestui mister, fac mențiune numai despre *ungere*, nu și despre punerea *măinilor*.

Așa Ciril din Ierusalim are o întregă omilie consacrată numai spre a explica ungerea cu sf. Mir (Omilia 3).

Dacă unii din Părinții Bisericii, prin unele localități,

pe lingă *ungere* păstraă și *punerea mâinilor*. Acesta o făceau spre a se ține óre-cum și punerea mâinilor ca usă apostolică; iar în Biserica româno-catolică de regulă pe lingă ungere se face și punerea mâinilor, negreșit pentru același motiv, de și nu mai e necesară — o lucrare fiindă înlocuită prin alta.

Ungerea în crucișă cu sf. Miră este fórte vechie în Biserică. În secolulă ală IV Părinții Bisericii Ambrosiă și Augustin vorbescă despre ea și explică și scopulă acestei ungeri, aplicată la diferite părți determinate ale corpulă umană. Ce este și mai multă, Círil din Ierusalim, în mistagogia sa (3, 4), arată anume care membre ale corpulă se pecetluiaă: Fruntea, urechile, nările, pieptulă.

Iar sinodulă ală 2-lea (c. 6), sinodulă ală 6 (c. 5) determină ungerea ochiloră, a frunței, a urechiloră, a năriloră, a gurei. Efrem Sirul menționéză despre ungerea tutoră simțuriloră. Cu modulă acesta vedemă că tóte organele principale, tóte simțurile și tóte facultățile sufletulă sunt luate în considerațiune la acestă misteră, ca tóte să se fortifice prin puterea grației divine.

Biserica Romei face ungerea. saă cum o numesce ea, *confirmațiunea*, numai la frunte, pe când Biserica Ortodoxă are în vedere întréga natură a omulă. Acestă practică ortodoxă o păstréză și unele secte orientale, ca Coptii, Armenii, Iacobiții.

Pronunțarea cuvintelor: *pecetiea darulă sf. Duhă*, este hotărîtă chiar de sinodulă 2-lea ecumenic c. 7, unde să spune că pe ereticii, care se întorcă la ortodoxie și mântuire, îi priimimă dupre ceremonialulă și usulă stabilită; îi priimimă însemnându-i, adică ungându-i cu sfíntulă Miră. mai întâiă la frunte, apoi la ochi, la nări, la gură. la urechi, și însemnându-i dicemă: *pecetiea darulă Duhulă sf.* Dar când dice acestă Sinodulă, nu dice că hotărăsce a se dice așa, pentru că usulă

era deja vechiū și cunoscută de toți, și nu se introducea acum prin decisiunea sinodului. Totu acesta e repetitū și de Sinodulū alū 6-lea ecumenicū (canonū 95)

Efectele invisibile ale ungerei cu sf. Mirū și nerepetirea acestui misterū

Lucru de căpetenie, ce produce ungerea cu sf. Mirū, e comunicarea sf. Spiritū credincioșilorū ce primescū taina. Prin botezū suntem curățiți de păcatū și pregătiți prin puterea darului Duhului sfintū; iar prin ungerea cu sf. Mirū ni se comunică toate darurile sf. Spiritū, necesare pentru viața spirituală. (Conf. ortod. part. I R. 105), duple cum se vede din faptele Apostolilorū (8; 14, 17).

Darurile sf. Spiritū enumerate de *profetulū Isaia* (cap. XI, 23) și comunicate sufletului creștinū sunt: *Spiritulū înțelepciunii și alū înțelegerii, Spiritulū consiliului și alū tăriei, Spiritulū științei și alū pietății, Spiritulū temerii*. Dintre aceste daruri, spiritulū înțelegerii, spiritulū științei și alū consiliului luminează și întărescū voința noastră în bine (Confes. R. 73—80). În această privință apostolulū Ión dice: «*Voī ați priimitū ungerea sfintă și cunoșteți toate lucrurile*. Ungerea ce ați priimitū de la Fiulū lui D-đeu rămâne în voi și n'aveți trebuință de nimeni, ca să vă învețe; dar fiind-că această ungere vă învață toate lucrurile și ea e adevărulū liberū de ori-ce minciună, n'aveți de cătū să rămâneți în ceea ce vă învață ea. (I Ión 2; 20, 27). Totū despre întărirea ce ne dă ungerea cu sf. Mirū și crescerea în pietate vorbesce și Apostolulū Paul, când dice: *Acela care ne confirmă și ne întăresce pe noi cu voi în Iisus Christos și care ne unge este D-đeu*; Elū ne-a însemnatū cu si-

giliulă să şi ne-a dată ca arvună sf. Spirit      inimi-
mille n  stre (2 Corint. 1 ; 21 : 4 ; 30). A  i fost un  i la
piept  , ca justi  ia să fie Zaoa (cuirasa) v  str   spre
a stinge s  ge  le cele aprinse ale vicl  nului (Efes. 6 ;
14, 16).

*E   pot   tot      Iisus   Christos  , care mă   nt  -
resce* (Filip 4 ; 13). Ungerea cu sf. Mir   nu se repe-
tesce. C  i ce se l  p  d   de credin  a cre  tin  , pierd  
starea lor   adev  rat   ; şi pierd  nd   t  te darurile sf.
Spirit  , ei nu mai sunt Biserica lui. De aceea după
  nt  rcerea    sinul   ortodoxiei li se face ungerea cu
sf. Mir   spre a repriimi darurile sf. Spirit  , pierdute
prin negare.

Dacă se ungă   mp  ra  i, regi  i şi domnii ortodoc  i,
ac  sta nu e o repeti  re, ci este un   grad   superior  
de comunicare a darurilor sf. Spirit  , pentru   ndepli-
nirea extra-ordinar   a func  iunii înalte, spre a guverna
poporul   cre  tine  ce şi în dreptate.

Misterul   ungerii cu sf. Mir     n Biserica Ortodoxă
il   p  te s  v  r  i at  t   Episcopul  , c  t  u şi preotul   : at  t  
numai că sf. Mir   trebuie să fie s  n  i  t   de Episcop  
(Confes. ort. R. 105), cum era şi în vechime, conform
canonului 3 al sinodului II din Cartagina, prin
care se hotăresce ca preotul   să nu facă s  n  irea Mi-
rului.

Augustin şi Chrisostom nu facă nici o deosebire între
preot  u şi episcop  u în privința s  v  r  irii tainelor  , de
c  t   numai în privința hirotoniei, care e rezervată
Episcopului   ; pentru ac  sta dar şi ungerea cu sf. Mir  
o putea şi o p  te face şi preotul  . Ac  sta se face şi
  n t  te societ   ile creștine eterodoxe din Orient  , care
a   p  strat   practica Biserice  i mame. din sinul   căreia
s'  u dep  rtat  .

Numai Biserica Roman   se abate de la ac  st   prac-
tică şi drept   al preotului  .

Săvârșirea tainei nu e când se sfințește mirul, ci când se unge cel botezat.

Cu toate acestea biserica Romei, adesea s'a vădută silită să trimită preoți spre a săvârși *ungerea*, sau *confirmațiunea*, numind pe asemenea preoți miniștri extraordinari.

Dar ori cât de extraordinari ar fi asemenea preoți, ei nu au mai mult de cât treapta lor ierarhică, adică sunt și rămân preoți. Prin faptul acesta dar însăși biserica Romei, revine la spiritul ortodoxiei, fără a voi să recunoască egalitatea, sau mai bine zis dreptul preotului în această privință. Teologii Romei nu sunt toți de aceeași părere în privința dreptului exclusiv al episcopului de a săvârși confirmațiunea.

Afară de acesta biserica ortodoxă săvârșesc *ungerea* cu sfântul mir imediat după botez; iar biserica Romei din secolul al XIII încoap, a separat botezul de confirmațiune, săvârșind confirmatiunea, pe la vârsta de 12 ani a celor botezați, spre a li, zic ei, copilul în stare de a pricepe ce face. Dar dacă e chestiunea de pricepere, atunci trebuie să se amâne și botezul, după a lor cunoscință. Practica însă antică și constantă a bisericii ortodoxe a fost și este de a boteza pe copii de mici și de a săvârși imediat *ungerea* cu sfântul Mir.

Eucharistia

Eucharistia este misterul, prin care noi creștinii ne împărtășim sub forma pâinei și a vinului cu adevăratul corp și sânge al Mântuitorului; pentru că în acest mister ni se dă hrana și băutura necesară mântuirii, prea curatul trup și prea curatul sânge al Domnului nostru Iisus Christos, și împărtășindu-ne cu ele ne unim cu însuși izvorul vieții.

Pentru acésta biserica de la începutu, după săvêrșirea celorlalte 2 taine precedente, imediat împărtașa pe celu intratû în sinulû ei, spre a-i comunica deplinû darurile sfîntului Spiritû, necesare noiei vieți spirituale. Sinodulû din Iași, prin R. 106 din Conf. ortodoxă, a hotărîtû formalû ceea ce deja era în practica și credința ecumenică, cum că acestû misterû e superiorû tuturorû celorlalte. La săvêrșirea acestui misterû nu e ca la celelalte; căci acolo materia întrebuintată rămâne neschimbată în esența ei; pe cînd la eucharistie pâinea și vinulû se transubstanțiază în corpulû și sîngele Domnului Iisus Christos. În celelalte mistere se oferă credincioșilorû darurile necesare duple natura fiecărei taine; iar în eucharistie Domnulû se oferă pe sine însuși, adică corpulû și sîngele sêu îlû dă credincioșilorû arătîndû marea dragoste a sa pentru lume. duple cum însuși dice: *Maî mare dragoste nu e de câtû să-și pue cineva sufletulû pentru prietenulû sêu*. Și apoi în eucharistia noi ne unimû cu însuși Domnulû, care este isvorû și dătătorû de viață.

Pe lingă acestea eucharistia e unû sacrificiû realû adusû lui Dumnezeu pentru totă lumea, pentru cei vii și pentru cei morți (Conf. R, 107, Epistolele Patriarhilorû art. 14).

Numele acestui misterû. — Acestû misterû se numesce *eucharistie* adică *mulțămire*, pentru că atunci cînd Iisus Christos a înființatû acestû misterû și la săvêrșitû cu Apostolii, mai înainte de săvêrșire a mulțămitû, a bine-cuvîntatû și apoi a datû ucenicilorû sêi dicîndû: *luați, mâncați*, etc. *Se numesce cina cea de taină; se numesce cina D-lui* (1 Corint, 11. 20).

În constituț. apostolice (C. 11, 57) acésta taină se numesce corpulû Domnului; se numesce sîngele lui Christos, pentru că sub forma pâinii și a vinului ne împărtașimû cu însuși corpulû și sîngele Mîntuitorului. Ciprian, în

epistola către Ceciliū (De lapsis—despre căduți) îl numește *sacramentum calicis* (misterul paharului), după materia întrebuințată. Sf. Vasile îl numește *paharul bine-cuvîntărit*, după modul slințirei darurilor. Se numește *împărtășire saă cuminectătură*, pentru că ne unim cu Iisus Christos. Se numește *paharul vieții, ală mîntuirii* (Constitutiones, 8, 13). În fine se numește: *Dumnezeescile, înfricoșatele taine, sf. Daruri* (Damaschin, Expun. Cred. 4, 13)

Promisiunile lui Iisus despre instituirea Eucharistiei și instituția ei divină.

Iisus Christos, mai nainte de a așeza misterul Eucharistiei, adesea vorbea anunțându și promițendu să realizeze cele anunțate despre această taină; ast-fel după ce săturase mulțimea prin înmulțirea pâinilor, vedînd că poporul urmăze după el încotro apucă, voi să le atragă luarea aminte de a nu ține atît de mult la pâinea, cu care el i-a săturat; ci să caute la hrana cea vecinică, care nu se strică nici o-dată: *«Lucrați, ca să aveți, nu hrana care pere, ci pe cea care va rămîne în veci, pe care o va da vouă Fiul, pentru că în el Tatăl a imprimat sigiliul»*.

Cînd Iudeii spuneau că Moisi le-a dat un semn despre misiunea sa divină prin mană, saă pâinea cerească, Iisus le-a dîs: *Moisi nu va dat pâinea din Cer, ci Tatăl va da adevărata pâine din Cer*. Iar cînd ei au cerut să le dea această pâine le-a răspuns: *Eu sunt pâinea vieții. Acela, care vine la mine, nu va flămîndi, și acela care crede în mine nu va înseta nici o-dată* (Ión, 6, 34, 35). *Eu sunt pâinea cea vie care s'a pogorit din Cer*. Iudeii diceau între sine: *Ore nu e acesta fiul lui Iosif, și cum dice că*

s'a pogorit  din cer ? Iar el  le-a r spuns  : Adev r , adev r   ic vou , acela care crede în mine are vie  a vecinică!

E  sunt pâinea vieții. Părinți vo trii  u m ncat mană în pustie  i  u murit ; dar iată pâinea, care s'a pogorit  din Cer , ca cel  ce va mânca dintr'însa să nu m r . E  sunt pâinea cea vie, care s'a pogorit  din Cer . Dacă cine-va m n nc  din ac st  pâine, va trăi în veci,  i pâinea care e  o voi  da, trupul  me  este, pe care trebuie să-l  da  pentru vie  a l mei (Ión 6; 47, 51).

Iudeii au ind  aceste cuvinte se  ntreba : Cum p te să- i dea el  carnea spre m ncare? Iar Iisus repetă ac st  idee limpede : Adev r   ic  vou , de nu veți mânca carnea Fiului omului  i nu veți b  s ngele lui, nu veți av  vie  a întru voi. Acela, care m n nc  carnea mea  i bea s ngele me  are vie  a întru el   i e  il  voi  învia pe el  la  iua cea din urmă. Căci carnea mea e adev rat  hrană  i s ngele me  adev rat  băutură. Acela, care m n nc  carnea mea  i bea s ngele me  r m ne întru mine  i e  întru el . Dupre cum Tat l , care m'a trimis  este vi   i e  sunt vi  întru El .

Acela, care mă m n nc  pe mine, va trăi prin mine. Aici e pâinea, care s'a pogorit  din Cer . Ac sta nu este ca mana, care a m ncat'o părinți Vo trii,  i care nu i-a  mpedecat  de a muri. Acela care m n nc  ac st  pâine va trăi în veci (Ión 6,  3 ;  9). Acestea  i altele multe sunt cuvintele prin care Iisus promitea ucenicilor  s i instituirea misterului Eucharistiei.

După ce Domnul  a s v r it  t te; după ce a  ndeplinit  misiunea sa de profet   i de Imp rat , înainte de a se aduce pe sine sacrifici  pe cruce în locul  mielului pascală pentru  tergerea p catelor  l mei, fiind-cu Apos-

toilă în Ierusalim, Joi înainte de pașcele ebraic, a instituit misterul promis mai înainte.

Fiind împreună cu Apostolii la masă și luând pâinea și bine-cuvântând-o, Iisus Christos, a frânt și a dat ucenicilor săi dicându: *luați, mâncați*, etc., și luând paharul a bine-cuvântat, a mulțămît și a dat ucenicilor dicându: *beți dintru acesta toți; căci acesta e sângele meu a legii celei noi, care se varsă pentru voi și pentru mulți*, etc. (Mat. 26; 26—31).

Prin instituirea acestei taine Iisus, în locul sacrificiului și al pașcelui simbolic din legea veche, a instituit sacrificiul cel fără de sânge al legii celei noi, adică realul sacrificiu, care era preînchipuit în legea veche sub diferite forme pînă la realizare; iar în urmă pe cruce s'a dat pe sine jertfă îndeplinindu-și misiunea de Arhiercu.

Materia proprie pentru săvârșirea acestei taine și serviciul divin, în timpul căruia se celebră

Materia necesară pentru săvârșirea eucharistiei este pâinea și vinul, conform practicei constante și neîntrerupte a Bisericii ortodoxe de la început și pînă azi, și determinată de Sinodul ecumenic întrunit la Iași prin Confesiunea ortodoxă R. 107.

Pâinea trebuie să fie de grâu curat și dospită, cum era cea obicinuită pentru mâncare la iudei și care a fost întrebuințată la masă de Iisus cu ucenicii. Așa a urmat Biserica ortodoxă. Legea v. Așezămîntu prescrie: *de la a 14-a zi seara și pînă la a 21-a zi seara a aceleiași luni veți mânca azimă și să nu se afle în casele voastre aluat în acele 7 zile* (Exod 12. 18, 19). Iisus a instituit eucharistia la 13 Nisan, și

la 14 a fost răstignit; prin urmare 13 Nisan nu corespunde cu timpul, când începea întrebuițarea azimei; deci nu mai rămâne nici o îndoielă că Iisus la cina cea de taină, a întrebuițat pâinea ordinară, obicnuită la masă.

Afară de acesta, pâinea întrebuițată se numește *Artos*, adică pâine cu aluat, iar nu azimă, adică pâine fără aluat. Cum că pâinea se numea *Artos*, iar nu *azimos*, se vede din *Acta Apost.* 2, 46; 47, 20; 7; (*Corint* 10; 16: 10; 21). În timpul Apostolic în toate ȋilele se celebra sfinta eucharistie și Ebreii deveniți creștini se cumeneca în toate ȋilele. Ei bine, cum ar fi făcutu ei acesta, când legea le prescria să mănânce azimă numai în cele 7 ȋile ale pașcelui?

Un alt motiv că pâinea a fost de cea obicnuită este că Biserica ortodoxă a păstrat acestă cu totă scrupulositatea pînă astăzi. Și dacă Monofisiții ce se mai află astăzi întrebuițază azimă, ca și Biserica Romei, acesta se datoresce inovațiunii lor ca Schismatici; căci pe timpul sinódelor ecumenice Armenii nu introduseseră azima și comiteau altă abatere, adică nu întrebuițau și *apă*, pentru care sinódele ecumenice le atrăgea atențiunea. Dacă pe atunci s'ar fi simțit introducerea azimei, sinódele n'ar fi trecut acestă sub tăcere. Biserica Romei a introdus inovațiunea *azimei* numai și numai spre a se deosebi cu orice preț de Biserica ortodoxă și anume a introdus azima de prin secolul XI.

Al doilea element necesar pentru săvârșirea acestei taine este vinul, și al treilea e apa. Iisus la cina cea de taină a întrebuițat vin curat din struguri, iar nu vin artificial: *Beți dintru acesta toți*, etc., apoi a adăogat, dicu voue, de acum nu voi mai bé din ródă vitei pînă în ȋiua când voi bé cu voi în împărășia Tatălui meu.

Biserica totu astfelu a urmatu de la inceputu, dupre cum atestă Irineu în epistola *adversus haereses* (Cartea V cap. 2, 3. Cipriane pistola 63, către Ceciliu. Sinod. Cartagena can. 46 etc. totu despre acestă chestiune tratéză). Afară de acesta în Palestina era obicinuitu vinu roșu; deci Isus cu acestu felu de vinu a celebratu sfinta Cină. Pentru acesta în biserica ortodoxă se păstrează acestu *usă*, de și nu fără excepție din cauza imposibilității de a se găsi vinu roșu. Negreșitu vinulu roșu este celu mai potrivit, pentru că oferă ochiulu imaginea sângelui lui Iisus Christos.

Pe lângă elementele eucharistice menționate pînă aci, riguros se cere a se întrebuința și apă. Motivulu întrebuințarei apei este pe de o parte că apa represintă ceea ce s'a făcutu la restignirea Domnulu; căci din cōsta împunsă a Mântuitorulu a cursu sânge și apă; iar ca motivu secundaru alu acestui usă, este că în acele locuri vinulu era de așa natură și forță, în cătu nu se putea întrebuința neîntemperatu cu apă. Pe de altă parte, taina acesta reprezentându totu ce s'a făcutu la restignirea Domnulu, nu se pōte a nu se întrebuința apa, din cōsta cea împunsă a Mântuitorulu eșindū sânge și apă. Sinodulu alu VI ecumenicu prin can. 62 notéză abaterea Armeniloru, care nu întrebuințau apa la celebrarea eucharistiei, și totu o dată pronunță asupra lorū pedēpsa de anatemă. Asemenea face și sinodulu din Cartagena (can. 46).

Serviciulu divinū, în timpulū căruia se săvērșesce taina eucharistiei e liturgia, care consistă din *proskomidie*, *liturgia catecumenilorū și liturgia credincioșilorū*.

Loculu unde trebue să se săvērșescă acestea e Biserica, sfintită dupre rinduelile stabilite, sau ori-ce locū pregătitu a nume, unde se află sfinta masă, sau celu puțin sfintulu antimisă.

Prezența reală a lui Iisus Christos în eucharistie

La săvârșirea sfintei eucharistii preotul și episcopul când săvârșesc sfîntirea darurilor pronunță cuvintele : *Și fă adică pâinea acesta prețiosul trup al Christosului tău; iar ce este în paharul acesta prețiosul sânge al Christosului tău; prefăcându-le (transubstanțiindu-le) pe dinsele cu Duhul tău cel sfînt.* «Din aceste cuvinte și din cele ce am vădută că pronunța Iisus, atîtu când promitea instituirea eucharistiei cîtu și atunci, când a instituit-o, totă Biserica lui Iisus Christos a rămasă deplină încredințată și păstrează nestrămutată credința și convingerea, că pâinea și vinul, ca elemente eucharistice, sunt transubstanțiate în însuși corpul și sîngele Domnului nostru Iisus Christos, prin urmare Iisus Christos este presinte și real în sf. eucharistie. Pentru acesta după consecrațiunea sa sfîntirea darurilor pâinea și vinul aū numai forma de pâine și de vin, în realitate însă ele sunt însuși corpul și sângele lui Iisus Christos. Și dacă aceste elemente materiale își păstrează forma lor materială, biserica ecumenică a dată explicațiunea cuvenită în confesiunea ortodoxă a Orientului, admisă de sinodul de la Iași. cum că este economia lui D-deu, că elementele, de și transubstanțiale în corpul și sângele Domnului, își păstrează forma materială, cu scopul ca să nu se sfiască credincioșii de la împărtășire în casul, când ar vedea carne și sânge.

Luteranii recunosc prezența reală a lui Iisus Christos în eucharistie, dar nu în înțelesul ortodoxiei, ci cu totul altfel. Ei socotesc și cred că D-deirea Cuvîntului pătrunde substanțele eucharistice a vinului și a pâinei, și în acesta, duple credința lor, stă prezența reală, numind-o *inpanatio* saū *praesentia per inpana-*

tionem; iar nici de cum că pâinea și vinul se transubstanțiază în corpul și sângele Domnului. Dar o asemenea teorie și credință a Luteranilor e cu totul opusă cuvintelor lui Iisus Christos și credinței constante a Bisericii ortodoxe; și nu numai a Bisericii ortodoxe, dar chiar și a Bisericii schismatice și eretice a Romei, și a Bisericii Monofoliștilor. Cuvintele lui Iisus Christos pronunțate atâtă ca promisiuni câtă și în momentul instituirii tainei, sunt limpezi și precise și nu mai lasă locă nimenui de a explica altfelă chesțiunea prezenței reale. Inovațiunile luterane nu sunt de câtă efectulă necredinței în cuvintele Mântuitorului lumii.

Înțelesulă adevărată ală cuvintelor Domnului, din care înțelesă a răsărită imediat credința în prezența reală, a făcută ca Biserica imediată de la nascerea ei să păstreze acăstă dogmă nealterată. De aceea vedemă acăstă credință nu numai în scrierile sfinților Părinți din cele mai vechi timpuri și pînă adică și în rugăciunile și imnele Bisericii noastre.

Transubstanțierea elementeloră eucharistice și rămânerea loră sub aceeași formă e o adevărată taină și minune. Dar dacă D-deu, ca atotputernic, a putută face lumea și totă universulă din nimic; dacă cuvintulă lui D-deu s'a întrupat și dacă cuvintulă în lume a săvîrșită fapte extraordinare și peste puterile omenesci, a prefăcută apa în vin; apoi atunci lui îi e cu puțină ca să transubstanțieze și elementele eucharistice și să le conserve sub aceeași formă.

Consecințele prezenței reale

Când Iisus dicea uceniciloră, că dacă voescă să aducă ródă, să rămână întru el; căci córdă, care se

desparte de tulpină, se usucă, și numai cea nedeslipită de butucul ei aduce roada, prin acesta arăta unirea intimă care trebuie să fie între el și ucenicii, și urmașii săi. În scopul acestei desăvârșite uniri a creștinilor credincioși cu Iisus Christos, el ne-a dat taina sfintei eucharistii stabilind că, *cel care mănâncă trupul său și bea sângele său, petrece întru dînsul și vice-versa. Cel care mănâncă carnea mea, are viață vecinică*. Acesta face unirea desăvârșită între noi creștinii cu Iisus Christos și pentru acest cuvînt ea se numește *cumînețatură* sau *împărtășire*, pentru că participăm din natura divină a lui Iisus Christos, care ca Dumnezeu e unul cu natura noastră, cum s'a arătat la locul respectiv.

În eucharistie se află deplin și întreg corpul și sângele Domnului, adică întreaga natură umană unită cu natura divină. Aceste naturi fiind unite inseparabil, urmînd, că de și corpul sub forma pâinii se împarte, dar în fie-care părțică Iisus Christos e întreg și neschimbat. De aceea în liturgie, după imnul: «unul sfînt» sfîntul Agniț despărțindu-se în 4 părți. Arhiereul sau preotul spune: *sfărîmă-se și se împarte, cel care se împarte și nu se desparte; cel care pururea se mănâncă și nici odată nu se sfîrșește*.

Ca consecință a acestei taine e că Iisus e același în toată lumea ortodoxă, unde se săvîrșește taina eucharistiei.

Despre acesta e hotărît în epistola Patriarhilor astfel: *de și în același timp, sunt multe oficii divine în tot universul*, cu toate acestea nu sunt mai multe corpuri ale lui Iisus Christos; singurul și același Christos e în adevăr presinte și real. Corpul său este unul și sângele său e unul în toate Bisericile particulare ale credincioșilor. Și nu că corpul Domnului, care e în cer, se pogoră pe altare, ci pâinea

adusă ofrandă, preparată separat în toate Bisericile. apoi schimbată și transubstanțiată după consecrațiune, devine unul și același corp cu cel care este în Cer. Căci Domnul tot-dé-una are unul și același corp, iar nu mai multe și în diferite locuri.

Iată pentru ce această taină, după credința și convingerea generală, e cea mai minunată din toate și nu este înțelesă de cât prin credință, iar nu prin raționamentele omenesci (Epist. Patriarch. art. 17).

Astfel înțelesă această taină, urmează că pâinea și vinul odată transubstanțiate, Iisus e prezent și real în eucharistie, nu numai în momentul comunicării credincioșilor, cum socotesc Luteranii, ci atât înainte cât și în urmă, căci cele transubstanțiate nu-și mai schimbă natura lor (Epist. Patriar. art. 17). Și pentru aceasta însuși Domnul dicea ucenicilor, că este corpul și sângele său chiar înainte de a se împărți ei: *luați mîncăți; acesta e trupul, etc. Beți dintru acesta toți.* etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru acest motiv credincioșii se împărtășesc în cursul anului în cazuri de boală spre a fi tot-dé-una uniți cu Iisus Christos. Tot din cauza acestei permanente prezențe reale, săvârșim liturgia celor mai înainte sfințite, avînd taina săvârșită mai înainte, conform can. 52 al sinodului al 6 ecumenic și al sinodului din Laodicea.

Ultima consecință a prezenței reale constituie pentru adevărații fii ai Bisericii o datorie. Cei ce sunt adevărați fii ai Bisericii, aceia sunt și fii ai lui Dumnezeu după expresiunea lui Ciprian. Ei bine, adevărații fii ai lui Dumnezeu și ai Bisericii în sfînta eucharistie adoră și trebuie să adore pe însuși Iisus Christos. Noi trebuie să dăm sfîntei Eucharistii aceeași onoare și să o adorăm ca și cum Iisus Christos, care s'a răstignit, a înviat și s'a suit la Cer, ar fi înaintea noastră, cum a fost

cu Apostolii. Magii au adorat pe Domnul fiind în esle. Ierusalimul l'a priimit în triumf, Apostolii în muntele Tabora au căzut la pământ.

Trimișii Arhierilor spre a-l prinde au căzut cu fața la pământ, aflându că el e Iisus Christos; deci și creștinata Il adoră în sfintele taine.

Epscopii și Presbiterii sunt singuri în drept de a săvârși taina eucharistiei

În timpurile antice ale Biserice, și anume în timpul Apostolic, totă puterea era concentrată în mâinile apostolilor care așeau presbiteri pe la toate Bisericile constituite de ei, spre a îngriji și săvârși toate. Acesta a trecut și la succesorii lor Episcopi. Astfel dar numai Episcopul poate săvârși eucharistia și numai presbiterul aședat de Episcop în mod canonic. Acest drept exclusiv și practică constantă a Bisericei ortodoxe e hotărâtă și prin R. 107 din Conf. ortodoxă și prin art. 17 Epist. Patriarch. Acestă putere sa drept se vede limpede arătată în scrierile Părinților Biserice: Dionisie, Areopag, Iustin, Tertul, Basil cel Mare, Chrisostom, Epifaniu și can. 18. Sinod. Niceea.

Diaconii nici-o-dată n'au avut acest drept; ei au avut numai dreptul de a servi pe preot și Episcop în săvârșirea tainei, cum prescrie can. 18 al Sinod. I ecumenic. Laicii nici-o-dată n'au putut avea nu numai acest drept, dar nici chiar dreptul de a se împărtași singuri în prezența vre-unuia dintre clerici. Pentru acest motiv nici-o-dată, și mai ales în timpurile vechi, oamenii cari nu erau creștini, ba încă nici oameni care se pregăteau pentru botez (cateumeni) nu puteau nici să asiste la serviciul litur-

gicū alū eucharistiei; acestū dreptū ilū aveau numai Creștinii, adică cei deplinū luminați prin botezū.

Pentru a se putē cumineca ori-ce creștinū, trebuie să fie pregătitū. Despre acēstā pregătire Apostolulū Paul dice: *«Să se cerceteze omulū pe sine și apoi să mănince din pâine și să bea din paharū; căci ori-cine mănincă și bea cu nevrednicie, osîndă mănincă și bea nesocotindū trupulū Domnului. (I. Corint 28, 29).* Prin urmare, celū ce se apropie de împărtășire să se examineze bine, să se confeseze sau să se mărturisescă și să postescă, conform învățaturēi bisericei nōstre, coprinsă în epistolele apostolice, scrierile Părinților și în mărturisirea ortodoxă, R. 107.

Creștinii trebuie să se cuminece sub amîndouē formele

Iisus Christos însuși ne incredințēzā despre adevērulū și practica ortodoxă: *cuminecarea creștinilor sub amîndouē formele*, prin cuvintele următoare: *Aminū, aminū dicū vouē, de nu mâncați trupulū Fiului omului și nu beți sângele lui, nu veți ave viță întru voi. Acela care mănincă trupulū meu și bea sângele meu, are viță vecinică și eu îlū voiū învia pre elū în ziua cea de apoi. (Ión 6 ; 54, 55).* Afară de acēsta, chiar din cuvintele instituirei acestei taîne, se vede că Iisus Christos a stabilitū, ca împărtășirea credincioșilorū să se facă sub amîndouē formele, iar nu numai sub o formă: *Luafi mâncați, dice Iisus, acesta este trupulū meu, care se frînge pentru voi spre ertarea păcatelorū.*

Beți dintru acesta toți; acesta e sângele meu alū legēi celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre ertarea păcatelorū. Dacă Apostolul Paul

ține, că omul întâi pe sine să se cerceteze și apoi din pâine să mănânce și să bea din pahar, acesta arată destul de limpede practica apostolică, care a rămas nealterată și constantă în Biserica Ortodoxă pînă în zilele noastre. Acesta s'a păzit în Ortodoxie cu scumpătate nu numai pentru clerici, ci și pentru toți fiii Bisericii, cari sunt membrii adevărați ai ei.

Biserica Romano-catolică se abate de la aceea ce a stabilit însuși Domnul și împărtășește pe credincioșii laici numai sub forma pâinei, prefăcînd eucharistia în nise bulinuri, care nu mai au nici măcar aparența de pâine. Această inovație a introdus-o occidentalii în evul mediu și au dat naștere la nise turburări grozave, care au avut loc mai cu seamă în Boemia pe timpul lui Ión Hus.

Eucharistia e jertfă sau sacrificiu fără de sînge

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sfânta eucharistie nu numai este o taină, ci e și o jertfă sau sacrificiu, după cum se vede chiar din cuvintele lui Iisus Christos, când ține: «Pâinea pe care o voi da eu, este corpul meu, pe care trebuie să-l dau pentru viața lumii. Totuși acesta învățăm și cunoștem din R. 107 al Conf. Ortodoxe. Iisus Christos ține: «Beți dintru acesta toți, etc., și cîndu știm că toate sacrificiile din legea veche care preînchipuiau pe Iisus, se făceau pentru iertarea păcatelor poporului, nu mai rămîne nici-o îndoială că eucharistia e un sacrificiu. Toate rugăciunile liturgice privitoare la săvîrșirea acestei taine o numesc jertfă (sacrificiu). Și cine a putut înțelege mai bine și mai corect spiritul Creștinismului de cît marii Dascăli ai lumii, cari au întocmit liturgiile Ortodoxiei?

Singurile deosebiri între sacrificiile legii vechi și ale

Creștinismului este că acelea erau preînchipuitoare ale celui adevărat, ce era să vie; și alu 2-lea, este că acelea erau din animale ce se junghiau și se aduceau jertfă; iar sacrificiul creștinismului Ortodox e sacrificiul său jertfă fără de sânge, duple cum se vede din rugăciunea sfințirei Darurilor. Acastă doctrină e profesată de totă Biserica Ortodoxă și chiar de sectele eterodoxe, afară de Protestantism, care nu recunoște nici o iertare de păcate, fiind-că ei susțin *predestinațiunea*.

Despre Penitență

De și prin botez omul s'a spălat de păcatul original, prin ungerea cu sf. Mir i s'a comunicat darurile sf. Duh spre a-i da putere spirituală pentru progres în viața creștină și prin eucharistie i se oferă hrana cea cerască unindu-se omul cu Iis. Christos, izvorul vieții și alu darului: totuși consecințele păcatului original persistă în om și-l dispun spre păcat. Pentru acesta D-zeu în nemărginita sa bunătate și iubire pentru creatura inteligentă, chipul și asemnarea sa, a instituit taina Penitenței spre a feri pe om de cădere și spre a-l ridica, dacă va căde.

După învierea sa, Iisus Christos arătându-se ucenicilor săi, le-a zis: «Pace vouă» și suflându asupra lor le-a zis: Luați Duhul sfânt, cărora veți ierta păcatele se vor ierta lor și cărora veți ține, ținute vor fi.

Din aceste cuvinte se vede limpede că Iisus a dat ucenicilor putere de a lega și deslega, și prin urmare a instituit Penitența, ca adevărată taină. Totu același lucru dice Mântuitorul, când dice lui Petru: «Eu îți voi da cheile împărăției cerului; totu ce vei lega pe pământ va fi legat și în Ceruri și totu ce vei des-

lega pe pământ va fi destegat și în Ceruri» (Mat. c. 18 v. 17, 18).

Penitența a existat ca taină neîntreruptă din timpul Apostolilor până în prezente. Acesta se vede din Constituțiile apostolice 2 c. 11, c. 15, 16—38 et sequentes, cât și din scrierile sfinților Părinți, ca Ciprian: *de lapsis* (28, 29), Atanasie: *adversus Novatianum*, fragmentul în cap. 5, 213 din scrierea lui Galamidi; Chrisostom (în regulile ascetice. răspuns la Întrebarea 288 și despre preoție cart. III, pag. 77). Asemenea găsim învățături despre Penitență la Tertulian: de poenitentia cap. 12; Lactantiu: institutio divina 4, 30; Cîril al Alexandriei; asupra cap. 20 v. 23 din evanghelia lui Ion.

Dacă Iisus a dat puterea de a lega și deslega numai Apostolilor și ei au dat-o succesorilor lor Episcopii și presbiterii, este evident că această taină nu o poate săvârși nimeni de cât Episcopii și presbiterii canonici și nimeni altul; tot-de-odată din instituirea acestei taine, oricine înțelege că Episcopii și Presbiterii sunt organe vizibile, prin care se săvârșesc taina; pentru că cele legate ori deslegate vor fi recunoscute și în cer de către Dumnezeu, care singur are puterea de a ierta. Afară de acestea penitența nu poate fi celebrată de cât pentru creștinii, care s'au spălat de păcatul original și prin penitență n'au să spele de cât greșalele comise în urmă pentru curățirea desăvârșită a conștiinței. De aceea dice Augustin: *Dacă păcatul a fost făcut de un catecumen se spală prin botez; iar dacă a fost făcut de un botezat, păcatul se spală prin penitență*: (De adultis conjugibus 11; 16 No. 16).

Condițiunile Penitenței

Celū ce-și mărturisesce păcatele nu pōte dobîndi iertarea de cātū numai, dacā împlinesce următōrele condițiuni. I. Penitentulū sǎ se presînte la pǎrintele sēu spiritualū cu deplinǎ pǎrere de rēu pentru faptele sale, cu deplinǎ cǎința pentru greșalele comise, simțîndu-și culpabilitatea înaintea lui D-deū.

Fără acestea nu pōte fi adevărată penitența și nu pōte fi adevărată mărturisire, care sǎ aibă efectulū iertǎrei.

Tōte acestea constituiescū acea ce se numesce sdrobirea inimēi, neapǎratǎ la penitența. În înțelesulū acesta sunt dīse și cuvintele din Psalmul 50. v 19; *inimǎ înfrintǎ și meritǎ D-deū nu o va urgisi*; iar la prof. Ioil gǎsimū următōrele: *Întōrceți-vē la mine din tōtǎ inima, în postiri, în lacrǎmi și în suspine; sfășiați-vē inimile, iar nu veșmintele și întōrceți-vē la D-deul vostru (Ioil 10; 13, 13).*

Iisus Christos, în fiulū risipitorū, a datū un exemplu despre adevăratǎ cǎința a celui ce se întōrce la D-deū și prin parabola vameșului și a fariseului totū asemenea a demonstratū caracterulū adevăratei cǎințe.

Adevărata cǎința saū sdrobirea inimēi trebuie sǎ isvorascǎ din iubirea cǎtre D-deū, pǎrintele și binefǎcătorulū nostru, iar nu din temerea de pedēpsǎ; cǎci unde este temere nu este iubire adevăratǎ; iar unde este iubire curatǎ și sfintǎ, acolo sdrobirea de inimǎ rezultǎ din simțulū profundū, cǎ celū ce a greșitū, a supēratū pe D-deū, s'a fǎcutū nevrednicū de dragostea sa. Astfelū aū înțelesū penitența marii pǎrinții ai Bisericii. duple cum se vede din următōrele cuvinte ale lui Christos. Dacā ai pēcătuitū, plāngi și suspinǎ, nu pentru cǎ vei fi pedepsitū; cǎci acēsta nu însemnǎzǎ nimicū; ci

pentru-că ai supărată pe D-zeul tău, care e așa de bun, care te iubesc așa de mult, care are în inimă așa de tare mântuirea ta, în cât și pe fiul său unic l-a dat pentru tine. Iată de ce tu trebuie să plângi și să suspini cu statornicie; căci în acesta stă mărturisirea. (Chrisostom asupra Epis. a II către Corint. Omilia IV, pag. 125. Tom. al 5, ediț. 1868, tradusă de Joli).

2) *Hotărîrea statornică de a nu mai greși.* Fără această hotărîre nu se poate dice că penitentul și-a simțit gravitatea greșalei sale, nici că e pătruns de iubire către D-zeu. Fără această hotărîre nu e cu putință corigerea; și D-zeu voesc corigerea; căci pentru corigere a instituit taina aceasta, ca omul să nu piardă fericirea, pentru care e destinat.

Înainte Mergătorul dice Fariseilor și Saduceilor: *Pui de viperă, cine v-a spus să fugiți de mânia, care are să cadă asupra voastră? Faceți dar rodurî vrednice de pocăință.* (Mat. 3, 8—8). Iar Apost. Petru dice Iudeilor: *pocăți-vă și vă întorceți, ca să se spele păcatele voastre.* (Fapt. 3, 19). Pentru acesta sf. Vasile dice: Mărturisitor al păcatului nu este cel ce se mărginesce a dice: «*Am greșit*», și apoi rămâne tot în păcat, ci acela, care, după cuvintele Psalmistului, a descoperit păcatul și simte aversiune către el. De ce folos poate fi pentru bolnav îngrijirile medicului, dacă el nu se depărtează de ceea ce este vătămător existenței sale? Așa și iertarea in Justiției; ea nu servește întru nimic aceluia, care comite altă in Justiție; nici iertarea desfrînării nu servește aceluia, care persistă în desfrînare. Iconomul desăvârșit bun al vieții noastre voesc ca cel ce a trăit în păcate, și a promis în urmă să se ridice spre a trăi în dreptate, să sfârșescă cu trecutul, și după ce a păcătuit să facă început de a se renoi în viață. (Coment asupra Isaia C. I. c. 5, 14). Ambrosiu dice: *că cel ce face pe-*

nitență este datoră nu numai să-și spele păcatele prin lacrimi, ci să-și acopere greșalele trecute prin fapte bune, ca să nu i se mai impute păcatele. Sed etiam emendationibus factis, operire et tegere delicta superiora ut non ei imputetur peccatum (de poenitentia 2, 5 No. 35).

Este necesară ca celă ce se mărturisește să aibă credința în milostivirea lui Iisus Christos, căci numai prin credința într'insulă pôte dobîndi iertare (Fapt. 10, 43). Și în nimeni altulă nu e mîntuire sub ceră, pentru că nici ună nume nu s'a dată, prin care trebue să fim mîntuiți.

Mărturisirea înaintea duhovniculă e neapărată, pentru că elă are puterea de a deslega pe penitentă, după cum s'a vădă în cele precedente. Sf. Grigorie de Nisa, prin cuvintele de mai la vale, ne arată însemnătatea mărturisiră înaintea părintelă spirituală : « *Versați lacrimi mari și multe înaintea mea, și eu însu-mă voiă plînge cu voi. Luați ca pe ună părinte de încredere și asociată ală întristării văstre pe ună ministru ală bisericei. Ministrulă se întristă de păcatulă fiulă său, după cum s'a întristată Iacob la vederea haină fiulă său Iosif. Sunteți datoră deci să comptați mai multă pe acela, care v'a născută către D-zeu de cătă pacea, cari v'a născută trupesce. Descoperiți-i cu îndrăsnă secretele cele mari ale văstre, descoperiți-i tainele inimei, cum descopere bolnavulă unui medică rănile cele secrete, și elă va purta grijă de sănătatea văstră* (Omilia asupra celoră ce judecă pe alții mai aspru).

Partea vizibilă și efectele invisibile ale penitenței

Un fiu adevărată ală Bisericei ortodoxe, dacă a făcută vre-o greșală, se simte zdrobită moralmente, și în pă-

rerea sa de rău pentru greșala săvârșită, avându cre-
dintă puternică în Iisus și deplină speranță spre a
dobîndi iertarea, vine a-și mărturisi păcatul înaintea
duhovnicului, promițendu solemn și legându-se că nu
va mai greși. Iar duhovnicul îl deslégă iertându-l
păcatul în numele lui D-zeu. Mărturisirea și desle-
garea formeză partea vizibilă a penitenței. Cuvintele
ce se pronunță în această privință sunt : *« Fiule Dom-
nului și Dumnezeul Iisus Christos să-ți ierte toate
păcatele; iar eu nevrednicul, prin puterea ce 'mă
s'a dat, te iert și te desleg de păcatele tale, în
numele Tatălui, alui Fiului și alui sfintului Duh,
amină. »*

Din cele dîse mai sus rezultă, că omului cădutu
i se dă iertare de păcate și îndreptare, se împacă cu
Dumnezeu, se scapă de pedepsele vecinice. (Ión, 20 ;
23 etc.).

Despre efectele penitenței, iată ce dîce sfîntul Vasile :
*« Celu ce s'a pătat prin vre-unu păcat, de și în
presinte elu își pierde puritatea, cu toate acestea nu
e lipsit de speranța de a se curăți într-o di prin
penitență »* (Coment. asupra lui Isaia 14 ; 20). *Dacă
descoperim păcatul prin mărturisire, noi facem
din elu o trestie uscată, ce se pôte distruge prin
focul curăților »* (Ibidem. 19. 18). Iar sfîntul Chri-
sestom dîce : *« Când nisce fi aducă ofensă unui
principe, unu om mare al statului; părinții
loru firesci sunt în imposibilitate de a-i da ajutoru
dar preotul desarmeză de mînie adesea nu pre
unu principe sau pe unu om mare de pe pămîntu,
ci pre însuși Dumnezeu, când este iritat prin
faptele noastre. »* (Tract. despre preoție cart. III. pag. 80
din 1882). Totu asemenea dîce sfîntul Chrisostom
în Omilia a III despre penitență către poporul din
Antiochia : *« Ai păcătuit; intră în biserică și spală-ți*

păcatele. La fiecare cădere pe piața publică, voi vă sculați; tot asemenea, de câte ori păcătuiți, pocăiți-vă, nu vă deserați; dacă păcătuiți a doua oară, pocăiți-vă irrași, ca nu cum-va prin neglijență să pierdeți cu totul speranța bunurilor promise. Vă aflați în adânci bătrânețe și a-ți păcătuit; intrați în biserică și pocăiți-vă; căci acesta este un ospiciu, nu e tribunal; în Biserică nu se aplică tortura, ci se dă deslegare de păcate.

Puterea darului lui D-zeu în penitență produce așa de mari efecte, în câtă nu e nici o greșală, care să nu se ierte, căci însuși Domnul ȋdice: «N'am venit să chemăm pe cei dreapți, ci pe cei păcătoși; cei sănătoși n'aũ trebuință de doctor». (Matei). Câtă de mare a fost păcatul lui Petru prin lepădarea de Domnul, totuși a dobândit ȋertarea.

Dacă ȋdicem și mărturisim că păcatele contra sfintului Spirit, nu se ȋertă, acesta nu privesc darul lui D-zeu, ci privesc pe omul cădută în aceste păcate; căci dacă el ȋrecunoște și se întorce la adevăr, dobândește ȋertarea. Numai îndărătnicia omului incorrigibil face imposibilă ȋertarea. Pentru acesta biserica a scos din sinul ei și a condamnat pe novațieni, cari negă puterea de ȋertare pentru cei căduți de la credință, dar în urmă s'aũ pocăit.

Epitimiile, ȋnsemnarea și scopul lor

Pentru greșelele făcute de un membru al Bisericii sinodul al 6-lea ecumenic prescrie, că trebuie a se da pedepse. Pedepsele prescrise se numesc epitimii. Prin canonul 102. menționatul sinod dă ȋnstrucȋiile necesare cum trebuie să procedă duhovnicul când impune epitimiile, ȋcând că trebuie să se aibă în

vedere îndreptarea celui ce a greșit, îndreptându o deosebită atențiune asupra persoanei, dacă voesce îndreptarea sa nu, se interesază de starea și petrecerea sa în rele. Atât din citatul canonu cât și din cuvintele Domnului, citate mai 'nainte: căroră veți ierta păcatele etc., se vede că Biserica are dreptul de a impune pedepse celorl căduți în păcate. Ce este și mai mult, chiar Apostolii au impus pedepse, cum vedem că a făcutu Apostolul Paulu cu vinovatul din Corintu. pe care l'a scos din Biserică și a poruncit să fie datu afară.

Acestu dreptu l-a moștenit Episcopii și preoții pină azi. Scopul acestor pedepse este de a corige și a întorce la viața bună pe cei pierduți. De aceea dreptul în cestiune nu este ceva, care vatamă pe fii Bisericii, pentru că Domnul pedepsește pe totu fiul pe care ilu iubesce.

Acésta e însemnarea și scopul epitimilor spirituale.

Acestu scop și însemnare a epitimilor le au în vedere toți părinții Bisericii; și Sinódele în toate prescripțiunile lor totu acestu scop ilu urmăresc. Avându-se acésta în vedere, nimeni nu trebuie să înțelegă rău epitimiile și să nu considere oficiul duhornicilor ca unu tribunal, care condamnă ca să dea satisfacție dreptății lui D-zeu, a cărui lege a călcat-o celu ce a greșit.

Cele mai obicnuite epitimi ce se impun celorl căduți în greșală sunt: postul extraordinar. îndatorirea de a asista la serviciul divin, rugăciunea acasă unită cu mătăni (plecarea genuchilor). împărțirea milosteniei, oprirea de a se comunica cu sfintele taine pentru unu timp ore-care.

Acestea însă nu sunt pedepse în înțelesul unei judecăți sau condamnări pe care le va da dreptul judecătoru la judecata universală; căci dacă ar fi nisce

pedepse în înțelesul de mai sus, atunci pentru același fapt s'ar pedepsi de 2 ori cel vinovat. Opiniunea de pedepsă o profesază numai Biserica Romei, iar Biserica Ortodoxă nu admite de cât scopul de corigere.

Epitiniile dar nefiind pedepse pentru satisfacerea Justiției lui Dumnezeu, ci fiind numai mijloace de corigere, mijloace părintesci, ele pot fi mărite sau micșorate, sau chiar și reduse cu totul, după starea celui ce are trebuință de îndreptare. Dacă epitiniile ar fi pedepse în toată puterea cuvântului, ele nu s'ar pute schimba; căci justiția ar trebui satisfăcută cu ori-ce preț.

Pentru acest motiv, indulgențele ce dă Biserica Romei, pentru iertarea păcatelor, de sine cad și n'au nici-o rațiune; căci ele se dau fără a se avea în vedere îndreptarea unui creștin, ci numai pur și simplu se dă iertare celor căzuți în greșale.

BCU Cluj / Centrul de Cercetare Istorică și Culturală Despre Maslu

Iisus Christos a venit în lume pentru ridicarea și mântuirea omului. De aceea a dat Bisericii sale toate mijloacele necesare pentru atingerea acestui scop. Nu numai acesta, ci Mântuitorul dând însemnătate nu numai sufletului uman, ci și corpului, care e unit intim cu sufletul și prin care sufletul săvârșesc faptele sale, a dat Bisericii și taina maslului, adică ungerea cu unt-de-lemn sfințit pentru tămăduirea corpului.

Acest scop al misterului se vede din cuvântul Apostolului Iacob: *«Dacă cine-va între voi este bolnav să cheme pe Preoții Bisericii să se roge pentru el, ungându-l cu unt de lemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav. Domnul îl va ridica pe el, și de va fi făcut păcat se vor ierta lui»* (Iacob 5. 14).

Origina divină a acestui misteru

Din cuvintele Apostolului, citate mai sus, se vede că Apostolul vorbește, despre ungerea cu untu de lemnu sfințitu, nu ca despre ce-va care se înființa acum, ci despre unu lucru său taină cunoscută tuturor creștinilor Bisericei ce păstoria elu. Și dacă maslulă nu este instituitu prin dișele Apostolului și era cunoscutu și practicatū de Biserică în timpul apostolicu, acēsta însemnēză că elu își are origina de la însuși Domnul Iisus Christos, care duple afirmațiunea Apostolului multe a făcutu și a învățatū, dar nu tōte s'au scrisu (Ión 9. 22). Nu se pōte admite nici într'unu chipu că Apostoli aū instituitu acēstă taină; căci ei nimicū nu învățau de la sine. Dacă însuși Iisus Christos dișea, că elu de la sine nimicū nu dișe și nu învăță, ci precum îi spune lui Tatălū; dar Apostoli, care și-aū datū viața pentru învățatura Domnului, ar fi pututū ore să învețe și să instituiēscă ce-va de la sine fără să fi priimitū de la Iisus Christos? Acēsta dovedesce originea și instituțiunea divină a maslului ortodoxu.

Caracterulū de misteru alū maslului se vede și din cuvintele Apostolului, când dișe: *«Și de va fi făcutū pēcate se vor ierta lui, pentru că unde se înmulțesce pēcatele se înmulțesce și darulū; iar darulū D-deescū prin mistere se comunică sufletelorū crescine»*. Și dacă se iōrtă pēcatele, este evidentū că se comunică darulū, și prin acēsta se dovedesce că actulū sfințu care s'a săvērșitū este o taină.

Apostolulū Iacob dișe despre acēstă taină, că ea trebuie a fi săvērșită la ori-ce bolnavū. Dacă dar maslulū trebuie săvērșitū la ori-ce bolnavū, nimeni nu este îndreptățitū de a interpreta în *modū protestantū* cuvintele Apostolului, cum că Apostolulū ar avē în

vedere vre-unu medicamentu, când vorbesce despre ungerea cu untu de lemnu sfințitu; căci unu medicamentu nu pôte să fie propriu pentru toate bôlele. Afară de acêsta, aci nu pôte fi vorba de rugăciune ca să se facă o minune pentru celu bolnavu; căci minunea ar consta numai în tămăduirea de bôlă, iar nu și în iertarea păcatelor.

În înțelesul celoru de mai susu găsimu de acord și învățătura Părinților Bisericeî. Sf. Iôn Crisostom ȋice: «Puterea Părinților duple natură n'ar puté să apere de môrte nici de bôle; dar puterea preoților de multe ori a mântuitu sufletele bolnavilor de môrte sau întrebuițându pedépsa meritată asupra unora, sau apă-rându pe alții de căderi funeste. Și acêsta nu numai din eficacitatea consiliilor și a indemnurilor lor, ci și prin puterea rugăciunilor lor. Preoții nu iértă păcatele numai în misterul renașcerii, ci și după botez. Ascultă acêstă mărturie a Apostolului Iacob: *«De este cine-va bolnavu între voi să chieme pe Preoții Bisericeî să se róge pentru dânsul, ungându-l cu untu-de-lemnu în numele Domnului, și rugăciunea credinței va mântui pe celu bolnavu și D-deu îl va scula; și dacă a făcutu păcate se voru ierta lui.* (Tract. despre Preoție, pag. 80 din 1882).

Din cuvintele de mai susu înțelege ori cine că aci nu e vorba de câtu despre taină Sf. Maslu.

Victor din Antiochiea (secolul V) ȋice: «Untu-de-lemnul vindecă bôlele și produce lumină și bucurie; untu-de-lemnul întrebuițatu pentru ungere denotă bunătatea lui D-deu, vindecarea bôlelor, luminarea inimii; căci rugăciunea face totu duple cum scie fiecare, și untu-de-lemnul nu este altu-ceva de câtu simbolul lucrului ce se face».

Maslul sau ungerea cu untu-de-lemnu sfințitu, ca taină, există nu numai în Biserica Ortodoxă, ci și în

Biserica Romei, și nu numai în Biserica Romei, dar chiar și la Nestorienii și Monofisiții, cari au eșit din sînul Ortodoxiei încă din secolul al V-lea, fiind excluși de conciliul al III-lea și al IV-lea ecumenic. Din aceste date istorice se poate convinge oricine despre origina divină și antică a tainei Maslului

Cuî se poate săvârși Maslul și cine-l poate săvârși ?

Din cuvintele apostolului Iacob, citate mai sus, se vede lămurit că Maslul trebuie săvârșit numai pentru bolnavi, pentru omeni în suferințe, în infirmități, și nu numai pentru bolnavi de mörte, cum se face în Biserica Romano-Catolică. Romano-Catolicii de prin secolul al XII-lea s'au abătut de la practica constantă a Ortodoxiei și în privința Maslului; căci au început a săvârși această taină numai la cei ce sunt în agonie de mörte, din care cauză au și numit taina acăsta «*ungerea extremă*».

Intru câtă privesce întrebarea : *Cine poate săvârși această taină ?* Putem răspunde cu cuvintele Apostolului Iacob : *să cheme pe preoții Bisericei*, etc. Dacă Apostolul dăce să cheme pe preoții Bisericei, neapărat se înțelege, că preoții au dreptul de a săvârși această taină. Cu toate acestea, nu se poate afirma că numai ei, nu și Arhiepiscopii, au acest drept ; pentru-că este principiul stabilit în Biserica Ortodoxă, că Arhiepiscopul poate săvârși toate tainele, chiar și pe acelea, ce nu le poate săvârși preotul. Iar dacă Arhiepiscopul nu ia parte la un Maslu, acăsta provine de acolo, că el e în imposibilitate de a lua parte la toate casurile bolnavilor, fiind ocupat cu afacerile administrațiunei eparchiale.

În privința Maslului, Biserica nu determină No. preo-

ților ce trebuie să ia parte la săvârșirea lui. Cu toate acestea fiindcă Apostolului Iacob a dispus să chieме pe *preoți*, iar nu pe *preot*, în practica Bisericii Ortodoxe, s'a urmat ca să fie 7 sau cel puțin 3 preoți, când se săvârșesce maslul; iar în casu de necesitate pôte săvârși taina maslului chiar și unu singur preot.

Biserica Romei impune ca Episcopul să sfințească untul-de-lemn, cu care preotul trebuie să ungă pe cel bolnav. Dar din cele precedente se pôte vedea că această dispozițiune a Bisericii Romano-Catolice, e ce-va arbitrară și neîntemeiată pe doctrina Apostolică.

Partea vizibilă a Maslului. Ungerea cu unt-de-lemn sfințit a membrilor celui bolnav conform prescripțiunilor rituale și rugăciunea săvârșitorului care începe ast-fel: Părinte sfinte, doctorul sufletelor și al trupurilor noastre, acestea constituiesc partea vizibilă a săvârșirii maslului. Negreșit, rugăciunea pentru bolnav n'are de scopu de a-l face să nu mai moră nici-odată, ci să trăiască în limitele determinate pentru viața omului, duple cum va voi D-deu duple suprema sa înțelepciune.

Partea invisibilă la Maslu este ertarea păcatelor. Bolnavul nu este în stare de a-și mărturisi toate păcatele din cauza slăbiciunii și a corpului și a neținerii de minte; pentru aceasta, preoții toți stau în picioare lângă bolnav și se rogă lui D-deu în numele întregii Biserici, ca D-deu să aibă milă de cel ce se află în suferințe și să-i dăruiască ertare de greșalele făcute.

În privința celor cinci taine, despre care s'a vorbit până aci, putem observa că prin botez, prin ungerea cu sf. Mir și prin cuminecătura omul intră în sinul Bisericii, se întărește și progresează în viața pioasă a Evangheliei pentru dobândirea fericirii, promisă celor buni; iar prin penitență și ungerea cu unt-de-lemn

sfințitū se oferă omului mijlócele și remediile necesare, unele pentru tămăduirea de bólele sufletesci, iar altele pentru tămăduirea atâtū de bólele trupesci câtū și de cele sufletesci.

Căsătoria saū nunta

Nunta este taina Bisericeī Ortodoxe, prin care bărbatului și femeiei, uniți în vieța conjugală, li se comunică grația divină pentru viețuirea lorū împreună în spiritulū adevăratelorū învățături creștinesci și pentru dobîndirea de fiī și membri adevărați ai Bisericeī.

Căsătoria este instituțiune divină, ca lege pusă în natura ființei omenesci; dar este și taină a legii celei noi a creștinismului. D-deū a creatū pe omū duple chipulū și asemănarea sa, bărbatū și femeie; i-a bine-cuvîntatū și le-a dīsū: *creșceți și vē înmulțiți și umpleți totū pămîntulū*. (Facere 1; 27, 28). Chiar și după căderea în greșală D-deū a bine-cuvîntatū pe Noe și pe fiīi sēi și le-a dīsū: *Creșceți și vē înmulțiți și umpleți pămîntulū*. (Facere 9; 1, 7).

Iisus Christos a luatū parte la nunta din Cana și chiar a făcutū prima sa minune la acēstā nuntă, arătândū că cu voiea sa se face unirea între bărbatū și femeie. (Ión 2: 1. sequentes). Apostolulū Paul în Epistola I către Corintenī dīce: *«Bărbatulū n'a fost creatū pentru femeie, ci femeia pentru bărbatū. Cu tóte acestea, nici bărbatulū fără femeie, nici femeia fără bărbatū nu este în Domnulū nostru; căci duple cum femeia a fostū scósă din bărbatū, totū așa și bărbatulū se nasce din femeie, și totulū vine de la D-deū* (1 Corint 11: 9, 11; 12). În Epistola către Timoteiū (cap. 4: 1—3) Apostolulū Paul muștră aspru pe cei ce defaimă căsătoria saū nunta. O mulțime de sectanți

ca: Gnosticii, Manicheii și școlile de filosofi păgâni au combătut căsătoria; dar contra acestora s'au ridicat cu putere Părinții Bisericii: Ireneu, Clement Alexandrinul, Chrisostom, etc.

Căsătoria, din cauza sensualității multora, de și instituțiune divină cu înaltă destinațiune pentru propagarea și conservarea a omului, căduse de la înălțimea scopului determinat de Creatorul lumii; pentru acesta Mântuitorul Christos a instituit-o ca taină în sinul Bisericii sale. Bărbatul și femeia în Biserică, uniți în fața Bisericii, priimesc darul de sus prin bine-cuvîntarea păstorului.

Partea vizibilă la căsătorie e declarațiunea soților, făcută înaintea Bisericii sau înaintea oficiului stării civile și bine-cuvîntarea solemnă a legăturii conjugale, săvârșită de preotul săvârșitor al tainei, când le pune cununile în numele sf. Treimi și pronunță rugăciunea: «Dă-mne D-zeul nostru, cu mărire și cu onoare încununază-l pe dinșii». Iar *partea invisibilă* a tainei e darul celui nevădut al lui D-zeu, care se comunică soților și care face din această unire imaginea unirei lui Iisus Christos cu Biserica.

Darul lui D-zeu, comunicat soților, sfințește legătura lor, înaltă și purifică dragostea ce-l unesce, făcând-o spirituală; din care cauză Apostolul dice: «*Căsătoria la toți să fie venerabilă*» (Ebrei. 13, 4).

Sf. Ión Crisostom despre unirea conjugală dice: «*Este o unire spirituală și o nascere spirituală... unire care nu mai este nici din patimă, nici din corp. ci este cu totul spirituală, pentru că sufletul se unesce cu D-zeu. printr-o legătură nespusă, pe care numai D-zeu o cunoște. și cel ce rămâne unit cu Domnul este același spirit cu el*» (I Corint. 6, 17).

Grația divină, comunicată soților prin bine-cuvîntarea

tarea cununiei lor, le dă puteri suficiente pentru împlinirea tuturor datorilor lor reciproce. Aceste datorii, spre a pute fi îndeplinite, de multe ori trecu peste puterile naturale ale omului în diferite împrejurări ale vieții. Cu toate acestea soții prin darul lui D-zeu devin atât de puternici, în cât mergu pină la sacrificiul unuia pentru altul și pentru fii lor, pe cari îi cresc membrii folositori societății.

Caracterele căsătoriei creștine sunt: *unitatea* și *indisolubilitatea*, cari facu ca căsătoria să fie în adevăr taină, iar nu contract, care să se pōtă desființa sau resilia, ca ori ce învoiēlă.

Chirotonia sau Preoția

Sub numele de Preoție sau Chirotonie înțelegem taina Bisericei Ortodoxe, care se săvârșesce prin punerea mâinilor Episcopului sau a Arhiepiscopului și rugăciunea ce pronunță săvârșitorul tainei d'asupra capului celui alesu pentru hirotonie.

Punerea mâinilor și rugăciunea, săvârșite de Arhiepiscop sau Episcop, se facu pentru chemarea darului nevēdutu alu lui D-zeu, ca să sfințescă în gradele ierarhiei bisericesci pe cei aleși pentru îndeplinirea datorilor misiunei pastorale. Din rēspunsul 109 alu confesiunei ortodoxe și din articolul 10 alu Epistolei Patriarhilor, toate întemeiate pe sfinta Scripturā, se vede limpede, că Iisus Christos a aședat taina hirotoniei în Biserica Sa, adică a sfințitu învēțători și conducători spirituali și săvērșitori ai tainelor.

Dintre ucenicii sēi Iisus a alesu 12, pe care i-a numitu Apostoli și le-a datu puterea de a boteza și învēța popōrele în numele Tatālui și alu Fiului și alu sfintulu Spiritu (Mat. 28, 18, 19); a suflatu asupra

lor și le-a dăruit: «*luați duhul sfânt, cărora veți ierta păcatele etc.*» (Ion 20, 21, 23). Iisus a dat această putere nu numai Apostolilor, ci și succesorilor lor. Acesta se poate vedea din cuvintele lui Iisus Christos: «*Iată eu cu voi sunt până la sfârșitul veacului*» (Mat. 28, 20); pentru că știe Mântuitorul și despre sine, că este Fiul lui Dumnezeu consubstanțial și etern, și despre Apostoli, că nu vor trăi în decursul tuturor veacurilor; prin urmare cuvintele sus citate n-au altă înțeles decât că puterea dată Apostolilor era și pentru succesorii lor neîntrerupți cât va fi lumea.

Pentru acesta Apostolul Paul spune: «*Acela a dat pe unii Apostoli, pe unii Profeți, pe alții Evangeliști, iar pe alții Păstori și Învățători*» (Efes. 4, 11).

Pre lângă acestea Iisus a pus îndatorirea tuturor celor care vor crede și vor urma învățătura evangheliei sale, ca să asculte și să se supună celor care se așază de el pentru conducerea spirituală, zicându-i: «*Acela care, te ascultă pe voi, pe mine mă ascultă; iar acela care se lepădă de voi, se lepădă de mine și de cel care mă trimisese pe mine*». (Luca 10; 16).

Apostolii, care au auzit cuvântul de la însuși Mântuitorul, au înțeles mai bine decât oricine temelia învățătura lui Iisus Christos. Asemenea și succesorii imediați ai Apostolilor, adică Parinții Apostolici, au fost cei mai de aproape discipoli ai Apostolilor, și au fost instruiți în modul cel mai corect în principiile doctrinei creștine. Fiind puși în poziție de a înțelege și învățătura Domnului și a o explica astfel, cum a voit însuși Domnul nostru Iisus Christos.

De aceea Apostolii, după învățătura Domnului, nu numai au fondat Biserici, adică comunități creștine, ci au și sfințit preoți, diaconi și Episcopi în orice loc se simțea trebuința de păstori sufletești, cum se vede în *Fapte* 14; 23: «și orânduindu-le presbiteri

pe la Biserici, rugându-se cu postiri, i-au încredințat Domnului, în care au creștut». Iar celorlalte așezări în această misiune, Apostolii le diceau: «Dreptă aceea luați aminte de voi și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus Episcopi, să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu scump sânger sânu». (Fapte 20 ; 21). Apostolii nu numai sfințeau Episcopi și presbiteri, ci chiar și acestora le puneau obligațiunea de a sfinți și ei pe alții prin punerea mânilor: «Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce lipsesc și să orînduești Episcopi în fie-care oraș, precum ți-am poruncit». (Titu 1 ; 3). Măinile în grab pe nimeni să nu-ți pu. (I Timotei, 5 ; 29). Apostolii au așezat mai mulți Episcopi: pe Apostolul Iacob la Ierusalim, pe Ignatie la Antiochia, pe Titu în Creta, pe Policarp în Smirna, pe Papia la Ierapole, pe Clemente la Roma, etc., punându-le obligațiunea ca și ei să hirotonisească pe alții, după cum s'a vădit din cuvintele citate mai sus.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Treptele sau gradele Ierarhiei

Sectele protestante, despărțindu-se din sinul Bisericii Romano-Catolice și din această cauză păstrându-i o neîmpăcată ură, a ajuns la o mai mare rătăcire de cât Biserica, din sinul căreia au ieșit. Pentru această Protestanții nu recunosc și nu admit nici un grad ierarhic. Fie-care dintre bătrâni pot deveni *Pastores*. Pe presbiteri îi consideră ca bătrâni, ca or-ice bătrân. Din această cauză Protestanții, cu toate nuanțele lor în traduceri Scripturii, făcute de ei, nu întrebunțază de cât cuvîntul bătrân. acolo unde în textul original găsesc cuvîntul grecesc *πρεσβυτερος*. Din cele ce vom arăta mai

josu, se va vedé limpede și deplinu, că Ierarhia Bisericeî creștine a existat de la începutu și că protestanții în această privință, ca și în toate celelalte eresi sau abateri ale lor, se află într-o desăvârșită eroré. Dacă în noulu Testamentu de multe ori se găsește cuvintulu presbiteru întrebuințatu spre a designa atâtu pe presbiteri proprii diși, câtu și pe Episcopi și chiar pe Apostoli, acesta nu însemnă că exista numai presbiteratul; căci de s'ar admite acesta, atunci ar însemna că n'a existat nici Apostoli; ceea-ce ar fi absurdu. Cuvintulu *presbiter*, pe lângă accepțiunea sa specială de a designa trepta preotulu, mai avé și însemnarea generală de demnitate, cum se întrebuințază adî cuvintulu Apostolu pentru toate treptele Ierarhiei, ba încă cu sensu și mai întinsu, designându chiar pe orîce omu, care își îndeplinește misiunea și datoria. Dar când Apostolul Paul se exprimă în Epistolele sale limpede, că Episcopulu trebuie să aibă anume însușiri și când spune Episcopiloru puși de elu să orînduască presbiteri, nu mai încapă nici o îndoială despre existența treptei Episcopale în timpul Apostolicu.

Unulu dintre părinți Apostolici. Clemente Romanulu, în epistola către Corinteni, ne spune lămuritu despre trepta Episcopatulu dîcîndu: *Apostoli predicîndu în orase și sate, după unu examenu spiritualu, pe cei dintâi dintre credincioși îi hirotonisau Episcopi și diaconi pentru cei ce primiau credința*. Iar sfințulu Ignățiu în epistola către Efesenî dîce: *Episcopi sunt hirotonisiți pînă la marginile lumii, duple voînța lui Christos*.

În epistola către Magnesieni dîce: Vă conjurî, faceți totu în pacea lui D-deu sub presidența Episcopulu în locul lui D-deu însuși, a preoților în locul Apostolilor și a diaconilor prea iubiți, cărora li s'a încredințatu serviciulu de Iisus Christos.

Când Apostolul Paul se exprimă lămurit: Paul și Timoteiū, slugile lui Iisus Christos, tuturor sfinților lui Iisus Christos, celor ce sunt în Filipi, împreună cu Episcopii și diaconii, harū fie vouē și pace de la D-zeu Tatălū nostru etc. (Filip 1, 1—9) nu mai încapă nici o îndoielă despre existența ierarhiei tuturor gradelor bisericești. Numai o pornire pasionată nu poate vedea adevărul despre ierarhia bisericească, așa cum e arătat de sfînta Scriptură.

Dacă Apostolii au instituit și hirotonisit Episcopi, presbiteri și diaconi, acesta nu va să dică cum că aceste trepte și-au origină divină? căci după, cum am vădută, Iisus a dată această putere Apostolilor și succesorilor lor și le-a promis a fi presinte între ei în totū cursulū vécurilor.

Ipolit dice despre treptele ierarhiei: «Episcopulū să nu se trufescă înaintea preoților și a diaconilor, nici preoții înaintea poporului; căci corpul Bisericii se compune din uni și din cei-alți (De chrismate No. 1); Iar Tertulian dice: «*Nulla ecclesia sine Episcopo.* (Adversus Marcionem). În fine, Ciprian dice: «*Ceea ce formeză biserica este poporul unitū cu preotulū și turma supusă păstorulū; iată pentru ce trebuie să știți că Episcopulū este în Biserică și Biserică în Episcopū, și că orî-cine nu e în comunicare cu Episcopulū nu e nici în biserică* (Epistola 69 No 8).

Diferența între trepta Episcopului, preotului și a diaconului e arătată în confesiunea ortodoxă, R, 85, și în art. 10 din Epistola Patriarhilor. În aceste cărți simbolice ale ortodoxiei și în locurile anume indicate mai sus este determinat că Episcopulū e celū dintăiū și capū alū ierarhiei și săvârșitorulū tuturor tainelor fără nici o excepție. Elū e primulū învățătorū în Biserică, avendū această misiune determinată de însuși Intemeetorulū Bisericii, care dice: «Mergendū învățați toate némurile

etc; iar Paul dice către Timoteiū: «Pînă ce voîu veni, ia aminte la citire, la mîngăere, la învățătură.

Nu neglige darulū, care este intru tine, care ți s'a datū prin proorocie, prin punerea mîinilorū. Păzesce-te pe tine însuși și învățătura, și rămăi intru acestea; căci acestea făcendū te vei mântui și pe tine și pe cei ce te vor asculta (I. Timot. 4, 13—14): Presbiterii prin tainica punere a mîinilorū, priimindū de la Episcopi autoritatea și dreptulū de a învăța pe poporū și fiindū sfințiți în trépta lorū, potū săvērși tóte oficiile și tóte tainele, afară de hirotonie. Diaconii sînt numai ajutători ai Episcopilorū sau ai presbiterilor în serviciū, avendū, cu permisiunea Episcopulū, și dreptulū de a predica.

Partea vizibilă, la hirotonie e punerea mîinilorū Arhiereulū sau Episcopulū pe capulū celui ce se hirotonisește diaconū, preotū și arhiereū și rugăciunea ce face Episcopulū pentru chemarea darulū Duhulū sfîntū spre slințire și săvērșire în trépta respectivă.

Partea invizibilă aici e darulū celū nevédutū alū lui D-deū, care dă putere, dreptū și autoritate celui hirotonisitū spre a săvērși cele sfînte.

Dreptulū de a săvērși hirotonia

Din cuvintele lui Iisus Christos, când a suflatū asupra Apostolilorū spre a lua Duhulū sfîntū și din cuvintele apostolulū Paul către Timoteiū de a hirotonisi Presbiteri, cum și din practica constantă a ortodoxiei, este lucru hotărîtū și nesupusū nici unei îndoeli, că hirotonia este prerogativă exclusivă a Episcopulū.

Pentru acésta primele canóne apostolice determină cine trebuie să săvērșescă hirotonia din tóte gradele ierarhice. Constituțiunile apostolice desvoltă canónele

apostolice spunându că preotul n'are dreptu de a hirotonisi pe cineva. Totu asemenea hotărêscu sinódele ecumenice și locale (Sinodú I, ec. c. 19; Antiohlea 9 Cartag. 60).

Eshatologia, saú judecata și rêsplata

Doctrina bisericeí nóstre ortodoxe despre judecatá, ca dogmá, este coprinsá și în sfinta Scripturá : este hotáritá și enunțatá chiar și în simbolul credinței art. 7 : *Și iarăși va să vie cu mărire să judece viii și morții*. Cum că are să vie timpulú, când avemú să dămú sémá înaintea lui Dumneđeú despre faptele nóstre, nu mai încape nici o îndoiélá. Înusuși Iisus Christos ȑice : *Cá la judecata lui Dumneđeú va despărți păstorulú oile de capre și va pune pe unii la stînga, iar pe alții la drépta, etc.* Prin parabola despre *Avutulú și Lazăr* și prin cea despre împărțirea talantelorú Iisus Christos aratá că vom da sémá de faptele nóstre și vom fi pedepsiți saú recompensați.

Despre realitatea acesteí judecáți D-đeú a lăsatu chiar în lume semne, duple care să putemú întrevêde judecata, ce are să fie. Noi însi-ne judecámú pe alții prin autoritáțile judecătorești, instituite în sinulú societáței și dămú dreptate saú pedépsá. Dar D-đeú celú prea dreptú va lása óre pe ómeni nejudecați; mai alesú când chiar aici în lume în tot-dé-una se priimesce pedépsa saú recompensa conform faptelorú cunoscute?

O datá înțelêsá chestiunea despre judecatá, să căutámú să înțelegemú cele ȑise de Iisus Christos despre judecatá în parabola avutulú și Lazăr. Din cele ce ȑice Mântuitorulú în acéstá parabolá, cum și din cele ȑise despre a doua venire a sa, trebuie să înțelegemú că judecata lui D-đeú se face în 2 chipuri.

În parabola despre Lazăr Iisus arată că după moarte atât bogatul cât și Lazăr și-au primit răsplata; iar, vorbindu-se despre a doua venire a sa, arată, că Iisus va veni încongiurat de sfinții săi îngeri și va sta pe tronul mării.

Din această înțelegem că îndată după moarte e o judecată, iar când va veni Domnul întru mărirea sa va fi altă judecată. Judecata ce se face după moarte se numește judecata particulară; iar judecata, care se va face la a doua venire a Domnului, se numește judecata universală, când toți vor fi judecați în mod definitiv, spre a-și lua recompensa sau pedepsa definitivă. Iată ce zice sf. Vasile în cestiunea judecării: *Vieța prezente este timpul pocăinței și al iertării păcatelor, iar viața viitoare este timpul dreptei judecări.*

Sf. Grigorie zice: Mai bine este a suferi corectura și curățirea aici pe pământ decât a suferi interogatoriul în cer și sus; căci va veni timpul pedepsei, iar al purificației va fi trecut. Căci după cum acela, care-și aduce aminte de Dumnezeu, se ridică mai sus de moarte, totu asemenea cei ce au plecat de aici nu mai au nici-o mărturisire și îndreptare; de orice Dumnezeu a închis timpul vieții active în timpul viețuirii noastre pe pământ, lăsându-vieții viitoare cercetarea despre ceea ce este făcut în viața actuală.

Judecata particulară

Despre realitatea judecării particulare, dacă nu găsim locuri directe în sf. Scriptură, cel puțin în mod indirect găsim, cum s'a vădută în parabola despre bogatul și Lazăr. Cu toate acestea disputele și opiniunile Părinților Bisericești (pe care le-am numit teologumene) ne dau lămurire despre această judecată.

Augustin dice: Credința că sufletele sunt judecate îndată după eșirea lor din corpuri înainte de a se prezenta înaintea celui-l-altă tribunal, unde vor fi judecate în corpurile înviate, este foarte drăpă și mântuitoare.

Dimitrie al Rostovului dice: Pentru noi Creștinii Ortodocși ne este de ajuns să așteptăm în fie-care noapte ora necunoscută a sfârșitului vieții noastre și să fim gata de plecare; acolo este pentru fie-care judecată îngrozitoare înainte de judecata universală cea spăimântătoare. Totu el dice: Este indoită judecată: Judecata particulară și judecata universală. Fie-care omă murindă are judecata sa particulară; căci atunci vede toate faptele sale. Ceea ce noi așteptăm în fie-care și în fie-care noapte, ca și în fie-care oră, este venirea Domnului. Dar nu pentru aceasta este îngrozitoare venirea Domnului, fiindcă are să judece vii și morți și să dea fie-căruia după faptele sale. Ceea ce așteptăm în fie-care oră nu este acestă momentă îngrozitoră, când, în sunetul unei înspăimântătoare furtuni, Cerurile vor trece după disa Apostolului Petru (II Petru 30,0) elementele se vor dizolva, pământul va fi arsă cu totă ce coprinde; ci este ora noastră supremă, când judecata lui Dumnezeu vine să scotă sufletul din corp; acesta este ora, când pentru fie-care e o cercetare particulară despre totă ce a făcută. Acestă oră o așteptăm neîncelată după cum Domnul ne îndemăă dicendă: Fiți totă-de-una gata; căci Fiul omului va veni, când voi nu gândiți (Luca 12,40).

Aceste opinii ale Invățătorilor ortodocși, dacă n'au dobândit sancțiunea ecumenică printr'un sinod, cel puțin ele sunt recunoscute și admise de toți creștinii ortodocși ca cele mai drepte și corecte învățăuri. Dacă nimeni dintre Părinți și Invățătorii creștini ortodocși

n'ar fi emisă opiniunile lor asupra acestei cestiuni, judecata particulară tot n'ar fi putut să rămână necunoscută de însăși rațiunea dreaptă a ortodoxiei. Căci odată stabilit principiul că sufletul omului e nemuritor și e substanță, care are conștiință de sine, s'ar pute oră admite că după moarte, sufletul omului rămâne într-o stare nehotărîtă pînă la Judecata Universală? O stare nehotărîtă pentru sufletele celor drepți n'ar fi fost ea o adevărată pedepsă? Dar Dumnezeu, prin înțelepciunea și bunătatea sa nemărginită, n'a putut să nu determine o stare potrivită cu faptele fie-căruia pînă la definitiva judecată!

Recompensa celor drepți. mărirea

Însuși Mântuitorul dice: În casa Tatălui meu sunt multe locuințe. Dacă acestea n'ar fi, v'aș fi spus; căci eu mă duc ca să vă pregătesc loc. După ce mă voi duce și vă voi pregăti loc, eu voi întorce ca să vă iau, ca acolo unde voi fi eu, să fiți și voi (Ión 4; 2, 3). Părinte, voesc ca aceștia, pe cari i ai dat mie, să fie unde sunt și eu, ca să vadă mărirea, pe care mi-ai dat-o mie. Amină dic ție, dice Iisus către tilharul, astăzi vei fi cu mine în rai (Lucu 23: 43).

Iată această este recompensa celor drepți după judecata particulară. Această răsplătire a celor buni este recunoscută de totă Creștinătatea ortodoxă, din care cauză părinții și învățătorii Bisericii au afirmat destul de accentuat la diferite ocazii, în scrierile și discursurile lor, despre mărirea de care s'au făcut vrednici sfinții, venerați de Biserica ortodoxă.

Despre starea de fericire și mărirea a celor drepți după moarte iată ce găsim în sfînta Scriptură: Știți,

dice Apostolul Paul, că dacă această casă de pământ, în care locuim, are să se sfărâme, Dumnezeu ne va da în ceru o altă casă, o casă care nu va fi făcută de mâinile oamenilor și care va dura vecinic. În această încredințare ce avem, ne place să eșim mai bine din casa acestui corp spre a merge să locuim cu Domnul. (II Corint. 5; 1—8).

Clemente Romanul în epistola către Corinteni dice: (I 5; 50): «Petru (Apostolul) a avut să sufere multe chinuri prin o ură nelegiuită, și devenit martir, el a părăsit acest pământ, ca să viețuiască în mărirea ce-i se cuvenea. Paul a fost martirisat de cei puternici și strămutându-se din această lume a trecut într-un loc sfânt. Toate generațiunile, cari au existat pînă acum, au dispărut; dar pentru cei ce s'au perfecționat în caritate după darul lui Dumnezeu, ei se găsesc în locuința celor fericiți și vor apăre toți la venirea împărăției lui Iisus Christos.

Dionisie Alexandrinul dice: Acești D-deesci martiri, cari sunt ai noștri, acum ședîndu lingă Iisus Christos, împărtășindu-se de domnia lui, pronunță cu elu sentințele sale, chiar acești martiri cari au fost priimiți dintre frații căduți culpabili, cari și-au plecatu genunchiile înaintea *altarelor idolatre*, când le-au vedutu căința și întorcerea lor. (Eusebiu, Ist. ecles. cartea 6, c. 42). Ori-cum s'ar numi locul unde stau sufletele dreptilor, acel loc însemnăză fericirea. În imnele Bisericii noastre este disu că sufletele dreptilor sunt în mâna lui D-deu și nu se va atinge de ele munca. Despre fericirea și mărirea celor drepti, Sf. Ión Chrisostom dice: «Ceea ce D-deu a pregătitu pentru cei ce-lu iubesc ochii omului n'au vedutu, urechilea n'a auditu și la inima lui nu s'a suitu; dar n'a priimitu acestea, ci o așteptă după atata neliniște. Câti ani au trecut de când ei au învinsu! și n'au dobînditu încă ceea-ce

li s'a pregătită. Oare voi trebuie să vă întristați, voi cari sunteți încă în luptă? Gândiți-vă la ceea-ce sunteți și câtă timp e de când Avram și Abel au așteptat și au să aștepte pînă când voi să deveniți perfecti, ca să priimască atunci răsplata. Ce face Abel, care înainte de toți a învins și care nu e încă încununat? Ce face Noe? (Omilia 28 asupra cap. 12 Epist. Ebrei).

Din aceste cuvinte înțelegem că fericirea dreptilor nu e deplină după judecata particulară și că ea va fi după judecata universală, când toți își vor lua răsplata definitivă și vecinică.

De și răsplata cuvenită dreptilor, ca și pedeapsa celorl păcătoși nu este deplină pînă la judecata universală, totuși Sfinții în Biserică sunt glorificați cu laude.

Probă despre acesta sunt sărbătorile din cursul anului, instituite în memoria sfinților și imnele Bisericii la adresa lor, săvîrșindu-li-se pomenirea cu cântări; iar creștinatarea ortodoxă, în convingerea ei intimă despre marea glorie meritată și dobîndită de sfinți, îi venerază și îi roagă spre a fi mijlocitorii către D-zeu, de a cărui grație și gloriificare s'au învrednicit. Bisericele zidite sub patronagiul vre-unuia dintre sfinți, venerațiunea moștelor lor, nelipsirea din sf. Antimis și de la sf. masă, dovedesc gloriificarea sfinților pe pămînt mai în nainte de judecata universală.

Despre Inviere și judecata universală

Biserica Ortodoxă în sinodul al II-lea ecumenic a hotărît dogma despre învierea morților și a enunțat-o limpede în art. 11 al simbolului credinței prin următoarele cuvinte: *așteptă învierea morților*.

După trecerea omului din această viață, numită pămîntescă, este neapărată ca corpul omului să învieze spre a se uni cu sufletul; ca după jud. Universală ambele elemente constitutive ale ființei omenesci să fie resplătite sau pedepsite împreună. Căci ele au săvârșit și cele bune și cele rele în viața cea de pe pămînt. Mântuitorul Christos, care este izvorul adevărului, ne-a încredințat deplin că va fi neapărat învierea din morți. Mai înainte de oricare altă probă. Iisus prin faptele sale a dovedit acest adevăr, înviind morții și chiar el însuși înviind din morți, ca om. Dănd probe prin faptele sale despre înviere, și prin cuvînt Iisus ne învață zicînd: Adevăr zice vouă, că vine ora (césul), cînd toți cei ce sunt în mormînturi vor auzi glasul fiului lui Dumnezeu și vor eși cei ce au făcut bine întru învierea vieții; iar cei ce au făcut rele întru învierea osîndirei. *Apostolul Paul* vorbind despre înviere zice: *De vreme ce Christos se propoveduesce* că s'a sculat din morți, cum zice unii dintre voi că nu e învierea morților? Iar de nu e învierea morților, atunci nici Christos n'a înviat. Iar dacă n'a înviat Christos, atunci propoveduirea și credința noastră e zadarnică. Suntem încă și martori mincinoși ai lui D-deu; căci am mărturisit împotriva lui D-deu că a înviat pe Christos, pe care nu l'a înviat, dacă morții nu se vor scula. Căci de nu se vor scula morții, nici Christos nu s'a sculat; iar dacă Christos nu s'a sculat, credința noastră e zadarnică. Atunci și cei ce au adormit în Christos au perit.

De nădăjduim în Christos, numai în viața acesta suntem mai ticăloși de cît toți omii. Dar acum Christos s'a sculat din morți! Christos s'a sculat din morți și s'a făcut începutul celor adormiți. Căci

precum în Adam toți mor, așa în Christos toți vor învia. (I Corint 15; 12, 23)

Când Iisus dice că vor eși cei ce au făcut bine întru învierea vieții, iar cei ce au făcut rele întru învierea osândirei ne face să înțelegem, că toți vor învia, că învierea va fi universală. De aceea Biserica, pe baza Scripturii învață: 1°) Că toți vor învia, 2°) că corpurile vor fi identice cu cele din viață, 3°) că corpurile înviate de și identice cu cele de acum, totuși vor fi schimbate și nesupuse pieirei, ca și corpul lui Iisus Christos, pentru care Apostolul dice: «Se sémănă întru stricăciune, scula-se-va întru nestricăciune: se sémănă întru slăbiciune, se va scula întru putere: se sémănă corp animal, se va scula corp spiritual». (I Corint 15, 41).

Recunoscându cu deplină convingere faptul învierii, noi recunoscem și mărturisim lucru posibil de realizat: pentru că dacă D-deu a făcut cerul și pământul din nimic și toate le-a făcut cu înțelepciune prin atotputernicia sa, totu așa va pute să învieze și corpurile noastre. A învia corpurile noastre nu însemnă alt-ceva de cât a reconstitui elementele existente, care n'au perit și nu s'au distrus, ci a perdut numai forma. Afară de acesta omul până la moarte de adinci bătrâneți totu caută și dorește fericirea. Acesta dovedește, că fericirea e lucru pus în firea omului și constituie chiar destinațiunea sa: și e peste putință să nu se realizeze.

Dacă n'ar fi învierea, dorința de fericire ar rămâne neîmplinită și atunci ar urma că D-deu a pus în natura omului ceva neadevărat și nerealizabil: ceea-ce este absurd a presupune despre Înțeleptul suprem, care a creat lumea în virtutea marel sale bunătăți și care este credincios cuvintelor și faptelor sale.

Învierea a existat în credința tuturor popoarelor

din vechime și pînă adî. Pe lingă acestea dacă judecată particulară, nu dă nimănui pedépsa saŭ răsplata deplină, urmăză că trebuie să învieze corpurile, ca să se unescă cu sufletele spre a-și lua pedépsa saŭ răsplata definitivă și pentru tot-dé-una.

Despre judecata universală Iisus se exprimă lămuritŭ dîcîndŭ: Când va veni Fiulŭ omulŭ întru mărirea sa și toți îngerii cu dînsulŭ, va ședé pe scaunulŭ mării sale și se vor aduna înaintea sa tóte némurile și-i va despărți, precum desparte păstorulŭ oile de capre etc. și va dîce celorŭ de la drépta: Veniți binecuvîntații părintelŭ meu, etc., iar celorŭ de la stînga: Duceți-vé de la mine, etc. Prin urmare judecata universală va fi un actŭ publicŭ și solemnŭ, când vor fi descoperite faptele tuturorŭ. După judecata Universală va fi sfîrșitulŭ, transformându-se totulŭ prin focŭ, spre a fi cerŭ noŭ și pămîntŭ noŭ. Despre timpulŭ acela însă, când va fi, nimeni nu știe. Dar Iisus Christos dîce: Că mai înainte trebuie să se predice Evangelia la tótă creatura.

După judecată cei drepti vorŭ intra în bucuria gătită lorŭ, privindŭ pe D-deŭ față către față și vor fi împreună cu Iisus Christos, care a dîsŭ: unde sunt eu, acolo să fiți și voi. Vor fi fără nici o suferință încetîndŭ tótă lacrima și tótă durerea. Acéstă fericire va fi potrivită cu faptele fie-cărui și nu se va sfîrși nici-o-dată. Nefericirea celorŭ răi va fi asemenea nesfârșită, consistînd dintr-o rușine durerósă, din muștrarea neîncetată a conștiinței, pe care Scriptura o numesce *vermele nedormitŭ*. Cei pedepsiți vor rămîne pentru totŭ-dé-una depărtați de vederea lui D-deŭ, aruncați în întunericul celŭ mai din afară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INDREPTARI *)

Pagina	Rîndul	In loc de	Citesc
8	34	<i>scientiam</i>	<i>scientiam</i>
11	33	<i>Liturgiea</i>	<i>Liturgica</i>
12	28	<i>da</i>	<i>daă</i>
15	13	Anteochia	Antiochia
16	3	<i>adevărătulă</i>	<i>adevărătulă</i>
18	5	<i>Tradițianea</i>	<i>Tradițiunea</i>
19	7	(1 Timot 20)	(I Timot C. VI, v. 20)
21	17	<i>Creatorului</i>	<i>Creatorului</i>
21	20	(Iov II, 7;	(Iov. 11, 7;
22	30	<i>întru lumina vom</i>	<i>întru lumina ta vom</i>
25	18	<i>noturaliter</i>	<i>naturaliter</i>
29	5	elementelor	elementelor
29	19	odată stabilit despre	odată stabilit principiul despre
36	12	(<i>Epr.</i>	(<i>Ebr.</i>
36	17	(<i>Ión 5—20</i>)	(<i>II Ión V, 20</i>)
37	6—7	(Isaia 48, 8)	(Isaia 48, 18)
40	31	(Ión IV, 26)	(Ión V, 26)
44	2	(Pslm. 138, 7—10)	(Pslm. 139, 7, 10)
44	5	(III Regi VIII, 27)	(I Regi VIII, 27)
46	2	<i>Imutalitatea</i>	<i>Imutabilitatea</i>
47	17	(I Ión I 4)	(I Ión I, 5)
47	21	(Pslm. CXLIV, 5)	Pslm. CXLV, v. 3)
47	30	(Pslm. CXII, 4)	(Pslm. CXIII, 4)
51	32	(Dan. II, 92)	(Dan. II, 22)
53	20	(Rom. XI, 53)	(Rom. XI, 33)
54	16	<i>Libertatea</i>	<i>Libertatea</i>

*) Cititorul este rugat a face în text aceste îndreptări, cum și altele ce va mai găsi

Pagina	Rîndul	În loc de	Citește
59	2	care nu atestă	care atestă
60	25	(<i>Pslm. XI, 6</i>)	(<i>Pslm. XII, 6</i>)
63	4	(Tit. III, 4—6)	(Tit. III, 4—6)
65	30	causalitate	causalitate
74	13	Crîstos	Christos
74	49	(Ión XIV, 15)	(Ión XV, 26)
75	11	secolulă 4	secolului 4-lea
76	20	<i>pentru elă</i>	<i>pentru că elă</i>
77	8	(Mat. 28, 29)	(Mat. 28, 19)
78	9	critice	eretice
78	22—23	conceliū	concliiū
79	11	Semarineni	Semariani
80	12	(Rom. 1, 7)	(Ión 3, 16)
85	25	(Ión, 10, 27)	(Ión 10, 29; 14, 28)
106	12	(Facere 1, 17)	(Facere, 3, 17)
112	10	Pslm. 72, 49	Pslm. 72, 19
114	5	fosiū	fostū
114	9	(Ión, 1, V, 3)	(Ión. 1. 3)
118	11	(2 Petru. 2, 49)	(2 Petru 2, 4—5)
124	12	Macaire	Macarie
126	1	<i>Gnosticilor</i>	<i>Gnosticilor</i>
128	12	cărmuciulă	cărmaciulă
128	13	opeșile	lopeșile
128	14	îne	ține
128	14—15	dicțiuinea	directiunea
129	24	(Rom. 9, 14)	(Rom. 9, 16)
129	28	(Ebr. 1, 3)	(I Corint, 3)
129	30	(1 Corint, 1296)	(1 Corint 12, 6)
135	14	Efes. 3, 90)	Efes. 3, 9)
136	17	acusatū	causatū
137	28	(Nomeri 3, 16, 18)	(Nomeri 24, 17—19)
138	16	<i>marc</i>	<i>marc</i>
138	16 și 19	(Isaia Ibidem) C. 9)	(Isaia (Ibidem) 9, 6)
146	18	(Ión 1, 14)	(Ión 1, 1—4)
147	12	(Galat. v. 4—5)	(Galat. 4, 4—6)
150	11	sinceritațil	sinceritaței
151	29	(Ión 5, 16—17, 18)	(Ión 5, 17—18)
154	31	(Matei 12, 13, 14)	(Matei, 2, 13)
165	12	(Pslm. 15, v. 10)	(Pslm. 16, 10)
167	3	(Pslm. 109, 1)	(Pslm. 110, 1)
170	1—2	(Ebr. 19—21)	(Ebr. 13, 20—21)

Pagina	Rîndul	În loc de	Citește
171	25	(Art. 7; 51)	(Act. 7, 51)
172	14	(Mat. 16, 34)	(Mat. 16, 24)
179	11—12	(Iacob II 17, 18—26)	(Iacob II 14, 18, 26)
179	14	(Ión III, 18)	(I Ión III, 18)
179	30	(Mat. 15, 34—36)	(Mat. 16, 27)
180	5	(Cor. 6, 9;	(I Cor. 6, 9;
181	9—10	(Facere 6, 1—6	(Facere 17, 1—6)
181	26	(I Ion 4—16)	(I Ión 4, 16)
183	8	(Mat. 4, 14)	(Mat. 3, 2)
183	24	(Efes. 1—15)	(Efes. 1, 4—5)
184	4	(Rom. 5, 10)	(Rom. 5, 8—10)
185	12	Iisus cristos	Iisus Christos
185	34	și să-lă	și să-lă
186	3	cuvîntulă blăndețē	cuvîntulă blăndețē
189	29	(Galot. 1, 8)	(Galat. 1, 8)
189	33	(Fapt. 4—12)	(Fapt. 4, 12)
190	18	(Mat. 16—18)	(Mat. 16, 18)
193	18	va	ea
195	34	biserici	biserici
204	17	μυσταγωγία	μυσταγωγία
205	16	măntuitorulă	Măntuitorulă
206	9	măntescū	măntuescū
206	32	nuse	nu se
214	14—15	Isaiea (Cap. XI, 23)	Isaiea (Cap. XI, 2—3)
224	7	Monofoliștilor	Monofisiților
225	10	penlru	pentru
228	9	(I Cor. 28, 29)	(I Cor. 11, 28)
228	23	(Ión 6; 54, 55)	(Ion 6, 53, 54)
231	1—2	(Mat. c. 18, v. 17, 18)	(Mat. 18; 18)
232	13	Pslm. 50 v. 19	Pslm. 50, 17
232	18	(Ioil 10, 13, 13)	(Ioil 2, 12—13)
233	18	(Mat. 3; 8—8)	(Mat. 3; 8)
233	4	irrăși	îrăși
236	4	năgligență	negligență
236	28	sinodluū	sinodulū
238	6	epitimile	epitimile

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
Prefața	5
Introducere în studiul teologiei	7
Sistema lui Macarie	10
Dogma	12
Definițiunea teologiei dogmatice și coprinsul ei	13
Modul predării teologiei dogmatice	14
Importanța teologiei dogmatice și metodul ei	15
Despre tradițiunea sfântă	16
Despre revelațiune	19
Despre Dumnezeu	21
Necesitatea cunoșterii lui Dumnezeu	22
Mijlocele pentru ajungerea la cunoșcerea lui Dumnezeu	23
În ce se unesc teologia cu filosofia ?	25
Deosebirea	26
Argumentul cosmologic	27
Cunoștința lui Dumnezeu obținută din studiul naturii	31
Mijlocul supranatural	35
Numirile lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură	36
Atributele esenței lui Dumnezeu. — Simplitatea sa și spiritualitatea lui Dumnezeu	38
Independența	41
Imensitatea și omnipotența lui Dumnezeu	43
Eternitatea	44
Imutabilitatea	46
Atotputernicia	48
Atributele inteligenței lui Dumnezeu	50
Înțelepciunea supremă	52
Atributele voinței lui Dumnezeu	54
Justiția supremă	56
Unitatea lui Dumnezeu	58
Desăvârșita veracitate și fidelitate	60
Bunătate nesfârșită	61
Resumatul atributelor divine	63
Dogma despre Sfânta Treime	68
Probe despre Sfânta Treime	72
Despre egalitatea și consubstanțialitatea persoanelor Sf. Treimi	77
Divinitatea părintelui	80
Divinitatea Fiului lui Dumnezeu	80

Dumnezeirea Sfântului Spiritu	82
Persoanele Sf. Treimi	84
Deosebirea persoanelor Sfintei Treimi	87
Înșiruirea personale ale persoanelor Sfintei Treimi	88
Despre Universu	91
Ordinea Creațiunei	93
Perfecțiunea Creațiunei	94
Despre omu	95
Origina și unitatea rasei umane	95
Origina sufletului	97
Chipul și asemănarea lui Dumnezeu în omu	97
Spiritualitatea și Nemurirea sufletului	99
Destinațiunea omului	101
Aptitudinea omului pentru perfecțiunea și destinațiunea sa	103
Căderea omului	105
Gravitatea greșalei primilor părinți ai omenirii	107
Consecințele căderii omului	108
Transmiterea păcatului lui Adam la totu neamulu omenescu	108
Realitatea păcatului originalu și modul lui de transmitere	109
Despre Ingeri	112
Natura Ingerilor	115
Ingerii cei răi sau Demonii	116
Spiritele rele au fost create bune	118
Raportulu îngerilor cu lumea și hotărârea bisericei	120
Teologumenele	121
Provedința divină	124
Realitatea provedinței divine	126
Realitatea fie-cărui act al provedinței	128
Raportulu între provedință, libertatea ființelor morale și răulu existențu în lume	134
Economia lui Dumnezeu pentru mântuirea omului	135
Fazele promisiunei, despre Răscumpărătorulu	136
Pregătirea lumii pentru primirea Răscumpărătorulu	139
Realizarea promisiunei despre venirea Răscumpărătorulu	140
Despre întruparea lui Iisus Christos	142
Se pôte demonstra prin rațiune unirea ipostatică ?	144
Probe despre întruparea Cuvintulu	146
Hotărârile Sinodelor ecumenice despre întruparea Cuvintulu	147
Iisus Christos are natură Dumnezeiască și este Fiulu lui Dumnezeu născutu din Tatălu, mai înainte de totu veci	150
Iisus Christos are natură omenescă cu adevăratu	153
Iisus Christos este omu fără de păcatu	156
Activitatea mesianică a lui Iisus Christos	157
Întreitulu oficiu al lui Iisus Christos de profetu, arhieru și de rege	160
Oficiulu sau servirea profetică	161
Oficiulu arhierescu al lui Iisus Christos	162
Oficiulu regală sau împărătescu al lui Iisus Christos	163
Învierea lui Iisus Christos	165
Înălțarea	166
Grația divină	167
Necesitatea grației divine	169

Raportul între grație și libertate	171
Efectele grației divine	172
Partea de activitate ce trebuie să desfășure omul pentru dobândirea efectelor grației divine.	175
Despre credință	177
Credința fără fapte este moartă	179
Despre religione	181
Religiunea creștină	182
Baza religiunii creștine	182
Criteriile externe și interne despre veritatea religiunii creștine	184
Veracitatea religiunii creștine	187
Despre Biserică	190
Capul Bisericii este Iisus Christos	191
Notele Bisericii ortodoxe	191
Despre Mistere ca mijloc de comunicare a grației divine	196
Misterele sunt șapte	198
Despre Botez	200
Partea vizibilă a Botezului	203
Efectele Sfântului Botez	205
Necesitatea Botezului	206
Cine poate săvârși botezul	208
Ungerea cu Sf. Mir	209
Efectele invizibile ale ungerei cu Sf. Mir și nerepetirea acestui mister . .	214
Eucharistia	216
Promisiunile lui Iisus despre instituirea Eucharistiei și instituția ei divină	218
Materia proprie pentru săvârșirea acestei taine și serviciul divin, în timpul căruia se celebrează	220
Prezența reală a lui Iisus Christos în eucharistie	223
Consecințele prezenței reale	224
Episcopii și Presbiterii sunt singuri în dreptul de a săvârși taina eucharistiei	227
Creștinii trebuie să se cuminece sub amândouă formele	228
Eucharistia e jertfă sau sacrificiu fără de sânge	229
Despre Penitență	230
Condițiunile Penitenței	232
Partea vizibilă și efectele invizibile ale penitenței	234
Epitimiile, însemnarea și scopul lor	236
Despre Maslu	238
Origina divină a acestui mister	239
Cui se poate săvârși Maslul și cine-l poate săvârși	241
Căsătoria sau nunta	243
Chirotonia sau Preoția	245
Treptele sau gradele Ierarhiei	247
Dreptul de a săvârși hirotonia	250
Eshatologia sau judecata și răsplata	251
Judecata particulară	252
Recompensa celor drepti, mărirea	254
Despre înviere	256
Erata	261

De acelaș :

- 1) *Manuală de morala creștină* Lei 3 —
- 2) *Manuală de Sintaxa română*, în asociație cu
d. C. Stoicescu, aprobat » 1 50
- 3) *Catehismă de dogmele bisericei ortodoxe* pentru
școlile secundare, aprobat » 2 —
- 4) *Viéța, operele și filosofia lui Descartes*, (epuizată). » 2 —
- 5) *Tractatul Sfintului Chrisostom* despre preoție
(epuizat) » 4 —
- 6) *Încercări de literatură bisericească* » 6 50
- 7) *Leccióni de teologia dogmatică* » 3 75
- 8) *Manuală de gramatica română, etimologia* » 3 —
- 9) *Manuale de învățământul religios*, pentru
tote clasele primare, aprobate.

6960.-

1.